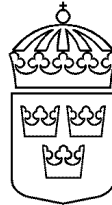

Riksdagens protokoll 1995/96:76

Onsdagen den 27 mars

Protokoll
1995/96:76

Kl. 9.00 – 17.57
19.00 – 21.08

1 § Partiledardebatt med anledning av regeringsförklaringen

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Anf. 1 LARS TOBISSON (m)

Fru talman! Denna partiledardebatt är förorsakad av att Sverige bytt regering. Landet har inte bytt politik. Frågan är om regeringen ens har någon politik. Under alla omständigheter är den inte vad som krävs.

Vid den socialdemokratiska partikongressen vann Göran Persson över Vänstern, sägs det. Och visst undgick den nye partiledaren i stort sett voteringsnederlag. Men det skedde inte som en följd av att han pedagogiskt förklarat vad som behöver göras för att Sveriges medborgare skall gå en bättre framtid till mötes. Den socialdemokratiska partiledningen fick kongressen med sig genom att helt enkelt ge kongressen vad den ville ha. För vad var det man enades om?

Man enades om att *inte* presentera en näringspolitik, om att *inte* diskutera det europeiska valutasamarbetet, om att *inte* med säkerhet stå bakom 1994 års pensionsöverenskommelse, om att *inte* redovisa hur man skall bekämpa arbetslösheten och om att *inte* i detalj bestämma hur man skall höja skatterna. Kongressen var egentligen ett enda långt bordläggningsplenum!

Helt i linje med detta var regeringsförklaringen osedvanligt tunn och innehållslös. Den slutsats som måste dras är att Göran Persson som nybliven statsminister inte vet vad han skall ta sig till. Och det är faktiskt allvarligt för Sverige att regeringen inte har klart för sig vad som behöver göras.

I regeringsförklaringen anges det mål för saneringen av statsfinanserna men inte hur de skall nås i en tid av ekonomisk avmattning och ökad arbetslöshet. Det sägs inget om hur den tillväxt skall komma till stånd som krävs för fler företag och nya jobb.

Vad som sägs om företagen är direkt utmanande. Efter en rad kända skatteskärpningar, inte minst den tidigare lagda momsutskärningen, säger sig regeringen vilja ytterligare förbättra företagandets villkor. Det skall tydligen ske genom allehanda former av företagsstöd, när företagen själva vill växla bidrag och subventioner mot lägre skatter och färre regleringar. Kronan på verket är införandet av en sjätte AP-fond. Jag tror att företagarna mycket bestämt betackar sig för hjälp i form av fondsocialism!

Än så länge kommer vi moderater att i morgon i skatteutskottet väcka frågan om ett initiativ för att undanröja

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

detta företags- och arbetsfientliga beslut. Olof Johansson och Gudrun Schyman har några timmar på sig att tänka igenom hur de skall ställa sig till det.

Under den tid då regeringspartiet var upptaget med sina interna ledningsproblem bröts den ekonomiska återhämtning som den borgerliga regeringen lagt grunden till. Samstämmiga rapporter talar om en snabbare och kraftigare nedgång än förutsett.

I dag kommer Konjunkturinstitutet med sin vårprognos, och det vore intressant att veta om statsministern har fått någon förhandstitt i den. Men redan i förra veckan fick vi Konjunkturinstitutets februari-barometer. Enligt denna försämrar nu industrikonjunkturen på bred front. Produktionen faller, samtidigt som lagerhållningen ökar. Exportföretagen har ju redan i flera månader känt av en dämpning. Nu står det klart att den redan svaga inhemska efterfrågan har försämrats ytterligare under de senaste månaderna trots Riksbankens försök att blåsa liv i efterfrågan genom lägre räntor.

Om jag nu frågar statsministern vad regeringen vill göra åt detta, kan han alltid dölja sin osäkerhet genom att hänvisa till vårpropositionen om tre veckor. Därför skall jag i stället ange vad vi moderater bedömer som nödvändigt för att återupprätta Sverige som tillväxt- och företagarnation.

Viktigast av alla utgångspunkter för framtidens politik är påminnelsen att 1970 var Sverige ett av de rikaste länderna i världen. Tillsammans med USA och Schweiz låg vi i topp i den internationella välfärdsligan. Sedan dess har svenskens levnadsstandard, mätt som bruttonationalprodukt per invånare, sjunkit ned under genomsnittet inom såväl OECD som EU. Och vi har regeringens egna ord på att med dess politik fortsätter vi de närmaste åren att bli relativt sett allt fattigare.

Den främsta orsaken till denna bedrövliga utveckling är att Sverige sticker av så markant vad gäller de offentliga utgifternas och skatternas andel av ekonomin. Det fanns en tid när höga skatter och offentlig utgiftsexpansion ansågs som oupplösligt förbundna med välstånd. Efter hand som länder blev rikare måste den offentliga ekonomin öka, hette det. Men de nationer som i dag toppar den internationella välfärdsligan – USA, Schweiz, Kanada, Japan osv. – har alla ett utgifts- och skattestryck som är nästan bara hälften av vårt. Sveriges förmodade tätposition i välståndsutvecklingen förvandlas därmed till en jumboplats, därför att vi har så mycket av offentliga utgifter och skatter att skala bort innan vi når ens industriländernas genomsnittsvärden igen.

Det tydligaste tecknet på att den svenska ekonomin och välfärden gått i baklås är massarbetslösheten. Inför 1994 års val lovade socialdemokraterna att om bara de kom till makten skulle den öppna arbetslösheten under 1995 reduceras till under 5 %. Nu är den över 8 %, och lägger vi till dem som är föremål för AMS omvårdnad m.m. kommer vi upp till närmare 13 %.

Egentligen är läget ännu värre. Läger man till latent arbetssökande, invandrare m.fl. är den verkliga arbetslösheten i Sverige över 20 %. Mer än var femte person som kan, vill eller borde arbeta gör det inte. Över en miljon människor saknar ett riktigt jobb.

Om löftet att halvera arbetslösheten över huvud taget skall ha någon trovärdighet, krävs det en politik som får tusen och åter tusen människor att våga satsa sin tid, sin skaparförmåga och sin ekonomi på arbete och företagande. Men kan Göran Persson säga mig hur man skall få människor att bjuda till, om de inte själva får behålla ens hälften av vad insatsen är värd?

Vi moderater vill forma ett samhälle där människors vilja till arbete, företagande och förkovran ger utrymme för växt i alla avseenden, ett samhälle där människor betyder mer och politik mindre. Vi vill möta den dåliga tillväxten och arbetslösheten med besparingar inom den offentliga sektorn, med sänkta skatter på arbete, företagande och sparande, med avreglering, privatisering och konkurrensutsättning. Detta är inte några mål i sig. Men förändringar i den riktningen öppnar för fler företag, nya jobb och därmed ökad välfärd i landet.

Till de extra kostnader som konjunkturavmattningen orsakar skall tydligen också komma många miljarder för att i förtid avveckla kärnkraftverk. Mycket har hänt på energiförsörjningens område sedan folkomröstningens dagar. Det finns nu en internationell marknad för elektricitet, vilket ytterligare inskräpper det orimliga i att politiker beslutar hur elkraft bäst skall produceras. Vinterkylan har visat att vi ingalunda har ett elöverskott – tvärtom har vi tidvis tvingats importera elkraft från grannländer, t.o.m. från risiga reaktorer av Tjernobylytp.

Mot denna bakgrund framstår energidebatten i Sverige av i dag som ett renodlat politiskt spel. Energikommisionen kom fram till att ett bortre parentestecken för kärnkraften vid 2010 inte är realistiskt. Men man bortsåg från den gamla skrivregeln att finns det inte något bortre parentestecken, behövs det inte heller något främre; det blir meningslöst. Det finns utrymme för att avveckla en reaktor under innevarande mandatperiod, hette det. Trots att LO kraftfullt har hävdats motsatsen, instämmer den socialdemokratiska partiledningen och regeringen. Varför är inte Göran Persson lika lyhörd för LO i denna fråga som när facket företräder vänsterståndpunkter i stil med att höja ersättningsnivån i socialförsäkringarna?

Att i förtid avveckla kärnkraften är ett säkert sätt att fördärva landets ekonomi, att slå ut jobb och att sänka välfärden. Det är också ett säkert sätt att fördärva miljön. Utsläppen av koldioxid och luftföroreningar ökar. De förhoppningar som fanns vid folkomröstningen 1980 om att utveckla konkurrensdugliga förnybara energikällor har hittills kommit på skam. Då återstår endast fossila bränslen med de miljöstörningar de medför eller köp av elkraft utifrån – kanske alstrad i dåliga reaktorer.

Det finns inget som politiskt tvingar Göran Persson att under mandatperioden avveckla ett kärnkraftsaggregat. Pålitliga opinionsstudier visar att en majoritet av svenska folket vill använda kärnkraften så länge det är ekonomiskt och säkerhetsmässigt försvarbart. Facket, näringslivet och nu även LRF stöder den linjen. Är Göran Persson beredd att avstå från ett politiskt beslut i den här frågan och låta marknaden bestämma takten för kärnkraftens avveckling inom de ramar som hårda säkerhetskrav ställer?

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Viktigt för framtiden är också att Sverige kan spela en konstruktiv roll i det europeiska samarbetet. Den djupa sprickan i det socialdemokratiska partiet har tyvärr fått till följd att Sveriges linje i Europa präglas av symbolhandlingar med avsikt att lugna opinionen på hemmaplan.

Inom EU pågår just nu förberedelserna för den ekonomiska och monetära unionen, EMU. Vi borde i Sverige snabbt se till att ställa vårt hus i ordning, inte bara genom att genomföra ett trovärdigt konvergensprogram utan också genom att snarast möjligt besluta om ökat oberoende för Riksbanken; det skulle betyda mycket för att sänka räntan och stärka kronan. Under sin förra statsrådstid arbetade den nye finansministern Erik Åsbrink i den riktningen. Jag hoppas att kyliga vänstervindar i det socialdemokratiska partiet inte skall skrämma honom från att fullfölja den linjen.

I slutet av denna vecka startar EU:s regeringskonferens i Turin. En regeringskonferens kan bäst beskrivas som ett slags grundlagsberedning. Den skall främst se över institutioner och beslutsprocesser, inte minst med sikte på ökningen av antalet medlemsländer från ursprungligen 6, över dagens 15 till möjligen kanske 30 någon bit in på 2000-talet. Att bädda för det europeiska samarbetets utvidgning till de nya demokratierna i Central- och Östeuropa är den i särklass viktigaste uppgiften vid regeringskonferensen. I ljuset av de oroande signaler som hörs inför det förestående presidentvalet i Ryssland är EU:s snabba utvidgning österut angelägen, inte minst från säkerhetspolitiska synpunkter.

Även här hemma i Sverige har vi anledning att noga följa utvecklingen i Ryssland. Dumans beslut att olagligförklara Sovjetunionens upplösning är ett av många oroande tecken. Regeringen drar på sig ett stort ansvar, om den i den labila situation som råder verkligen genomför den nedrustning som i princip beslutades i höstas.

Fru talman! Det talas nu mycket om att nedsänkningar av sociala utgifter raserar välfärden. Medierna har ständigt nya uppgifter om hur olika familjer och landsdelar drabbas. Och utan tvivel är försörjningen ett stort problem för många. Höjda skatter, minskade bidrag, oro för jobben eller kanske t.o.m. arbetslöshet präglar vardagen.

Men dessa problem kan inte lösas med omfördelning. I stället är det en resursfråga. Välfärd är inte något som bara finns där för oss politiker att fördela. Välfärd måste först skapas. Det sker genom enskilda människors arbete och företagande. Vi politiker kan inte skapa välfärd. Vår uppgift är att skapa gynnsamma villkor för produktiva insatser som i sin tur leder till välfärd.

Trygghet och välfärd handlar således i grunden om tillväxt. Vad det nu gäller är att skapa gynnsamma förutsättningar för alla att verka här i Sverige. Men då måste det också löna sig att starta och utvidga verksamhet i vårt land, och minst lika viktigt: Vi måste tillåta dem som får de nya jobben att behålla så mycket att de kan leva på sin lön och t.o.m. bygga upp ett sparande som trygghet för framtiden.

Genom att föra en konsekvent oppositionspolitik avser vi moderater att visa vad som är alternativet i svensk politik. Vi skall visa hur det skapas bättre förutsättningar för tillväxt, fler företag och nya jobb, hur

vi kan få en arbetsmarknad där lagar, skatter och fack inte låser människor ute, hur Sverige kan spela en konstruktiv roll i det europeiska samarbetet och hur Sverige åter skall bli rikt, såväl ekonomiskt som socialt och kulturellt.

Vi välkomnar alla goda krafter som vill sträva mot dessa mål i en allians för förnyelse av Sverige.
(Applåder)

Anf. 2 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! Först vill jag välkomna den nye statsministern och hans lag – alla är inte här, ser jag, men ändå – till deras nya viktiga ämbeten. För att något balansera den bild som gavs av föregående talare skulle jag vilja nämna några ekonomiska nyckeltal, som det finns anledning att erinra sig med anledning av det som har hänt under det senaste året, dvs. sedan förra våren.

Sedan förra våren har den långa räntan pressats tillbaka med mer än tre procentenheter. Det betyder miljardbelopp för de företag som måste nettolåna. Bara för jord- och skogsbruket, som jag har en preciserad siffra för, betyder det 900 miljoner kronor i sänkta lånekostnader. De rörliga bostadsräntorna är nu de lägsta sedan systemet infördes. Samtidigt får den som lägger om ett femårigt bolån på en halv miljon kronor i dag 1 200–1 300 kr lägre månadskostnad jämfört med 1991. Bytesbalansen, våra samlade affärer med omvärlden, visar för förra året ett överskott på 35 miljarder kronor. Handelsbalansen för februari uppvisade ett överskott på 9,5 miljarder kronor, vilket var över förväntan. Inflationen är nu nere på 1,7 % på årsbasis i februari. Livsmedelspriserna har trots olyckskorparnas kraxande sänkts i enlighet med matmomssänkningen enligt Statistiska centralbyråns senaste mätning. Maten har blivit ca 400 kr billigare per månad för en tvåbarnsfamilj.

Det är klart att vi har anledning att också se på hur problemen ser ut. Det är en självklarhet. Därför är det viktigt att regeringsförklaringen faktiskt lämnar ett betydande utrymme för samarbete i konstruktiv anda kring centrala frågor för Sveriges framtid. Det är en klok utformning av regeringsförklaringen som statsministern valt. En minoritetsregering kan rimligen inte låsa sig i varje detalj när det gäller vilka medel som skall användas för att uppnå resultat.

I likhet med tidigare kommer Centerpartiet även framgent att uppträda som ett konstruktivt oppositionsparti. Jag vill understryka till samtliga partier i denna kammare att det här inte är någon monopolsituation. Andra partier med förmåga att ta ansvar borde inta samma position. Sverige behöver mer av samarbete och mindre av konfrontation. Vi har ett stort ansvar här i riksdagen för att skapa politisk stabilitet. Vi har ett stort ansvar för att skapa förutsättningar för fler jobb, så att människors vilja till arbete och egen försörjning kan tas till vara. Vi har ett stort ansvar för att hantera de offentliga finanserna så att Sverige har eget självbestämmande över framtiden och inte hamnar i klorna på internationella långivare. Vi har i denna kammare ett stort ansvar för att skapa en ekologiskt hållbar utveckling och inte lämna över en obetald miljöskuld till kommande generationer.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

För att klara detta krävs förmåga till konstruktivitet i medel och detaljer, men allra mest förmåga att se helheten.

Ekonomiskt självbestämmande förutsätter disciplin i hanteringen av de offentliga finanserna. Det finns inget utrymme för skattesänkningar eller nya reformer för pengar som inte finns. Finansiering är nödvändig. De gemensamma resurserna måste inriktas på mer av grundtrygghet när den totala kakan är knapp. Vi måste särskilt se till dem som har de smalaste ekonomiska marginalerna. Det är där det behövs förstärkt trygghet. Finansieringen bör ske genom sänkt ersättningstak för dem som tjänar mest.

Hållbar ekonomisk tillväxt förutsätter varsamhet med naturresurserna och att människans verksamhet respekterar naturens egna gränser. Det har tyvärr funnits en benägenhet under gångna år att in-teckna framtiden och inte tala om hur man skall betala. Projekt som Dennispaketet och Öresundsbron är den sortens projekt där man vältrar över kostnaderna på framtiden, helst med statlig garanti som grund. Detta är på samma sätt som statsskulden en in-teckning i framtiden.

Nya jobb förutsätter fortsatt sänkt ränta, ett gott företagarklimat och fler företagare. Jobben kan inte kommenderas fram i statlig regi. Särskilda resurser bör riktas till kvinnliga företagare och invandrarföretagare. Vi kunde höra i nyheterna i morse hur ALMI Företagspartner skapat 3 000 nya jobb via det stöd för kvinnligt företagande som vi har varit med om att höja.

Byggande och omställning av energisystemet inom ekologiskt hållbara ramar skall prioriteras. Det skapar förutsättningar för nya jobb i Sverige, till skillnad från den fullständigt ansvarslösa och långsiktiga import av miljöskadliga energiråvaror som vi har ägnat oss åt i detta land under decennier.

Fru talman! Vid riksmötets början underströk jag för Centerpartiets del att kampen mot arbetslösheten är en avgörande viktig kamp, som måste vinnas. Arbetslöshet är och förblir ett slöseri med mänskliga resurser. Mot den bakgrunden vill jag understryka fyra viktiga områden där resultat måste nås. Den politik vi står för är inget kravlöst stöd. Den är ett erbjudande om ett krävande samarbete.

Saneringen av statens finanser måste fullföljas. Räntan måste ned ytterligare. Bara med stabil ekonomi kan välfärden garanteras och de nya jobben tillskapas. Det är också förutsättningen för ökat byggande.

Energisystemet måste ställas om. Avvecklingen av kärnkraften ger Sverige nya möjligheter att nå en tätposition i miljöteknikutvecklingen. Inhemska miljövänliga energikällor som främst bioenergi ger bättre miljö och fler jobb i Sverige. Det är väl bara traditionalister i ordets sämsta mening som håller kvar vid det som visar sig inte hålla måttet.

Ett par hundra miljarder kronor behöver investeras den närmaste 15-årsperioden. Jag noterar särskilt de formuleringar som finns i regeringsförklaringen som hänvisar till 1991 års uppgörelse mellan Centern, Socialdemokraterna och Folkpartiet, dvs. tre partier som vid den tidpunkten var beredda att ta ansvar. Man hänvisar också till Energi-kommissionens betänkande. Vi är också fortsatt beredda att ta ansvar. Energisystem är ingenting som ändras mellan valperioderna. Det förut-

sätter att det finns breda politiska majoriteter och partier som är beredda att svara upp mot vad svenska folket har sagt i folkomröstningen.

Skatteväxling måste genomföras. För att främja de små och medelstora företagen krävs skattelättnader utöver riskkapitalavdragen och den återinförda kvittningsrätten, som vi redan har verkställt. Byråkrati och krångel måste minskas, och den arbetsrättsliga lagstiftningen måste förenklas och moderniseras. Centerpartiet har som mål för politiken ett fördubblat antal kvinnliga företagare och ett fördubblat antal egenföretagare vid sidan av jordbruket. Skatteväxlingen bör omfatta 25 miljarder i högre miljöskatter och 25 miljarder i lägre skatt på jobben fram till år 2000.

Hela Sverige måste leva och utvecklas. Landsbygdsriksdagen den gångna helgen samlade representanter för 3 500 olika lokala utvecklingsgrupper. Deras besked till denna kammare är inte begäran om särskilda bidrag eller särskilt stöd. Beskedet är i stället ett krav på ökade möjligheter att själva och tillsammans utveckla sina bygder. Detta förutsätter en trafikpolitik som inte sätter storskaliga motorvägar och broar i centrum, en satsning på de små och medelstora högskolorna, en fortsatt utveckling av IT-tekniken över hela landet. Jag vill särskilt nämna överenskommelsen om att satsa på ett marknät för digitala TV-sändningar, som gör Sverige rundare även för datatrafiken. Det behövs vidare en jordbrukspolitik som utnyttjar EU:s miljöstöd och en bioenergisatsning som får bygderna att blomstra. Så hålls också landskapen öppna.

Fru talman! Det vore naturligtvis den enklaste sak i världen att ställa sig vid sidan av och undandra sig ansvar, ropa högt och aldrig behöva kompromissa om ett endaste kommatecken. Det gemensamma ansvaret bjuder att partiegoism i stället läggs åt sidan när det är ett allvarligt läge för nationen. Vi är inte uppe med båda fötterna på fast mark ännu.

Jag skulle vilja rikta en maning till dem som inte har denna inställning, som ser opposition som ett självändamål. De bör betänka att det finns mycket litet av regeringsmakt att dela på 1998 om vi inte klarar situationen under denna valperiod.

Sveriges ekonomi behöver en fast kurs. Arbetslösheten måste pressas ned. En konstruktiv oppositionspolitik innebär kritik när det är befogat, men också att ta ansvar. Centerpartiet kommer att fullfölja det samarbete som vi inlett med den socialdemokratiska regeringen för snart ett år sedan, främst när det gäller ekonomisk politik, försvars- och säkerhetspolitik. Så kan politiken stabiliseras genom en allt stabilare ekonomi. Så kan förutsättningarna för nya jobb förbättras och arbetslösheten bekämpas. De flesta ekonomiska kurvor pekar rätt, men man skall som bekant inte sälja skinnet innan björnen är skjuten.

(Applåder)

Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! Överallt stöter man på arbetslösheten. Jag har släktingar som är arbetslösa. Jag har goda vänner som är arbetslösa. När jag är på folkpartimöten träffar jag arbetslösa. När jag är ute och reser träffar

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

jag arbetslösa. Jag kan inte minnas att vi någonsin varit i denna situation.

Varje arbetslös har naturligtvis sin egen historia. En del klarar sig bra. Hos andra märks desperationen allt tydligare.

Hos mig väcker möten med arbetslösa ofta starka känslor, dels av vanmakt – jag känner mig otillräcklig för att jag så sällan har något tips eller ett gott råd att ge som kan hjälpa personen jag träffar – dels av ilska riktad mot hela systemet inklusive alla oss politiker som lyckats organisera samhället så illa att duktiga intelligenta plikttrogna kreativa människor inte får vara med och göra nytta för andra.

Detta är ett kollektivt vanvett som helt enkelt inte får fortsätta.

Vi har sagt från Folkpartiet att vi måste vara beredda att göra allt för att hitta vägar bort från massarbetslösheten. Vi, politikerna, måste vara beredda att ompröva gamla sanningar och vända på varje sten i sökandet efter lösningar som kan ge resultat.

Sanningen är att mycket av Sveriges problem beror på en oförmåga att förnya samhället. Många strukturer är skapade för det gamla samhället och hindrar oss nu i språnget till det nya.

Paradoxalt nog är dessa strukturer ofta skapade för att ge trygghet, men nu blir de det största hotet mot tryggheten därför att de hindrar oss från att anpassa oss till nya förutsättningar och ny konkurrens.

Ta detta med arbetsrätten, som redan har nämnts. Den formades en gång i tiden – och Folkpartiet var medverkande – efter stabila industri-företag och är följaktligen ganska dåligt anpassad till IT-samhällets snabbväxande tjänsteföretag och till en arbetsmarknad där människor ofta byter jobb och anställningsformerna varierar.

Eller ta företagsskatterna, som också har nämnts. Även de är i stor utsträckning konstruerade för varuproducerande företag med stora avskrivningsmöjligheter och investeringsfonder – och dessutom med stora ekonomiavdelningar som kan hantera blankettfloran från myndigheterna. Många av dagens småföretagare knäcks av regelraseriet och skattehöjningarna. Och nu har det senaste påfundet med momsinsatningar varje månad kommit, som hotar att knäcka ännu fler.

Eller ta skolan. Den nye statsministern och jag har ju ett visst förflutet i utbildningspolitiken, och Folkpartiet har förvisso också ett medansvar för hur dagens skola har utformats. Men är inte sanningen den att vi byggt en skola för löntagare? Hur mycket uppmuntrar vi egentligen blivande företagare? Är det inte dags att sätta *starta eget* på schemat, om vi menar allvar med att morgondagens samhälle skall sprudla av entreprenöranda och nya idéer?

Eller ta till sist den offentliga sektorn. Den byggdes ju en gång i tiden upp för myndighetsutövning. Det var domare och skattefogdar. I vår tid har den offentliga sektorn främst blivit en serviceorganisation för vård och utbildning. Men faktum är att den har behållit mycket av myndighetsutövningens kultur, utan valfrihet och utan konkurrens.

Allt det här som jag nu har nämnt tror jag är sådant vi måste vara redo att förändra, om vi skall få ett samhälle som är så flexibelt att det uppstår nya jobb i minst samma takt som gamla slås ut.

Det är helt enkelt så att om vi skall kunna slå vakt om tryggheten måste vi lära oss att leva med förändringen. Det är därför Sverige måste förnyas. Jag är traditionalist när det gäller värden. Vi skall slå vakt om grundläggande värderingar om respekt för allas lika värde, om solidaritet och tolerans. Men jag är en övertygad förnyare när det gäller medlen att klara de här värdena. Även om vissa traditionalister vägrar inse det ligger nämligen tryggheten just i öppenheten för förändringar.

När jag lyssnade till regeringsförklaringen i fredags satt jag därför särskilt och lyssnade efter signaler om förnyelse. Finns här någon antydning till nytänkande, någon trumpetstöt som manar till uppbrott? Det borde egentligen vara så. Socialdemokraternas ledarskifte är ju också ett generationsskifte. Men jag hörde ingen sådan signal, inget konkret som skulle kunna tända hoppet hos en arbetslös.

Vi är beredda att pröva allt. Är ni beredda att pröva någonting?

Det här med att inrätta ett inrikesdepartement och att lösa företagets kapitalbehov med en ny pensionsfond – för mig är det mera 1950-tal än 2000-tal. Att samverka med Bondeförbundet är också 1950-tal. På den tiden var det grispremier och 1 öre mer för mjölken – nu är det mjölkkvoter och sänkt matmoms. Men det Sverige behöver är inte mer genomslag för särintressen. Vi behöver framtids tänkande, förmåga att skapa bra förutsättningar för entreprenörer och mod att reformera den offentliga sektorn.

Under det halvår det har tagit för Socialdemokraterna att byta ledare har utsikterna för svensk ekonomi försämrats. Arbetslösheten är högre. Tillväxten är sämre. Statsfinanserna är sämre. Nyföretagandet har minskat. Det har varit förödande för Sverige att landet har saknat ledning under så lång tid.

Hittills under mandatperioden har väljarflödena, om man får tro opinionsmätningarna, främst skett inom det vi kan kalla det rödgröna blocket, dvs. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Jag tror att vi framöver kommer att få se opinionsrörelser från socialdemokraterna åt mitten. I takt med att människor ser att den nuvarande politiken misslyckas kommer de att vända sig till ett realistiskt alternativ som står för det de sökte hos socialdemokraterna men inte fick, nämligen fler jobb och ett engagerat försvar av välfärden.

Det vi nu ser inom socialdemokratin är traditionalisternas triumf. Perssonplanen var en eftergift åt traditionalisterna. Partikongressen körde över förnyarna. Regeringsdeklarationen i fredags innehöll inget nytänkande.

Men, skriver en ledarskribent i Dagens Nyheter i morse, se på de nya ministrarna! De är ju förnyare. Då är det bara att påminna om att i politiken är det framför allt gärningarna som räknas. Vi har sett tidigare exempel. Bl.a. Kjell-Olof Feldt och Odd Engström har försökt förnya men fått ge upp därför att trycket blivit för stort.

Både Mona Sahlin och Widar Andersson har redan råkat ut för att prominenta partivänner med avsky kallat dem för folkpartister – eller åtminstone deras åsikter för folkpartistiska. Det är dags för förnyarna inom socialdemokratin att inse att många av dem faktiskt hör hemma i Folkpartiet.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Vi är aldrig avvisande till kompromisser för Sveriges bästa, och jag hoppas fortfarande att regeringen är öppen för konstruktiva diskussioner, t.ex. om en realistisk energipolitik. Men ju närmare nästa val vi kommer, desto viktigare kommer det att vara för oss att arbeta för ett sådant valresultat att det skapas förutsättningar för en liberal förnyelse av Sverige. Det kräver bl.a. att vi lyckas övertyga många som röstade socialdemokratiskt 1994 om att de egentligen hör hemma hos Folkpartiet.

Med den inriktning regeringspolitiken fått genom Göran Perssons regeringsförklaring borde förutsättningarna för det vara goda.
(Applåder)

Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (v)

Fru talman! När man lyssnar till Lars Leijonborg skulle man nästan kunna tro att det handlar om valrörelsen 1998, men vi har inte kommit dit ännu.

Jag skall också ta tillfället i akt, precis som Olof Johansson, att hälsa den nya regeringen och de nya ministrarna välkomna. Jag hoppas att ni kommer att göra ett utomordentligt arbete i stor kreativitet för att skapa rättvisa i Sverige. Jag hoppas på samarbete i många viktiga frågor, framför allt när det gäller att få ned arbetslösheten och att stå upp för att vi skall ha en generell välfärd i det här landet och inte någon form av grundtrygghet och fattigvård och privata försäkringar för de redan rika. Jag hoppas att vi är överens om dessa arbetarrörelsens grundläggande värderingar.

Jag tänkte göra en liten betraktelse över det nya persongalleriet, av ett visst skäl, som gör att jag är något oroad. Inspirationen fick jag av en bok som heter *Under det rosa täcket*. Jag tänkte att vi inte skulle ägna den här partiledardebatten åt att upprepa väl kända ståndpunkter, utan att vi i stället skulle se den som en frågestund för att låta litet på regeringens täcke, eftersom vi inte fick så mycket konkret i regeringsdeklarationen. Och rosa är kanske den färg som man i dagsläget skall sätta på regeringen. Jag tycker också att det är intressant ur en feministisk synpunkt, eftersom den här boken handlar om det, att se på hur det ser ut med arbetsfördelningen i regeringen. Jag måste säga att jag är oroad.

Vi har ju fått en statsminister som har varit finansminister, och jag är rädd för att han kommer att fortsätta att vara det.

Vi har fått en finansminister som tidigare har sysslat med finanser på ett sätt som inger oro hos många i detta land. Han är en av arkitekterna bakom den skattereform som tog bort en stor del av rättvisan i vårt skattesystem, vilket i klartext medförde att de som hade höga inkomster fick sänkt skatt och att de som hade låga inkomster inte fick sänkt skatt men däremot höjda hyror och höjningar av en massa andra avgifter. Man tog bort progressiviteten och rättvisan. Detta kostade statskassan mellan 30 och 40 miljarder kronor i minskade intäkter. Utredningar har visat på detta, så det är ingenting som jag bara hittar på. Han skall nu fortsätta.

Till sitt förfogande har han också Thomas Östros, som är känd som en stark ivrare för avreglering, bl.a. av arbetsmarknaden, för minskat ansvar för politiken, mer av beslutande åt den s.k. marknaden och arbetsmarknadens parter. Det oroar mig.

Förutom den här trion är det också Leif Pagrotsky, som jag har lärt känna genom ett gott samarbete men som jag vet är Göran Persson mycket trogen i alla avgörande frågor.

Detta innebär att vi har fyra s.k. vise män, och jag betvivlar deras vishet och klokhet när jag ser hur finanserna har bedrivits det senaste året och vilka effekter det har fått för oss kvinnor.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Göran Persson: Tror Göran Persson att den här manliga dominansen vad gäller finansen har någon som helst betydelse för möjligheterna till en bra jämställdhetspolitik? Jag ställer den frågan därför att jag naturligtvis inte tvivlar på att det har betydelse och därför att jag tror att det har en negativ betydelse.

De kvinnliga statsråden är satta att spara. Han som skall ha hand om kommuner och landsting, som är kvinnornas arbetsmarknad, heter Jörgen Andersson. Han som skall skapa de nya jobben – det skall vara många nya kvinnliga företagare, sägs det – är också en man. Kvinnorna skall spara. Den som försvarar nationens gränser är en man. Vem försvarar välfärdens gränser? Det är i alla fall ingen man. Jag hoppas att det är en stark kvinna.

Detta var vad jag ville säga om jämställdhetsfrågorna.

Det är tre områden som jag skulle vilja diskutera med statsministern och försöka få litet mera besked om än vad vi kan utläsa av regeringsdeklarationen.

Den första frågan gäller naturligtvis arbetslösheten. Inom ramen för möjliga lösningar för att få ned arbetslösheten, som jag ser det, måste vi tänka nytt och söka nytt, eftersom vi ser att den traditionella ekonomiska tillväxten, utmätt i BNP och siffror och procentsatser, inte ger jobb. Vi måste därför tänka oss nya lösningar.

En fråga som jag då vill diskutera är just kommuner och landsting. Där menar jag att den socialdemokratiska kongressen har fattat vissa beslut. Det har åtminstone återgivits som beslut som går i den riktningen att man lättar litet på trycket för kommunerna, att kommunerna kanske skall kunna få växa litet grand i alla fall, åtminstone nästa år kanske, för att undvika uppsägningar. Det är bra.

Men i konvergensplanen och i de långsiktiga ekonomiska planerna finns det ett minskat utrymme för kommuner och landsting, Göran Persson. Det står minus framför siffrorna. Också framför de siffror som är beräknade med tillväxt i landet i övrigt står det minus. Jag har papperen här: Privat konsumtion ökar, och offentlig konsumtion minskar, enligt huvudalternativet med 0,6 % och enligt högtillväxtalternativet med 0,4 %. Så ser det ut: Offentlig konsumtion minskar 1996, 1997 och 1998.

Även om man nu skjuter på balanspunkten för kommunerna och förhindrar nya uppsägningar – det kan lösas genom avgångar, naturlig avgång osv. – saknas ändå jobben, Göran Persson. Det är 20 000, 30 000, 40 000 eller 50 000 jobb – vi vet inte hur många – som för-

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

svinner, i den gemensamma sektorn, ur vår gemensamma välfärd, ur vår vardagstrygghet, som vi kvinnor är helt beroende av. Det är vår arbetsmarknad, och vi behöver den som en fungerande verksamhet, för att vi skall kunna sköta våra andra jobb, t.ex. att stå här.

Det är inte bara så att man förhindrar att människor blir uppsagda, utan man blockerar också nya, viktiga och riktiga jobb. De kommer inte tillbaka. Vi ser i AMS prognoser i dag att det som ökar är kvinnoarbetslösheten.

Det här går inte ihop. Om man menar allvar med diskussionen om kommuner och landsting, dvs. att de skall få ett ökat utrymme, måste regeringen ta sig ur detta EMU-grepp, den ekonomiska och monetära unionen, med dess konvergensprogram och planer. Där hoppas jag på ett ihärdigt och bra samarbete, Olof Johansson, eftersom jag vet att vi är överens i den frågan. Sverige skall inte vara medlem i EMU. Här har vi ett jättebra samarbetsprojekt mellan Centerpartiet och Vänsterpartiet, där vi tillsammans kan inspirera den socialdemokratiska regeringen till detta stordåd, att inse att hela idén med en ekonomisk och monetär union, en gemensam ekonomisk politik för hela Västeuropa, är fullständigt befängd. Det leder till att vi låser fast oss i massarbetslöshet.

Den andra frågan är arbetstidsfrågan, som av någon för mig outgrundlig anledning inte nämns i regeringsdeklarationen. Det är mest vi kvinnor som har varit drivande i den frågan under de 20 år som den har diskuterats i Sverige, men nu börjar allt fler komma fram. Jag förstår inte varför regeringen inte tar upp detta som en viktig fråga.

Jag förstår helt enkelt inte vad ni är rädda för. När ni ser länderna runt omkring som går in på den här linjen, när ni ser ansökningarna från kommunerna runt om i Sverige där man vill gå in offensivt och arbeta med arbetstidsförkortningen som ett instrument, för att förutom att uppnå alla andra välfärdsvinster som finns i detta också skapa nya jobb, så verkar ni helt kallsinniga till detta. Jag måste säga att jag inte begriper det. Förut var alternativet en sjätte semestervecka för LO-kollektivet, då karlarna skulle jaga älg m.m., men det är inte riktigt på den nivån längre. Vi måste lyfta oss och säga att detta är en central välfärdsfråga, som också har positiva effekter på arbetslösheten. Jag väntar med spänning på att nu få höra hur ni har tänkt omkring detta.

Den tredje frågan som jag vill lyfta fram är miljöomställningen, som är en hjärtefråga för oss och som är en viktig fråga för Centerpartiet och för Miljöpartiet. Jag kan se att här finns ett samarbetsområde, där vi borde kunna vara kreativa. Det skall vara en miljöomställning som tar sikte på ett investeringsprogram för en hållbar utveckling, som tar sikte på att lösa allt från hur vi har det under diskbänken, med möjligheter att sortera våra sopor, till att bygga de nya energisystemen och transportsystemen, förändra konsumtionsmönster och produktionsmönster. Detta är ett samarbetsprojekt, där vi också skall involvera kommunerna.

Detta kräver att vi klart säger att vi nu ställer om energisystemen. Jag hoppas att den mening i regeringsdeklarationen där det står att avvecklingen av kärnkraften bör inledas under mandatperioden, åt-

minstone med en första reaktor, snarast ändras så att *bör* byts ut mot *skall*.

Jag skulle vilja fråga Göran Persson hur diskussionerna går i regeringen omkring den här frågan, framför allt hur ni diskuterar i frågan om gasledning som en möjlig övergång i den här avvecklingsprocessen. Eftersom vi i Vänsterpartiet är oerhört kritiska till detta skulle jag vilja höra hur ni har resonerat. Jag förstår att ni inte har några färdiga program, men jag antar att ni i alla fall har tänkt på omställningsprocessen och att ni skulle kunna lätta litet på förlåten. Det är alltså ett samarbetsprojekt som jag kan se.

Jag skall nöja mig med detta. Jag hoppas att jag får svar på de här frågorna.

Jag skall också ta upp en sak som har gjort mig ledsen och som jag tycker är ett fattigdomsbevis för en socialdemokratisk regering som säger sig vilja arbeta för internationell rättvisa och solidaritet. Det är att regeringen inte säger någonting om biståndet. Världen har krympt till att handla om världsdelen Europa. Världshaven har krympt till att handla om Östersjön.

Jag vet, Göran Persson, att det faktum att man har låst fast biståndet, att man har frusit biståndet, kommer att innebära att i takt med en förmodad tillväxt ökar klyftan mellan enprocentsmålet och den verklighet som vi befinner oss i. Det är, enligt mitt sätt att se, ett fattigdomsbevis om vi i den heliga konvergensen namn skulle låta de fattigaste människorna i de fattigaste länderna i världen betala för vår materiella tillväxt. Det tycker jag vore en skam för en socialdemokratisk regering.

(Applåder)

Anf. 5 BIRGER SCHLAUG (mp)

Fru talman! Ledamöter! Ni som sitter på läktaren, alla ni som lyssnar på radio eller ser på TV, orkar ni en stund till? Jag tycker att det börjar kännas som det alltid känns i de här debatterna. Det är samma argument.

Jag skall börja med att hålla med Gudrun Schyman om en sak, nämligen att det är alldeles för många män som pysslar med ekonomi. Jag förstår att Gudrun Schyman gärna vill föra in Vänsterns ekonomiska talesman i den ekonomiska skara som styr regeringens ekonomi, nämligen Johan Lönnroth.

I övrigt vill jag gratulera Göran Persson till att ha blivit president – förlåt, statsminister. Jag vill säga att jag väldigt mycket uppskattar Göran Perssons bildspråk. Det är mycket frodigt, mycket bra och mycket talande, tycker jag. I Aftonbladet för ett tag sedan uttryckte sig Göran Persson så här: EU är som en gammal förbränningsmotor. Den hackar och stånkar, men framåt kommer den.

Jag tycker att det här är en bra liknelse över hela EU-projektet. Förbränningsmotorn – en 100 år gammal uppfinning. Det har inte hänt så mycket med den. Den går på bensin och olja, ändliga naturresurser, och släpper ut en mängd skit i avgasrören.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Min vision om samhället och min vision om internationellt samarbete är större än något som kan liknas vid en gammal hundraårig förbränningsmotor. Min vision är snarare solceller. Jag tror att det är där Göran Persson och jag skiljer oss mest åt.

Jag är nämligen rädd för att Göran Persson saknar visioner och är mer förankrad i gårdagen och det gamla industrisamhället än vad som är nyttigt för Sverige. Jag är livrädd för att Göran Persson när han talar om ett hållbart samhälle menar armerad betong, inte ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle.

Det som verkar ligga i Göran Perssons pipeline nu är satsning på fossilgas, statsbidrag till Öresundsbro och Dennispaket, sämre villkor för handikappade och ökade klyftor i samhället. Jag hoppas att mina farhågor inte besannas. Kanske jag får svar i dag som säger att jag målar i svart när det gäller Göran Perssons eventuella visioner om samhället.

Men vad menas med ett ekologiskt hållbart samhälle? Vilka svar har Göran Persson på frågorna om trafiken, om den biologiska mångfalden, om kemikaliseringsen, om jordbruket, som efter Centerns och Socialdemokraternas uppgörelse släpper ut ännu mer kväve till haven än tidigare?

Det blir en stor EU-debatt i morgon, så jag skall inte prata så mycket om EU. Men jag vill ändå ta upp "galna ko-sjukan" litet grand. Värre än "galna ko-sjukan" är nog EU:s galna regler, som gör att vi i vårt land och i andra länder inte har rätten att kräva ursprungsmärkning på livsmedel. Detta är alldeles kopiöst att man inte har den lagliga rätten att kräva ursprungsmärkning. Jag tycker att det är ytterligare ett skäl till att kräva en utträdesparagraf, så att svenska folket har en möjlighet att ta sig ur det här eländet.

När det gäller EMU har Göran Persson dessutom sagt något mycket klokt: Medlemskap i EMU är mycket större än medlemskapet i EU. Det är en bra bild, för det är precis så det är. Medlemskap i EMU är större än medlemskap i EU. Det borde föranleda Göran Persson, som tyckte att det var okej med en folkomröstning om EU, att acceptera en folkomröstning om EMU. Vi är faktiskt överens om, som de vingåkersbor vi båda är, att EMU är större än EU.

Jag skulle vilja ta upp fem stycken aktuella frågor, som på många sätt innebär ett nytänkande och något av en grön revolution.

Jag skall börja med att prata om fastighetsskatten. Jag menar att fastighetsskatten slår blint. Den läggs på fiktiva värden, fördyrar boendet och inskränker människors möjlighet att leva ett liv i frihet. Dessutom får den som satsar på energihushållning med energiglas i fönstren, miljövänlig uppvärmning osv. en högre fastighetsskatt. Är det verkligen vägen till ett hållbart samhälle, att låta dem som gör miljöinvesteringar få betala straffskatt? Är det det som är ett hållbart samhälle? Är det det som är vägen till ett hållbart samhälle? Måste inte Göran Persson liksom hela miljörörelsen inse att vi måste göra om fastighetsskatten?

Jag skulle dessutom vilja se en avveckling av fastighetsskatten för normala hushåll, kanske som en del av en skatteväxling. När energi- och miljöskatterna ökar vill vi att arbetsgivaravgifterna och egenavgif-

terna skall sjunka. Men kanske det också är dags att lägga in fastighets-skatten, för den slår blint. Det är inte rimligt att boendet skall beskattas på det sättet.

Fråga två handlar också om boendet. Den handlar om demokrati och delaktighet. Det finns många bostadsområden i dag som inte är speciellt bra. Människor känner inte någon delaktighet, förstörelsen är stor och anonymiteten är ett mycket stort problem. På en del ställen, bl.a. i Malmö, har man försökt att öka delaktigheten och brukarinfly-tandet. Men svensk lagstiftning, uppbackad av mycket konservativa fackliga intressen, medför att de som tar ansvar genom att städa, hålla snyggt, byta lampor som går sönder, m.m. åläggs en straffskatt om hyran sänks som tack för hjälpen. Lagstiftningen måste ändras så att delaktighet och medverkan stimuleras och inte straffbeläggs på ett gammal traditionellt vänstervis.

Vi har samma problem inom t.ex. barnomsorgen. Den förälder som går in i barnomsorgen och gör ett handtag borde kunna få sänkt avgift utan att straffbeskattas för förmånen. Vi måste släppa de här gamla trötta vänsterdogmerna och öppna för verklig delaktighet i samhället. En egen insats inom barnomsorgen eller inom bostadsområdet måste kunna leda till lägre avgifter och lägre hyra. Vad är det för fel på delak-tighet, Göran Persson? Är Göran Persson villig att se över lagstiftning-en så att vi öppnar för ett mer demokratiskt och delaktigt samhälle?

Den tredje stora frågan handlar om att dela på jobben. Det finns nämligen inget annat sätt att komma till rätta med arbetslösheten. Vi kan skatteväxla. Det ger mer jobb. Vi kan satsa på gröna jobb. Det ger fler arbetstillfällen. Det är riktigt. Men vi måste också inse att arbetsti-den måste anpassas till verkligheten. Verkligheten säger oss att den inte kan vara 40 timmar längre. Jag är mycket ledsen över att detta inte fanns med i regeringsförklaringen som ett viktigt mål, att faktiskt börja sänka arbetstiden ned mot åtminstone 35-timmarsvecka.

40-timmarsveckan är ingen naturlag. Vi har hört Anna Hedborg säga: Sänker vi arbetstiden delar vi på arbetslösheten. Det innebär att Anna Hedborg, som visserligen inte är minister nu längre, menade att 40-timmarsveckan är en naturlag. Det är effekten av det hon säger. Men den är ingen naturlag.

Vi har hört Anne Wibble, tror jag det var, och även moderaterna här i kammaren säga: Sänker vi arbetstiden till 30 timmar är det plan-ekonomi. Som om 40-timmarsvecka var marknadsekonomi och 30-timmarsvecka var planekonomi. Vi måste sänka arbetstiden, vi måste dela på jobben. Det kanske är den viktigaste reformen som Göran Pers-son borde kunna sjösätta den här mandatperioden. Det är den viktigaste reformen för att skapa jobb, ökad jämlikhet och ökad livskvalitet för de många människorna.

Den fjärde punkten som jag vill ta upp gäller något som inte heller berörs så mycket i regeringsförklaringen och som jag saknar. Det är energifrågan. Det står att Göran Persson anser att en kärnreaktor bör avvecklas den här mandatperioden. Bör – det har vi hört tidigare. Vi har till och med hört en tidigare socialdemokratisk miljöminister, vars namn jag inte har rätt att nämna, lova som ett oåterkalleligt beslut att

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

kärnkraften skulle börja avvecklas i mitten av 90-talet. Då var det oåterkalleligt. Nu står det *bör*. Jag menar att det vore bra om vi i dag kunde få Göran Persson att säga att en kärnreaktor *skall* avvecklas den här mandatperioden. Man kan hänvisa till Ingvar Carlsson, som tidigare har sagt att kärnkraften inte hör hemma i ett civiliserat samhälle. Jag antar att Göran Persson vill vara statsminister i ett civiliserat samhälle.

Miljöpartiet har i några uppgörelser lyckats förhandla fram en del pengar till alternativ energi – sol- och vindkraft. Jag tycker att regeringens förståelse för de frågorna har varit ganska bra.

Nu är pengarna för vindkraften slut. Det står människor i kö som vill sätta upp nya vindkraftverk. Det finns ett enormt intresse, men pengarna är slut. Innebär det Göran Persson sade både på s-kongressen och i regeringsförklaringen om ett hållbart samhälle att det i tillväxtpropositionen blir mer pengar för vindkraften så att alla de människor som nu vill satsa har chansen? Eller är det bara fossilgas från Norge som gäller i någon sorts nordiskt samarbete för ökad fossilanvändning i energisystemen? Jag tror att det vore väldigt bra och att många skulle bli mycket glada om vi fick svar på det. Får vindkraften de pengar som den nu behöver?

Jag är orolig för både Centerpartiets och Socialdemokraternas linje när det gäller fossilgas, eller naturgas, som det litet felaktigt kallas. Investerar vi ett antal miljarder i fossilgasanläggningar, i kulvertar eller i kraftverk på Västkusten, som den f.d. energiministern mer eller mindre sagt att den gamla regeringen ville ha, innebär det att vi tvingas leva med ett nytt fossilt bränsle i många herrans år. Det vore ett gigantiskt misstag och har ingenting med en uthållig utveckling att göra, inte ett dyft.

I stället måste vi satsa på biobränslen. Det är de inhemska bränslena som ger jobb i Sverige. Det finns utrymme för biobränslen, och det är ekonomi i dem. Då får vi inte låsa upp resurser i något så "fossilt" som naturgas. Det är en orimlighet. Bygger vi ut 27 TWh biobränslen ger det i varje fall 14 000 jobb i Sverige. Satsar vi motsvarande på fossilgas ger det ett antal hundra jobb. Biobränslen är arbetskraftsintensivt, och naturgas är kapitalintensivt. Vi behöver jobb i Sverige och bättre miljö, och då är biobränsle det vi bör satsa på.

Den femte frågan jag vill ta upp – och jag förstår att en del fackföreningar ryser när man nämner den – är arbetsbyte. Jag tror inte att vi kommer till rätta med arbetslösheten speciellt fort. Därför bör vi titta på vad andra länder har hittat på för att få in människor som är arbetslösa på arbetsmarknaden. I Danmark och Finland har man fattat beslut om att införa arbetsbyte. Det innebär att om en människa tar ledigt ett år, och det skapar jobb för någon som är arbetslös, får den människan som tar ledigt a-kassa eller något under a-kasseersättning.

Detta tjänar staten på. Den som får jobb tjänar på det, och den som får ledigt ett år tjänar på det. Det enda som kan stoppa det är rigida fackföreningar eller jantelagen. Vi måste självfallet satsa på det här. Det är något som ökar livskvaliteten både för dem som får jobbet och för dem som får ledigt. De som får ledigt kan göra precis som de vill. De kan vara hemma och sköta barn, åka jorden runt, studera, måla eller

vad som helst, och alla tjänar på det. Varför har då den socialdemokratiska regeringen hittills sagt nej till detta förslag när man har sagt ja i både Danmark och Finland?

Innan jag mer regelrätt övergår till att tala om regeringsförklaringen vill jag litet grand kommentera det Lars Tobisson sade. Det kan jag kommentera på följande sätt: I de blindas rike är den enögde kung. Just nu är Tobisson kung hos Moderaterna. Men problemet för Sverige är inte att Moderaterna och Socialdemokraterna har haft olika uppfattningar. Det stora problemet i Sverige är att Moderaterna och Socialdemokraterna har samma uppfattning i en rad viktiga och avgörande frågor, som t.ex. den svenska kronans knytning till ecun, något som har kostat svenska folket massarbetslöshet, stopp för investeringar och räntor på 500 %. Detta var den stora kollapsen för svensk ekonomi. Där är Moderaterna och Socialdemokraterna fullständigt överrens. Men ingenting är så bra i politiken som ett kort minne, eller hur, Lars Tobisson?

Fru talman! Jag har tagit upp fem konkreta frågor som berör miljö, arbete och demokrati. Jag skall nu försöka titta litet närmare på regeringsförklaringen. Jag tycker att regeringsförklaringen är ganska tunn. Ibland är den fylld med litet floskler, något som gör mig rädd. Göran Persson bjuder in hela svenska folket att komma till rätta med arbetslösheten. Det låter ju bra, ungefär som om det vore en fest. Vad menas egentligen? Det låter mer som om det var ett citat ur en fars med Peter Sellers.

Många både svenska medborgare och invandrare är redan inbjudna till den festen. De har fått del av festen. Det enda som bjöds på den festen var just arbetslöshet. Därför måste man göra någonting konkret för att komma till rätta med detta. Då gäller det att dela på jobben, skatteväxla, satsa på gröna jobb och satsa på arbetsbyte enligt den danska modellen.

Det finns egentligen inte något så meningslöst som när någonting utförs på ett kompetent sätt och det inte borde utföras. Jag menar att Göran Persson i allra högsta grad är en mycket kompetent politiker. Jag tycker också att det finns en vilja att komma till rätta med statens finanser som är alldeles utmärkt. Miljöpartiet har också ställt upp på en hel del saker, och vi kan naturligtvis även fortsätta med det. Vi ser ytterligare möjligheter att spara när det gäller t.ex. militären och väganslaget.

Frågan är hur man skall spara. Jag menar att Göran Persson med nästan kirurgisk precision har slagit hårdast mot dem som har det svårast i samhället. Det är redan nu svårt för dem som lever i ekonomisk och social stress. Ändå har Göran Persson försämrat för dem och kommer förmodligen ytterligare att försämma för stora grupper, t.ex. handikappade, där det nu kommer en proposition från regeringen. Att öka klyftorna i samhället är inte bra. Det leder till ökade konflikter. Ökade konflikter är grogrund för våld, rasism och framväxten av ett samhälle med allt fler rädda människor.

Ett samhälle med rädda människor är ett dåligt samhälle. De orden är hämtade ur Göran Perssons regeringsförklaring, och jag delar den uppfattningen. Men tyvärr leder den ekonomiska politik som förs och

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

de ökade klyftor som regeringen faktiskt har drivit fram till fler rädda människor och är grogrund för både rasism och våld. Därför måste vi spara på ett sådant sätt att klyftorna inte ökar.

Det finns mycket goda förslag till hur man skulle kunna göra detta, t.ex. genom att införa ett brutet tak i socialförsäkringssystemen eller att i stället för att skära i barnbidraget i stället höja det till 1 000 kr och dessutom beskatta det. Staten hade tjänat lika mycket pengar. De som hade behövt pengarna hade också fått dem, medan vi med höga inkomster – Göran Persson, jag och andra – hade fått litet mindre.

Miljöpartiet de gröna lovar inte guld och gröna skogar. Vi lovar gröna skogar och ett människovärdigt samhälle. Det är ett stort löfte i en tid när människor kallas marknader och girighet ofta kallas etik. Men Miljöpartiet tar människors längtan på allvar. Vi är som miljöpartister delar av denna längtan efter det nya samhället. Längtan är i dag någonting annat än när Socialdemokraterna, Kommunisterna, Högern och de andra gamla partierna bildades.

I dag längtar människor efter det som är bättre snarare än efter det som är mer. Det handlar om bra miljö, färre allergier, livskvalitet, sänkt arbetstid, delaktighet, spännande liv, vänskap och kärlek. Det är de nya målen. Mot det står de gamla målen med mer prylar, större bilar, mer utrullad betong och socialt klättrande. Jag har mött unga företagare, inte minst invandrare, som inte ser som något självändamål att företaget de äger skall växa. De ser det som viktigt att de själva, deras familjer och de anställda skall leva i en social samhörighet och med en lokal förankring. Det här är hopp för framtiden. Det är nytänkande: bättre, men inte mer. Kvalitet i stället för kvantitet.

Fru talman! Det behövs nytänkande inför framtiden. De gröna värderingarna är framtiden.
(Applåder)

I detta anförande instämde Ewa Larsson, Eva Goës, Marianne Samuelsson, Gunnar Goude, Gudrun Lindvall, Kia Andreasson, Bodil Francke Ohlsson, Per Lager, Barbro Johansson, Annika Nordgren, Yvonne Ruwaida, Ragnhild Pohanka, Thomas Julin, Peter Eriksson och Roy Ottosson (alla mp).

Anf. 6 ALF SVENSSON (kds)

Fru talman! Vi hade kanske inte väntat oss så mycket annat.

Jag har suttit här och funderat på hur man skulle formulera sina inledningsord. Om jag skulle säga gratulerar är det säkert någon ute i bygderna som undrar om jag ställer upp på politiken. Om jag säger lycka till är det säkert också någon som tolkar in något i det. Då kom jag att tänka på norrmännen som säger: Ha det!

Det är alltid intressant att lyssna till hur kollegerna planerar uppläggningen av sina anföranden.

Olof Johansson klämde i med det gamla Hedlundska talesättet att man inte skall sälja skinnen förrän björnen är skjuten. Vi uppfattar ju allihop att Olof Johansson fridlyser björnen. Olof Johansson accepterar

i stort sett allt vad björnen kommer att hitta på utan att ha någon aning om det i förväg. Det är ju bra att regeringsförklaringen är som den är.

När jag hörde Olof Johanssons första inledande statsmannamässiga meningar kom jag osökt att tänka på en alldeles speciell idrottsgren, nämligen curling. Jag såg framför mig Olof Johansson och Per-Ola Eriksson sopa isen så att det bara visslade om det för att den socialdemokratiska trissan skulle glida så behagfullt och mjukt som tänkas kunde.

Sedan var det också intressant att höra den gode Lars Leijonborg invitera Carl Tham. Jag ser att han redan har lämnat salen – så vem vet? Man får väl citera en annan känd folkpartist och säga: Lycka till! Så hette det ju en gång i världen.

Nu är det nog så att det inte är här i kammaren man värvar proselyter. Annars har jag hört att det finns en mängd smålänningar på läktaren. Det borde båda gott, i synnerhet om man betänker att inför vår Herre är vi alla smålänningar.

Nu har jag också ett träigt anförande som jag måste försöka hålla, därmed inte sagt att de andras anföranden var träiga. Min tid är också begränsad. Regeringen har nämligen 40 plus 25 minuter här i dag, tror jag.

Fru talman! Göran Persson vill halvera den öppna arbetslösheten till år 2000. Det är bra, men det räcker inte med att vilja. Med gamla uttjänta arbetsmarknadsåtgärder kommer man heller inte långt. Det har ju den socialdemokratiska regeringen hittills klart dokumenterat. För att halvera den öppna arbetslösheten på fyra år krävs att vi alla vågar ifrågasätta de strukturer som fått svensk arbetsmarknad att gå i stå. Det gäller de strukturer som skrämmar småföretagare från att nyanställa, som signalerar att det är bättre att leva på a-kassa än att studera vidare och som förhindrar ungdomar och invandrare att över huvud taget komma i närheten av ett vitt jobb.

Vi kristdemokrater är beredda att pröva och ompröva alla möjligheter att minska arbetslösheten. Man frågar sig om Göran Perssons parti är det. Det håller inte att säga att de små och medelstora företagen skall stärkas samtidigt som man kräver att de betalar in moms på varor och tjänster som de ännu inte har fått några pengar för. Det håller inte att uppmana företagare att nyanställa utan att modernisera arbetsrättslagstiftningen. Det håller inte att uppmuntra folk att starta eget och sedan dränka dem i ett hav av byråkrati, skatter och avgifter.

Socialdemokraterna kommer säkert att inse att det är så här. Jag gissar att ledningen för partiet redan har gjort det, men man vågar tydligen inte bryta med partiets traditionalister. Det sätt som socialdemokraterna har behandlat tjänstesektorn på ger kanske en fingervisning. Första halvan av 90-talet ägnar socialdemokraterna åt att håna och bespotta alla som vill göra den svarta arbetskraften i hemmen vit. När vi kristdemokrater föreslår en särskild ungdomsskattsedel som tillåter unga människor att bli sina egna entreprenörer och att t.ex. städa, tvätta bilar och sköta trädgårdar till lägre skatter och avgifter heter det att vi vill ha pigsamhället tillbaka. Nu, år 1996, har socialdemokrater kommit på att det kunde ju vara en idé att låta inte bara ungdomar utan även invand-

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen
Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

rare utföra skattesubventionerade tjänster i hemmen. Pigförslag? Nej, nu kallas det arbetsmarknadspolitik.

Fru talman! Den som satt som främsta mål att halvera arbetslösheten till år 2000 måste ta till vara alla idéer för att kunna signalera att målet gäller. Vi kristdemokrater vill förstås lägga tyngdpunkten i satsningarna på de arbetstillfällen som tillhör framtiden. Det handlar om informationssamhället, IT-samhället. Det handlar om den gröna sektorn och om att satsa på miljöjobben och energisektorn. Det handlar naturligtvis också om tjänstesektorn. Den danska hemmeservice-modellen skulle mycket väl kunna tillämpas också i Sverige. Vi vill införa en mer flexibel arbetsmarknad, vad gäller både arbetstider och arbetsrätt. Vi tycker att det är dags att införa ett lärlingssystem för att få ned ungdomsarbetslösheten och få ett positivare företagsklimat.

Den som tror att Sverige åter skulle kunna bli en ledande nation bland OECD-länderna genom svältkurer har fel. Det fordras besparingar, men det fordras också i högsta grad att alla tillgängliga motorer som kan medverka till att den ekonomiska tillväxten dras i gång får bränsle och syretillförsel.

Det behövs ett program över blockgränsen, och även över departementsgränserna. Det behövs ett gemensamt och konkret program för nya jobb. Kanske är den nya arbetsmarknadsministern klok nog att hörsamma kristdemokraternas idé om rundabordsamtal.

Fru talman! Det är bra och nödvändigt att Göran Persson uppehåller sig så mycket vid arbetslösheten i regeringsförklaringen. Däremot är det helt ofattbart att han så totalt nonchalerar familjens roll för välfärden. Inte på ett enda ställe nämner Göran Persson familjen – inte på ett enda ställe – trots att familjernas väl och ve är Sveriges väl och ve. Utan fungerande hem, utan föräldrar som orkar och hinner ge sina barn tid och kärlek bygger vi aldrig det goda samhället. Jag vill citera den brittiske labourledaren Tony Blair, som tar varje tillfälle att understryka familjernas betydelse. Han säger: ”En nation som vill vara ett starkt land kan inte vara moraliskt neutralt till familjen. Familjen är basen för varje anständigt samhälle. Vi borde på varje politiskt område undersöka effekterna för familjen, för att ta reda på hur den kan stärkas och hållas samman.”

När får vi höra något liknande från de svenska socialdemokraterna? Lär av Blair, Göran Persson!

Vi politiker har inte särskilt många instrument att tränga tillbaka våldet med. Fler poliser? Det skapar knappast ett mjukare samhälle. Hårdare straff? Ingen blir en bättre människa av att fyllas med hat och hämndlystnad. Vi kristdemokrater menar att det absolut bästa medlet att komma till rätta med rädsla och våld är en god familjepolitik. Det är inget som vi kristdemokrater hittat på. Det är ju empiriskt belagt. Självaste FN slår fast just detta. Föräldrar är den största brottsförebyggande resursen. Trygga barn blir oftast trygga vuxna. Den som får mycket kärlek orkar oftast också ge mycket kärlek.

Fru talman! Det är synd att socialdemokraterna inte unnar svenska småbarnsföräldrar de både ekonomiskt och mänskligt positiva effekterna av vårdnadsbidraget. 2 000 kr i månaden är ingen föraktlig summa

för den som lever på marginalen. Många arbetslösa ensamstående mammor – faktiskt 60 000 enligt Socialdepartementets utredning – har anledning att beklaga socialdemokraternas ideologiska skygglappar i den här frågan. För mig och för oss kristdemokrater är det en oerhört betydelsefull sats att man inte skall behöva söka socialbidrag för att man har barn.

Som kristdemokrater kommer vi oförtrutet att arbeta vidare för att stödja föräldrarna i deras viktiga roll, både genom att bilda opinion och genom att utforma en familjepolitik som ger föräldrarna mänskligt stöd och valmöjlighet när det gäller barnomsorgen. Alla har inte samma behov, och alla vill inte göra likadant. Därför behövs ett bidragssystem som föräldrarna kan använda på det sätt de själva tycker är bäst. Detta måste naturligtvis kompletteras med offentlig och privat barnomsorg av yppersta kvalitet.

Jag minns hur finansminister Persson jagade oss kristdemokrater under valrörelsen 1994 och försökte inbilla folk att vårdnadsbidraget var ett kostnadskrävande elände. Ute i kommunerna ökar nu socialbidragen med 40, 50, 60 %. Den som inte tror att vårdnadsbidraget skulle ha varit dämpande har förlorat sig i principer som utestänger verkligheten.

Fru talman! Nyligen redovisade Ungdomsbarometern att unga människor har utomordentligt lågt förtroende för oss politiker. Sådana uppgifter måste förstås tas på största allvar. Vår demokrati fordrar respekt för politiken, och det är vi politiker som har ansvaret för att den respekten inte devalveras genom mygel, orimliga fallskärmar och allsköns slingrande. Jag tycker att allt skall göras för att så många ungdomar som möjligt skall engagera sig och komma in i beslutande församlingar. Säkert är det också så att unga människor skapar större förståelse och intresse för politik än vad vi något äldre klarar av.

Men för allt i världen – glöm inte människorna som har den största livserfarenheten! Ibland får man en känsla av att våra äldre inte värdesätts tillräckligt i våra dagar. Deras klokskap får ofta väga alldeles för lätt i politiska sammanhang. Jag tror att många som har arbetslivet bakom sig behöver få känna större uppskattning. Våra äldre har all rätt att få uppleva att de inte hamnat vid sidan om, utan att deras visdom tas till vara. Vi bör litet till mans fundera över vad vi ger för signaler och hur vi värdesätter våra gamla och deras erfarenheter. Det smyger sig så lätt på oss en tendens att sätta människovärdet efter ålder och utseende och efter vad man kan prestera. Måtte vi med kraft mota tillbaka en sådan utveckling.

Många pensionärer har i dag svårt att få pengarna att räcka till. Oron för en oväntad utgift förmörkar tillvaron för allt fler. Så skall det inte behöva vara. Vi kristdemokrater tycker det är fel att pensionerna urholkas. Pensionärer kan som bekant inte strejka, men de skall för den skull behandlas rättvist.

Fru talman! Under senare år har vård och omsorg inom landsting och primärkommuner utsatts för stora besparingar. Det vore självfallet fel att påstå att vårdsektorerna, som slukar ofantliga summor och som sysselsätter många, inte skulle kunna rationalisera. Men nog finns det

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

en gräns för rationaliserandet om man vill bevara kvaliteten för patienter och personal.

Den gränsen är exempelvis nådd när besparingarna går ut över patienten, när en cancersjuk tvingas vänta på operation, när operationsköerna bara växer och när begreppet "klinikfärdig" leder till dragkamp mellan primärkommun och landsting så att patienten kommer i kläm.

Fru talman! Åsikterna om energipolitiken duggar tätt. Vi känner till uppgörelsen i Energikommisionen, och man kan nu bara ana hur positioneringen kommer att bli i vår. Jag tar hellre på mig kritik och beska kommentarer för att ha ändrat uppfattning i kärnkraftsfrågan än att jag ser svensk basindustri förtvina och arbetslösheten öka ytterligare.

Det finns säkert de som varnar för koldioxidutsläpp bara för att slippa ifrågasätta kärnkraften. För oss kristdemokrater handlar det emellertid om att rädda framtiden åt barnen, och då kan vi inte fördärva deras livsbetingelser.

Fru talman! Vi måste börja bry oss om avfallsproblemen – det är sant. Men vi måste också bry oss om avfallsproblemen uppe i lufthavet. Vi kan inte fortsätta att använda luften som avfallstipp och vindarna som transportörer.

EU:s regeringskonferens måste koncentrera sig på miljöpolitiken. Det handlar om EU:s framtida trovärdighet. Ett av de starkaste skälen för att Sverige skulle söka medlemskap i EU var att det krävs en gemensam miljöpolitik för Europa. Vindar och vattenströmmar bryr sig inte om nationsgränser. En aldrig så radikal miljöpolitik i ett land kan oimintetgöras av brist på bestämmelser och lagstiftning i ett annat land. Detta kan vi säkert vara överens om allihop.

Nu krävs det emellertid att medborgare i Europa får uppleva att ministerråd och kommission ser till så att de utlovade miljöbesluten kommer till stånd. Det handlar om att värna våra barns framtid. Jag biter hellre i det sura äpplet i dag, och tillstår att svensk energi- och miljöpolitik varit minst sagt försumlig, än att i morgon behöva uppleva hur föräldrar måste hålla sina barn inne från solljuset och borta från badstränder för att skona dem från cancerrisken. Jag tror att det enbart främjar europeiskt främlingskap och ointresse om vi koncentrerar oss på EMU innan vi sett de miljöpolitiska frukterna av EU.

Göran Persson talar i regeringsförklaringen om livslångt lärande. Utmärkt! Det är ju alldeles självklart att vi inte kan indela livet i en skolperiod, som följs av förvärvsarbete, som följs av pension. Det är också intressant att lägga märke till att regeringen nu visar större intresse för föräldrainflytande. Men hur kan regeringen då i praktiken nonchalera föräldrarätten? Friskolorna skulle regeringen helst vilja spola över bord – det är uppenbart.

Men glöm inte, Göran Persson, att Sverige inkorporerat Europarådskonventionen om föräldrarätt i svensk lagstiftning. Ni kan gärna inte orda om att integrera skola, förskola och skolbarnomsorg, som det står i regeringsförklaringen, om ni samtidigt förtrampar föräldrarätten – föräldrars rätt att välja både barnomsorg och skola.

Jag har tidigare talat om familjen som den starka motkraften mot våld och otrygghet. Det är givet att skolan också skall vara delaktig i detta angelägna arbete. Just därför har vi kristdemokrater så uthålligt ivrat för att skolan skall få en uttalat etisk förankring. Man lär ju som bekant inte för skolan, utan för livet.

Göran Persson har på sistone använt en gammal känd kristdemokratisk slogan: Människovärdet är alltid större än marknadsvärdet. Det ser vi som någonting mycket positivt. Men det förpliktar. Om Göran Persson menar någonting med detta – och det vill vi naturligtvis tro – bör han här i dag deklarerat att han inte ämnar dra ned på eller försämra handikappreformen. Det är när vi ställer oss på de svagastes sida vi verkligen visar vad vi menar med talet om att alla har ett och samma värde.

Fru talman! En av rubrikerna i regeringsförklaringen är: "Fred, demokrati och social rättvisa skall säkras i hela världen." Det är onekligen ett storslaget mål. Men den som inbillar sig att vägen dit blir kortare om man skär ned de biståndssatsningar som krävs för att främja målet sysslar enbart med politisk retorik. Internationell solidaritet kräver mer än ord, och skall vi gå en tryggare morgondag till mötes fordras det större och inte mindre – som regeringen Persson tycks tro – konkreta insatser för våra fattigaste medmänniskor.

Fru talman! Vi tror att det skulle vara mentalt hälsosamt och berikande för svenska folket att få bry sig om dem som har det svårast. Det skulle dessutom ge vårt eget nationella debatterande ett rimligare perspektiv.

(Applåder)

Anf. 7 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Alf Svensson sade att han är villig att ta de beska kommentarerna efter sitt anförande. Jag tror inte att han behöver vara så orolig – han lyckades inta i stort sett alla populära ståndpunkter: högre bistånd, mer av kommunala anställningar, högre pensioner, vårdnadsbidrag, allt. Alf Svensson fortsätter att sjunga med änglarna.

Egentligen, fru talman, är väl den här partiledardebatten trist nog ett uttryck för det som försatte Sverige i de djupa bekymmer som vi nu håller på att ta oss ur. Ni som följt denna debatt har kunnat notera att vad som har sagts från denna talarstol har varit en lång provkarta på lägre skatter och mer av bidrag och förmåner. Allt det där kan sägas. Försöker man att göra det – och vi hade för några år sedan en regering i Sverige som försökte sig på det – slutar det med ett elände. Det eländet försöker vi nu ta oss ur.

Jag tänker inte i den här debatten eller i något annat sammanhang medverka till att Sverige återigen tappar den kraft som vi nu håller på att återvinna genom att de offentliga finanserna saneras. Sverige är ett fint och på många sätt ett rikt land, med välutbildade människor. Det är jämställt och jämlikt, det har industrier vid internationell frontlinje, en god miljö och en öppenhet gentemot omvärlden. Vi har många starka sidor i det svenska samhället.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Vi är rika, men vi är inte så rika att vi kan missköta våra offentliga finanser eller missköta vår ekonomi. Då äventyras grunden för välfärdssamhället. Då sviker vi de svaga, då överger vi det som är fint i Sverige, nämligen att i vårt land har alla haft och skall ha en plats, inte bara de starka. Alla skall ha plats i Sverige.

När vi har formulerat regeringsförklaringen har vi haft den utgångspunkten att vi står i ett skede där inget parti ensamt skall göra anspråk på att sitta inne med alla lösningar. Vi har formulerat det så att det behövs mer av samarbete och mindre av konfrontation i Sverige. Vi sträcker ut en hand från socialdemokratins sida till alla dem som vill medverka i ett samarbete om att pressa tillbaka arbetslösheten, om hur vi skall ställa om vårt energisystem, om hur vi långsiktigt skall säkra den generella välfärden och om hur vi skall bygga ett ekologiskt uthålligt Sverige.

Alla som följer debatten vet att de här stora uppgifterna inte har några på förhand givna svar. Successivt dyker nya problem upp, successivt infinner sig sådant som skall lösas. Då måste vi vara beredda att samarbeta, att ta ansvar inte bara för det egna partiet, inte bara för den egna regeringen utan för Sverige, vårt fina land. Det är vår gemensamma uppgift i denna kammare, och med det mandatet har vi alla kommit till Stockholm. Det är till det samarbetet som vi socialdemokrater bjuder.

Ingen kommer i den dialogen att mötas av att vi inte vill pröva era förslag och uppslag på ett konstruktivt sätt – tvärtom. Alla goda förslag skall beaktas.

Samarbetet kommer att handla om arbetslösheten. Vi vet att det går att pressa tillbaka arbetslösheten. Allt fler som bedömer det mål som regeringen har lagt fast säger också att det är realistiskt. Det blir svårt att nå, ja, men det är realistiskt. Det går om vi anstränger oss. Det går om vi vågar att göra det oväntade. Det går om alla mobiliseras.

För regeringens del är det fyra saker som är viktiga i det arbetet. Den första är en satsning på utbildning och kompetensutveckling. Sverige skall i en internationell ekonomi utföra de svåra uppgifterna, dem som vi kan få bra ersättning för i ett utbyte av varor och tjänster i en avreglerad världsekonomi. Vår målsättning är också att Sverige skall ha en befolkning och en arbetskraft som är mer kompetent än något annat lands. Det ger inte bara förutsättningar för att få ned arbetslösheten. Det ger också stor personlig frihet, bildning och sammanhållning i ett samhälle som skall öppnas och har öppnats mot omvärlden.

Den andra punkten är att alla de som vill satsa och ta initiativ, som vill ta den risk som företagande representerar, skall mötas av stabila regler och långsiktiga möjligheter att bestämma och bedöma villkoren. Det är omöjligt att ställa ut sådana löften, om man inte har ordning i de offentliga finanserna. Den som har drivit företag vet att ränteutveckling och efterfrågan, allt sådant som faktiskt avgör företagets framgång eller motgång, är beroende av den allmänna samhällsekonomin utveckling.

Har vi en regering som är för svag för att hålla tillbaka inflationen, för att få ned räntan och för att säga nej till alla de populära utgiftskrav

som reses, underminerar vi också förutsättningarna för egenföretagarna.

Den tredje punkten är att se till att arbetsmarknadens parter tar sitt ansvar för lönebildningen. Vi kan inte i Sverige ha en löneutveckling som avviker från den i det övriga Europa. Då slår vi ut jobb i Sverige och minskar vår konkurrenskraft.

Den fjärde punkten gäller det nya stora samarbetsområdet. Vi socialdemokrater är övertygade om att i omställningen till ett ekologiskt hållbart Sverige ligger nya möjligheter till arbete och nya utmaningar för de många människorna. Den rymmer ny produktionsteknik och ett nytt sätt att hantera råvaror, kretslopp som skall slutas, nya transportlösningar och en ny energiförsörjning – nytt, nytt, nytt! Där det nya finns och växer kommer också arbetstillfällena och välbefinnandet.

I de utmaningar som miljöpolitiken representerar ligger också det nya Sveriges möjligheter att möta arbetslöshetens förbannelse.

Det är när vi bjuder in till detta samarbete viktigt att vi aldrig sviktar i vården av den statsfinansiella saneringen. Man kan naturligtvis, som någon har gjort från denna talarstol, raljera över att en statsminister har bakgrund som finansminister. Man kan raljera över att det är en man som sköter statsfinanserna och tro sig göra ett politiskt nummer av detta. Det är naturligtvis en synpunkt som gränsar till enfald. Om könet hade varit avgörande för hur statsfinanserna sköts, kan vi ju säga att vi har facit i handen. Vi kan konstatera att vi bara för något år sedan hade en kvinna som ansvarig för statsfinanserna. Det var ingen framgång för jämställdheten, Gudrun Schyman.

En sak vill jag göra klar för socialdemokratins räkning: Vi står för verksamheten i kommuner och landsting. Vi har byggt upp den. Vi har varit stolta över att alla människor märkta av hårt arbete och slit har fått en bra omvårdnad under sin ålderdom. Vi har varit stolta över att alla har fått samma tillgång till vård, oavsett plånbokens tjocklek. Det är vårt reformbygge.

Men vi har hela tiden insett att vi inte kan betala detta med lånade pengar. Alla de människor som är beroende av att den generella välfärden – som vi ofta benämner det som sker i kommuner, landsting och socialförsäkringar – fungerar, dem sviker vi den dag vi inte har kraften att betala för detta med egna pengar. Det finns inget större angrepp på jämställdhet och jämlikhet än att låta de offentliga finanserna förfalla. De som tror att det bara är att stå i riksdagens talarstol och säga: mer av kommunala tjänster, högre pensioner, mera bistånd, kortare arbetstid – förmån, förmån, förmån – utan att inse att det till detta finns en given koppling i form av finansiering, de sviker och lurar de människor som eventuellt tror att detta budskap är hållbart.

Det är också viktigt att säga att när Gudrun Schyman - för det är henne jag polemiserar mot, det är väl ingen hemlighet – står i talarstolen och säger att det bara är att släppa på konvergenskriterierna, är det ingenting annat än en uppföljning av den debatt som Vänsterpartiet tidigare har fört och som har präglats av uppfattningen att det inte skadar med litet extra inflation.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Det är inflationen som Vänsterpartiet vill släppa loss. Alla som sett inflationens härjningar vet att ett säkrare sätt att underminera en fördelningsspolitik i ett samhälle än att låta inflationen gå loss, det finns inte. Den som tjänar på inflation, Gudrun Schyman, är den som har stora fasta tillgångar i mark, aktier och fastigheter, och den som förlorar på inflationens härjningar är den som lever på sin pension eller på sin lön.

Pension och lön skall vara värdesäkrade. När de är värdesäkrade är det faktiskt därför att vi har statsfinanserna i ordning och inflationen är tillbakapressad. Det går inte att utlova reformer ens för Vänsterpartiets del och finansiera detta med en framtida inflationstillväxt. Det är viktigt att ha sagt; det är lösan sand ni bygger ert ekonomiska alternativ på. Ni sviker på så sätt dem som står för jämställdhet och jämlikhet.

Vi vill samarbeta om den ekonomiska politiken. Vi gör inte anspråk på att ha alla lösningar. Det som ligger framför oss är svårt, men vi skall klara av de mål som riksdagen med så stor kraft har ställt sig bakom, nämligen att få ett underskott i de offentliga finanserna under 3 % 1997 och att nå balans i de offentliga finanserna 1998. Då är vi återigen i ett läge där Sverige har ordning på sin ekonomi, och då kan vi, precis som Olof Johansson sade förut, faktiskt ha någonting att själva förfoga över i form av politiskt utrymme i denna kammare. Vi tar bort kraften från marknaderna och för åter in den politiska kraften i de valda demokratiska organen. Det är vad det handlar om.

Så till den europeiska unionen. Vi socialdemokrater ser EU som en möjlighet att internationellt fortsätta ett politiskt samarbete för att pressa tillbaka arbetslösheten, för att förbättra miljön och för att öka det folkliga inflytandet som en balans mot ett alltmer internationaliserat kapital. Vi ser framför oss ett EU som kommer att utvidgas, ett EU som innehåller fler stater än dagens. Vi ser framför oss en möjlighet att också i EU få som medlemmar de stater som nyligen har befriats från kommunismens förtryck i Östeuropa.

Det skulle, Gudrun Schyman, vara av utomordentligt stort värde om Vänsterpartiet kunde deklarerat om man har som uppfattning att det är en fördel att våra grannar Estland, Lettland, Litauen och Polen kan komma med i EU eller inte. Är Vänsterpartiet för deras medlemskap eller är ni emot det? Den upplysningen har Gudrun Schyman all möjlighet att ge just inför starten av den regeringskonferens som jag på torsdag och fredag har möjlighet att delta i och som ju kommer att handla om utvidgningen.

När det gäller energifrågan vore det fel att påstå att vi vet exakt hur energipolitiken kommer att se ut om 10 eller 15 år. Det är det ingen som vet. Vi vet bara en sak: Vi har en kärnkraft som successivt åldras och som skall ersättas med en ny energiproduktion. Vi vet att vi har lagt fast utomordentligt rigorösa miljökrav. Vi vet också att oavsett om vi bestämmer att den första reaktorn skall tas ur drift under den här mandatperioden eller inte så kommer vi inte förbi det faktum att kärnkraften åldras och skall ersättas.

När jag lyssnar på Lars Tobisson märker jag att han står för ett bidrag i debatten som avviker från andra bidrag. Lars Tobisson säger: Låt

marknaden styra i vilken takt kärnkraften skall avvecklas. Slå fast säkerhetsreglerna och låt marknaden styra.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Om marknaden, Lars Tobisson, vill bygga ut kärnkraften, kommer Moderaterna då att motsätta sig detta? Det är en rimlig frågeställning mot bakgrund av hur Moderaterna alldeles nyss här i talarstolen bekände sig till uppfattningen att det är marknaden som skall styra. Är marknaden i det läget alltid överordnad politiska beslut? Har Moderaterna uppfattningen att om marknaden vill skall kärnkraften byggas ut? Vi väntar nyfiket på svaret på den frågan.

Lars Tobisson var litet dystert i sitt anförande, och det kan jag kanske förstå. Uppmärksamheten har varit oerhört koncentrerad på det socialdemokratiska partiet och vår kongress under de senaste veckorna. Vi har ju sett de moderata kommentarerna, präglade av besvikelse över att de inte har fått samma uppmärksamhet för sin partistämma. Det sorgearbetet får väl moderaterna själva klara av.

Men ni som har följt debatten kan göra följande reflexion: När oppositionsledaren Tobisson – han är de facto oppositionsledare i dag – börjar sitt anförande talar han om partikongressen och om kongressens beslut. Han menar den socialdemokratiska partikongressen.

Ibland tycker kanske t.o.m. jag att den socialdemokratiska partikongressen har fått för stort utrymme i massmedier. Det blir för mycket koncentration på ett parti. Det finns rimligen anledning att också fråga vad andra partier vill och tycker.

Men jämför med de profetior som Lars Tobisson, moderaterna och andra tänkare på den högra halvan av svensk politik har presenterat kring socialdemokratien och vår framtid! Vi var ett parti som hade räknats ut. Socialdemokratien var något som tillhörde det förgångna. Socialdemokratien hade inga lösningar på framtidens frågor. Det där har högern sagt under många år. Lars Tobisson har sagt det flera gånger förut, före dagens inlägg här i talarstolen. Men om det nu är så att vi inte har några lösningar, inte har några svar, inte är något alternativ i svensk politik, varför då denna enorma koncentration av uppmärksamhet på det socialdemokratiska partiet och vår kongress?

Det är ju så att det socialdemokratiska partiet är en dominerande politisk kraft i Sverige. Vi har en tradition av ansvarstagande för vårt fina land. Vi har en tradition som rymmer ett mycket stort allvar inför uppgiften. Vi vet, och svenska folket vet, att vi orkar regera. Det är ju inte alldeles säkert, Lars Tobisson, att de som politiskt dömer ut ett alternativ som står för allvaret, som står för ansvar och stolthet för Sverige, upplevs som starka i valmanskåren.

Lars Tobisson har att presentera alternativet. Han representerar i dag oppositionsledningen. Vilka krafter tänker Tobisson samla bakom ett borgerligt program? Hur ser alternativet ut?

Jag har ställt en fråga om energipolitiken. Uppenbarligen skall moderaterna abdikera, och sedan skall marknaden sköta det hela. Vi kan ta nästa stora fråga, där jag kan rikta udden mot Folkpartiet, som ju ingår i Lars Tobissons tilltänkta regeringsunderlag. I de yttersta av dessa dagar följer Moderaterna internt en debatt som har nått ut till allmänheten och som handlar om att Moderaterna säger att det i Sverige inte går att få till stånd en bra utveckling därför att vi har ett för stort välfärdssamhälle. Det hindrar att gamla människor har det bra, det hindrar

att den som är arbetslös känner trygghet, det hindrar att den som är sjuk har en bra försäkring. Det skapar inte drivkraften, det skapar inte incitament, säger man.

Det må vara Moderaternas tro. Hur ser ni i Folkpartiet, som ju ingår i regeringsunderlaget med Moderaterna, på Moderaternas uppfattning om välfärdspolitiken? Upplever Folkpartiet att välfärdspolitiken är ett hinder för ekonomisk utveckling och tillväxt? Upplever Folkpartiet att barnbidrag, pensioner, arbetslöshetsersättningar, sjukersättningar, stora kommunala och landstingskommunala verksamheter är ett hinder för ekonomisk utveckling? Skall man tro vad Folkpartiet tidigare sagt, ser ni inte på saken på så sätt. Men Leijonborg var uppe i talarstolen alldeles nyss och raljerade över Centerpartiets ansvarstagande, beredd tydligen att kasta en del gammalt över bord. Kanske tänker Folkpartiet om och närmar sig Moderaterna? I skuggan av Moderaterna växer aldrig Folkpartiet, det vet vi. Men Lars Leijonborg har möjligheten att i talarstolen ge ett klart besked: Ser ni välfärdspolitiken som ett hinder för ekonomisk utveckling och tillväxt, eller delar ni den uppfattning som socialdemokratin, Centerpartiet och andra traditionellt haft, att när vanligt folk får det bättre och känner trygghet, då går det också bra för Sverige? Det är vattendelaren i svensk politik. På vilken sida ställer sig Folkpartiet?

Vi socialdemokrater bjuder in till samarbete, inte därför att vi skulle sakna egna idéer eller egen politik. Vi är beredda att, om det så behövs, ensamma bära ansvaret för Sverige. Men det är ingen bra lösning, det är inte bra för vårt fina land. Vi skall samarbeta. Därför är regeringsförklaringen en utsträckt hand till arbetsmarknadens parter, till de politiska partierna i riksdagen och till det svenska folket att vara med och göra vårt fina land ännu finare. Sverige är ett gott land. Det kan bli ännu finare att leva i. Låt oss samarbeta om den uppgiften.
(Applåder)

Anf. 8 TALMANNEN

På statsministerns anförande har replik begärts av Lars Tobisson, Olof Johansson, Lars Leijonborg, Gudrun Schyman, Birger Schlaug och Alf Svensson. Det kommer att bli tillåtet att ge två repliker om högst fyra minuter. Duellmetoden tillämpas.

Anf. 9 LARS TOBISSON (m) replik

Fru talman! Statsministern gav inga besked, inga svar på frågor. Han upprepade sina löften, sina mål för statsfinanserna, men han avslöjade inte hur han skall nå dit. Återigen insmyger sig misstanken att han inte vet. Ändå är problemen betydande. Av tidigare saneringsprogram återstår 8 miljarder att precisera. Anslagsöverskridandena på årets budget kan beräknas till 10 miljarder. Tilläggsbudgeten kostade 2 miljarder. AMS har begärt 12 miljarder för att klara den ökade arbetslösheten. Kostnadsökningarna i Perssonplanen kan beräknas till 13 miljarder. Ovanpå detta kommer uppgifter om att underskottet i den konsoliderade offentliga sektorn förra året blev 20 miljarder större än regeringen förutsåg. Är det någon av dessa siffror som Göran Persson vill

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

bestrida? Håller regeringen egentligen fast vid målen i konvergensprogrammet? Gudrun Schyman behöver nog inte be Göran Persson att överge dem. Konjunkturinstitutet har i dagens rapport avslöjat att han redan gjort det. Kan det trots det käcka talet i regeringsförklaringen bli tal om senareläggning? Tänker regeringen inrikta sig på utgiftsminskningar, eller faller den för frestelsen att ytterligare höja det redan rekordhårda skattetrycket?

Regeringens mål är att halvera den öppna arbetslösheten till sekel-skiftet. Starten blev dålig. I går klargjorde AMS att man räknar med att arbetsmarknaden försämras under 1996. I sitt tal på partikongressen – jag säger så därför att vårt motsvarande organ heter partistämman, så jag kan skilja på det – klargjorde Göran Persson: I vårt land är folkets vilja till arbete nationens främsta tillgång. Men likväl förvägras hundratusentals människor rätten till arbete.

När jag hörde det frågade jag mig: Av vem förvägras de arbete? Jo, av dem som inte vill sänka skatter och avreglera. Vi är ju överens om att det är i den enskilda sektorn, främst inom den privata tjänstesektorn och de små företagen, som de nya jobben kan komma till stånd. Hur tror Göran Persson att det skall kunna ske om man betecknar valet mellan arbetslöshet och avreglering som ett val mellan pest och kolera?

Att inleda kärnkraftsavvecklingen innan säkerhet och lönsamhet kräver det vore en gigantisk kapitalförstöring. Jag vill inte, försäkrade Göran Persson partikongressen, att den finansminister som kommer efter mig skall behöva åka till New York, Washington och London och inför flinande 25-åriga börsmäklare försöka förklara hur den svenska välfärden är uppbyggd. Men han är tydligen beredd att skicka ut den nya finansministern på samma resa för att förklara att Sverige nu behöver låna 10–15 miljarder, inte för att utveckla, utan för att avveckla produktiva resurser. Jag tror inte att Erik Åsbrink behöver möta några flinande investerare. De kommer att gapskratta.

Jag skall ge Göran Persson svar på den fråga han ställde om kärnkraften. Vi följer folkomröstningens beslut: 12 reaktorer, de skall avvecklas, låt marknaden göra det. Jag tror inte att ens marknaden vill ha några nya, därför att kärnkraften är förbunden med så stora fasta kostnader att det inte är lönsamt att bygga nya. Men just på grund av de stora investeringar som vi gjort är det lönsamt att använda våra kärnkraftsaggregat så länge de är säkra och fungerar jämfört de alternativ som blir så dyra att satsa på.

Anf. 10 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Det var ett väldigt tufft besked som Tobisson lämnade i senare delen av sin replik, att inte ens marknaden tror på kärnkraften. Det är så hemskt dyrt, komplicerat och riskfyllt. Det är därför vi har den här diskussionen. Den som har den insikten borde kanske också ställa sig frågan: Om vi har 50 % av vår elförsörjning kopplad till den typen av produktion, bör vi inte då i tid börja ställa om så att vi inte hamnar i ett läge då vi snabbt och drastiskt får göra någonting som skapar väldiga problem? Marknadens krafter skall tydligen inte tillåta att vi bygger ny kärnkraft. Marknadens krafter skall uppenbarligen i

Moderaternas värld bara tillåta att de befintliga avvecklas. Om man inte tilltror marknadens krafter den ena förmågan, varför skall man då tilltro dem den andra? Moderaterna har litet problem med sin logik, det måste jag säga. Icke desto mindre är Lars Tobisson välkommen till samtalen om energipolitiken.

Jag är imponerad över Tobissons sätt att hålla ordning på statsfinanserna. Det är en katalog över olika typer av saker som skall finansieras. Tänk om samma talang hade varit på plats för några år sedan när Tobisson hade det direkta ansvaret för statens finanser och vi fick ett förfall utan like. Det håller vi på att ta oss ur med aktivt stöd från Centerpartiet, som tar ett ansvar för Sverige som jag tycker är beundransvärt.

Vi kommer att klara, och skall klara, ett underskott lägre än 3 % 1997. Vi skall vara i balans 1998. Målen ligger fast. Tobisson kommer på den punkten att få se att det vi har sagt i talarstolarna och i deklarationer kommer vi också att ha kraften att infria. Så har det varit hela tiden. Jag måste tyvärr säga, fru talman, att Tobisson, i takt med att framgångarna för Sverige och i den ekonomiska saneringen visat sig, verkar bli allt dystrare. Det går bra i den svenska offentliga ekonomin. Det är långsiktigt nödvändigt för att klara välfärden. Det är ingenting att vara ledsen för, Lars Tobisson, det är en framgång.

Lars Tobisson har egentligen lyft in den fråga som jag ställde till Folkpartiet. Jag skall inte upprepa den till Lars Leijonborg nu, eftersom han säkert kommer att svara på den sedan. Men i Moderaternas värld är det ytterligare skattesänkningar, ytterligare neddragningar och s.k. avregleringar som skall lösa bekymren. Det har inte fungerat någon annanstans i världen. De försök som gjordes under Lars Tobissons aktiva ledning för några år sedan gav faktiskt till resultat att arbetslösheten exploderade och att statsfinanserna kördes i botten. Vi har prövat det i Sverige, Lars Tobisson. Lars Tobisson hade mer än någon annan tillsammans med Anne Wibble ansvaret för den utvecklingen. Vi tänker inte upprepa det misstaget. Det kan jag försäkra både kammaren och TV-tittarna om.

Anf. 11 TALMANNEN

Jag får upplysa om att det också går bra att ta replikerna från bänken.

Anf. 12 LARS TOBISSON (m) replik

Fru talman! Det är den socialdemokratiska politiken som är det största hotet mot välfärden, mot de svaga i samhället, därför att den uteslänger den tillväxt som ger välfärd.

Hur regeringen planerar att möta konjunkturavmattningen får vi alltså inte veta förrän i vårpropositionen. Men det står helt klart att många miljarder saknas för att räknestycket skall gå ihop. Det bestred inte statsministern.

Vid sidan av redan existerande hål i statsfinanserna är Göran Persson alltså beredd att gräva en ordentlig krater genom att i förtid avveckla kärnkraftverk. Men det är helt onödigt. Med rätt signal från

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

regeringen till den egna riksdagsgruppen är jag övertygad om att bortåt 75 % av kammarens ledamöter skulle sluta upp bakom folkomröstningens resultat att kärnkraften skall användas så länge det är säkerhetsmässigt och ekonomiskt försvarbart. Som f.d. finansminister borde Göran Persson egentligen kunna skilja på drift och investering. Kärnkraften innebär låga driftskostnader. Den tunga investeringen är redan gjord. Då skall man utnyttja denna tillgång. Om besked om detta ges går kronan åt rätt håll, och räntan går ned.

Reaktionen skulle bli densamma om regeringen vågade bekänna färg om EMU. Men i stället drömmer Socialdemokraterna om en sysselsättningsunion. Vad som menas med det är inte så lätt att få något grepp om. Men tydligen är tanken att man på europeisk nivå skall få till stånd en klassisk efterfrågestimulerande konjunkturpolitik av keynesianskt märke. Det som ett enskilt land med dagens öppna globala marknader inte kan kosta på sig, det skall nu EU:s medlemsländer samfällt ägna sig åt i skydd av sin storlek och sin omfattande internhandel. Det är inte förenligt med konvergenskraven, som ju tvärtom ålägger medlemsländerna att reducera sina budgetunderskott till under 3 %.

När Socialdemokraterna vill göra gällande att kampen mot arbetslösheten har getts större vikt i och med Sveriges inträde i EU är det helt enkelt inte sant. Långt innan Sverige blev medlem i EU har det antagits program för medlemsländernas arbete på sysselsättningsområdet. Men av de fem s.k. Essenrekommendationerna vägrar regeringen att följa två, nämligen de två som förordar sänkta indirekta arbetskraftskostnader, dvs. löneskatter, och en mer flexibel arbetsrätt. Det är i och för sig en förståelig inställning hos en regering som nyligen i dessa båda avseenden drivit igenom återställare i motsatt riktning.

Liksom i kärnkraftsfrågan visar regeringen i Europapolitiken sin fallenhet för symbolpolitik. Min sista fråga till Göran Persson blir hur han som ansvarig för regeringens EU-arbete tänker verka för att Sverige skall uppfylla det sysselsättningsprogram som vi vid toppmötet i Cannes för snart ett år sedan förband oss att följa.

Anf. 13 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! När det gäller vårt engagemang i Europeiska unionen är det alldeles uppenbart att det som Ingvar Carlsson förde in med sin entré i Cannes och i Madrid var en koncentration på arbetslösheten som tidigare inte hade funnits i de politiska samtalen. Lars Tobisson kan väl följa de senaste dagarnas debatt i Europa där Jacques Chirac nu gör arbetslöshetsfrågan till EU:s toppangelägenhet. Vid Madridmötet sades det att arbetslösheten är Europeiska unionens viktigaste fråga, som stod högst på dagordningen. Jacques Santer sade att vi nu måste skapa en politik i Europa som stimulerar sysselsättning och investeringar. Alla talar i dag mer eller mindre om det som Ingvar Carlsson lyckades föra upp på dagordningen inte minst i Madrid. Men här i Sveriges riksdag skall vi behöva höra svenska moderater stå och säga att detta inte är sant. På något sätt avslöjar sig Lars Tobisson här. Det är partinitet som gäller. Det är naturligtvis en socialdemokratisk framgång att vi har lyckats med detta. Men se bort ifrån detta, Lars Tobisson. Glöm det,

och inse att den enda möjligheten att i Europa samfällt pressa tillbaka arbetslösheten är att vi använder EU:s resurser och EU som instrument. Var glad för det, och glöm då i så fall att det var socialdemokrater som tog initiativet. Men var glad för det för EU:s skull och för Europas skull. Det är vad det handlar om.
(Applåder)

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c) replik

Fru talman! Jag kände mig inte särskilt träffad när Göran Persson kom med sin berättigade kritik mot dem som delar ut pengar utan finansiering. Det bekräftades senare i ett annat inlägg att han undantog Centerpartiet när det gäller detta.

Det är naturligtvis allvarligt när en del av debatten kan föras så frikopplad från verkligheten som flera av de politiska partierna har gjort här. Det handlar om att både utlova nya reformer och skattesänkningar. Jag vill mycket starkt understryka att det egentligen inte är beundransvärt att ta ansvar i politiken i det läge som Sverige befinner sig i nu. Visserligen börjar vi få greppet över en positiv utveckling. Det borde vara en självklarhet för politiska partier. Det allvarliga är alltså att man inte vill eller orkar ta ansvar. Det är bara den som vågar något som gör något och naturligtvis tar risker inför sina uppdragsgivare som kan åstadkomma något. Här står då regeringen med öppen famn och bemöts av de flesta partier i denna kammare med en kall hand. Jag förstår inte riktigt vad det är som gör att man inte inser det allvarliga läget just nu och här för att marknaden, den som en del vill skall bestämma, helt skall ta över bestämmandet framöver.

Jag vill mot bakgrund av detta till Göran Persson säga att jag i hög grad respekterar partiets olika uppfattningar. Det handlar inte om detta. Jag antar att Göran Persson håller med mig om att vi inte överger våra idéer bara därför att vi samarbetar. En del tycks tro att man skall fungera som att man sopar banan, som någon sade. Jag skulle kunna ge Alf Svensson en lektion i curling. Han skulle behöva det. Det går nämligen inte till som han sade. Man sopar bara för sina egna klot. Det är en väldig skillnad. Men Alf Svensson sitter ju på läktaren så jag begär inte att han skall kunna något om detta. Men det är detta som det handlar om, nämligen att man sopar för sina egna klot och att man inte överger sin egen vilja, sina politiska idéer och traditioner. Men skiljelinjen tycks här i kammaren gå mellan dem som vill och orkar samarbeta och dem som inte gör det.

Låt mig ställa en fråga till Göran Persson med utgångspunkt från en av de mer löftesrika delarna av regeringsförklaringen, nämligen den delen där det talas om en ekologiskt uthållig utveckling. Regeringens ambition är att Sverige skall vara en pådrivande internationell kraft. Vi har visserligen en Europadebatt i morgon, men jag vill ändå helt kort ta upp några exempel på detta.

Det handlar om ett hållbart samhälle för Europa, om förbud mot kadaverfoder på grundval av den tragedi som vi nu ser inträffa i Europa och om en gemensam politik för CO₂-skatt, vilket inte är enkelt, men vi har lagt fram ett gemensamt förslag. Vi måste mobilisera resurser för

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Östeuropa och för Östersjön. Och vidare: Inga sänkta miljökrav för Sverige. Är Göran Persson beredd att driva den politiken också i det europeiska perspektivet?

(Applåder)

Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Vi kommer i morgondagens debatt att närmare utveckla vår hållning i Europapolitiken. Men det framgick fullständigt klart av mitt anförande att vi ser den europeiska unionen som ett nödvändigt instrument för att flytta fram positionerna i kampen för en bättre miljö. Miljöförstöringen känner inte nationsgränser. Hav och luft förorenas, och hav och luft är våra gemensamma livsbetingelser i vår del av världen. Därför har vi anledning att se till att vi också utnyttjar de politiska instrument som finns för att motverka en sådan utveckling.

Jag vill understryka vad jag tidigare sade till Olof Johansson om vikten av samarbetet. Jag hade i helgen en möjlighet som jag tyvärr inte kunde utnyttja, nämligen att tala vid en konferens i Avesta, en landsbygdsriksdag. 800 människor med folkrörelsebakgrund och med ansvar för den del av Sverige som inte alltid syns i TV-program och på tidningarnas förstasidor var församlade. De sträckte också ut en hand för samarbete och samförstånd. Låt mig säga att det är ovanligt lätt för mig att ta emot den utsträckta handen från dessa människor med en folkrörelsebakgrund och ett ansvarstagande som ligger i deras tradition och som väl passar in i det samarbete som Centern och Socialdemokraterna nu har kring saneringen av de offentliga finanserna. Jag hälsar landsbygdsriksdagens sammanträde och detta initiativ med största tillfredsställelse.

Anf. 16 OLOF JOHANSSON (c) replik

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att ändå fullfölja detta med miljöutvecklingen i Europa ytterligare något. Det handlar egentligen om våra möjligheter i Nordeuropa att äntligen sätta våra miljökrav på kartan i det europeiska samarbetet. De finns inte där. Våra förhandlingar med EU i miljöfrågor skedde ju faktiskt under betydande motstånd från EU:s sida när det gällde våra krav. Man ville helst att vi skulle ge med oss på de punkter där våra krav var högre. Till sist uppnåddes en övergångslösning som innebar att man från EU accepterade att vi inte skulle behöva sänka våra miljökrav.

Om det europeiska samarbetet skall fungera förutsätter det att människor också i fortsättningen kan lita till att det europeiska samarbetet fungerar på det här området, därför att det är en omistlig del av den ekologiskt uthålliga utveckling som regeringen säger sig eftersträva. Jag förutsätter att regeringen använder sig av t.ex. Visbykonferensen för att just lyfta fram det här perspektivet, gärna i samarbete med andra, för att visa övriga Europa att Östeuropas miserabla miljö inte är en fråga enbart för grannstater utan faktiskt är ett internationellt ansvar, eftersom situationen är så eländig.

Och till sist bara som en parentes till marknadens avveckling av kärnkraften när det gäller vilka som flinar i sammanhanget: Det var inte många som flinade i Tjernobyl när olyckan var framme.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Anf. 17 LARS
LEIJONBORG (fp)
replik

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Fru talman! När Göran Persson talade här framstod det tydligt att han har sin partikongress avklarad. Det var en samarbetsinriktad och ganska ödmjuk person och inte den machoprofil som har framtonat i en del sammanhang. Den mest engagerade polemiken riktades åt vänster. Förklaringen till detta har vi som kunnat ta del av den fått under debattens gång. Det har under debattens gång offentliggjorts nya siffror om svensk ekonomi, dels från Konjunkturinstitutet, dels från Nordbanken, som har kommit med en prognos. Siffrorna bekräftar det som jag sade i min inledning, att utvecklingen för svensk ekonomi för närvarande är mycket bekymmersam. Värmen och entusiasmen under den socialdemokratiska partikongressen kommer möjligen att kännas ganska avlägsen när denna situation måste åtgärdas.

Eftersom den nye statsministern fortsätter med det älsklingstema som han hade som finansminister, nämligen att skylla allt på Anne Wibble, som inte är här, skulle jag kunna uttrycka saken så här: Så länge som Anne Wibbles senaste budget verkade gick det ganska bra för svensk ekonomi. Tillväxtsiffrorna under 1995 och 1996 var bra. Men i takt med att den nya politiken fick genomslag har nu problemen växt. Tillväxten upphörde under andra kvartalet 1996. De siffror som nu har presenterats är mycket allvarliga. Arbetslösheten stiger och tillväxten sjunker. Skall man klara de statsfinansiella målen krävs det nya besparingar.

Det blir mycket ekonomi i dessa diskussioner. Men det är så som Gudrun Schyman råkade säga i förbigående, att det är ett fattigdomsbevis att vi inte kan ge mera bistånd. Det är ett naturligtvis ett fattigdomsbevis i många avseenden att vi inte kan klara alla de utgifter som vi önskar. Skall vi klara biståndet och välfärden måste vi se till att politiken läggs om så att företagande och investeringar lönar sig på ett annat sätt.

Sedan vinner Göran Persson en poäng när han ställer frågan till mig om Moderaternas välfärdspolitik. Hur skall vi i Folkpartiet kunna samverka med Moderaterna? Och han ställer frågan direkt: Är välfärdspolitiken ett hinder för ekonomisk utveckling? Folkpartiets svar är ett kristallklart nej. Vi har en helt annan syn än Moderaterna på välfärdspolitiken. För oss är den en förutsättning för ekonomisk utveckling.

Men då är frågan: Hur går detta ihop? Vi har i samverkan med Moderaterna fått Carl Bildt att sätta sitt namn under handikappreformen, som ni nu delvis förstör, och under barnomsorgsgarantin. Så länge Carl Bildt var statsminister kunde vi sätta stopp för sänkningen i sjukförsäkringen till 75 %. Men det är ju med er politik som detta har varit möjligt. Med er har vi också träffat uppgörelser om att främja arbete och företagande. Men problemet är att ni inte klarar det internt. Ni klarade

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

inte skattereformen på partikongressen. Ni fick lov att bordlägga frågan om värnskatten för att ni var rädda att förlora – pensionsfrågan likaså. Ni klarar inte att svara upp till de uppgörelser som vi har träffat. Det är detta som är problemet med samverkan med er.

Anf. 18 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Det var ett värdefullt besked från Lars Leijonborg. Folkpartiet ser inte välfärdssamhället som ett hinder för tillväxt och utveckling utan snarare som en förutsättning.

Sedan kan det ställas mot den moderata programdebatt som nu rasar och där det tydligt sägs att det är just detta, vårt stora välfärdssamhälle, som är hindret för tillväxt och utveckling. Där går vattendelaren i svensk politik i dag. Är det som vissa tror, att välfärden är hindret, ja, då skall den naturligtvis reduceras kraftigt. Då skall man sänka ersättningsnivåer, försämra verksamheten i kommuner och landsting och sänka skatterna.

Om Folkpartiet inte har den uppfattningen är det svårt att se hur Lars Tobissons oppositionsledarroll här håller på att utvecklas, därför att detta är ju fundamentet i Moderaternas ekonomiska politik och fundamentet i Moderaternas tänkande. Folkpartiet har ställt sig på andra sidan vattendelaren. Då har Folkpartiet att bestämma sig för om man skall fortsätta att samarbeta med Moderaterna, trots att man i den avgörande frågan har en annan principiell ståndpunkt, eller om man skall ta emot en utsträckt hand från en regering som redan nu samarbetar med ett parti på andra sidan blockgränsen – en utsträckt hand för att Sverige behöver mer av samförstånd och samarbete och mindre av konfrontation. Detta är Folkpartiets val. Sedan kan man ju i enskildhet föra diskussioner om den ena reformen eller den andra och om den ena finansieringen eller den andra. Men det är inte det principiellt stora och viktiga. Det viktiga är att Folkpartiet här deklarerar att välfärdspolitiken inte är ett hinder för tillväxt. Moderaterna påstår motsatsen. Då är det Lars Leijonborgs uppgift, när han nu kommer upp i talarstolen, att klara ut hur detta skall kunna förenas. Varför samarbetar ni i Folkpartiet med Moderaterna, om ni nu har denna uppfattning?

Anf. 19 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Fru talman! Jag är frestad att säga: Lämna med förtroende Moderaterna åt oss! Om det blir aktuellt för Folkpartiet att samverka med Moderaterna igen, är jag rätt övertygad om att vi skall hantera välfärdspolitiken lika framgångsrikt som vi gjorde i den senaste regeringen. Det var ju i själva verket, trots väldiga ekonomiska problem, en social reformperiod. Statsråden Westerberg och Könberg genomförde en rad förbättringar av social- och välfärdspolitiken. Visst hade vi interna duster med Moderaterna. Men vi har, som sagt, numera betydande erfarenheter av att hantera den typen av problem.

Jag vill påpeka för Göran Persson att det grundläggande i välfärdspågorna naturligtvis är kampen mot arbetslösheten. Om detta har jag två saker att säga.

För det första tror jag inte att ni lurar någon när ni blåser upp detta att ni nu har fattat ett beslut om en målsättning, att ni nu på partikongressen har sagt att arbetslösheten skall halveras. Hela svenska folket har bilden att ni vann valet 1994 på att ni skulle minska arbetslösheten. Att ni nu har satt upp en målsättning, som för säkerhets skull är förlagd bortom nästa val, kommer vi inte att acceptera, därför att vi kräver att det löfte som ni gav till svenska folket måste infrias och redovisas före 1998 års val eller när nästa val nu äger rum.

För det andra tycker jag att målsättningen är för låg. Den måste göras ambitiösare. Det räcker inte att genom att utvidga de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna förbättra statistiken, utan vad som måste till är fler riktiga jobb. Med riktiga jobb menar vi jobb i lönsamma företag och jobb i den offentliga sektorn, vilka är långsiktigt finansierade.

Jag uppskattar i och för sig att Göran Persson tar upp en debatt med mig om välfärden. Det är en önskefråga. Jag hade kunnat plantera den så att säga, för det är ju underbart för en liberal att här i kammaren och inför TV-publiken få försäkra att vi står fast vid en generell och ambitiös välfärdspolitik. Men den stora frågan i denna debatt och för Sverige i dag är ju hur vi skall få råd att betala en sådan välfärdspolitik om hundratusentals friska, arbetsvilliga, intelligenta och kreativa människor inte får vara med och hjälpa till. Det är ju där Socialdemokraterna har misslyckats. Men om ni är beredda att tänka om i grunden när det gäller den ekonomiska politiken och synen på företagandet, är vi alldeles självklart beredda att hjälpa till. Men än så länge har vi tyvärr inte sett några konkreta bevis för ett sådant omtänkande.

Anf. 20 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Det var en social reformperiod, sade Lars Leijonborg. Det är möjligt att det var det. Den finansierades med sänkta skatter, därav det elände vi har i dag. Vi skall bort från det. Sociala reformer går inte att klara om man inte också är beredd att betala för de förmåner som man sänder ut till det svenska folket. Det var den kraften som Folkpartiet inte hade. Det var ju så man löste konflikten med Moderaterna vid det tillfället. Moderaterna ville avrusta välfärdssamhället för att kunna sänka skatter. Folkpartiet ville behålla välfärdssamhället. Då blev den minsta gemensamma nämnaren att båda fick som de ville. Folkpartiet fick sina sociala reformer, Moderaterna fick sina skattesänkningar och Sverige fick ett ekonomiskt bekymmer som resulterade i massarbetslöshet. Så såg det ut.

Nu har jag ställt en fråga till Lars Leijonborg och Folkpartiet och har fått svaret att ni står för välfärdspolitiken. Ni ser den inte som ett hinder för tillväxt och utveckling. Det är gott och det är bra. Men, Lars Leijonborg, nästa gång vi genomför sociala reformer i Sverige, betalar vi för dem och säger nej till Moderaternas lättköpta skattesänkingslöften.

(Applåder)

Anf. 21 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Fru talman! Jag måste säga att jag blir förvånad över Göran Perssons argsinhet i sin polemik mot mig. Jag vet inte om det berodde på det faktum att jag pekade på att vi har en väldigt kraftfull och dominant manlig samling runt finanspolitiken som gjorde honom så upphetsad. Jag raljerar inte med den sakupplysningen, utan jag tar upp den av det enkla skälet att det finns maktstrukturer inom vårt samhälles alla områden som vi behöver vara extra observanta på. De som handlar om just jämställdhetsfrågorna skall vi vara extra observanta på. Jag recenserade inte den borgerliga regeringens politik med Anne Wibble som finansminister, utan jag tog min utgångspunkt i den socialdemokratiska regeringens politik. Såsom den har förts hittills har det inneburit ett bakslag för jämställdheten, vilket också era egna ministrar har vittnat om. Då är det ju viktigt att man ser allvarligt på frågan, är beredd att göra någonting åt den och gärna också understryker den fler gånger och på ett mer tydligt sätt. Det var detta som var min bakgrund. Jag utgår från att vi är överens om att detta är viktiga frågor. Jag vet dessutom att ni har jämställdhetskurer i regeringskansliet. Jag utgår därför från att ni lär er någonting, för jag vet att ni har kompetenta föreläsare.

Så till debatten om ekonomin, om våra förslag och om vår påstådda ansvarslöshet. Jag tycker, Göran Persson, att det vore bra om vi kunde höja den intellektuella nivån på den politiska debatten. Om vi lämnar demagogin och håller oss till de politiska sakfrågorna, så är Göran Persson väl medveten om att det stora saneringsprogram som i dag resulterar i positiva siffror för Sveriges ekonomi är ett paket som till absolut största delen gjordes i ordning av Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Det är mycket intellektuellt ohederligt att påstå någonting annat. Jag tycker inte om föra politisk debatt, om man inte håller sig till sakfrågorna och inte är intellektuellt hederlig.

Vi lägger aldrig fram några förslag som vi inte finansierar. Vi har synpunkter på de sista delarna i saneringsprogrammet. Vår uppfattning är att det alltid går att sanera statens finanser på ett rättvist sätt. Det är inte så, som Lars Tobisson säger, att detta inte har någonting med fördelningspolitik att göra utan att det är resurstillväxt som vi skall ha. Fel, säger vi i Vänsterpartiet. Det finns alltid fördelningspolitik i varje läge. Vare sig man har mycket eller litet pengar finns det fördelningspolitik och rättvisa. Det är det som vi gemensamt, hoppas jag, skall komma fram till, Göran Persson.

När jag ställer frågor, svarar inte Göran Persson, utan kommer i stället med nya frågor. Jag ställde frågor om t.ex. välfärden. Vi har *en* syn. Vi är för en generell välfärd där plånbokens tjocklek inte skall vara avgörande. Centerpartiet och Miljöpartiet har en helt annan syn. Det är en avgrund mellan våra trygghets- och välfärdsbegrepp. Jag har ställt frågan hur ni resonerar omkring detta faktum i regeringen.

Kommunernas ekonomi är en central fråga för våra välfärdssystem. Hur kan det komma sig att man på den socialdemokratiska kongressen får uppfattningen att vi nu skall lätta på trycket i ekonomin, när jag kan läsa innantill att det i konvergensplanen och i tillväxtpropositionen både för 1996 och för 1997 står minus framför siffrorna för den offentliga tillväxten, de offentliga finanserna, den offentliga konsumtionen

och när det gäller utrymmet för kommunerna? Det finns en konflikt i detta. Var hederlig nog att erkänna det, och ta den debatten!

Var också hederlig nog att erkänna att det finns en konflikt mellan inflationsbekämpning å ena sidan och arbetslöshetsbekämpning å den andra. När Göran Persson polemiserar med mig om detta, så är det inte i första hand Vänsterpartiet han vänder sig till, utan vänstern inom det egna partiet. Där finns just den uppfattning som jag har redovisat.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Anf. 22 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Gudrun Schyman började sin replik med att säga att hon visst tar ansvar för ekonomin, för att i den senare delen falla tillbaka i populism; mer pengar, större anslag, högre bidrag. Sedan har hon dessutom mage att påstå att detta skulle vara möjligt att finansiera med högre inflation. Gudrun Schyman, använd nästa replik i talarstolen till att berätta för Sveriges folk hur högre inflation klarar jobben i kommuner och landsting och hur högre inflation är någonting att bygga välfärden på!

Använd också nästa replik i talarstolen till att berätta för svenska folket hur det gamla Vänsterpartiet kommunisterna ställer sig till den längtan som Estland, Lettland, Litauen och Polen har att komma med i den europeiska unionen. Var står Vänsterpartiet där, är ni för eller emot deras strävan? Jag tror att svenska folket är nyfiket på ett svar.

Anf. 23 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Fru talman! Det gör jag gärna. Jag är ledsen att jag inte hann med det förra gången. Det är mig fullständigt obegripligt att vår statsminister är så dåligt påläst att han inte vet att vi i utrikesutskottet klart och tydligt har sagt att vi självklart välkomnar Estland, Lettland och Litauen som medlemmar i den europeiska unionen. Det måste vara fråga om dåliga rådgivare eller något, men det reder väl upp sig – ni höjer ju kompetensen i regeringen har jag hört. Vi har aldrig sagt något annat, och jag blir förvånad över att höra denna fråga från Göran Persson. Vi har aldrig påstått något annat än att de självklart är välkomna som medlemmar.

Så till frågan om ekonomin. Det finns en konflikt, det kanske vi är överens om, mellan en strikt inflationsbekämpning och en ekonomisk politik som går ut på att få ned arbetslösheten. Då menar jag, och många med mig, inom en bred vänster och fackföreningsrörelse, att om en ekonomisk politik som möjligen resulterar i 0,5 % högre inflation får till följd att vi får ned arbetslösheten radikalt, så skulle den politiken kanske vara att föredra.

Hur kommer det sig, tror Göran Persson, att man inom marknaden, när man i USA nyligen fick siffror om att arbetslösheten hade gått ned, inte blev glad? Jo, om vi får ned arbetslösheten, kommer de som har stora förmögenheter att bli ledsna eftersom vi då får en omfördelning. Då går inte företagets vinster till ägarna utan till löner, något som vi menar är att föredra.

Jag skulle också föredra att den socialdemokratiska regeringen ville tala litet mer i klartext om företagens sociala ansvar när det gäller att

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

sanera ekonomin. Ni lägger ju ett stor del på arbetsmarknadens parter, och mig veterligt är det två parter. Den ena representeras av fackföreningsrörelsen, den andra är arbetsgivarna. Vad ger ni för socialt ansvar åt dem?

Vi har en tudelning av ekonomin, Göran Persson, med stora vinster inom den privata sektorn och stora underskott inom den offentliga sektorn, som skall bära alltmer av företagens behov av utbildad och *just in time*-stående arbetskraft. Hur får vi den överföringen? Detta handlar om makten och om demokratin – också inom ekonomin.

Den diskussionen lyser totalt med sin frånvaro. Hur ställer man sig till att förstärka statens finanser genom att höja skatter, exempelvis värnskatten? Skall inte värnskatten finnas kvar? Är det inte rättvist att de som tjänar mer än 300 000 kr om året betalar mer än de som tjänar 200 000 kr? Är det inte rimligt att vi har en företagsbeskattning i Sverige som stämmer överens med den som finns i EU?

Momsfrågan, som Lars Tobisson tog upp, tycker jag är intressant. Jag skulle vilja fråga Lars Tobisson, om han har någon tid kvar, om han kan tänka sig att göra något åt denna.

Anf. 24 ANDRE VICE TALMANNEN

Jag vill påminna om att det nu handlar om repliker. Det är två personer som har en dialog.

Anf. 25 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Det var ett bra besked Gudrun Schyman gav om våra grannländers strävan att komma in i den europeiska unionen. Jag ställde frågan för att den i blyxtbelysning beskriver Vänsterpartiets position när det gäller EU. Sverige är ju medlem i EU, och det är bra för vårt land. Vänsterpartiet har varit aktiv motståndare. Nu vill andra länder runt Östersjön också bli medlemmar. Då tvingas Vänsterpartiet säga att man tycker att detta är bra. Men varför skall då inte Sverige vara medlem? Fundera ett tag på det, Gudrun Schyman!

Sedan var det en ganska våldsam argumentation omkring ekonomisk politik och fördelningspolitik. Kärnan i argumentationen tycks vara att om Sverige får en halv procents högre inflation, så kan vi pressa tillbaka arbetslösheten. Det är ett felaktigt resonemang, och det är farligt. Vi lever i en öppen ekonomi. Det går inte att återigen nationalisera och återreglera. Vi lever i en internationell kapitalmarknad, och den enda motkraft vi nu kan se framför oss är kanske just den europeiska union som Gudrun Schyman motarbetar.

Vi har att inse att vi inte kommer att kunna ha någon inflation på annan nivå än vår omvärld. Om Vänsterpartiet rymmer teoretiker som tror att Sverige klarar sysselsättningen med en högre inflation än omvärlden, så vilseleder de, fru Schyman. Skickar vi ut den signalen från Sverige och från Sveriges riksdag, kommer vi omedelbart att få betala ett högre pris för de pengar vi använder. Då kommer räntorna återigen att börja stiga. Högräntor, fru Schyman, hämmar investeringar och motverkar jobb i industrin. Jobb i industrin ger skattebaser som kan tas

ut för att bygga ut offentlig sektor. Offentlig sektor är ryggraden i välfärden.

Släpp aldrig loss inflationen! Den kommer att krossa våra förutsättningar att hävda full sysselsättning. Inflationen är också ur detta perspektiv jämställdhetens första fiende. Och för att riktigt övertyga fru Schyman: Gå till Lenin och lyssna till vad han sade en gång tidigt! Det främsta hotet mot revolutionen, sade Lenin, är inflationen. Med det menade han naturligtvis att när vanliga människor såg sin köpkraft försvinna utan att de fick någonting för de pengar de hade i plånboken, så vek också framtidstron, optimismen och tilltron till samhället.

Han begrep detta, fru Schyman. Det vore bra om dagens vänsterparti tillägnades åtminstone den typen av ekonomiskt förstånd.

Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Fru talman! Det var ju intressant att Lenin har blivit ekonomisk guru för arbetarrörelsens partier i Sveriges riksdag. I övrigt är jag litet förvånad över diskussionen om inflationen. Det är väl ändå ingen som är något så när realistisk som kan acceptera en hög inflation. Vi har ställt upp på konvergensprogrammet bl.a. utifrån att man har likställt inflations- och sysselsättningsmålen. Det är viktigt, liksom att man dessutom har fört in miljömål.

Oavsett om vi är med i EU eller inte måste vi naturligtvis ha ordning på statens finanser. Det har alltså inte så mycket med medlemskapet i EU att göra, utan det måste vi ha med tanke på hur världen nu ser ut och på att majoriteten i Sveriges riksdag har släppt alla spelregler.

Det var roligt att höra Göran Persson gå så hårt åt Moderaternas välfärdsolitik. Inte till större del, men väl till viss del är det faktiskt gamla högeridéer som Socialdemokraterna dammar av – jag märker att Göran Persson inte lyssnar just nu, men han bryr sig kanske inte om det.

T.ex. när det gäller diskussionen om socialbidragsnormerna ligger förslagen på gammal högernivå: Man skall stå och bocka för att få ut pengar när ungarna skall ha skridskor. Det är ju den gamla högeriden.

Jag skall i likhet med Gudrun Schyman återge Nina Björk. I sin bok *Under det rosa täcket*, som är en alldeles utmärkt bok som även män bör läsa, skriver Nina Björk: Ett tecken på en ideologis framgång är dess mått av osynlighet.

Ibland är kanske Socialdemokraternas ideologi litet osynlig.

Den generella välfärdsolitiken är viktig. Jag tycker dock att debatten mellan Gudrun Schyman och Göran Persson var litet lustig. Där blandades vi in. Miljöpartiet skulle inte vara för en generell välfärdsolitik där inte plånboken avgör. Det är i stället Vänsterpartiets värderingar som egentligen innebär att plånboken skall avgöra. Är du sjuk och är höginkomsttagare, skall du få full ersättning – med skattemedel. Vi tycker att människor skall behandlas litet mera lika och rättvist.

Det är viktigt att slå fast att det kanske även i fortsättningen behövs besparingar inom statens finanser. Men hur skall man då spara? Det är där vi riktar kritik mot Socialdemokraterna i dag. Vi menar att man

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

sparar på fel sätt. Man sparar på ett sådant sätt att man, förutom att köpkraft dras undan från hemmamarknaden genom att pengar dras undan från dem som faktiskt konsumerar – vilket inte är speciellt bra för hemmaindustrin – drabbar människor som har det svårast. Därmed ökar den sociala och ekonomiska stressen.

Nu när Socialdemokraterna återigen diskuterar en ökning av procentsatsen från 75 % till 80 eller möjligtvis 85 % vore det väl intressant att, i stället för att höja lika för alla, satsa på Miljöpartiets modell med brutet tak. I första hand skulle då låginkomsttagarna få en högre ersättningsnivå. Vi som har höga inkomster får då stå tillbaka litet grand. Åtminstone borde det vara ett första steg i den återanpassning som Socialdemokraterna kanske är på väg att göra. Hur ser Göran Persson på den saken?

Jag fick inget svar beträffande vindkraften. Sedan förstår jag inte hur Göran Persson kan säga att sänkt arbetstid skulle kosta pengar. Det är arbetslösheten som kostar pengar. Om vi delar på jobben och sänker arbetstiden, innebär det väl totalt sett inte ökade kostnader. Det är, som sagt, arbetslösheten som kostar, inte en sänkt arbetstid. Arbetstiden måste anpassas till verkligheten!

Jag skulle vilja höra några ord från Göran Persson som svar på frågan: Tänker Göran Persson denna mandatperiod lägga fram ett förslag som innebär sänkt arbetstid?

Anf. 27 ALF SVENSSON (kds) replik

Fru talman! Det var en mycket bra passus här. Jag ser nämligen Göran Perssons beskrivning av inflationens vådor som något mycket värdefullt. Däremot var jag litet mera fundersam tidigare, då vi hade ett slags trehörnig debatt här om välfärden. Det var ju ni socialdemokrater – men det lät som om det inte var så – som sänkte barnbidragen. Det var ju ni som drev ned sjukförsäkringen. Det var ju ni som sänkte arbetslöshetsersättningen från 80 % till 75 %. Det var ju ni som satte stopp för flerbarnstilläggen osv. Ingen menar väl något annat än att detta, och mycket annat, har med välfärdspolitiken att göra. Jag fick en känsla av att det på något sätt här förut inte fanns i Göran Perssons sinnevärld.

Alf Svensson fortsätter att sjunga med änglarna, sades det. Men en gång i tiden talade ni socialdemokrater väldigt mycket om internationell solidaritet. Inte kan det väl precis vara att sjunga med änglarna om man ställer sig på de absolut sämst ställda världsmedborgarnas sida och säger att vi nu ger signaler om att biståndet kommer att frysas och minskas – och minskas.

Jag talade om socialbidragen, som i en del kommuner ökar med 40, 50 eller 60 %, om att ensamstående föräldrar – 60 000, enligt Socialdepartementets utredning – är vår tids underklass. Jag tror inte att de upplever sin vardag som särskilt änglalik.

Man må imponeras av Göran Perssons förmåga här när han pedagogiskt och manhaftigt – inte minst när han bemöter Anne Wibble, för då är det en manhaftighet som nästan är påfrestande – talar om värden av statsfinanserna. Jag vet inte vem som skulle behöva få stämpeln i

pannan för att inte vilja vårda statsfinanserna. Men vi måste väl kunna debattera *hur* den vården skall gå till, *hur* den ekonomiska tillväxten kan gynnas – den lär bli 1 % i år – och *hur* vi tar oss ur arbetslösheten. Göran Persson måste väl ändå kunna tillstå att det har varit ett visst ”stirr” med återställarna.

Per-Ola Eriksson och Olof Johansson berömmar sig där av att ha fått Göran Persson på litet bättre tankar när det gäller återställarna. Men det är klart att detta ”stirr” fram och tillbaka inte precis har främjat vården av statsfinanserna.

Göran Persson är oerhört monopolistisk. Han har rätt, och den som inte tycker som han är oansvarig och okunnig. Men det måste väl ändå få sägas ytterligare en gång att vi mycket väl kommer ihåg hur det lät åren 1991–1994. Då snackades det inte om vården av statsfinanserna när regeringen försökte, och gav sig på, att sänka en del och spara en del. I stället drev då det socialdemokratiska partiet med frenesi orden: Bären varandras bördor! Det var den slogan som då drevs.

Att någon åtgärd då, mellan 1991 och 1994, kunde betraktas som ett vårdande av statsfinanserna var otänkbart. Det kommer vi naturligtvis ihåg. Nu sjunger man med ånglarna om man påtalar att saneringen har en felaktig fördelningsprofil – det är ju det vi gör.

Sedan till detta med curling: Jag tror inte att det är klot utan stenar och undrar om det inte blev en sammanblandning med boule.

Jag är klar över att man skall sopa framför egna stenar. Däremot visste jag inte att det här med att ta ut förtida moms av företagen var ett centerpartistiskt förslag.

Anf. 28 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Helt kort till Alf Svensson: Momsen på företag var ingen centerpartistisk idé, utan det var ett utredningsförslag från den regering som Alf Svensson satt med i.

Visst, det var vi som sänkte barnbidraget – det är sant. Men det gjorde vi inte därför att vi ville sänka barnbidraget, utan därför att vi hade fått statsfinanser som var körda i botten. Detta måste man faktiskt komma ihåg.

Bistånd, social välfärd och allt vad vi vill värna är sådant som aldrig kan bedrivas på kredit. Alf Svenssons magnifika insats i det sammanhanget var ju att han reste runt och delade ut pengar som andra hade lånat upp. Det gick inte att fortsätta så, och det tror jag att svenska folket begriper.

Anf. 29 ALF SVENSSON (kds) replik

Fru talman! Det är ett ständigt återkommande tal att Göran Persson fick överta ett moras av elände. Ofta talar Göran Persson om antalet konkurser som ägde rum under den perioden. Jag har många gånger tänkt att jag skall försöka komma ihåg att ta med mig en grafisk framställning av hur det såg ut när det gällde konkurserna i Sverige. Den är från SCB och NUTEK och visar hur antalet konkurser började raka i höjden 1988. Det är en brant uppstigande linje som är helt skräckinjagande. 1992 bröts den och började gå nedåt igen.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Det är inte rimligt, Göran Persson, att ständigt när radio och TV sänder försöka inbilla folk att ni i oktober 1991 lämnade efter er ett dukat bord där allt var frid och fröjd. Det var ett ekonomiskt elände, och det fortsatte en period innan vi lyckades ändra en del av strukturer-na och komma till rätta med det hela.

Säg inte – det är inte sant! – att det var regeringen mellan 1991 och 1994 som bara lånade. Ni ägnade er åt en politik som Kjell-Olof Feldt och andra varnade för och som tvingade regeringen 1991–1994 att låna. Visst. Men 20–25 år tillbaka i tiden skall vi söka skulden och inte bara 1991 och senare.

Anf. 30 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! En politik som tvingade den borgerliga regeringen att låna – så sade Alf Svensson. Vi kan tvista om det, men om ni insåg att ni var tvungna att låna, varför släppte ni då loss nya sociala reformer? Det var ju poängen i min kritik, och den har Alf Svensson att svara på. Det var flott att dela ut nya förmåner i välfärdssystemet, men det sked-de på kredit. Det vet Alf Svensson om, och det är därför jag säger att han föredrar att sjunga med änglarna.

Anf. 31 ANDRE VICE TALMANNEN

Nu har samtliga deltagare i debatten satt upp sig på talarlistan igen. I den replikomgång som nu startas kan talarna begära replik på varandra, så den blir litet annorlunda. Lars Tobisson börjar och har en återstående tid på 3.32 minuter, Olof Johansson 7.16 minuter, Lars Leijonborg 7.25 minuter, Gudrun Schyman 6.07 minuter och Birger Schlaug 3.05 minuter. Alf Svensson har ingen taletid kvar. Statsmi-nistern har 56–57 sekunder kvar.

Anf. 32 LARS TOBISSON (m)

Fru talman! Denna debatt har tydligt visat att regeringen inte vet vad den vill. Göran Persson saknar idéer om hur Sverige skall kunna bli ett rikt och växande samhälle. Vad regeringsförklaringen i fredags visade bekräftas här i dag. Det här räcker inte, milt uttryckt.

Sverige måste återigen bli ett samhälle präglad av sina invånares ini-tiativkraft och arbetsglädje, av företagande, utbildning och ansvar. För det krävs en ny politik som lyfter Sverige från massarbetslöshet och stagnation upp till arbete och tillväxt. Låt mig för Göran Persson reda ut sambandet välfärd–tillväxt. Tillväxt är en förutsättning för ökad välfärd. Resurser måste skapas innan de kan fördelas.

Fattigdomen sprider sig nu i Sverige. Det vi i flera år har kunnat av-läsa i den internationella statistiken slår i dag hårt mot enskilda och familjer, gamla och unga, arbetande och arbetslösa. 25 års eftersläpning har fört Sverige från positionen som en av världens rikaste nationer till att skvalpa i de industrialiserade ländernas bakvatten. Där andra länder valt individualism, företagande och frihet har vi valt kollektivism, statskontroll och reglering.

Det här kanske är svårgripbar makroekonomi, men när vi hör stats-ministern tala om den unika svenska välfärden hör vi en politiker fast

förankrad i föreställningen att Sverige är unikt, att vi lever i ett mer rättfärdigt och socialt mer stabilt samhälle än människor i vår omvärld. Så är det inte. Sannolikt är denna välfärdsstatens självgodhet ett av de största problemen i svensk politik i dag. Oviljan att inse att det är de grundläggande svenska systemfelen i det svenska samhället som successivt trycker ned oss i den relativa fattigdomen.

Denna fattigdom tar sig många uttryck. Det handlar om att en tredjedel av alla ensamföräldrar tvingas leva på socialbidrag. Det handlar om de barnfamiljer som har så svag ekonomi att de tvingas söka socialbidrag när utbetalningen av barnbidrag senareläggs med sju dagar.

Detta är exempel på att det svenska samhällets orättfärdighet blir allt mer påtaglig. De höga skatter som skulle tillgodose människors behov av välfärd och social trygghet levererar inte längre avsett resultat. Nyfattigdomen och den nya otryggheten bryter ned människor, gör samhället socialt instabilt och skiljer stora grupper från det normala samhällslivet. Det orättfärdiga i att barnfamiljer tvingas söka socialbidrag när utbetalningen av barnbidraget skjuts fram sju dagar är inte ett fördelningsproblem – det är ett resursproblem, Göran Persson. Det djupt orättfärdiga ligger i att vi har byggt en samhällsmodell där allt högre skatter och en politisk vilja att lägga medborgarnas liv till rätta successivt torkat ut det civila samhällets viktigaste källor till välbefinnande och trygghet.

Det krävs, fru talman, ett liberalt systemskifte. Det behövs en politik som i människors initiativkraft och vilja till ansvar ser samhällets viktigaste källor för tillväxt, välfärd, och trygghet, en politik som sätter friheten före regleringarna, företagandet före skatterna och det civila samhället före socialstaten – ett samhälle där politik betyder mindre och människor betyder mer.

Anf. 33 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! Jag vill avsluta den där lektionen i curling så att alla uppgifter här blir korrekta.

Jag kan ge Alf Svensson rätt i att jag ofta tänker på boule; han har dessutom ingen replikrätt. Han har rätt i att det handlar om stenar. Man sopar för att de skall komma i mitten. Det är väldigt viktigt för att koppla bilden till den politiska verkligheten. Andra stenar får man bara sopa för i avsikt att få ut dem ur boet, dvs. på andra sidan om den ring som man siktar på. Men det var egentligen inte det som var det viktiga. Jag har svårt att se den vänlige Alf Svensson sopa banan med någon – med eller utan kvast.

Det som har förvånat mig litet grand är att det är så svårt att få fäste för den här diskussionen om att ta samhällsansvar även om man har olika uppfattningar partier emellan. Det var den allvarliga kärnan i det som vi har diskuterat i bildspråk.

Egentligen borde man kanske överse med de skrin från den politiska öknen som vi har fått lyssna till i några inlägg i dag, men det allvarliga – ja, nästan alarmerande – är ju att Sverige fortfarande har en besvärlig situation. Då bör, som vi ser det, politiska partier ta ett ökat ansvar. Alternativet är att alla politiska partier, dvs. demokratin, förlo-

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

rar. Frågan är vilka som önskar det – det är själva kärnfrågan. Jag har svårt att tro att någon här öppet skulle bekänna att han eller hon önskar att all makt ligger utanför Sveriges riksdag. Den situationen kan vi mycket väl komma i. Efter förnedringens stund hösten 1992 borde många ha lärt sig den läxan.

Låt mig säga några ord om kärnkraften eftersom den har varit på tapeten i flera inlägg. Här finns en spänning mellan det demokratiska ansvaret å ena sidan och marknaden å den andra sidan. Kärnkraftsreaktorer som är avskrivna är ju egentligen sedelpressar för dem som äger dem vare sig de är statliga eller privata.

Däri ligger en frestelse att fortsätta, fortsätta och fortsätta. Det är däri det demokratiska ansvaret kommer in, och därför är det viktigt att Göran Persson har inbjudit till energiöverläggningarna. Det skall finnas ett demokratiskt ansvar. Det är nämligen inte möjligt att ta detta demokratiska ansvar när olyckan har hänt. Det har vi sett i Ukraina och på andra håll. Det borde alltså inte vara någon svår fråga att diskutera utifrån vem som till sist har slutansvaret. Det har Sveriges riksdag. Utan Sveriges riksdags tidigare beslut hade kärnkraften aldrig introducerats. Det hade inte marknaden klarat.

När vi ser på scenariot över *hur* är det en självklarhet att man inte kan isolera det nationella perspektivet från det internationella. Men man får heller aldrig ställa dem mot varandra. Den borgerliga regeringen gjorde stora insatser som den socialdemokratiska regeringen har fortsatt med för att försöka komma till rätta med en del av de problem som finns med öststatsreaktorerna. Jag utgår från att vi är överens om att det arbetet skall fortsätta tills vi har sanerat den helt omöjliga situation som har funnits i det forna Sovjetunionen på det här området.

Anf. 34 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! Den här debatten skall ju egentligen handla om regeringsförklaringen, men med tanke på fördelningen av den tid som återstår tänkte jag ändå säga några ord till Olof Johansson. Han har större möjligheter att svara än vad statsministern har. Dessutom har ju Olof Johansson så entusiastiskt ställt sig bakom regeringsförklaringen att det väl kan vara motiverat.

Jag reagerade i ett tidigare inlägg när Olof Johansson sade att han saknar ekonomisk realism i den här debatten och någon minut senare talade om Centerns kärnkraftspolitik. De allra flesta här inne och de allra flesta svenskar som har intresserat sig för detta bedömer ju numera att Centerns kärnkraftspolitik, alltså att ställa av samtliga kärnreaktorer före år 2010, är ekonomiskt fullständigt orealistisk och att det skulle ha en enormt negativ påverkan på välfärden här i landet.

Nu i det senaste inlägget fanns det ett litet annorlunda argumentationsspår. Olof Johansson jämförde då kärnkraftverken med sedelpressar. Det är klart: Att stänga av en sedelpress är ganska dyrt om man skall skaffa sedlarna på annat sätt. Därför skulle jag vilja ha det bekräftat av Olof Johansson att han delar Energikommisionens bedömning att en avveckling av kärnkraften är mycket dyrbar, i storleksordningen 200 miljarder kronor, men att Olof Johansson av andra skäl ändå anser

att den bör genomföras. Detta är ju viktigt för regeringen att veta inför partiöverläggningarna.

Jag tror ju för min del att det kommer att bli svårt för Socialdemokraterna att göra en energiuppgörelse med Centern, om Centern på något sätt skall få genomslag för sin politik. Nu har jag det intrycket, av de överläggningar de har haft i andra frågor, att Centern är så förtjust över att göra upp med regeringen att man inte är så noga med hur mycket man får igenom, så att man kanske också kan offra detta med 2010 för glädjen att få solidarisera sig med Göran Persson.

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Jag tror också att många som lyssnade på detta var litet förvånade när Olof Johansson talade om att småföretagarna måste få mindre krångel. De sitter ju just i dessa dagar och försöker hantera de månatliga momsinsbetalningar som Centern har varit med om att införa som, vilket har påpekats här, ofta innebär att man måste leverera in momsen innan man har fått den från sina egna kunder. Det saknar fullständigt trovärdighet att Centern vill minska krånglet för småföretagarna efter att med öppna ögon ha varit med om att införa något sådant här.

Om jag sedan får säga något om välfärdsfrågorna uppskattar jag som sagt att de har kommit upp här i dag. Jag kan bekräfta att vi står på samma barrikad som Socialdemokraterna i den mån Socialdemokraterna verkligen håller fast vid en ambitiös och generell välfärdspolitik. Det har funnits åtskilliga frågetecken kring det på senare tid.

Jag tyckte det var intressant när Göran Persson i en annan polemik sade att de borgerliga röstade igenom en massa sociala reformer. Men vad jag minns röstade inte Socialdemokraterna emot särskilt många av dem. Vad jag vet var det bara en enda, nämligen vårdnadsbidraget, som de är emot av ideologiska skäl. I övrigt var ju Socialdemokraterna med om allting. De hade motionsrätt – Socialdemokraterna är ju ett självständigt politiskt parti – och hade fulla möjligheter att gå emot om de tyckte att vi var för generösa på välfärdsområdet.

Till sist skulle jag vilja ta upp en annan sak. Vi ser väldigt olika på metoderna att klara välfärden. Där tar vi ofta upp valfriheten i den offentliga sektorn. När man talar med socialdemokrater avfärdar de ofta det här som en pyssling i marginalen, om jag får uttrycka mig så. De tror att det här är någonting udda och gäller ett privat vårdhem här och en privat husläkare där. Mats Hulth, borgarrådet i Stockholm, har fått erfara det här på ett intressant sätt. När han kom tillbaka till makten 1994 avskaffade han den konkurrensutsättning som de borgerliga hade genomfört bl.a. i äldreomsorgen. Men för att ha ett bra argument lade han också ut på Stockholms universitet att ordentligt undersöka de ekonomiska effekterna av konkurrensutsättningen. Nu har han fått resultatet, och det visar sig att Stockholms kommun och skattebetalare tjänade hundratals miljoner kronor på konkurrensutsättning utan att kvaliteten blev sämre. Kort sagt: När nu Socialdemokraterna i kommun efter kommun minskar valfriheten och konkurrensutsättningen accepterar man med öppna ögon att resurserna till välfärden minskar.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Vi befinner oss på samma sida av vattendelaren i välfärdspolitiken, säger Göran Persson. Det finns många vattendelare. För mig är en viktig vattendelare hur vi ser på alternativa driftformer i den offentliga sektorn. Här kämpar förnyarna inom socialdemokratien med att bryta ned gamla dogmer, men de har mycket kvar. Det skulle vara intressant att veta om Göran Persson tycker att tiden är mogen för ett uppbrott på den punkten.

Anf. 35 OLOF JOHANSSON (c) replik

Fru talman! Jag blir mer och mer konfunderad ju mer jag hör Lars Leijonborg. Nu är det inte bara så att partiet är kluvet, nu är det totalt hållningslöst över tiden, i varje fall när det gäller samarbete. Annat var det på Bengt Westerbergs tid.

Den attityd som Lars Leijonborg visar upp i dag menar jag innebär att ställa sig vid sidan om och att inte ta ansvar. Folkpartiet borde i varje fall ta ansvar för den energiöverenskommelse som vi var tre partier bakom 1991, och det borde ta ansvar för sitt eget alternativ i folkomröstningen 1980, men allt detta glömmar Lars Leijonborg. Vad menar Folkpartiet egentligen med ansvar? Innebär det att hoppa av sina egna alternativ? Det är ju det Folkpartiet excellerar i i just den här frågan. Jag vill gärna ha svar på den punkten: Vad är ansvarstagande för Folkpartiet?

Vad gäller momsreglerna för företagen vet Lars Leijonborg mycket väl att vi har förhandlat fram gränser vid 1 miljon och 10 miljoner för att underlätta och minska byråkratin för de små företagen. Det är det som har genomförts. Får man sedan erfarenheter ur verkligheten som visar att likviditeten inte håller i företagen – de har delat upp skattebetalningen, dvs. skattekrediten från staten, över tiden – så får man titta på det också. Det är vi inte främmande för, men det viktiga är utgångspunkten. Vi har hela tiden arbetat för att förenkla de regler som utredningen föreslog – den utredning som tillsattes under den förra regeringens tid, som Göran Persson sade.

Anf. 36 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Fru talman! Alla som har lyssnat på mig i kammaren vid senare tillfällen vet att jag och Folkpartiet är mycket angelägna om att få medverka i en energiuppgörelse som just skall fullfölja det samarbete vi hade med socialdemokraterna i linje 2 och den energiuppgörelse som gjordes 1991.

Vad linje 2 byggde på var att kärnkraften långsiktigt skulle fasas ut och att den skulle ersättas med andra helst förnybara energikällor. Skillnaden mellan en realistisk energipolitik och Centerns energipolitik är att ni vill stänga av kärnkraften innan det finns något alternativ. Det jag hoppas att vi skall kunna komma överens med regeringen om är en energipolitik som innebär att kärnkraften successivt fasas ut, men inte behöver ersättas med gas utan kan ersättas med energikällor som är tillgängliga till sådant pris att vi kan klara de svenska jobben och den svenska välfärden.

Anf. 37 OLOF JOHANSSON (c) replik

Fru talman! Det borde Folkpartiet ha tänkt på när man hela tiden har främjat el för uppvärmningsändamål. Vi ligger i dag över 40 TWh per år. Folkpartiet borde också ha inhämtat att vi i dag ligger över 80 TWh när det gäller bioenergi. Vi har möjlighet att fördubbla den siffran fram till 2010. Det är bara en fråga om att inrikta användningen av energiråvarorna på rätt område. När jag föreslog att man skall vara restriktiv med direkteluppvärmning fick jag inget stöd – inte från Folkpartiet, och inte från någon annan heller. Det var redan på 70-talet. Men det är bra om ni tänker om.

Anf. 38 GUDRUN SCHYMAN (v)

Fru talman! Jag vet att Göran Persson inte har någon tid kvar för repliker, men jag riktar mig ändå åt det hållet – åt höger, men från statsministerns position blir det vänster.

Jag är inte leninist. Jag är heller inte någon perssonist. Jag delar uppfattningen att inflationen skall motverkas. Det är väldigt klokt. Men man kan inte göra det till vilket pris som helst, Göran Persson. Man kan inte göra det till priset av en permanent hög arbetslöshet. Det är det vi kan se runt omkring oss – i våra grannländer, i Västeuropa, i alla de länder som dignar under konvergenskravens ok. Det är ingen klok politik. Det är inte bra. Man säger att operationen lyckades, men patienten dog. Då är det inte någon klok politik. Det är ändå människan som är målet för vår politik.

Göran Persson säger att han vill samverka. Det tycker jag är väldigt bra. Det är en utgångspunkt. Vi vill också samverka och samarbeta. Vi vill ju använda den vänstermajoritet som faktiskt finns. Men jag hoppas ändå att generositeten har vissa gränser från regeringens sida. Det finns faktiskt en hel del förslag som lanseras av högern och andra borgerliga partier, som jag tycker att Göran Persson borde avfärda genast.

Det är t.ex. diskussionen om grundtrygghet i välfärdssystemen, dvs. att vi skall ha en grundtrygghetsnivå och att man sedan får plussa på med egna privata försäkringar.

Jag hoppas att vi är överens om synen på välfärden, dvs. att den skall vara generell och att de system som vi har skall vara så pass generösa att de omfattar så många människor i detta land och så många situationer att vi kan utesluta de privata lösningarnas tyranni, som det faktiskt handlar om.

Det är den ena frågan. Där tror jag att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet kan samarbeta, Göran Persson. Jag hoppas att också Folkpartiet finns kvar som en stadig försvarare av denna generella välfärdspolitik.

Den andra fråga som jag tycker att regeringen skall avfärda genast, om den inte redan har gjort det, är hela diskussionen om pigavdrag. Man behöver bara ställa den enkla frågan vem som skall vara piga åt pigan. Om man har någon moral och heder i kroppen och inte vill förvärpa det klassamhälle som vi håller på att få tycker jag att svaret är väldigt tydligt. Vi skall inte ha några nya pigor.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

I frågan om vårdnadsbidraget har regeringen åtminstone tidigare haft en väldigt klar inställning. Den är mycket tydligt och klart driven också av det socialdemokratiska kvinnoförbundet. Jag hoppas att den klarsyntheten finns kvar, vilket innebär att vi inte skall ha några vårdnadsbidrag. Vi skall ha sex timmars arbetsdag, och det kan lösa problemet med att kombinera rollen som yrkesarbetande med att också vara förälder.

Det gäller också förslagen om skattesänkningar, som framför allt högern ivrar för. Jag hoppas att regeringen inte går in på den vägen. Jag hoppas att regeringen går in på en diskussion med Vänstern om hur vi skall få större rättvisa i våra skattesystem och hur vi skall få många människor att uppfatta det som att vi faktiskt har en rättvisa. Vi behöver en differentiering i skattesystemen. Det gäller både på inkomstsidan och företagssidan.

Vi vill gärna föra en sådan diskussion. Vi vill också föra en diskussion om hur man skall betala höjningen av nivåerna i a-kassan till 80 %. Det är en intressant diskussion. Den måste man vara väldigt varsam med. Det får inte innebära att människor får svårare att komma in i systemen och att man fort puttas ut om man väl kommer in. Det skall inte vara det som betalar den sänkning som så många är betjänta av. Den diskussionen vill vi gärna föra.

Jag tog upp skattediskussionen. Hur skall vi driva fram avtal om förkortade arbetstider, om vi nu skall gå avtalsvägen? Vi menar att vi parallellt också kan gå lagstiftningsvägen. Huvudsaken är att det händer något. Är regeringen beredd att ta initiativ som arbetsgivare i denna fråga?

Denna diskussion för vi gärna med den socialdemokratiska regeringen, liksom diskussionen om hur vi skall rädda jobben i den kommunala sektorn. Hur behåller vi dem? Hur utvecklar vi dem?

Vi ser i dag ökade socialbidragskostnader i snart sagt alla kommuner. Det holkar ur verksamheterna, vilket innebär att man drar ned på kvaliteten. Man avskedar, vilket innebär att otryggheten sprider sig. Man får fler socialbidragstagare osv. Det är en väldigt negativ spiral som växer i kommunerna och som följs av diskussioner om att sänka också bidragsnormerna inom socialtjänsten. Det är ingen bra utveckling. Det innebär att man måste föra en seriös diskussion om hur vi skall förhålla oss till kommunernas ekonomi. Det gäller naturligtvis också hela diskussionen om den generella välfärden, som jag var inne på.

Jag har en klok partikollega som gav en snabb kommentar när regeringsförklaringen kom. Han sade så här: Rätternas kvalitet visar sig vid bordet och inte i talen. Jag hade hoppats att vi åtminstone skulle kunna glutta litet på recepten för dessa rätter under denna debatt. Nu har det inte blivit så, men jag hoppas att det är en bra kokbok som regeringen kommer att lägga fram i form av förslag till riksdagen. Jag hoppas att man inte fortsätter att koka soppa på en spik.

Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Det är husmanskost i kokboken, Gudrun Schyman. Det är kanske en nyhet, men välkommen att smaka.

Jag hörde en viss nyansering omkring inflationen. Nu skall den vara lagom. Allt sådant tal, Gudrun Schyman, är förrädiskt och farligt. Inflationen skall hållas låg därför att det ger en varaktig grund för tillväxt. Det ger en varaktig grund för nya jobb.

Om man tittar på vår omvärld behöver man inte bara se på de länder som har drabbats av nyliberala avregleringar. Titta på det socialdemokratiskt styrda Norge, där man förenar god tillväxt med låg inflation och rättvis fördelning. Det är en bättre modell för Sverige.

Anf. 40 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Fru talman! Jag tycker alltid att det är bra att peka på de goda exemplen. Jag tror att de har stor makt.

Jag är medveten om att Norge röstade nej till medlemskap i EU, och det var klokt av dem. Det kanske har gett dem litet större handlingsfrihet i den ekonomiska politiken.

Anf. 41 BIRGER SCHLAUG (mp)

Fru talman! Till Lars Leijonborg vill jag säga att det enda vi i Miljöpartiet och förmodligen också Centern kräver är att ni skall följa er egen avvecklingsplan, som ni presenterade några veckor före folkomröstningen om kärnkraft – detta apropå att vara ärlig och rak och stå för vad man tycker.

Hanteringen av socialbidrag och frågan om arbetstid var tydligen en så öm tå att statsministern valde att tåga. Jag ber om ursäkt om det gjorde ont; det var inte meningen. Jag tycker att statsministern har ägnat väldigt mycket ord åt att säga ganska litet under den här debatten. Jag tycker fortfarande att det vore lämpligt om Socialdemokraterna tog till sig de krav på sänkt arbetstid som Miljöpartiet och Vänsterpartiet och även många socialdemokrater ställer. Det leder till fler jobb, det leder till ökad jämställdhet och det leder till ökad livskvalitet för väldigt många människor.

Tyvärr har statsministern inte nämnt det här mer än att han sagt att det är en kostnad. Det är arbetslösheten som är en kostnad! Det gäller att den optimala normalarbetstiden anpassas efter verkligheten. Att ha 40 timmars arbetsvecka är inte anpassat efter verkligheten i dag.

Det är också synd att Göran Persson inte har pratat så mycket om EMU. Göran Persson och jag har samma uppfattning när det gäller EMU, nämligen att det är en viktigare fråga än EU-frågan. Likt förbaskat vägrar Göran Persson att acceptera en folkomröstning om EMU, trots att han är väl medveten om att det är ett större kliv att gå in i EMU än att gå in i EU. Jag förstår inte logiken i detta.

Energipolitiken är jag mycket orolig för. Jag har inte fått något svar på de två konkreta frågor jag ställde. Det hade räckt med ett ja eller nej, men en del är så stora att de låter bli att svara.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Partiledardebatt
med anledning av
regeringsförklaringen*

Det gällde fossilgas från Norge. Är regeringen villig att ta in fossilgas från Norge, och är det ett led i en hållbar utveckling? Jag undrar det. Nu får jag svar; det låter jättebra.

Dessutom: Kan vi fortsätta samarbetet med att få fram pengar till vindkraften? Det finns åtskilliga människor som står i kö för att få satsa på vindkraft. Ett ja på den frågan vore väldigt positivt.

Sedan hoppas jag att jag i fortsättningen slipper citera ett kinesiskt ordspråk som låter så här: Stora män känner sig aldrig stora. Små män känner sig aldrig små.

Jag hoppas att ingen känner sig så stor att han låter bli att svara på frågor.

Anf. 42 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik

Fru talman! Först vill jag ta upp frågan om vindkraften. Jag förutsätter att den typen av satsningar kommer att diskuteras i anslutning till energiöverenskommelsen. Det vore konstigt annars.

Sedan får Birger Schlaug ha överseende med att debattreglerna är sådana att den korta tid jag har kunnat utnyttja har fått användas till att svara också på andra inlägg än de briljanta som Birger Schlaug har stått för.

Anf. 43 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Fru talman! Jag har 27 sekunder på mig. Jag vill då säga att delning av arbetstiden är den kanske viktigaste frågan. I regeringen har ni ju delat på finansministerposten. Ni har tre stycken där. Det visar väl att det här med att dela på jobben är ganska bra. Satsa på det!

Anf. 44 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! Jag skall inte utnyttja situationen – all taletid är slut för de övriga. Jag hoppas att vi snabbast möjligt kommer att återvända till den tidigare debattordningen här i kammaren. Den var i varje fall något livligare och mer sammanhållen.

Låt mig bara konstatera att saneringen av statens finanser måste fullföljas. Det är ett samarbete som vi också är beredda att fullfölja. Jag utgår från att fler är beredda att göra det, även om det har skiftats en del hårda ord här.

Energisystemet måste ställas om. Alla är inbjudna.

Skatteväxling måste genomföras. Hela Sverige måste leva och utvecklas för att vi skall få den kraft som bl.a. Göran Persson nämnde i Landsbygdsriksdagen och andra utvecklingsgrupper. Det är förutsättningen för att Sveriges ekonomi skall komma på fötter – inte för mycket tal, utan gärning och samarbete.

Partiledardebatten var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 mars.

3 § Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Ola Ström* (fp) av sagt sig uppdraget att vara suppleant i arbetsmarknadsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

4 § Anmälan om kompletteringsval till utbildningsutskottet och arbetsmarknadsutskottet

Andre vice talmannen meddelade att på grund av uppkomna vakanser hade Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp anmält *Siri Dannaeus* som suppleant i utbildningsutskottet efter Conny Sandholm och som suppleant i arbetsmarknadsutskottet efter Ola Ström.

Andre vice talmannen förklarade vald till

suppleant i utbildningsutskottet
Siri Dannaeus (fp)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet
Siri Dannaeus (fp)

5 § Meddelande om inlämning av skriftliga frågor under påskuppehållet

Andre vice talmannen meddelade att skriftliga frågor som skulle besvaras senast onsdagen den 10 april skulle lämnas in till kammarkansliet *senast torsdagen den 4 april kl. 10.00*.

6 § Meddelande om svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1995/96:118

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1995/96:118 av Berit Andnor (s) Häktet i Östersund får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom föreskrivna två veckor.

Skälet härtill är arbetsanhopning och att riksdagen har två plenifria veckor (veckorna 14 och 15).

Jag kommer att besvara interpellationen den 16 april 1996.

Stockholm den 22 mars 1996

Laila Freivalds

Prot. 1995/96:76
27 mars

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1995/96:U32 till utrikesutskottet
1995/96:A15–A19 till arbetsmarknadsutskottet
1995/96:L28–L31 till lagutskottet

8 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1995/96:KU9 och KU28
Skatteutskottets betänkande 1995/96:SkU29
Justitieutskottets betänkande 1995/96:JuU25
Lagutskottets betänkande 1995/96:LU28
Utrikesutskottets betänkande 1995/96:UU13
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU13
Trafikutskottets betänkande 1995/96:TU15

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att socialförsäkringsutskottets betänkande SfU6, konstitutionsutskottets betänkande KU26, finansutskottets betänkanden FiU7 och FiU11, justitieutskottets betänkanden JuU15 och JuU17 samt lagutskottets betänkanden LU18, LU19 och LU20 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Tvåpartsprocess

9 § Tvåpartsprocess

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1995/96:SfU6
Tvåpartsprocess (prop. 1995/96:128)

Anf. 45 ALICE ÅSTRÖM (v)

Fru talman! Det här betänkandet från socialförsäkringsutskottet bygger på ett tidigare riksdagsbeslut i ett ärende som handlades av justitieutskottet. Det handlade om tvåpartsprocess vid de allmänna förvaltningsdomstolarna, och där infördes att detta skulle gälla även på socialförsäkringsområdet. I den debatten tog jag upp just att tvåpartsprocessen i sig är en mycket bra reform. Men när reformen inte kompletteras med ökade möjligheter till rättshjälp för den enskilde individen, och eftersom möjligheterna till rättshjälp är små i förvaltningsdomstolarna, skapar det en osäkerhet hos den enskilde. När vi gör förändringar i vårt rättsväsende och i vårt rättssystem är det viktigt att förändringarna hela tiden skall leda till ökad rättssäkerhet för den enskilde individen.

När man i dag nu också inför tvåpartsprocess på socialförsäkringsområdet är det ännu viktigare att människor i utsatta lägen har möjlighet att få rättshjälp. Även i en tvåpartsprocess är det fortfarande domstolarna som har utredningsskyldigheten, men en

Tvåpartsprocess

tvåpartsprocess innebär ändå att utredningsskyldigheten kommer att urholkas. Både Lagrådet, som behandlade det stora betänkandet, och många av de remissinstanser som svarade om just tvåpartsprocess i förvaltningsdomstolarna, varnade för detta och uttryckte stora farhågor för att det kunde komma att leda till en förskjutning i de praktiska handlägningsformerna mot tillämpandet av en förhandlingsprincip, till skillnad från den nu gällande officialprincipen, och att detta skulle bli fallet trots att inga lagändringar har gjorts.

Den här kritiken och de här farhågorna har även regeringen tagit till sig. Man säger också att man i det uppföljningsarbete och det utvärderingsarbete som skall följa på det nya skall väga in detta och speciellt titta på vad som har hänt med domstolarnas utredningsskyldighet.

Vi i Vänsterpartiet anser att man inte kan införa det här när dessa farhågor finns. Det räcker inte med att man vid en senare översyn skall titta speciellt på det. Varje enskild människa som har kommit i kläm är ju en förlust för rättsväsendet. Om människor upplever en ökad otrygghet när det gäller rättsväsendet och möjligheterna att få hjälp, urholkas otroligt viktiga principer.

Därför har vi yrkat avslag på utskottets hemställan i detta betänkande, inte därför att tvåpartsprocessen i sig är fel, men därför att man inte lägger in också ökade möjligheter till rättshjälp. Det hade inte varit svårt att ta med det i sammanhanget. De signaler som ges när det gäller förändringar inom rättshjälpsområdet är snarare att det kommer att bli besparingar.

Jag har en undran: Hur kommer man att ställa sig vid en kommande översyn, om man ser att domstolarnas utredningsansvar har urholkats och ser att dessa brister finns? Kommer man i så fall att vara beredd att öka möjligheterna till rättshjälp även i dessa mål? Det är en fråga som jag skulle vilja ha svar på här i dag.

Jag skall bara avsluta med att säga, att om en enskild människa som står inför en förvaltningsdomstol i en tvåpartsprocess och som motpart har en myndighet med en helt annan utredningskapacitet, en helt annan styrka och möjlighet, i ett ärende som är livsavgörande för hur hennes liv skall gestalta sig, kommer i ett underläge på grund av att vi inte ser till att människor får hjälp, då har samhället förlorat väldigt mycket.

Därför yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Anf. 46 LENNART KLOCKARE (s)

Fru talman! När det gäller socialförsäkringsutskottets betänkande om tvåpartsprocessen råder det stor enighet i utskottet. Riksdagen har tidigare fattat beslut om en obligatorisk tvåpartsprocess i förvaltningsdomstolarna.

Utskottet föreslår nu att även socialförsäkringsmål skall omfattas av en tvåpartsprocess, från den 1 maj 1996. Tvåpartsprocessen skall då

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

gälla såväl i ärenden där socialförsäkringsnämnden har fattat det ursprungliga beslutet som i ärenden där man omprövar tjänstemannabeslut.

Fru talman! Utskottet anser också att det här är en riktig åtgärd och att socialförsäkringsnämnden bör företräda kassorna i de ärenden där nämnden tidigare har beslutat. Det innebär att det allmänna kan företräddas av socialförsäkringsnämnden eller att ett ärende delegeras till en särskild tjänsteman, vilket sannolikt kommer att vara det vanligaste.

Vänsterpartiet har i sin motion yrkat att beslut inte skall fattas, i avvakten på att utökade möjligheter till allmän rättshjälp föreligger.

Från utskottet vill vi understryka den utredningsskyldighet som domstolen åläggs enligt 8 § förvaltningsprocesslagen. Domstolens utredningsansvar och skyldighet att bedöma om underlaget för domstolsförhandlingarna är tillräckligt förändras inte med denna reform.

Jag vill vidare notera att en förvaltningsmyndighet enligt regeringsformen är skyldig att agera objektivt och opartiskt.

Fru talman! Utskottet anser att frågan om domstolarnas utredningsansvar är så betydelsefull att den bör ägnas särskild uppmärksamhet vid den utvärdering av reformen som det också talas om i propositionen.

Med detta vill jag, fru talman, yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 47 ALICE ÅSTRÖM (v)

Fru talman! Domstolarnas utredningsskyldighet kvarstår, men i en tvåpartsprocess uttunnas denna utan att man har gjort lagändringarna. Det här är tecken som man har sett tidigare. Det är också farhågor som många har framfört, även Lagrådet. Man tar inte det här på större allvar än att man säger att domstolarna har en utredningsskyldighet.

Man är ju mycket väl medveten om att utredningsskyldigheten kan komma att uttunnas. Det är ju därför man skall titta speciellt på det här i uppföljningsarbetet. Om man inte trodde att de här riskerna fanns skulle man inte heller speciellt behöva peka ut att den biten skall följas upp speciellt noga. Jag tycker inte att de enskilda människorna skall behöva komma i kläm under tiden.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Anf. 48 LENNART KLOCKARE (s)

Fru talman! Den oro som Alice Åström känner inför den här reformen känner inte jag. Utskottet påpekar också att domstolarna har ett utredningsansvar och en skyldighet att se till att underlagen är riktiga, och om det behövs kompletterande utredningar skall dessa göras. Men i dagsläget känner vi oss självfallet nöjda. Det är självfallet också viktigt att vi följer upp en ny reform och ser till att det inte blir felaktigheter. I så fall får man återkomma vid en senare tidpunkt. Men i dag kan man inte göra mer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

10 § Nya bestämmelser för traktaments- och reseersättning m.m. till riksdagens ledamöter

Prot. 1995/96:76
27 mars

Föredrogs
Konstitutionsutskottets
betänkande
1995/96:KU26
Nya bestämmelser för
traktaments- och reseersättning m.m. till riksdagens ledamöter (förs.
1995/96:RFK4)

*Nya bestämmelser för
traktaments- och rese-
ersättning m.m. till
riksdagens ledamöter*

Anf. 49 TANJA LINDERBORG (v)

Fru talman! Jag har suttit med i den utredning som ligger till grund för det här betänkandet. Vänsterpartiet har fått gehör på flera punkter. Jag önskar naturligtvis att vi hade kunnat gå litet längre i en del fall, men nu gick inte det. I en grupprocess handlar det om att ta och ge. Man får alltså ge sig på vissa punkter och på andra får man tillbaka.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 50 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Hela det politiska systemet i Sverige befinner sig i en större kris än vad de allra flesta verkar ha uppfattat och insett. Det råder inget tvivel om att det finns ett politikerförakt i dag. Det gör det. Men det är ändå inte det, skulle jag vilja säga, som är det stora problemet. Det farliga och skrämmande är att människor blir alltmer likgiltiga inför och ointresserade av att delta i det politiska arbetet. De politiska partierna är i allvarlig gungning. Det demokratiska systemet eroderar inifrån. Det faller ihop litet grand som en sufflé genom att människor inte längre vill vara med.

Den här utvecklingen har flera orsaker. En är säkert den som Birger Schlaug skrev om för ett tag sedan i Dagens Nyheter. Vem vill identifiera sig med eller bli en spottkopp? Politikern måste i dag tåla en hård granskning som långt ifrån alla vill utsätta sig för. En annan förklaring ligger i att det politiska systemet inte verkar fungera längre. Folk känner att makten ligger någon annanstans, och rörelseutrymmet ser ut att bli allt mindre. Politikerna har lämnat ifrån sig mycket av den makt som de har haft. Men jag tror ändå att det är viktigt att komma ihåg att just vi enskilda politiker har ett stort ansvar för hur andra ser på politik och politiskt arbete.

Om människor ser engagerade politiker med idéer, visioner och en tro på politikens möjligheter ger det naturligtvis ett helt annat intresse för att vara med än om man ser ett gäng trötta och desillusionerade egoister som tycks vara mest intresserade av att förbättra sina egna förmåner.

Betänkandet om våra egna traktamenten och ersättningar är knappast ägnat att minska politikerföraktet eller att öka lusten att vara med och arbeta politiskt. Det här är just den typen av beslut som ökar avståndet och föraktet. Riksdagsledamöterna skaffar sig nya förmåner. Man smyger under täcket med hur mycket det egentligen handlar om.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Varför finns det t.ex. ingen ordentlig kostnadsanalys över vad det här förslaget kostar skattebetalarna? Annars brukar det vara mycket noga. I förslaget från förvaltningskontoret finns det över huvud taget inte någon sådan genomgång. Inte heller i konstitutionsutskottets betänkande finns det någon riktig kostnadskalkyl. Kanske beror det på att det vore alltför pinsamt om den kom fram.

Jag är rädd att kostnaderna totalt sett för att genomföra de här förändringarna i riksdagsledamöternas ersättningar och traktamenten kommer att bli mycket höga, kanske 50 miljoner eller ännu mer. Plötsligt skall vi riksdagsledamöter t.ex. få betalt för en lägenhet i Stockholm. Vi skall få en extra telefonlinje installerad i hemmet och helt betald av riksdagen. Vi skall få fax och mobiltelefon. Tidigare har vi bara haft persondator i hemmet.

Utöver detta skall vi få resor med egen bil betalda. Redan tidigare har vi resor med flyg och tåg betalda av riksdagen. Dessutom får vi nu hotell betalt och andra utgifter ersätta när vi är ute och reser, på möten i det egna partiet eller möten ordnade av andra. I dag får vi betala alla de här utgifterna med våra traktamenten och en särskild kostnadsersättning.

Det är just det här jag tycker är skamligt. Trots att riksdagen plötsligt skall ersätta en mängd kostnader som vi har för resor, telefon, fax, m.m. skall vi ha kvar kostnadsersättningen på drygt 60 000 kr om året som från början är till just för att täcka de utgifter vi har. Det rimliga vore naturligtvis att ta bort den, särskilt om man menar allvar när man säger att man vill skapa mer likvärdiga förhållanden med andra grupper i samhället. Att avskaffa den här kostnadsersättningen som jag talar om skulle betyda att riksdagen sparar ungefär 22,4 miljoner kronor om året. I stället väljer majoriteten att ta ut dubbla ersättningar, som jag ser det.

Hur skall man kunna få respekt för politiker och politik om man agerar på det här sättet? Politiker med ryggrad bör stå för det de gör och låta bli att dribbla bakom ryggen på väljarna. Tyvärr var Miljöpartiet det enda parti som reagerade med en motion mot att riksdagen utnyttjar sin möjlighet att ge sig själv nya förmåner och riksdagen ökade kostnader. I konstitutionsutskottet följde åtminstone Kenneth Kvist från Vänsterpartiet Miljöpartiets linje. Nu har tydligen Vänstern dragit sig tillbaka. Kenneth Kvist har fått bakläxa. Det var alltför frestande för Vänstern att ta chansen att skaffa sig litet mer. Jag tycker att det är tragiskt och pinsamt.

Avslutningsvis vill jag också säga att riksdagsledamöter skall ha bra betalt. Det är rimligt. Rimliga ersättningar skall man också ha. De som arbetar i demokratins tjänst skall inte vara i strykclass. Men det skall vara rim och reson i det hela. Man skall inte tillåta sig själv ersättningar som är dubbla och helt motsatta det som andra i samhället får.

Jag yrkar bifall till reservation nr 3, även om jag naturligtvis står bakom alla reservationerna.

Anf. 51 INGVAR JOHNSON (s)

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet med den förändring av ikraftträdandet till en del som framgår av utdelat rättelseblad.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Med några få mindre ändringar är utskottets betänkande i enlighet med vad som föreslagits av förvaltningskontoret och den arbetsgrupp som har varit knuten dit. Jag tycker också att det är bra att Vänsterpartiet nu ansluter sig till den här kompromissen och att Peter Eriksson står ensam i sin populistiska framtoning i den här frågan här i dag.

Genom de förändringar som nu föreslås blir det mer tidsenliga och med andra mer jämförbara regler. Som framgår är utskottet också enigt i alla frågor så när som på de tre moment som Peter Eriksson berörde och som jag främst skall bemöta i mitt inlägg.

Beträffande ersättningen för resekostnader m.m. är grundtanken att de regler som gäller i samhället i övrigt också skall gälla riksdagsledamöter. Det tycker jag är bra. Jag tycker att det är i allra högsta grad rimligt. Det innebär helt enkelt att riksdagen svarar för de merkostnader som uppstår just till följd av resan.

Utskottsmajoriteten delar därför inte Peter Erikssons invändningar mot vad som föreslås beträffande högsta ersättningsnivå för nattrakta-
mente. Vi menar tvärtom att förvaltningsstyrelsens förslag är väl avvägt med hänsyn till syftet, att jämna ut boendekostnaden. Nog är det väl rimligt, Peter Eriksson, att riksdagsledamöter som inte bor i Stockholmsregionen skall ges vettiga möjligheter att övernatta. Är det rimligt att vi även fortsättningsvis skall bo på våra små kontorsrum bland papper och maskiner? Jag tycker inte att det är rimligt.

Miljöpartiet reserverar sig också vad gäller reglerna för ersättning för färd med egen bil. Här föreslår utskottsmajoriteten ingenting annat än vad som gäller för statsförvaltningen generellt. Dessutom är det väl samma ersättningar som betalas i näringsliv och organisationer. Jag yrkar därför avslag på reservationerna 1 och 2.

Jag vill också yrka avslag på reservationen 3 beträffande kostnadsersättningar och viss teknisk utrustning. Vi i utskottsmajoriteten anser att den reducering som görs, och det görs faktiskt en reducering även om det inte framgick av Peter Erikssons inlägg, är rimligt tilltagen.

Det är naturligtvis populärt hos en del att slåss för lägre ersättningar för riksdagsledamöter av vad slag det vara månde. Men det framgår tydligt av betänkandet att kostnadsersättningar skall svara mot många kostnader som riksdagsledamöterna faktiskt har. Det nämns här driftskostnader för telefax, portokostnader, representation, kostnader för vissa tidningar, tidskrifter och litteratur, studieresor, konferenser och serviceavgifter till partikansliet. Det är därför fel att påstå att ersättningen inte svarar mot kostnader.

Fru talman! Peter Eriksson talar så väldigt mycket om politikerförakt. Jag är medveten om att det finns ett visst sådant förakt. Men när som Peter Eriksson här i talarstolen späder på detta förakt är det

Prot. 1995/96:76

27 mars

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

inte så lätt att föra en saklig debatt. Det är naturligtvis svårt för människor att tränga igenom allt detta material när Peter Eriksson utan att egentligen belägga det påstår att mycket av detta är fråga om dubbla ersättningar. Peter Eriksson har i den här frågan ett stort ansvar för om politikerföraktet ökar.

Anf. 52 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! Ingvar Johnsson ställde några frågor till mig. Det gällde för det första om det är rimligt att tvingas bo i arbetsrummet som många i dag gör. Det tycker jag naturligtvis inte är rimligt att man tvingas göra. Det är fullt rimligt att en riksdagsledamot skall kunna ha tillgång till en lägenhet i någorlunda rimlig närhet till Riksdagshuset här i Stockholm. Så är det redan i dag. Vi har redan i dag goda möjligheter att få en lägenhet. Det gäller de flesta av oss, men inte alla.

Jag tycker att de förändringar som sker på detta område enligt förslaget i huvudsak är vettiga och ger bättre möjligheter för riksdagsledamöterna att kunna få en bostad ute på stan. Vad vi i Miljöpartiet har vänt oss mot var att man skulle få hela denna kostnad betald av riksdagen. Vi har satt en något lägre nivå på ersättningen från riksdagen och har tyckt att det har varit rimligt.

Vi har sagt att det kanske inte är rimligt att betala för alla också i den högsta nivån och för de bästa lägenheterna som riksdagen har tillgång till. Ersättningen bör ligga någonstans i mitten, så att de som har en mindre lägenhet som riksdagen står för kan få den betald. De som vill ha en större boendeyta får ta den kostnaden själva.

Den andra frågan som Ingvar Johnsson tog upp handlar om politikerföraktet, något som också jag tidigare var inne på. Det är någonting som jag verkligen har funderat på innan vi började debatten här i dag. Kanske man spår på politikerföraktet ännu mer när man går upp och säger sanningen i talarstolen. Kanske det är bättre att ligga lågt och inte riktigt låtsas om vad som händer om det inte blir värre än vad det är i dag. Men jag tror att det är fel att tänka så. Det bästa är ändå att ta en rejäl debatt, visa vad som pågår och låta människor ta ställning till det. Jag tror att demokratin på längre sikt vinner på det.

Anf. 53 INGVAR JOHNSSON (s) replik

Fru talman! Jag tycker att det som Peter Eriksson säger om att man skall ersätta hyrorna för lägenheterna med maximalt 2 500 kr mest pekar på brist på kunskaper om hyreskostnader i Stockholmsområdet. Sedan gläder det mig i och för sig att en representant för Miljöpartiet tycker att riksdagsmännen skall ha en sådan miljö att arbeta i att de inte nödvändigtvis skall bo på kontoret. Men Peter Eriksson drar inte de rätta slutsatserna av detta.

Jag tycker att Peter Eriksson tar i när han säger: Om jag säger sanningen och säger som det är kanske det ökar på politikerföraktet. Det är allt att ta i. Peter Eriksson sade tidigare i debatten att det är fråga om dubbla ersättningar. Jag har redovisat en lång rad saker som dessa kostnadsersättningar är avsedda att användas för. Peter Eriksson kallar

det för dubbla ersättningar. Vad är sanningen? Jag tycker inte att det är Peter Eriksson som har talat sanning i den här frågan.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Anf. 54 PETER ERIKSSON (mp) replik

Fru talman! När det gäller frågan om kostnadsersättningarna har vi riksdagsledamöter i dag en ganska rejält tilltagen s.k. särskild kostnadsersättning. Med den kan vi betala en del av de utgifter som vi har som riksdagsledamöter. När det nu inte finns några rejäla kalkyler och kostnadsanalyser är min bedömning att huvuddelen av de kostnader som riksdagsledamöterna har avser resor med egen bil, telefon hemma och en del av de andra saker som nu kommer att i sin helhet täckas av riksdagen på annat sätt.

*Nya bestämmelser för
traktaments- och rese-
ersättning m.m. till
riksdagens ledamöter*

Lejonparten av det som vi i dag har kostnadsersättning till kommer att täckas helt och hållet av riksdagen med det nya systemet. Därför vore det rimligt att ta bort systemet med särskild kostnadsersättning, alternativt begränsa den till att vara mycket liten. Jag erkänner att det finns några kostnader kvar som riksdagen inte täcker, t.ex. kostnader för litteratur, tidskrifter och sådant, eller om man vill bjuda människor på lunch och diskutera politik. De utgifterna täcker inte detta nya system. Men då handlar det om helt andra nivåer än i dag.

Det nuvarande förslaget innebär att vi har kvar det gamla systemet med kostnadsersättning och dessutom får ett nytt system. Därigenom får vi dubbla ersättningar i stället för att välja att gå in i ett helt nytt system.

Anf. 55 INGVAR JOHNSON (s) replik

Fru talman! Jag lyssnar med förvåning på Peter Erikssons argumentering. Först bortsåg han helt från att vi nu reducerar kostnadsersättningen. När jag pekar på de långa rader av kostnader som riksdagsmännen faktiskt har och som skall finansieras med kostnadsersättningarna backar Peter Eriksson en bit och säger: Man borde ha reducerat mer, men kanske ha kvar en del.

Sanningen är att en aktiv riksdagsman som har behov av dessa stöd för sin verksamhet, som skall finansieras med kostnadsersättningen, kommer att förbruka denna kostnadsersättning. Jag tycker att det är rimligt att det är riksdagen som svarar för de kostnader som uppstår utöver vad som är rimligt att finansiera med någons lön.

Anf. 56 LENNART HEDQUIST (m)

Fru talman! För några veckor sedan hade jag tillfälle att i frågestunden ställa en fråga till Göran Persson, som då var finansminister, om huruvida han kunde hålla med mig om att förslag som underställs riksdagens prövning alltid skulle vara försedda med en ordentlig kostnads-kalkyl. Den frågan föranleddes från min sida av att vi då hade fått ett förslag från riksdagens förvaltningskontors styrelse som i princip var kemiskt ren från kostnadskalkyler.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Gustaf von Essen och jag hade i anslutning till det ärendet, vilket framgår av dagens handlingar, motionerat om avslag på det föreliggande förslaget, men att man skulle återkomma med förslaget när det försetts med kostnadsberäkning. Vår tanke var då att det berörda utskottet ordentligt skulle redovisa en kostnadskalkyl. Jag har för egen del ingen anledning att gå in i de olika delförslagen och tycka att de är rimliga eller orimliga. Jag förutsätter att arbetsgruppen har tänkt många goda tankar så att man kan gå med på förslaget. Men jag tycker att det på sitt sätt är skämmande att riksdagen när den själv skall lägga fram förslag till riksdagen underlåter att göra rimliga kalkyler.

Nu har då konstitutionsutskottet behandlat den här motionen. Man säger att man nu har fått en kalkyl redovisad i utskottet. Sedan kommer man fram med en justering för den föreslagna reduceringen av kostnadsersättningen. Den totala merkostnaden för de föreslagna förändringarna beräknas uppgå till minst 3 miljoner kronor. Man kan undra vad som avses med minst 3 miljoner kronor. Det måste väl i alla fall vara per kvartal. Är det minst 3 miljoner om året ter sig kalkylen direkt skrattretande. Befinner man sig inte i samma härad kommer det i efterhand att te sig mycket förvånande att man har kastat ut den här siffran.

Nu har jag gjort en egen kalkyl. Jag har också stämt av den litet grand och bedömer att den är tillförlitlig. Det här förslaget kommer att innebära att riksdagen sparar 5,6 miljoner på traktamentsersättningar och ca 2,5 miljoner på kostnadsersättningar. Kostnaderna för riksdagsmännens boende kommer att öka med ca 10 miljoner kronor om året. Om ledamöterna bor på hotell bara tio nätter – jag tror att det är alldeles för litet – kommer hotellkostnaderna att uppgå till 3,5 miljoner. Räknar man teknikkostnaderna så lågt som 5 000 kr per ledamot – det är troligtvis alldeles för litet med hänsyn till telefon, dator och fax – kommer det att bli ungefär 2 miljoner där. Om man tror att riksdagsledamöternas bil- och taxiresor i valkretsen uppgår bara till 800 kr i månaden hamnar man där på ungefär 2,5 miljoner om man bara räknar med nio månader. Då blir merkostnaden 10–11 miljoner.

Mer realistiska siffror på vad det handlar om torde ligga i intervallet 16–25 miljoner kronor i nettomerkostnad. Det kan hända att det är rimligt. Det har sagts här att det är bra att riksdagsmännens standard ökar genom de här förslagen.

Vi kan ”köpa” det, och om man ”köper” det tycker jag att man också skall gå ut och tala om de goda argument som ligger bakom detta. Men att i en handling säga att merkostnaden torde uppgå till minst 3 miljoner kronor – och det är klart att det är minst 3 miljoner det handlar om – visar att kalkylen inte är i rätt härad.

Jag har velat säga detta för riksdagens protokoll. Om ett två år kommer man att upptäcka att riksdagen i dag fattade ett beslut som inte var grundat på en realistisk kostnadsuppskattning.

Anf. 57 INGVAR JOHNSON (s)

Herr talman! Vi får väl avvakta och se om den expertis som finns på förvaltningskontoret eller Lennart Hedquist själv har bäst förmåga att räkna.

Jag kan upplysa Lennart Hedquist om att det här betänkandet har tagits fram i allra största enighet så när som på Miljöpartiet. Lennart Hedquists partivänner – och då tror jag inte att jag säger för mycket – har varit mycket stolta över de små justeringar som har blivit i betänkandet, bl.a. med anledning av de motioner som fanns.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Anf. 58 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Jag kan mycket väl tro att de olika förslag som är framlagda i denna stora enighet är väl underbyggda. Jag har inte gått i någon polemik mot förslagen som sådana. Jag har gått i polemik mot att man redovisar så bristfälliga kostnadskalkyler. Det är ju enkel addition och multiplikation som gör att man kommer fram till siffror som ligger helt vid sidan av de tre miljoner kronor som står i handlingen.

*Nya bestämmelser för
traktaments- och rese-
ersättning m.m. till
riksdagens ledamöter*

Boendekostnaderna har ju nämnts här. 280 ledamöter skulle kunna vara berättigade till en bostadsersättning på 48 000 om året. Jag har dragit ned den summan till ca 40 000 om året. Bara den summan blir ju elva miljoner. Då kan man inte säga att det man sparar på traktamenten och kostnadsersättningar skulle täcka detta. Så är det ju ingalunda. Därutöver kommer hotellkostnader, resekostnader och teknikkostnader. Jag tycker att man skall spela med öppna kort när man framlägger ett sådant här förslag. Sedan kan förslaget vara hur bra som helst, men det är skam att man inte kan redovisa vad kostnaden egentligen blir.

Anf. 59 INGVAR JOHNSON (s)

Herr talman! Jag har naturligtvis svårt att bedöma alla små detaljer i de beräkningar som arbetsgruppen har gjort och i det förslag den sedan har lämnat till förvaltningsstyrelsen. Det kan kanske lugna ned debatten något om man vet att bland dem som står bakom förslaget finns Bo Lundgren. Han borde väl vara en person som kan räkna.

Anf. 60 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Ingvar Johnson skall inte dölja sig bakom att arbetsgruppen har valt att inte redovisa kostnadskalkyler. Det kan vara många goda namn som har ställt sig bakom sakinnehållet i förslaget och tyckt att kostnadskalkylen inte var så viktig. Men skulle vi i riksdagen möta ett förslag från regeringen eller från myndigheter som vore så kemiskt fritt från kostnadskalkyler är jag övertygad om att vi som riksdagsledamöter skulle reagera. Då tycker jag att vi har rätt att reagera även när riksdagen själv lägger fram ett förslag som är så bristfälligt ur kostnadskalkylsynpunkt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

Prot. 1995/96:76
27 mars

11 § Information och resultatstyrning

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1995/96:FiU7
Information och resultatstyrning (förs. 1994/95:RR14)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 17 §.)

12 § Kredit knuten till det statliga riskfinansieringssystemet

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1995/96:FiU11
Kredit knuten till det statliga riskfinansieringssystemet (prop.
1995/96:105 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 17 §.)

*Vissa processrättsliga
frågor*

13 § Vissa processrättsliga frågor

Föredrogs
Justitiekammarens betänkande 1995/96:JuU15
Vissa processrättsliga frågor

Anf. 61 ALICE ÅSTRÖM (v)

Herr talman! Nu skall vi behandla justitiekammarens betänkande JuU15 om vissa processrättsliga frågor. Det är ett betänkande som handlar om en mängd olika frågor. Jag skall bara uppehålla mig vid en där vi har en reservation. Den handlar om kyrkofriden.

Flyktingar, asylsökande och andra grupper som skall avvisas skall kunna ha en möjlighet till en fristad där de inte riskerar att gripas och omhändertas av polis. Det finns ju flera exempel på flyktingar som avvisats därför att Invandrarverket och regeringen bedömt att de inte löper någon risk för förföljelse i hemlandet. I verkligheten har det sedan visat sig att dessa bedömningar flera gånger har varit felaktiga.

Vi anser att rättegångsbalken och polislagen bör ändras så människor har en möjlighet till en fristad. De bör ändras på ett sådant sätt att det alltid skall krävas tillstånd från den som är ansvarig för kyrkolokalen före en husrannsakan eller liknande intrång för att kunna omhänderta en person som skall avvisas ur riket.

Vi har alla säkert bilderna kvar för ögonen av vad som hände vid Alsike kloster. Därför är det otroligt viktigt att det faktiskt finns en plats i samhället där människor kan uppleva en frid och ett skydd.

När man avslår detta i betänkandet tar man upp att det skulle vara omöjligt att ha en fristad där polisen inte kan ingripa. Då skulle krimi-

nella brottslingar kunna gå in och gömma sig utan att man kan ingripa mot dem. Men det är givetvis inte så. Polisen måste ha möjligheter att kunna gå in även i dessa lokaler, men det måste krävas tillstånd från dem som är ansvariga för kyrkolokalen före husrannsakan. Det skulle innebära att kriminella människor, som söker sig till en kyrka för att på så sätt komma undan utan att ens ha kyrkan bakom sig, inte skulle skyddas av detta.

Vi anser att det behöver läggas fram ett lagförslag som syftar till att öka kyrkofriden och till att ge människor detta skydd.

Jag yrkar bifall till reservationen under moment 1.

Anf. 62 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Kvinnofrid, hemfrid, kyrkofrid och tingsfrid. Birger Jarl stiftade enligt traditionen dessa s.k. fridslagar. De bekräftades genom Alnö stadga år 1280.

*Vissa processrättsliga
frågor*

Nämnas bör att i Sverige hade vi på medeltiden asylkyrkor. Sedan dess har lagarna i många avseenden förfallit. När det gäller hemfriden och kvinnofriden har vi i Sverige sedan länge kända problem. Lagen räcker inte alltid till för att skydda den utsatta. Tingsfriden är det som fungerar bäst. Man har bunkrar, t.ex. i Rådhuset, så att ingen skall kunna störa ordningen när någon skall förhöras. Det fungerar.

På senare år har det visat sig att inte heller kyrkofriden har tillräckligt lagskydd. Polisen kan tränga in i kyrkor och hämta ut människor som inte har gjort sig skyldiga till annat än att ha flytt från en för dem outhärdlig verklighet i det egna landet. När de hotas av Polisen har de tagit sin tillflykt till kyrkan, som sedan gammalt i Europa betraktas som okränkbar, heligt rum. Men okränkbarheten gäller ej i Sverige. Nej, i Sverige har man tagit sig in i Alsike kloster och hämtat flyktingar, likaså i en frikyrka i Malung och, alldeles nyligen, i en kyrka på Vikbolandet. Mönstret upprepar sig.

På Birger Jarls tid var det de styrandes uppgift att skydda dem som tog sin tillflykt till kyrkan. De som förgrep sig på dem som tog sin tillflykt till kyrkans skydd skulle straffas. I dag tillåter lagen statens representanter att gå in i kyrkor och med våld föra ut dem som sökt kyrkans skydd. På senare år har många flyktingar tagit sin tillflykt till kyrkan, men de riskerar att Polisen med tvång skall föra ut dem därifrån. Många av de gamla lagarna behöver återupprättas – givetvis i modern form, men med samma syfte.

Vid tidigare behandlingar av ärendet i kammaren har man uttalat att något behov av att anordna en fristad för personer som är misstänkta för brott eller som eftersöks av annan anledning inte förelåg.

Hur kan det komma sig att flyktingar likställs med brottslingar? Det är diskriminerande – en ärekränkning – att likställa flyktingar med brottslingar. I betänkandet talas om frizoner. Justitieministern kan inte tänka sig att införa frizoner där polisingripanden över huvud taget inte får ske.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vad söker flyktingen? En fristad. Att få leva i fred och i frid. Är det för mycket begärt? De har flytt till detta lyckorike på jorden för att slippa tortyr, såväl fysisk som psykisk. Men vad möter de?

Det är ett fattigdomsbevis att Sveriges regering så inhumant och känslolokalt behandlar dem som märkts av flera års krig och sökt sig en fristad i vårt land. Verkställigheten av avvisningsbesluten är under all kritik. Vi känner till fallet Sincari väl. Så sent som i helgen har jag haft med ett annat fall att göra, där Polisen bryter mot lagen för att kunna avvisa en 25-åring som varit i Sverige i fyra år, och som har en svensk sambo sedan tre år tillbaka.

Trots att en avvisning skall ske direkt till ett land, och inte via ett annat land har denne man, Esad Banda, avisats via Italien för att förmodligen utan svensk poliseskort sättas på en färja till det forna Jugoslavien. Detta bryter mot de instruktioner som utställdes av Förbundsrepubliken Jugoslaviens Transport- och Kommunikationsdepartement den 16 november 1994. Enligt dessa instruktioner räcker inte ett giltigt pass. Det behövs ett certifikat från Förbundsrepubliken eller konsulatet för att bevisa passets autenticitet.

När polisen i Uppsala försökte avvisa två personer direkt till Belgrad utan ett sådant certifikat blev eskortpersonalen tvingade att lösa returbiljetter till Sverige för de avvisade. Ett annat fall är Karlstadspolisens verställighetsförsök av en man som den 7 februari 1995 skulle föras in i det forna Jugoslavien via Bulgarien. Denne man blev misshandlad av Förbundsrepublikens gränspolis, och måste föras tillbaka till Sverige. Vem tjänar på detta? Inte flyktingarna och inte svenska staten.

Det är mycket möjligt att Esad Banda blir bemött på samma sätt om gränspolisen upptäcker att Esad varit asylsökande, och att han i strid med instruktionerna för inresa i Förbundsrepubliken tar sig in i landet. Detta förfarande, med de svenska myndigheternas goda minne, gränsar till organiserad människosmuggling och är varken etiskt eller moraliskt försvarbart – även om det inte skulle vara i strid med svensk lagstiftning.

Herr talman! I tidigare betänkanden kan man återfinna att remissinstanser som Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, SST, och ärkebiskopen tillstyrker Miljöpartiets yrkande. Judiska församlingarnas i Sverige Centralråd är positivt till en ändring i rättegångsbalken för ett omedelbart förstärkt skydd mot processuella tvångsåtgärder i kyrka eller annan lokal för religionsutövning.

RÅ, Rikspolisstyrelsen och den juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet avstyrker motionsförslagen. Det var ganska väntat. Men vem tar det samlade ansvaret i dag när man, ibland med våld, rycker flyktingar ut ur kyrkan för avvisning? Är det Justitiedepartementet? Kriminalvården? Rikspolisstyrelsen?

Det är något som har gått snett i Sverige. Runt om i landet går skaror ut för att protestera mot den flyktingpolitik som råder i vårt land i dag. Men de styrande slår dövörat till. Det är allvarligt. Låt oss införa lagar som hindrar en ovärdig och inhuman flyktingpolitik. Börja med lagen om kyrkofrid.

Herr talman! Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservationen.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Anf. 63 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds)

Herr talman! Jag skall för Kristdemokraternas del yrka bifall till reservationen avseende kyrkofrid i moment 1.

Vi kan konstatera att detta är ett väldigt känsligt område. Vi har i Sverige, liksom i de flesta andra länder i västvärlden, en urgammal tradition att respektera kyrkofriden. Det är alldeles klart att dessa frågor kommer att accentueras ytterligare i framtiden – detta med hänsyn till det tryck från omvärlden vi kommer att bli utsatta för, men också till det ökade engagemang som enskilda människor kommer att känna när de solidariserar sig med människor som har det svårt.

Dessa skilda intressen kan fokuseras kring de människor som söker skydd i kyrkorum och deras förhållanden. Frågan har tidigare behandlats av riksdagen flera gånger. I fråga om lagregleringen säger man sammanfattningsvis att vid ingripanden skall proportionalitetsprincipen gälla. Den innebär att åtgärden endast får vidtas om skälen för åtgärderna uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motsvarande intresse. Det föreligger kanske inga problem vid tillämpningen av detta, i varje fall inte ur principiell synvinkel. Men man kan föreställa sig att det i det enskilda fallet inte blir lätt att hantera reglerna.

Inom Svenska kyrkan har man gjort en utredning och ett remissförfarande bland sina organ när det gäller begreppen kyrkofrid och kyrklig fristad. Sammanfattningsvis har man kommit fram till att dessa begrepp är otillräckligt definierade. Jag kan tänka mig att dessa allmänna principer – som det rör sig om snarare än regler – också i övrigt är gångbara för att hantera konfliktsituationen på polisiär verkställighetsnivå.

Därför tror vi att det skulle vara av värde att få frågan mer allsidigt belyst, och kanske reglerad på ett mer övertygande sätt än den är i dag. Detta kan leda till att uppslitande kontroverser i kyrkor och i andra sammanhang kan undvikas. För Kristdemokraternas del är det närmast ett ingripande i ett kloster som upprört känslorna.

Herr talman! Med detta ber jag att få avsluta mitt anförande.

Anf. 64 GÖRAN MAGNUSSON (s)

Herr talman! Kammaren har nu att diskutera justitieutskottets betänkande nr 15 under innevarande riksmöte. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Utskottet har behandlat ett antal motioner från allmänna motionstiden i några olika ämnen. Utskottet har bl.a. behandlat en motion om byte av offentlig försvarare och yrkat avslag på den med hänsyn till det berednings- och utredningsarbete som pågår.

Utskottet har vidare tagit ställning till en motion om hanteringen i domstol av lönegarantimål. Utskottet har stannat för att den nuvarande ordningen är fullt tillräcklig för att man skall kunna klara de frågor som är aktuella i detta sammanhang.

Prot. 1995/96:76
27 mars

***Fel! Okänt
växelargument.***

*Vissa processrättsliga
frågor*

Ett annat av motionsområdena har varit reglerna för förundersökning. Huvudinslaget har varit att det skall finnas en skyldighet för polisen att upplysa den som hämtas eller på något sätt tas om hand vad förhöret skall gälla. Enligt gällande regler förhåller det sig på det sättet. Det har också gjorts uttalanden från JO i syfte att inskräpa de regler som finns.

Anabola steroider är ett annat av motionsområdena. Också där yrkar utskottet avslag, bl.a. med hänsyn till den utredning som pågår på området.

Möjligheterna till grupptalan kan sägas ha varit ett kärt motionsämne i kammaren under några år. Det har genomförts en del utredningar, och överväganden pågår alltfört i frågan. Utskottet yrkar därför avslag också på motionerna i den frågan.

På ett par andra ämnesområden för motioner har utskottet stannat för enhälliga tillkännagivanden. Det ena gäller klagomål mot advokater som enskilda kan lämna in till Advokatsamfundet. Utskottet föreslår att regeringen skall ges till känna ett önskemål om att en allsidig utredning skall komma till stånd. Yrkandet utgår i och för sig inte från en uppfattning från utskottets sida att detta skulle vara särskilt angeläget med hänsyn till hanteringen i disciplinnämnden. Vi vill gärna få en allsidig belysning av de här svåra frågorna mot bakgrund av att det är mycket viktigt för hela rättssystemets funktion att allmänheten känner förtroende för advokat kåren. Sedan får regeringen lägga fram sin utredning. Vi hoppas att regeringen då också skall redovisa synpunkter på den skrivelse som JK har lämnat in till regeringen och som närmast går ut på att JK vill lämna ifrån sig sin hantering av frågor kring Advokatsamfundets disciplinnämnd.

Det andra område där vi föreslår ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen gäller ersättning vid frihetsberövande. När någon som frihetsberövats och fått sitta i häkte släpps, eftersom vederbörandes skuld inte har kunnat styrkas eller därför att vederbörande faktiskt har varit oskyldig, har denne rätt till ersättning. Det kan sedan inträffa att vederbörande ändå faller för de gärningar som han har suttit häktad för. Utskottet menar att det är rimligt att den häktade då får betala tillbaka ersättningen. Vi vill att regeringen i samband med en del andra överväganden skall klara ut också den frågan.

I betänkandet behandlas också frågan om kyrkofrid, som likaledes tillhör de kära motionsämnena i kammaren. Den har diskuterats sedan ganska lång tid tillbaka. De tidigare talarna i det här ärendet har uppehållit sig väldigt mycket just vid frågan om kyrkofrid.

Frågan har behandlats i en proposition år 1988, som föranledde ett betänkande från justitieutskottet där utskottet mera utförligt uppehöll sig vid argumentationen för den ståndpunkt som en mycket klar majoritet förenade sig omkring, nämligen att det inte behövs någon reglering på det här området utöver den som faktiskt redan gäller, alltså rättegångsbalkens regler om husrannsakan eller tvångsmedel och vidare de regler som finns i grundlagen om mötesfrid osv.

Det är naturligtvis lätt att uppamma känslor kring det här, och man kan peka på faktiska omständigheter, men låt mig något stanna inför

huvudfrågeställningen. Är det rimligt att i en nation ha en typ av lokaler, exempelvis kyrkolokaler – man kan också tänka sig andra – där den kan uppehålla sig som enligt gällande lag är föremål för eftersökning för att utvisas eller avvisas, om jag håller mig till det nu aktuella fallet. Är det rimligt att i en nation ha lokaler där sådana människor kan uppehålla sig och där, om jag har förstått reservationsyrkandet rätt, den som är lokalens ägare eller huvudman skall kunna sätta sig i domstols ställe och avgöra om vederbörande skall kunna gripas eller ej? Det är faktiskt detta som det handlar om.

Eva Goës uppehöll sig i sitt anförande väldigt mycket vid några faktiska fall. Vi kan väl alla känna upprördhet och irritation i sådana fall, men de kan inte lösas genom att man inrättar en fristad. Man får angripa problemen genom lagstiftning och eventuellt också tillämpningsföreskrifter på området. Det är enda möjligheten att komma till rätta med detta.

Jag tycker alltså att det verkligen finns anledning att ifrågasätta om det som nu står i reservationen är övertänkt, nämligen att flyktingar, asylsökande och andra grupper – vad nu det är – som skall avvisas från Sverige skall ha rätt att söka skydd i en kyrkolokal, varvid samhällets eller statens hantering av deras ärenden blir beroende av kyrkolokalens ägare eller huvudman.

Vilka kyrkolokaler handlar det här om? Är det Livets ords lokaler? Vem skall bestämma vilka kyrkor som skall få den här rätten? Jag tycker att det finns en rad bärande skäl emot tanken att lagstifta om kyrkofrid.

Eva Goës tog sin utgångspunkt i medeltiden, och det kan vara intressant för kammaren att få höra vad den juridiska fakultetsstyrelsen sade när utskottet hade en remissomgång beträffande kyrkofriden.

Fakultetsstyrelsen skriver inledningsvis att den medeltida regleringen av kyrkofriden – tvärtemot vad som numera ofta antas – syftade till att värna enskilda mot angrepp från andra enskilda som ville ta rätten i egna händer. Det var ett kungamaktens försök i ett relativt primitivt rättssamhälle att tillförsäkra medborgarna rättsligt skydd. Det vore därför, enligt fakultetsstyrelsen, ett steg bakåt i samhällsutvecklingen att i dag stifta en ny lag om kyrkofrid, som eventuellt skulle ha till uppgift att förhindra de statliga ordningsorganen att ingripa och utföra sitt arbete i lokaler tillhörande olika religiösa församlingar. Detta skulle innebära att det överläts till olika religiösa samfund att svara för skyddet av enskilda individer. Därutöver skulle den demokratiska rättsordningen motarbeta sig själv; en oundviklig följd skulle därför bli en betänklig ökning av antalet preventiva frihetsberövanden.

Jag tycker att fakultetsstyrelsen på ett bra sätt har fångat problematiken kring dessa frågor. Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 65 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Jag har också läst det som Göran Magnusson läste upp. Därför sade jag att det skall vara en kyrkofrid i modern tappning.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Vissa processrättsliga
frågor*

I samma betänkande har jag också läst - jag har begärt att få det via Riksdagens utredningstjänst - att Statens invandrarverk förespråkar en utredning för precisering och reglering av begreppet kyrkofrid. Jag undrar: Har denna utredning över huvud taget blivit tillsatt? Har man försökt att göra detta? Det handlar ju naturligtvis om att anpassa sig till dagsläget, och det sade jag också i anförandet.

Detta att man skall kunna söka skydd i ett kyrkorum eller i ett tempel under dessa former är ett sätt att få respit. Man skall kunna undersöka och överklaga, när man inte har haft en chans att använda sig av alla metoder för att klara sig mot den svenska rättsapparaten. Är man invandrare, är man flykting - då har man språket mot sig. Man kan inte tala svenska, och det är svårt att få den hjälp man behöver på kort tid.

Jag känner allt för många som har ställt upp för flyktingar som verkligen kan bevisa att det som sker är regelvidrigt.

Göran Magnusson var inne på att det handlar om tillämpning. Mycket riktigt: Det handlar om tolkning, tillämpning och verkställighet. Det var därför jag frågade: Vem är det egentligen som ansvarar för att det sker på ett ansvarsfullt och värdigt sätt? Vem är det som ansvarar för det?

Jag var på Kronobergshäktet nyligen. Kriminalvården klagat över att man måste sätta asylsökande i häkte i tio månader och ibland upp till ett år. De asylsökande är inga brottslingar. Det är människor som söker skydd.

Det handlar om inlevelseförmåga. Jag måste få använda mina känslor. Jag tror att det är tillåtet även här. Jag anser att det är ett förtryck. De kommer från ett förtryck till ett nytt förtryck och sätts i häkte i tio månader. Är det värdigt en demokrati som Sverige?

Anf. 66 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik

Herr talman! Jag tycker att det är bra med känsla och engagemang i debatten. Men det är naturligtvis också bra att tänka efter vilka konsekvenser standpunkterna eventuellt kan leda till.

För mig är det alldeles avgörande att man inte kan införa en lagstiftning som innebär att det blir omöjligt för den statliga rättsapparaten att ingripa i vissa lokaler. Det är ju det som är innebörden i förslaget.

Jag skulle vilja fråga både Eva Goës och Alice Åström: I vilka länder finns detta förfarande reglerat? Var finns det en laglig kyrkofrid? Bland de undersökta länderna i Europa har utskottet inte kunnat finna att man infört en lagstiftning med den innebörd som reservanterna föreslår.

Jag vill naturligtvis också peka på proportionalitetsprincipen. Den är självklart viktig. Det är viktigt att man avväger effekten av sina åtgärder mot behovet av att faktiskt genomföra dem och att det blir en ordentlig avvägning. Man bör tänka igenom vad det är man skall göra och om det är rimligt att ingripa eller ej.

Ansvar för att lagstiftningen är korrekt har riksdagen. Ansvar för att lagstiftningen tillämpas ligger hos olika myndighetsorgan. Det finns också system för att klaga hos exempelvis JO om Polisen använder lagstiftningen och reglerna på ett felaktigt sätt.

Vidare får väl de flesta asylsökande god advokathjälp eller rättslig hjälp enligt det svenska rättshjälpssystemet. Jag tror inte det går att klaga på den omständigheten heller. Det är väl i grunden så att man vill ha ytterligare en variant för att slippa avvisning.

Anf. 67 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Det finns advokater i Sverige som jobbar på ett väldigt engagerat sätt i de här frågorna, men det finns också de som tar det med en klackspark. Tyvärr har jag varit i kontakt med den sistnämnda gruppen, men även med den förstnämnda.

Avvisningsbeslut är ofta inte motiverade och definitivt inte grundligt genomgångna. Därför anser vi att man måste kunna söka fristad. Som vi var inne på tidigare handlar det om samma sak som vid en husrannsakan. Har man kontakt med människor som äger eller ansvarar för kyrkorummet inser man att det är klart att de släpper in polisen om en brottsling söker en fristad där.

Men nu handlar det inte om brottslingar. Jag menar att en flykting inte är en brottsling. En flykting eller ett barn som har råkat snatta i en affär är inte en brottsling. Det har ofta varit fallet att brottet har varit så grovt att flyktingar har blivit utvisade på grund av det.

Och hur skall man hinna överklaga till JO när man redan har forslats med plan till Italien och har placerats på en färja till Montenegro för att föras in bakvägen? Det är helt fel sätt att agera. Man får inte göra på det viset. Poliser i Italien mutas för att de skall släppa in den utvisade människan. Utvisningen görs dessutom på felaktiga grunder. Mannen som togs från Vikbolandets kyrka t.ex. var gift med en handikappad svenska.

Vad är det för grunder? Jag håller med om att vi har en inhuman flyktingpolitik. Riksdagen stiftar lagarna, och vi har stiftat mycket dåliga lagar. Därtill kommer också att verkställigheten och tillämpningen är under all kritik. Därför måste det finnas möjlighet att söka fristad.

Jag har hört att t.ex. Norge har kyrkofrid. Jag vet också att Nederländerna, Tyskland m.fl. länder har undersökts. Jag har samma protokoll.

Anf. 68 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik

Herr talman! Om det finns allvarliga anmärkningar mot lagstiftningen får man naturligtvis lägga fram förslag i riksdagen om att lagstiftningen skall ändras. Finns det anmärkningar mot tillämpningen av lagstiftningen eller mot lagstiftningens effekter i olika sammanhang får man angripa den frågan. Man löser ju inte den förment dåliga hanteringen genom att införa kyrkofrid i kyrkolokal. Det skulle vara intressant att höra Eva Goës precisera vad som är kyrkolokal. Visserligen har det yrkats på utredningar, men i reservationen finns det ingen tvekan: I kyrkolokal skall man kunna få en fristad, och där skall samhället inte kunna ingripa. Det vore intressant att av Eva Goës få exempel på hur kyrkorum egentligen skall definieras.

Herr talman! Jag menar att om man vill ha förändringar i själva asylhanteringen, något som ligger långt utanför det ärende som kamma-

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Vissa processrättsliga
frågor*

ren har att hantera i dag, får man ta upp det i andra sammanhang. För min del och för utskottsmajoritetens del är det alldeles uppenbart att det som har yrkats beträffande kyrkofrid, alltså att man kan söka sin tillflykt och undandra sig statens rättsordning i kyrkolokal, är helt oacceptabelt. Man får söka andra vägar om det finns brister i organisationen och lagstiftningen i övrigt.

Anf. 69 ANDERS G HÖGMARK (m)

Herr talman! Det vore frestande att göra några kommentarer till Eva Goës anförande, men jag må nog säga att det mest barmhärtiga kanske är om utsagorna av Göran Magnusson, som företräder utskottet, får vara sista ordet, åtminstone i denna debatt. Det vore en kuslig tanke om vårt konstitutionella system och vår rättsordning skulle fungera på det sätt som, litet hux flux, antyds av Eva Goës hugskott. Jag tycker att Göran Magnusson mycket klart har markerat vilken uppfattning ett riksdagsutskott och riksdagen rimligen kan ha i de här frågorna.

Det som jag egentligen skall ta upp har Göran Magnusson också varit inne litet grand på, nämligen att det i denna kammare är brukligt att motioner avslås i parti och minut varje vecka. Men det inträffar litet då och då att en och annan motion vinner gillande och faktiskt kan få ett enigt utskotts och rimligtvis då också kammarens uppslutning.

I detta betänkande finns det ett sådant exempel. Det kan finnas anledning att litet grand notera detta. Det finns bl.a. en moderat motion med Jerry Martinger som första namn. I den motionen tas ersättningen vid frihetsinskränkningar upp. Med all rätt har motionären, och även andra socialdemokratiska motionärer, reagerat mot dagens förhållande som innebär att personer som erhållit ersättning för att de suttit häktade och sedan släppts i brist på bevis inte är återbetalningsskyldiga om de senare, då nya uppgifter kommer fram, döms för ett brott. Det är uppenbart att den tingens ordning som i dag gäller inte är förankrad i det allmänna rättsmedvetandet. Jag är, herr talman, alldeles övertygad om att de flesta människor reagerar mycket kraftigt mot detta. Det är egentligen litet märkligt att vi inte tidigare har kunnat få en annan tingens ordning.

Lagen reglerar givetvis en rätt till ersättning för dem som har blivit berövade friheten. Det är ganska rimligt om man har blivit berövad friheten och om processen slutar med en friande dom. Denna ersättning kan jämkas utifrån vissa utgångspunkter. Men grunden att misstanke ändå kvarstår om brott trots att vederbörande har blivit friad är inte tillräcklig grund för att jämka skadestånd. Det kan väl vara rimligt. Men just detta att man inte har reglerat att återbetalningsskyldighet skall föreligga om det kommer fram nya omständigheter som gör att vederbörande döms menar jag definitivt är mot det allmänna rättsmedvetandet.

Det är därför glädjande att utskottet nu tar itu med detta. Lagreglerna har varit föremål för översyn. Det finns en utredning från 1993, SOU93:55, där en del frågeställningar kring detta tas upp men inte just återbetalningsskyldigheten. Nu bereds frågan i regeringskansliet, i Justitiedepartementet. Utskottet gör nu ett tillkännagivande till rege-

ringen om att denna fråga skall lösas på ett sådant sätt att det finns en möjlighet för det allmänna att återkräva ersättningen om personen i fråga vid senare tillfälle befinns skyldig. Det är utskottets uppfattning, och det är glädjande att dessa motionskrav har vunnit ett enigt utskotts gillande. Vad vi nu kan se fram emot är givetvis att man i regeringskansliet snarast kommer till riksdagen med förslag av denna innebörd.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 70 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Eftersom jag har blivit apostroferad tänker jag bemöta detta. Jag är inte juridiskt utbildad, men det kanske Anders G Högmark är. Men vad jag gör är att via riksdagen försöka ändra en lag, att göra lagen ännu tydligare när det gäller asylsökande och flyktingar. Det är därför som jag har tagit upp frågan om kyrkofrid. Jag har alltså gått den rätta vägen. Det är här som vi skall stifta nya lagar. Det är därför som jag har tagit upp frågan om kyrkofrid. Jag frågade i mitt förra inlägg vilken utredning som har gjorts angående just detta fall.

Anf. 71 ANDERS G HÖGMARK (m)

Herr talman! Huruvida jag är juridiskt skolad eller ej kan man ju diskutera. Jag tror att min juridiska skolning inskränker sig till några veckors studier på en propedeutisk kurs i juridik. Det tycker jag inte lägger grunden för att jag, på det sätt som Eva Goës ganska lättsinnigt gör, kan föreslå det ena, det andra och det tredje. Det handlar kanske inte framför allt om att ha tankar och idéer om någon frizon och fristad i kyrkan. Det må man ha olika uppfattningar om. Men det är det sätt som inte minst Eva Goës presenterar hur det fungerar i dag och slänger ur sig att det inte fungerar bra, att vissa myndigheter gör på ett visst sätt och att vissa advokater sköter detta med en klackspark som jag reagerar mot. Det är exempel på insinuationer och schabloniseringar som jag inte tror lämpar sig för Sveriges riksdag. Jag tror inte att allmänhetens respekt för riksdagen som lagstiftare, eller ens för Eva Goës, ökar. Det finns kanske anledning för fler att fundera över detta, men inte minst med tanke på detta inlägg med mycket grava generaliseringar och utfall mot olika grupper, som efter bästa förmåga och enligt den svenska lagstiftningen, oaktat vad man tycker om den, arbetar för att se till att den följs.

Anf. 72 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Just därför att regelverket och lagarna är otydliga känner kanske just dessa advokater som jag pekade ut att det inte går att göra så mycket mer med fallen.

Senast i söndags kväll hade jag ett långt samtal med en av dessa advokater. Men han orkade inte ta tag i detta mer därför att han inte ser några möjligheter, trots att han vet att man verkställer avvisningsbeslutet på ett felaktigt sätt. Han skriver på fredagen ännu en överklagan. Men mer kan han inte göra. Det är därför som jag går denna väg via riksdagen. Men det finns även andra advokater som verkligen engage-

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

rar sig med hull och hår och antagligen använder sig av alla möjliga och omöjliga vägar för att hitta infallsvinklar. Jag nämnde t.ex. att Förbundsrepubliken har egna lagar och regler som man måste tillämpa vid en avvisning från Sverige. Man kan inte bara rätta sig efter svenska lagar, utan man måste se vad som håller på att ske mellan länderna. Detta är inte hypoteser, och detta är inte något som jag slänger ur mig. Det pågår förhandlingar mellan Sverige och Förbundsrepubliken Jugoslavien om hur avvisningen skall ske och om hur verkställigheten skall ske. De är under pågående process. Sedan görs då sådana här saker vid sidan om. Det stör förhandlingarna. Detta är inte några klyschor, detta är fakta.

Anf. 73 GÖRAN MAGNUSSON (s)

Herr talman! Jag har en liten synpunkt. Eva Goës har i flera inlägg klagat på lagstiftningen i Förbundsrepubliken Tyskland. Det är möjligt att man genom att flytta den här typen av frågor från tredje pelaren till första pelaren inom EU skulle kunna åstadkomma en bättre tingens ordning på detta område. Men såvitt jag vet kommer Eva Goës i morgon eller på fredag att med näbbar och klor se till att det inte blir någon gemensam lagstiftning på detta område i Europa.

Anf. 74 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Göran Magnusson hörde fel. Jag talade om Förbundsrepubliken Jugoslavien. Det är konstigt att Europa består av bara EU-länderna. Gränsen går där den går. Varför hör inte Jugoslavien till de länder varifrån människor får förflytta sig? Dessutom borde man tänka på vad människorna har genomlidit under de senaste åren med krig. Jag tycker att detta är fel. Jag har ett globalt seende, och jag tycker att det handlar om att man skall göra en utvidgning som omfattar hela jorden och inte bara inskränka sig protektionistiskt till EU.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas efter 17 §.)

14 § En ny lag om domstolsärenden

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1995/96:JuU17

En ny lag om domstolsärenden (prop. 1995/96:115)

Anf. 75 SIW PERSSON (fp)

Herr talman! Folkpartiet liberalerna delar inte utskottets uppfattning i frågan om att vittneseden skall göras fakultativ i ärendeprocessen. Obligatorisk vittnesed är inte självklar i andra länder. Det finns en tendens att frånga den obligatoriska vittneseden, t.ex. i länder som Danmark och Tyskland. I dessa länder kan emellertid straffansvar komma i fråga även för utsagor som inte beedigats, som det heter.

Vi i Folkpartiet liberalerna anser att denna fråga är av stor vikt och att det för närvarande inte finns förutsättningar för att i den nya ärendelagen införa en separat och från rättegångsbalken avvikande ordning. Frågan om vittnesförhör utan ed bör i stället få en mer fullständig genomgång i ett annat och större sammanhang innan en ändring genomförs i den nu föreslagna riktningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Den nya ärendelagen ger inte heller någon tillfredsställande lösning på frågan om ersättning för rättegångskostnader i ärendeprocessen, då lagen inte reglerar frågan om kostnadsansvar i ärenden där en enskild person står mot det allmänna. Det är uppenbart att det i sådana ärenden, där en myndighet överklagat ett tingsrättsbeslut men inte vunnit framgång i hovrätten, måste finnas en möjlighet för den enskilde att ha rätt

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

*En ny lag om
domstolsärenden*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

till ersättning. Den enskilde kan i sådana fall orsakas rättegångskostnader vid båda domstolarna, som denne rimligen måste kunna få ersättning för.

Folkpartiet liberalerna anser att utgångspunkten måste vara att en enskild person, en enskild part, skall ha rätt att få ersättning för rättegångskostnader av det allmänna i ärenden där en myndighet är motpart och där myndigheten är den förlorande parten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 76 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s)

Herr talman! Vi skall nu behandla betänkandet JuU17 om en ny lag för domstolsärenden.

Lagen skall reglera förfarandet vid handläggning av ärenden vid de allmänna domstolarna och skall träda i kraft den 1 juli 1996. Denna nya lag skall ersätta den nuvarande ärendelagen och i huvudsak ha samma tillämpningsområde.

Förslaget innebär att regleringen av ärendenas handläggning blir betydligt mera detaljerad än i dag. Syftet med detta är framför allt att åstadkomma en ordning som bättre passar sådana ärenden som är av mer kvalificerad typ. Förslaget bygger till betydande del på reglerna i rättegångsbalken.

Då balkens bärande principer om muntlighet, omedelbarhet och koncentration inte behöver tillämpas företer lagförslaget principiellt större likheter med de allmänna förvaltningsdomstolarnas processlag än med rättegångsbalken.

De regler som gäller för processen i förvaltningsdomstol har också i stor utsträckning tjänat som förebilder vid utformningen av lagförslaget.

I förslaget ligger att den som vill inleda ett förfarande enligt den nya lagen skall normalt göra detta skriftligen, eventuellt genom telefax. Skulle tingsrätten finna att den som inlett ärendet har vänt sig till fel domstol skall tingsrätten lämna över handlingarna i ärendet till behörig domstol, om den som inlett förfarandet inte har någon invändning mot detta och om det inte heller finns något annat skäl mot överlämnandet. Samma regler föreslås gälla för tvistemål och brottmål enligt rättegångsbalken.

Om en enskild person överklagar ett beslut av en förvaltningsmyndighet till tingsrätten skall i åtskilliga fall beslutsmyndigheten vara motpart till den enskilde och även ha rätt att överklaga vid senare domstolsbeslut. I ett domstolsärende skall tingsrätten i de flesta fall vara domför med en juristdomare. Finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet skall tingsrätten dock kunna bestå av flera domare. Möjligheterna att delegera arbetsuppgifterna till personer som är anställda vid tingsrätten utan att vara juristutbildade föreslås bli utvidgade till att gälla även enkla ärenden om bouppteckning och arvsskatt.

I detta betänkande ges också utförliga regler om i vilka fall handlingarna i ett ärende skall tillställas en part. Därmed syftar dessa regler till att onödiga kommuniseringar undviks och till att behövlig kommunisering sker.

Likaså föreslås utförliga regler om när sammanträde i ett ärende skall hållas. På den punkten föreslås enskilda få ett betydande inflytande bl.a. med hänsyn till den europeiska konventionen samt skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Om ett tingsrättsavgörande överklagas skall den nya lagen även gälla förfarandet i hovrätt och i Högsta domstolen. Den ordningen är särskilt motiverad för sådana fall där det enligt Europakonventionen krävs muntlighet.

Tillämpningen av reglerna i rättegångsbalken om överklagande av beslut, vilka bygger på att förfarandet i den högre domstolen skall vara helt skriftligt, begränsas till att i huvudsak gälla endast överklaganden av processuella beslut.

För några ärendetyper där en förvaltningsmyndighets beslut med nu gällande regler överklagas direkt till hovrätt föreslås det att den primära domstolsprövningen i stället skall ske i tingsrätt.

Herr talman! Utskottet är överens om det mesta i detta betänkande. Dock har tre reservationer avgivits.

Reservation nr 1 tar upp fakultativ eller obligatorisk vittnesed.

I motionen begärs att ordningen med obligatorisk vittnesed skall gälla även i fortsättningen. Motionärerna anför att denna fråga inte bör få en separat och från rättegångsbalken avvikande reglering i den nya ärendelagen. Frågan om vittnesförhör utan ed bör, anser motionärerna, få en mer fullständig genomgång i ett annat och större sammanhang innan en förändring införs.

Utskottet instämmer i regeringens förslag, vilket innebär att ett förhör med ett vittne skall kunna hållas utan att vittnet avlägger någon ed.

I förvaltningsdomstolarna är reglerna om edsförhör fakultativa.

Reservation nr 2 handlar om ersättning för rättegångskostnad.

I motionen begärs att riksdagen genom ett tillkännagivande till regeringen skall begära förslag till reglering av enskilds rätt till ersättning för rättegångskostnader av det allmänna när en myndighet är motpart och den enskilde vinner ärendeprocessen.

Utskottet utgår emellertid från att regeringen i ett sammanhang överväger rättegångskostnadsfrågorna i ärendeprocessen respektive förvaltningsprocessen och att detta sker inom en inte alltför avlägsen framtid.

Reservation nr 3 tar upp protokoll vid sammanträde.

Enligt motionärerna bör huvudregeln alltså vara att ett protokoll skall upprättas vid sammanträde. Motionärerna anser vidare att regelrätta protokoll är det säkraste sättet att bevisa vad som har förekommit vid ett sammanträde. Domstolen bör dock ges möjlighet att, när det är lämpligt med hänsyn till sammanträdet syfte och omfattning, begränsa skyldigheten att föra protokoll, anser motionärerna.

Utskottet, som i sammanhanget noterat bl.a. att det även enligt gällande rätt i vissa enkla brottmål finns möjlighet att i stället för protokoll föra anteckningar, saknar anledning att inta annan ståndpunkt än regeringens såvitt gäller dokumentationer av vad som förekommit vid ett sammanträde i ett ärende. Utskottet vill understryka att den föreslagna

Prot. 1995/96:76
27 mars

*En ny lag om
domstolsärenden*

Prot. 1995/96:76
27 mars

regleringen innebär att det åligger domstolen att sörja för att bevisning föreligger om vad som förekommit vid ett sammanträde.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande nr 17 och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

*Familjerättsliga
frågor*

15 § Familjerättsliga frågor

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1995/96:LU18
Familjerättsliga frågor

Anf. 77 KERSTIN HEINEMANN (fp)

Herr talman! Det här betänkandet innehåller flera skilda frågor på familjerättens område, men jag tänker bara ta upp två av dessa.

Den första gäller fastställande av faderskap vid samboförhållanden. I motion L409 av Karin Pilsäter och Ola Ström finns ett yrkande om att en man som är stadigvarande sammanboende med ett barns mor inte skall behöva erkänna faderskapet, utan i stället bör ett enkelt anmälningsförfarande inrättas. I motionen framförs att nuvarande regler upplevs som krångliga och framför allt som förnedrande. Det är också viktigt att man stärker synen på den ogifte pappans ansvar, skyldigheter och rättigheter gentemot barnet. En man som är stadigvarande sammanboende med barnets mor skall inte behöva erkänna faderskapet. Ett enkelt anmälningsförfarande skulle kunna räcka.

Utskottet har tidigare avvisat liknande motionsförslag, men har nu i betänkandet valt att inte avvisa förslag som går ut på att förenkla själva förfarandet vid fastställande av faderskap under förutsättning att barnets rätt inte sätts i fara. Liknande förslag har också tidigare väckts av Socialstyrelsen.

Vi från Folkpartiet välkomnar nu utskottets ändrade ställningstagande och positiva skrivning som hänvisar till att regeringen under våren 1996 skall tillkalla en utredning med uppdrag att bl.a. fullfölja en av riksdagen initierad utvärdering av lagen om sambors gemensamma hem. Från Folkpartiet liberalerna nöjer vi oss tills vidare med denna skrivning och ställer förhoppningen till att regeringen snarast tillsätter utredningen och att det inom rimlig tid kommer att finnas ett förslag om förenklade rutiner för fastställande av faderskap.

Herr talman! Den andra frågan gäller registrering av partnerskap och motion L412. Vad gäller registreringsförrättare ankommer det på varje kommun att bedöma behovet och att ta initiativ till att lämpliga personer av tillräckligt antal erhåller förordnanden av länsstyrelsen.

Vi vet dock att det finns ett antal kommuner som inte har tagit detta initiativ. Vad som är orsaken kan man bara spekulera över. Det finns t.o.m. kommuner som inte har velat ta i frågan, men där lämpliga personer har gått ut offentligt och erbjudit sig att bli registreringsförrättare.

I betänkandet uttrycker nu utskottet klart att man förutsätter att behovet i de återstående kommunerna kommer att tillgodoses. Från Folkpartiets sida anser vi att utskottets uttalande bör uppfattas som en klar uppmaning till de kommuner som i dag brister i den praxis som trots allt förekommer i de flesta kommuner i landet.

I en annan del i betänkandet som gäller samma motion och en liknande fråga är vi dock inte beredda att följa utskottet. Det gäller yrkande 2 i motionen, som behandlar regeringens rätt att utfärda bemyndigande att förrätta vigsel utomlands och att detta även borde innefatta registrering av partnerskap.

Vi är medvetna om de problem som gäller i länder som inte har motsvarande lagstiftning när det gäller registrering av partnerskap som Sverige har och det omfattande arbete som måste läggas ned för att initiera ett konventionsarbete. Därför har vi i Folkpartiet valt att föreslå en annan skrivning än utskottsmajoritetens i detta avsnitt. Vi anser att det bör vara helt möjligt att utfärda bemyndigande för registrering av partnerskap på ambassaderna i Danmark och i Norge, med tanke på att det där också finns liknande lagstiftning. I och med den lagstiftning som finns i Sverige anser vi att homosexuella par skall kunna få sitt partnerskap registrerat på dessa två ambassader, om de så önskar, på samma sätt som heterosexuella par kan få sin vigsel förrättad där. Vi förutsätter i vårt förslag att regeringen som ett första steg kommer att verka för att de som uppfyller kraven för registrering i Sverige skall kunna få sitt partnerskap registrerat på de svenska ambassaderna i Danmark och i Norge.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 78 TANJA LINDERBORG (v)

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation nr 5 men står självfallet bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer i betänkandet.

Även Hanna Zetterberg, som står litet längre ned på talarlistan, kommer att ta upp en del frågor som berör betänkandet.

I motion L406 begär Vänsterpartiet att riksdagen skall anta Partnerskapskommitténs förslag till lag om sambor av samma kön. Syftet med en sådan lag är att åstadkomma motsvarande jämställdhet på samboområdet som registrerat partnerskap innebär på äktenskapsområdet.

Läget i dag är att homosexuella, som lever i parförhållande, i praktiken måste ingå partnerskap för att kunna uppnå vissa av de rättsverkningar som heterosexuella sambor har.

Sedan 1987 finns det en lag om homosexuella sambor. Den jämställer homosexuell samlevnad med heterosexuell samlevnad på vissa utpekade områden. Det gäller framför allt rättigheter och skyldigheter beträffande gemensamt bohem och hem. Däremot kan inte homosexuella sambor söka gemensamt bostadsbidrag, trots att sambor av olika kön kan göra det. Skillnaden kan motsvara flera hundralappar i månaden. Man kan tycka att det inte är särskilt mycket, men för personer

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Familjerättsliga
frågor*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

med svag ekonomi är det faktiskt ganska mycket. Om man söker bostadsbidrag, har man svag ekonomi.

Det finns en rad lagar och förordningar där homosexuella sambor diskrimineras i förhållande till heterosexuella sambor. Förutom reglerna om bostadsbidrag kan också nämnas att homosexuella uteslås från reglerna om efterlevandeskydd enligt lagen om allmän försäkring.

Under de senaste åren har RFSL upptäckt tre nya fall av statliga föreskrifter som särbehandlar homosexuella. Om t.ex. en offentliganställd heterosexuell person är tjänstledig för utlandsuppdrag utgår vissa medföljandeförmåner till sambon, makan eller maken, medan homosexuella sambor under liknande förhållanden inte får motsvarande förmåner.

I Generaltullstyrelsens föreskrifter till lagen om tullfrihet och i förordningen om tullfrihet gäller olika regler för homosexuella respektive heterosexuella sambor. Inte heller lagen om medling mellan sammanlevande går att tillämpa när det gäller homosexuella sambor. Detta tycker jag är helt orimligt.

För det första finns det naturligtvis inga som helst rimliga skäl till att staten skall särbehandla homosexuella sambor. Det är i det närmaste genant, tycker jag, att konstatera att det faktiskt är på det sättet.

För det andra är det svårt att överblicka vilka regler som faktiskt gäller för homosexuella som lever i parförhållanden.

För det tredje slipper man med en lag om sambor av samma kön att gång efter annan ändra i lagen om homosexuella sambor så fort man ändrar någon lag där sambor eller äktenskapliknande förhållanden nämns.

Herr talman! Utskottsmajoritetens argument mot att införa en ny lag om sambor av samma kön är att det i stället bör övervägas i samband med en övergripande genomgång av all sambolagstiftning. Jag kan i och för sig ha förståelse för detta, men man glömmer då att sambolagen för homosexuella redan har utvärderats en gång. Det ingick nämligen i Partnerskapskommitténs uppdrag. Det finns alltså redan ett färdigt lagförslag. Därför ser jag ingen som helst anledning till att invänta kommande utredningsförslag.

Anf. 79 INGER SEGELSTRÖM (s)

Herr talman! Riksdagen har i dag att ta ställning till betänkande LU18, som är föranlett av sex motioner från den allmänna motionstiden 1995 i särskilda frågor på familjerättens område.

Betänkandet gäller frågor om fastställande av faderskap vid samboförhållande, makars betalningsansvar, registrering av partnerskap, ny lagstiftning för sambor av samma kön och en del annat.

Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande LU18 och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Jag börjar med att kommentera reservationerna momentvis och avslutar med att kommentera övriga motioner.

Samtliga reservationer avser frågor om partnerskap. Tre reservationer handlar om registreringsfrågor, en handlar om en nordisk partnerskapskonvention, en om sambor av samma kön och den sista reservat-

ionen gäller ytterligare utredning. Den första reservationen, mom. 4, av moderaterna handlar om kommunala registreringsförrättare.

Utskottet har i betänkandet sagt: "Utskottet, som är medvetet om att registreringsförrättare ännu inte har förordnats i alla kommuner, förutsätter att behovet även i de återstående kommunerna kommer att tillgodoses." Det är denna mening som Moderaterna har reserverat sig mot. Majoriteten anser att kommunerna, som enligt praxis har åtagit sig registrering, skall uppfylla de intentioner i partnerskapslagen som har fastställts av riksdagen.

I den andra reservationen, mom. 5, har motiveringen avgetts av Kerstin Heinemann. Motiveringen gäller om bemyndigande skall kunna ges i annat land än Sverige. Utskottsmajoriteten har sagt att det, i enlighet med den praxis som har utvecklats och eftersom en svensk medborgare med hemvist i Norge eller Danmark inte har rätt att bli registrerad enligt den svenska lagen, inte finns något behov av att överväga ett bemyndigande för registrering ens i dessa fall.

I den tredje reservationen, mom. 5, av Tanja Linderborg m.fl., om registrering utomlands yrkas bifall till motionen L412, yrkande 2, där man vill ha ett tillkännagivande i frågan. I enlighet med min kommentar till reservation 2 finns det inget behov av att överväga ett bemyndigande så länge den nuvarande lagen gäller. Enligt uppgift antas behovet vara mycket litet. Därför är det knappast motiverat att ändra en ny lag efter endast 15 månaders tillämpning. När fler länder får partnerskapslagstiftning kommer naturligtvis frågan att behöva aktualiseras.

Den fjärde reservationen, mom. 6, handlar om en nordisk partnerskapskonvention. Yrkandet gäller bifall till motion L412, yrkande 1.

Utskottet har mot bakgrund av det enstaka fall som yrkandet berör ansett att ett konventionsarbete för endast två av de övriga länderna inte kan komma i fråga. Men om intresset skulle öka tar utskottet för givet att ett initiativ tas inom ramen för det nordiska samarbete som pågår inom familjerätten med särskild inriktning på just internationella privaträttsliga frågor.

Den femte reservationen, mom. 7, av Tanja Linderborg m.fl. avser sambor av samma kön. Här yrkas bifall till motion L406.

Här har utskottsmajoriteten ansett att frågor om samboförhållanden, liksom fallet var när faderskapslagen behandlades, borde övervägas när sambolagen revideras. Det arbetet ligger nära i tiden, och beräknas påbörjas under våren.

Den sjätte reservationen i mom. 8 av Yvonne Ruwaida gäller ytterligare utredning. Utskottet har vid två tidigare tillfällen avstyrkt liknande motionsyrkanden, senast 1993. Utskottet ser inget skäl att frångå sin tidigare uppfattning.

Herr talman! Motionerna 1994/95:L401 av Sigrid Bolkéus (s) m.fl., 1994/95:L403 av Birthe Sörestedt (s) m.fl. och 1994/95:L409 av Karin Pilsäter (fp) m.fl. är väl besvarade i betänkandet, och jag hänvisar till dessa positiva skrivningar.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Familjerättsliga
frågor*

Anf. 80 HANNA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 4 som behandlar en nordisk partnerskapskonvention. För att vinna tid avstår jag från att yrka bifall till reservation nr 3 som handlar om partnerskapsregistrering utomlands. Vänsterpartiet står naturligtvis bakom den ändå.

Det finns i dag inget hinder för att partnerskap ingås på svenska ambassader utomlands, men vigselförättarna på dessa ambassader har inte fått något förordnande av regeringen för att förrätta partnerskapsregistrering. Däremot finns det regler för hur vigsel skall genomföras på ambassader utomlands. Utskottet avstyrker detta med följande motivering:

”I likhet med den praxis som har utbildats när det gäller bemyndiganden att viga bör bemyndiganden att förrätta registrering av partnerskap bygga på ett konstaterat behov i det land som avses. Som tidigare redovisats är det för närvarande endast Danmark och Norge som har en lagstiftning motsvarande partnerskapslagen. Eftersom en svensk medborgare med hemvist i Norge eller Danmark inte har rätt att bli registrerad enligt den svenska lagen finns det inget behov av att överväga bemyndiganden för registreringar ens i dessa länder.”

Men gör man inte en kullerbytta här? Behovet – här handlar det ju om människors kärlek till varandra och om viljan att manifestera den – finns ju oavsett om landet i fråga har en lagstiftning som gör det möjligt att registrera partnerskap eller inte. Behovet finns, men för t.ex. en svensk medborgare som bor i Norge finns inte möjligheten att registrera ett partnerskap om han eller hon inte har en partner som uppfyller kraven.

Utrikesdepartementet har inte ändrat inställning i den här frågan, utan menar fortfarande att det inte är aktuellt att tillåta svenskar att ingå partnerskap på svenska ambassader. Dess argument är i huvudsak tre.

Det första argumentet är att det skulle bli en belastning för statskassan. Antalet registreringar lär dock inte bli så omfattande att detta skulle vara av betydelse. Dessutom ställer man sig lätt frågan om heterosexuell vigsel skulle kunna nekas svenska medborgare på svenska ambassader utomlands av liknande anledningar. Det ser jag inte som troligt.

Det andra argumentet är att ambassadernas värdländer inte skulle acceptera verksamheten. Detta är ett tungt vägande skäl. Det skulle kunna skapa diplomatiska problem. UD har dock gjort en minienkät till fem länder angående detta. Av dessa fem länder var ett positivt och två negativa. Ett land har missuppfattat frågan och ett har inte svarat alls. Kan man tänka sig att ha olika regler för olika länder beroende på värdlandet och på ambassadens överväganden?

Det tredje argumentet är att antalet vigslar kommer att minska i framtiden. Men det är egentligen varken något argument för eller emot, som jag ser det.

Den här diskussionen leder oss vidare till en annan viktig diskussion som berör regler för partnerskap. Av de nordiska länderna har i dag tre, Sverige, Danmark och Norge, lagstiftning som gör det möjligt för

homosexuella par att registrera partnerskap. Lagarna i dessa länder är i överensstämmelse med varandra, något som jag kan se en poäng med. Som drivande i den här frågan är det viktigt att vi har en gemensam linje. Och jag måste poängtera att jag är mycket stolt över att bo i ett av de länder som går i täten i fråga om homosexuellas rätt att registrera partnerskap. Men det finns problem i lagstiftningen, något som vi delvis har anfört i reservationer och motioner, och jag tror att det är viktigt att vi börjar rätta till dem redan nu.

För att kunna registrera sig i något av de tre länderna ställs – för att ta Sverige som exempel – bl.a. krav på att minst en av dem som skall ingå partnerskap skall vara svensk medborgare och fast bosatt i landet. I Norge och Danmark finns motsvarigheter i lagstiftningen. Det finns flera fall där de här reglerna får absurda konsekvenser, och jag vill nämna ett av dem. En dansk kvinnlig forskare bosatt i Uppsala får inte ingå partnerskap med sin utländska flickvän vare sig i Danmark eller i Sverige – trots att båda länderna har partnerskapslagar! Flera liknande fall finns.

Dessa regler måste ändras. Jag är övertygad om att detta helt enkelt var ett förbiseende när lagen infördes. Utskottet skriver i betänkandet att man inte är beredd att initiera ett konventionsarbete endast med avseende på två andra nordiska länder i en fråga av så begränsad praktisk betydelse. Men nu är det ju lyckligtvis så att både Finland och Island är på väg att anta partnerskapslagar. Man tror att detta kan bli verklighet redan i år. Har vi inte då ett gyllene tillfälle att föreslå en gemensam nordisk partnerskapskonvention? I den skulle man kunna utforma regler om att det för nordiska medborgare går att ingå partnerskap, oavsett vilket land man är bosatt i. Den största invandring vi har till Sverige är den av människor från något av de övriga nordiska länderna. Därför är behovet av en lagändring stort.

Jag tycker att det är synd att utskottet inte har gått på den linjen, men jag hoppas ändå att debatten leder till förbättringar av de lagar vi har gällande partnerskapsregistrering. De är i grunden mycket bra.

Anf. 81 INGER SEGELSTRÖM (s) replik

Herr talman! Jag tror inte att vare sig utskottet eller riksdagen har gjort någon kullerbytta i denna fråga. Jag tror att vi alla känner en stor stolthet över att Sveriges riksdag antog denna lag. Vad det egentligen handlar om, det tror jag att Hanna Zetterberg och jag är väldigt överens om, är att vi måste få fler länder att anta motsvarande lagstiftning. Då har vi löst problemet. Men i avvaktan på det, hjälper det inte att vi ändrar vår lagstiftning. Ju fler länder som ändrar sin lagstiftning, desto mer kommer frågorna att aktualiseras. Då kommer det att ske enligt den ordning som vi är vana vid i nordiska sammanhang.

Det är det som är den stora frågan. Jag tror inte att någon av oss tvivlar på behovet. Ingen av oss kan heller spekulera omkring detta. Denna lag har tillämpats 15 månader i Sverige. Jag tycker att den har fått en enorm genomslagskraft. Det tycker jag att vi gemensamt kan vara stolta över i denna riksdag.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Familjerättsliga
frågor*

Anf. 82 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag är väldigt stolt över att så många har utnyttjat denna lag. Som jag sade tidigare är det en väldigt bra lag. Men det hindrar inte att det, som jag ser det, finns just dessa kullerbyttor.

Jag gav ett exempel på detta. Det gällde en kvinna som är född i Danmark och som är dansk medborgare men som bor i Sverige och är forskare här. Hon har en utländsk flickvän och skulle vilja registrera partnerskap. Hon kan dock varken göra det i Sverige, eftersom hon inte är svensk medborgare, eller i Danmark, eftersom hon inte bor där. Jag tror att det vore olyckligt att inte arbeta vidare på dessa lagar. Danmark och Sverige har ju faktiskt precis samma lagstiftning, så egentligen borde det vara självklart att denna kvinna skulle kunna registrera partnerskap med sin flickvän.

Anf. 83 INGER SEGELSTRÖM (s) replik

Herr talman! Hur bra vi än tycker att vi är i Sveriges riksdag, och hur mycket vi än önskar att alla andra länder anpassar sig till vår lagstiftning, kommer det att ta litet tid. Vi kan inte pracka på någon annan vår lagstiftning. Jag tror att frågan inom en ganska nära framtid kommer att få en lösning, och jag tror att den kommer att få det genom nordiskt samarbete.

Anf. 84 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag tycker inte att det handlar om att pracka på någon annan vår lagstiftning. De andra har redan precis samma lagstiftning som vi. Det handlar om att gå vidare och tillsammans utforma nya regler. Det gör man naturligtvis tillsammans med exempelvis de övriga nordiska länderna. Vi vet att både Finland och Island i dag jobbar med samma typ av lagstiftning som den som finns i Norge, Sverige och Danmark. Jag ser det över huvud taget inte som något påprackande. Vi måste gå vidare och utveckla den lagstiftning som finns. Det är många människor som kommer i kläm alldeles i onödan för att de kommer från två länder som egentligen har precis samma lagstiftning, och som godkänner partnerskap.

Anf. 85 KERSTIN WARNERBRING (c)

Herr talman! Lagstiftning och rättsliga regler måste bygga på principen om alla människors lika värde och rättigheter. Principen gäller oavsett hudfärg, etniskt ursprung, religion eller sexuell identitet.

Riksdagens beslut att införa en lag om registrerat partnerskap var ett sätt att visa samhällets värdering: Alla människor har lika värde och rättigheter, oavsett om man väljer att leva sitt liv tillsammans med någon av motsatt kön eller om man väljer att leva med någon av samma kön. Partnerskapslagen var ett stort och viktigt steg. De principer som riksdagen markerade genom den måste också på olika sätt följas upp.

Herr talman! Jag vill ta upp ett par angelägna områden. Ett sådant gäller sambolagstiftningen. Dagens sambolagstiftning likställer bara på vissa områden sambor av samma kön med sambor av motsatt kön. I vissa lagar och förordningar diskrimineras alltså homosexuella sambor

i förhållande till heterosexuella sambor. Partnerskapskommittén lade fram ett förslag som gick ut på att homosexuella sambor skall omfattas av i princip samtliga bestämmelser som gäller för en man och en kvinna som sambor, t.ex. regler om pension och efterlevandeskydd. Utskottet gör nu i betänkande 1995/96:LU18 samma bedömning som när förslaget lades, nämligen att detta bör övervägas i samband med den översyn av sambolagen som är på gång.

Principen måste här naturligtvis vara densamma som i fråga om partnerskapet. Jag hoppas därför att regeringen tar tag i frågan och återkommer till riksdagen med förslag.

Ett annat område som det är viktigt att följa upp för att se att intentionerna med partnerskapslagen verkligen fullföljs är de kommunala partnerskapsförrättarna.

Vissa kommuner har inte förordnat någon registreringsförrättare. Det är naturligtvis inte acceptabelt från partnerlagstiftningens utgångspunkt. Utskottet förutsätter också att behovet även i de återstående kommunerna kommer att tillgodoses.

Jag vill här också påpeka att de politiska partierna har ett särskilt ansvar. I Centerpartiets partistyrelse har vi gett vår partisekreterare i uppdrag att skriva till våra lokala organisationsled för att uppmärksamma dem på den viktiga uppgift man har när det gäller att utse personer i kommunerna som kan fungera som förrättare vid registrering av partnerskap.

En annan fråga gäller möjligheten att registrera partnerskap också med en utländsk person, något som redan har tagits upp i debatten här. Kärlek känner ju ibland inte heller nationsgränser. Men de nordiska partnerskapslagarna har särskilda bestämmelser som begränsar möjligheterna för utlänningar att ingå partnerskap.

Detta problem skulle kunna lösas t.ex. genom en nordisk partnerskapskonvention. Jag hoppas att regeringen skall förstå hur angeläget det här är och ta initiativ till lagändringar, t.ex. inom ramen för det nordiska samarbete som pågår inom familjerätten med särskild inriktning på just internationellt privaträttsliga frågor. Det är en möjlighet som också utskottet pekar på. Inger Segelström tog också upp just frågan om det nordiska samarbetet. Jag tror att det på sikt är den bästa lösningen.

Herr talman! Jag hoppas att vi, genom att på olika sätt följa upp de principer som riksdagen markerade genom partnerskapslagen, skall kunna ta ytterligare viktiga och konkreta steg framåt när riksdagen så småningom återigen behandlar de här frågorna.

Anf. 86 YVONNE RUWAIDA (mp)

Herr talman! Statsminister Göran Persson pratade så fint i dag om Sverige. Han sade att Sverige är jämlikt och att i Sverige skall alla ha plats. Men vad menar egentligen Göran Persson och Socialdemokraterna när de säger att *alla* skall ha plats i samhället? Gäller det verkligen alla, oberoende av sexuell läggning?

Det finns i dag många homosexuella i vårt land. 5–10 % av befolkningen kan betecknas som homosexuell. Det är de som förälskar sig i,

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

***Fel! Okänt
växelargument.***

vill leva med eller känner lust till en person av samma kön. Alla vågar inte i dag leva öppet som homosexuella. Det beror på samhällets värderingar om homosexuella. Ändå har toleransen bland allmänheten ökat, sett till det senaste tiotalet år.

I dag ser vi också hur allt fler vänder sin aggression mot just de homosexuella. Det kan vara nazister, skinnskallar eller den religiösa högern. De flesta rasistiska brotten i dag, de s.k. hatbrotten, riktas i dag just mot homosexuella. Samtidigt är det jobbigt att växa upp som homosexuell ungdom. Vissa städer har skaffat sig en frizon, en plats där unga kan komma i kontakt med någon som de kan prata om sina känslor med. Men en sådan frizon finns absolut inte överallt. Detta är en brist.

Många upplever sig också vara diskriminerade på arbetsmarknaden. Homosexuella är dessutom i lag diskriminerade. Ibland möter jag även i detta hus människor som inte tror att man är diskriminerad i lagen. Därför skall jag läsa högt ur äktenskapsbalken i Sveriges rikes lag. Det gäller lagen om registrerat partnerskap:

”Registrerade partner får varken gemensamt eller var för sig anta adoptivbarn enligt 4 kap. föräldrabalken. Inte heller får registrerade partner enligt 13 kap. 8 §” – detta är emellertid fel; det skall stå 6 kap. 10 a §, föräldrabalken – ”utses att i egenskap av särskilt förordnade förmyndare utöva vårdnaden om en underårig.”

Det här är exempel på att homosexuella i lag faktiskt är diskriminerade. Detta är ett faktum som vi inte kan, och inte skall, bortse från.

Homosexuella sambor diskrimineras i förhållande till heterosexuella sambor. Det gäller reglerna om bostadsbidrag, pension osv. Det finns inget skäl till att homosexuella sambor skall diskrimineras. Eller är detta socialdemokratisk rättvisa och jämställdhet?

Vi i Miljöpartiet anser att det förslag till sambolagstiftning kan antas som Partnerskapsutredningen tog fram. Det finns inget skäl att ytterligare avvakta och därmed fortsätta att diskriminera bögar och lesbiska som lever i en samborelation.

I lagen uttrycks det också tydligt att homosexuella inte skall skaffa sig barn, men detta hindrar varken bögar eller lesbiska att skaffa sig barn. Har man en sådan önskan och är en bra förälder skall man inte hindras från detta.

Islands regering har lagt fram ett lagförslag om partnerskap. De talar om befastad samvaro. Den lagen stadgar möjlighet till gemensamt förmyndarskap om barn. Bl.a. om en lesbisk mamma med ensamt förmyndarskap ingår partnerskap kan den andra föräldern bli förmyndare – med motivationen att detta främjar barnens bästa. Man hänvisar till den isländska barnlagen. Detta är ett steg i rätt riktning. Jag hoppas att Sverige kan följa Islands exempel. Eller skall Sverige bli det land som inte längre är föregångare när det gäller jämställdhet?

Både lagstiftning och politiker blundar i dag för det faktum att homosexuella föräldrar diskrimineras. Men än viktigare är att man ger homosexuella barn sämre villkor; detta både lagligen och i samhället i övrigt.

Att staten osynliggör homosexuellas barn skapar attityder om dessa barn som de här barnen tvingas leva med och ibland även kan få lida för. Det viktiga för barn är att de får en trygg och kärleksfull uppväxtmiljö. Aldrig någonsin har några som helst empiriska bevis lagts fram som pekar på att homosexuella skulle vara sämre på detta.

Jag anser att det finns behov av en snabb utredning och hoppas att man kommer fram till att människor inte skall diskrimineras i lag på grund av sexuell läggning samt att homosexuellas barn inte skall osynliggöras av lagstiftningen. I stället skall t.ex. frågor om adoption avgöras efter en bedömning av föräldrars möjligheter att just ge barn en trygg och kärleksfull uppväxtmiljö.

Jag yrkar bifall till reservation 3, men ställer mig även bakom de reservationer som gäller en nordisk partnerskapskonvention, registrering av partnerskap på Sveriges ambassader i utlandet samt sambolagen.

I dag är det många kommuner som inte utser registreringsförrättare, fastän det finns ett behov. Detta är en oerhörd kränkning av de homosexuella.

Utskottet har faktiskt uttryckt sig väldigt bra. Man skriver i betänkandet: "Utskottet, som är medvetet om att registreringsförrättare ännu inte har förordnats i alla kommuner, förutsätter att behovet även i de återstående kommunerna kommer att tillgodoses." Jag hoppas att det här är ett steg i rätt riktning, så att vi kan få ett samhälle med plats för alla, där vi kämpar för jämställdhet för alla, oavsett sexuell läggning, etnisk bakgrund eller kön.

Anf. 87 INGER SEGELSTRÖM (s) replik

Herr talman! Jag tycker verkligen att vi, precis som Göran Persson sade, kan säga att Sverige är ett land för alla att leva i. Jag tycker att vi kan vara stolta över den partnerskapslag som Sverige som ett av de första länderna i världen antog och som nu har tillämpats sedan förra året.

Yvonne Ruwaida talade om diskriminering, men jag tror inte att riksdagen i stort håller med henne om att lagstiftningen inte visar en stor respekt för de homosexuella i Sverige.

Vad gäller barnens rätt vill jag säga att vi alltid utgår från vad som är bäst för barnen. Vi följer FN:s barnkonvention, och vi har varit initiativtagare i många frågor som har gällt barnens rätt. Vi utgår i alla fall från vad som är bäst för barnen, och det gäller också i fråga om de homosexuella.

Anf. 88 YVONNE RUWAIDA (mp) replik

Herr talman! Om alla skall ha en plats i samhället, skall väl alla behandlas lika. Sambolagen gäller bara heterosexuella, inte homosexuella. Jag tycker inte att det är att behandla människor lika. Man ger inte människor samma villkor i samhället, och vi ger från denna riksdag en signal om att människor inte är lika.

Islands regering har lagt fram ett förslag om partnerskap i vilket man har tillåtit även homosexuella att bli förmyndare över barn, och i förslaget hänvisar man just till barnlagen och till barnens bästa.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag anser att vi alltid när vi fattar beslut skall utgå från barnens bästa, men det innebär inte att vi skall diskriminera vissa människor på grund av deras sexuella läggning utan att ens bedöma om de är bra föräldrar eller inte.

Anf. 89 INGER SEGELSTRÖM (s) replik

Herr talman! Som jag sade i mitt huvudanförande har utskottet pekat på att frågor vad gäller sambor över huvud taget skall gås igenom när sambolagen skall revideras, och det här arbetet kommer, precis som utskottet påpekar, att starta under våren.

Jag tycker också att det är viktigt att påpeka att Sverige internationellt är framstående vad gäller barn och att barn i det här landet behandlas lika. Det här är något som vi verkligen kan vara stolta över. Jag tycker inte att barnen på något vis diskrimineras eller att deras föräldrar diskrimineras.

Anf. 90 YVONNE RUWAIDA (mp) replik

Herr talman! Jag gör en annan bedömning än Inger Segelström vad gäller om vi hade behövt avvakta med att låta sambolagen omfatta även homosexuella par. Utifrån det Inger Segelström säger verkar det som att sambolagen kommer att gälla även för homosexuella, och det är positivt och något som vi verkligen skall se fram emot. Jag hoppas att det går väldigt snabbt, men jag anser att vi inte hade behövt vänta.

Jag tror inte att det alltid är barnens bästa som styr. Väldigt många barn lever i dag tillsammans med homosexuella föräldrar, men dessa barn osynliggörs i lagen. Vi låtsas i detta hus som om de inte finns. Vi har inte ens avsatt resurser för att ta reda på hur dessa barn egentligen har det, hur de egentligen drabbas av den lagstiftning som finns i dag. Vi har osynliggjort dem. De syns inte över huvud taget, och det tycker jag inte är att se till barnens bästa.

Däremot håller jag med Inger Segelström om att vi på många sätt är väldigt duktiga på att se till barnens bästa, men vi kan faktiskt bli bättre.

Anf. 91 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)

Herr talman! Som framkommit av debatten hittills berör lagutskottets betänkande nr 18 ett stort antal olika familjerättsliga frågor. Jag tänker här bara beröra några av dem, nämligen frågan om registrerat partnerskap och de homosexuellas situation, som vi har diskuterat ganska mycket.

Jag vill påminna kammaren om hur lagen om registrerat partnerskap kom till. Den kom nämligen till på ett väldigt ovanligt sätt. Det var lagutskottets ledamöter som själva skrev lagförslaget. Det fanns ingen chans för någon här i kammaren att väcka någon motion eller komma med några synpunkter på förslaget. Dessutom röstades hemställan fram i lagutskottet med siffrorna 8–7, så det var en väldigt knapp majoritet som var för att lagförslaget över huvud taget skulle komma hit till kammaren.

När lagen om registrerat partnerskap kom hit till kammaren var fem av sju riksdagspartier splittrade i frågan. Huvuddelen av Moderaterna var mot lagen. Så Moderaterna, Folkpartiet, Centern, kds och Ny demokrati var splittrade i frågan. Det enda parti som egentligen var enigt var Socialdemokraterna, så jag förstår att Inger Segelström i dag kan säga att man kan vara stolt över lagen. Men det betyder ju inte att alla faktiskt är stolta över den. Det var 171 ledamöter som var för lagen, och 141 var mot lagen vid omröstningen här i kammaren.

Lagen om registrerat partnerskap väckte naturligtvis många förhoppningar. Det kan man se på de motioner med anknytning till partnerskapslagen som vi behandlar i dag. De avspeglar egentligen precis de farhågor som flera ledamöter hyste redan vid behandlingen av ärendet här i kammaren den 7 juni 1994, nämligen att lagen bara var första steget och att det skulle komma mera. Dåvarande ordföranden i lagutskottet försäkrade att för hennes del och för hennes partikamraters, dvs. socialdemokraternas, del, var detta *steget* – dvs. det handlade om partnerskapslagen och inget mer.

Herr talman! Meningen är att en man och en kvinna skall utgöra grunden i en familj. Det är enbart inom ramen för dessa relationer som barn föds och mänsklighetens och samhällets fortbestånd garanteras.

Nu börjar man här plädera för att registrering av partnerskap skall förekomma bl.a. på ambassader, och man försöker skriva kommunerna på näsan att de inte kan bedöma behovet av registreringsförrättare. Vi moderater tror – tydligen till skillnad från alla andra partier – att det kommunala självstyret fungerar väldigt bra, och vi har tilltro till att omdömet hos kommunalpolitikerna är så bra att de kan bedöma när det finns behov av registreringsförrättare. Vidare har man här i dag diskuterat att lagen om sambor också skall gälla när två av samma kön bor ihop. Motivet är, efter vad jag förstår när jag lyssnar på debatten, bl.a. på Tanja Linderborg från Vänsterpartiet, i första hand att de homosexuella skall få olika förmåner.

Jag tycker att allt detta är att göra en första galenskap än värre.

Herr talman! Vi moderater står givetvis bakom vår reservation angående motiveringen, men för tids vinnande yrkar jag inte bifall till reservationen.

Anf. 92 INGER SEGELSTRÖM (s)

Herr talman! Menar Marietta de Pourbaix-Lundin att bara för att Moderaterna inte stod bakom lagen när den kom, så skall den heller inte tillämpas? Utskottsmajoriteten har ju i sina skrivningar med kraft velat markera, att om nu riksdagen har stiftat en lag så skall den också tillämpas. Det Marietta de Pourbaix-Lundin sade gjorde mig väldigt konfunderad, så jag skulle gärna vilja ha en kommentar kring detta.

Om Marietta de Pourbaix-Lundin anser att en typisk svensk familj i dag består av mamma, pappa och barn måste jag säga att hon har en dålig verklighetsuppfattning. Så ser ju inte verkligheten ut.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Familjerättsliga
frågor*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 93 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)

Herr talman! Vad jag sade var att förslagen i många av de motioner som debatteras här i dag innebär att vi skulle gå några steg längre. Men efter vad jag har förstått sades det i debatten 1994 att det handlade om den här lagen och inga ytterligare frågor därutöver.

Anf. 94 INGER SEGELSTRÖM (s)

Herr talman! Det var inte den frågan jag ställde. Jag frågade om Marietta de Pourbaix-Lundin menar att bara för att Moderaterna var mot lagstiftningen så skall kommunerna inte tillämpa den.

Anf. 95 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)

Herr talman! Jag tycker att jag var ganska tydlig. Till skillnad från alla andra partier har vi tilltro till kommunalpolitikerna. De har omdöme att avgöra när det behövs registreringsförrättare i en kommun. Den tilltron har vi. Vi vill inte skriva dem det på näsan.

Anf. 96 TANJA LINDERBORG (v)

Herr talman! Jag uppfattade att Marietta de Pourbaix-Lundin sade att ett elände skall följas av ett annat. Skall jag tolka det uttalandet som att Marietta de Pourbaix-Lundin tycker att registrerat partnerskap är ett elände? Är det så jag skall uppfatta det?

Lundin sade att jag pläderar för partnerskap bara för att de homosexuella skall få förmåner. Självfallet är det inte på det sättet. Det handlar om en diskriminering av de homosexuella. Varför skall de homosexuella samborna diskrimineras i förhållande till heterosexuella?

Anf. 97 YVONNE RUWAIDA (mp)

Herr talman! Det här är egentligen en fråga till Moderaternas representant. Marietta de Pourbaix-Lundin hänvisar till att väldigt många i denna sal var emot att införa partnerskap för homosexuella. Tror inte Marietta de Pourbaix-Lundin att det kan finnas många kommuner som är emot att förordna partnerskapsförrättare? Det finns behov i vissa kommuner där man inte har velat utse partnerskapsförrättare.

Anser inte Marietta de Pourbaix-Lundin att lagstiftningen skall gälla, och att samma villkor skall gälla som när heterosexuella par vill viga? Det skall vara en mänsklig rättighet.

Jag kan förstå att det finns de som är emot partnerskapslagen, men när vi väl har fattat beslutet skall det väl också genomföras?

Anf. 98 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)

Herr talman! Jag får upprepa att vi, till skillnad från alla andra partier i denna kammare, har tilltro till kommunalpolitikernas förmåga att bedöma.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

16 § Franchising och rättsligt fel vid köp

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1995/96:LU19
Franchising och rättsligt fel vid köp

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Franchising och
rättsligt fel vid köp*

Anf. 99 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! Franchising är något ganska praktiskt, egentligen. Det finns många positiva saker med franchising. Småföretag kan komma i gång. De kan få lägre kostnader i igångsättningsskedet. De kan få ett känt namn registrerat. De kan ha sina inköpskanaler klara och färdiga redan från början. De kan minska sina kostnader för marknadsföring genom att utnyttja det stora företags resurser. På det sättet kan man fördela kostnaderna och komma billigare undan.

All franchising är inte positiv. Vi har blivit varse ett antal exempel på franchisingavtal som i princip kan liknas vid slavkontrakt. Många småföretagare kastar sig in i ett företagande. Kanske går man direkt från arbetslöshet, eller så har man stora förhoppningar. Man granskar kanske inte avtalen i tillräcklig utsträckning. Det har lett, som jag nyss sade, till att många småföretagare har hamnat i en väldigt svår situation. De har mer eller mindre blivit tvingade in i avtalsförhållanden som de knappast klarar av.

I lagutskottets betänkande LU19 hänvisas till bildandet av Svenska Franchiseföreningen. Genom dess tillkomst har branschen vidtagit s.k. egenåtgärder. Men som motionärerna Kurt Ove Johansson och Lars-Erik Lövdén säger är det inte särskilt mycket med denna franchiseförenings egenåtgärder. De kommer inte åt de avarter som finns inom franchiseverksamheten. Det enda sättet att komma åt avarterna när det gäller franchising är att lagstifta så att den svagare avtalsparten får ett skydd.

Det finns en utredning som har diskuterats tidigare, och som är framlagd och klar. Där finns faktiskt färdig lagtext som går att använda direkt.

Vi har tidigare diskuterat denna fråga hösten 1994 i lagutskottet. Då nöjde vi oss med att avvakta utvecklingen i Europa. Det var tänkt att EU skulle komma med ett förslag som skulle gälla hela Europa. Det är i och för sig ganska viktigt att vi får något alleuropeiskt inom detta område.

Sedan dess har det tyvärr inte hänt någonting i Europa. Avarterna när det gäller franchisingavtal fortsätter. Därför anser vi att det är oerhört viktigt att vi så fort som möjligt lagstiftar i ärendet.

Jag har litet svårt att förstå att Socialdemokraterna inte väljer att gå den vägen. Det finns tillräckligt mycket information om att det inte är bra. En ny utredning förlänger bara situationen. Vad som behövs är en lagstiftning som kommer omedelbart.

Med anledning av det yrkar jag bifall till reservationen från Vänsterpartiet och Tanja Linderborg.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 100 RUNE BERGLUND (s)

Herr talman! Detta betänkande handlar om franchising och rättsliga fel vid köp. Jag vill börja med att yrka avslag på motionerna L901 och L907 och därmed också avslag på reservationen och bifall till hemställan i betänkandet LU19.

I reservationen från Vänsterpartiet yrkas att lagstiftningsarbete inom franchisingområdet borde inledas. Utskottets uppfattning är att vi bör avvakta och invänta resultat av det arbete som bedrivs internationellt inom området. Det får bli regeringens uppgift att följa frågan. Om ingenting händer under det närmaste året kan möjligen en nationell lagstiftning övervägas.

Det skulle enligt utskottets uppfattning vara en fördel om lagstiftningen, om och när den inleds, kunde utgå från en internationell överenskommelse eller i varje fall ett EU-direktiv, med tanke på att vi nu är en av unionens medlemsstater.

Anf. 101 PER ROSENGREN (v) replik

Herr talman! Det är intressant att man avslår en socialdemokratisk motion – en motion som också har förekommit tidigare.

Rune Berglund säger att utskottet tycker att vi skall avvakta. Om ingenting händer inom det närmaste året skall man överväga lagstiftning på nationell basis. Det är precis samma sak som man sade hösten 1994. Ett år framåt från hösten 1994 innebär att vi är framme på hösten 1995. Nu är vi inne på våren 1996. Jag har inte något stort förtroende för det Rune Berglund säger på detta område. Jag tror att detta är ett sätt att ytterligare förhala frågan.

Jag sade i mitt anförande att det är bra om vi får till stånd internationella överenskommelser, men vi kan inte sitta passiva i avvaktan på dessa. Väldigt många småföretagare lider på grund av att ni inte vill skydda dem genom en lagstiftning.

Skall vi inte skydda och faktiskt värna småföretagandet? Är det då rätt att låta de stora giganterna stå med trumf på hand vid varje avtalslut? Jag trodde att socialdemokraterna har insett att det är småföretagandet som kommer att vara den framtida basen. Då kan vi inte trycka undan det.

Anf. 102 RUNE BERGLUND (s) replik

Herr talman! Vi tycker också att det är viktigt att det här området regleras, Per Rosengren. Men samtidigt är Sverige i dag, som jag sade, en del av den europeiska unionen. Vi måste kunna avvakta ytterligare ett år för att se om man den vägen kan komma fram till någonting. Man kan ju heller inte utesluta att den här typen av avtal kommer att upprättas inte bara mellan givare och tagare i Sverige, utan kanske också mellan givare och tagare i andra EU-länder. Jag tycker att vi skall ha det tålamodet och vänta i varje fall ett år till. Jag tror inte att det innebär någon katastrof.

Anf. 103 PER ROSENGREN (v) replik

Herr talman! Jag instämmer i att det är bra med internationella överenskommelser. Men jag håller inte riktigt med Rune Berglund när han säger att vi skall vänta ytterligare ett år. Det sade man hösten 1994 också. Man skulle avvakta det närmaste året och se vad som kom, och sedan skulle man göra någonting. Det är ett och ett halvt år sedan man stod upp och sade det. Men vad har hänt?

Om ett år kanske vi står här i kammaren igen och har samma resonemang: Vi skall avvakta ett år till. Det gäller att värna de små som kan sitta med slavkontrakt. Hänvisningen till att många överenskommelser är internationella är alldeles riktig, men flertalet av dessa avtal i Sverige är faktiskt träffade på nationell bas, och det är dem som har dessa avtal vi skulle kunna skydda genom att införa en lagstiftning så fort som möjligt.

Anf. 104 RUNE BERGLUND (s) replik

Herr talman! Egentligen avviker inte våra uppfattningar från varandra, utom vad gäller tidpunkten. Per Rosengren vill gå snabbare fram, och vi tycker att det ligger ett värde i det här. Om vi nu stod här för ett och ett halvt år sedan och diskuterade samma sak så beror det inte på oss utan på att man inte har kommit till skott än i de internationella överenskommelserna.

Jag håller med om att vi inte kan vänta hur länge som helst. Det är regeringen som tar initiativ till lagstiftning när det gäller vår hantering av detta, och jag tror personligen att det kommer att ske nästa år om inte den här överenskommelsen finns. Det finns ett bra underlagsmaterial: Vi har utredningen från 1987, och det har skrivits bra motioner. Jag skulle råda Per Rosengren: Ha tålamod ytterligare en vinter, så skall vi se om vi inte gemensamt skall kunna komma fram till ett bra resultat nästa år.

Anf. 105 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Vi har nu att övergå till en jeansdebatt. Den har sin grund i att jag skrev en motion för drygt ett år sedan om någonting som jag uppfattade som en självklarhet. Dessvärre har tydligen lagutskottet, även om det har behandlat denna motion mycket utförligt, inte lyckats komma till det önskvärda resultatet. Låt mig därför, herr talman, få ge ett exempel.

Vi tänker oss att jag är en stor återförsäljare av t.ex. herrkläder eller motsvarande, och att jag har lyckats få tag på ett stort parti Levis-jeans. Jag sätter i gång och börjar utannonsera dessa till förhållandevis förmånliga priser eftersom jag via grossisten har tillskansat mig bra villkor för det här partiet jeans. Sedan upptäcker jag efter ett tag att det här nog inte är äkta Levis-jeans, utan att det är ommärkta jeans. Då ringer jag till grossisten, som säger att han inte kunde veta någonting om det här, och han vet inte att jeansen är ommärkta. Men han har ju i sin tur köpt dem någon annanstans.

Alldeles uppenbart är ju att utifrån min synpunkt som säljare av jeans till konsumenterna är varan behäftad med ett allvarligt fel. Det är

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

***Fel! Okänt
växelargument.***

ett immaterialrättsligt fel, till skillnad från om varan vore behäftad med ett materiellt fel, t.ex. en vanlig skada. Enligt nuvarande köplag i Sverige skiljer man på materiella fel och immateriella fel, dvs. man har inte några klara lagregler för de immateriella felen till skillnad från flertalet länder i Europa. Man kan t.ex. ta den tyska lagstiftningen som i det här fallet är föredömligt tydlig och klar.

Nu skriver lagutskottet ungefär så här att man nog ändå torde kunna få ut skadestånd som täcker de direkta förlusterna som jag som återförsäljare har gjort om man verkligen kan sätta dit grossisten för att ha sålt en felaktig vara. Däremot kan man enligt utskottets mening, och det torde vara helt riktigt, aldrig få ut de indirekta förlusterna som jag som återförsäljare kan ha ådragit mig genom t.ex. annonsering eller anställning av personal för att hantera det här.

Utskottet skriver om detta att denna köprättsliga skillnad mellan rättsliga och immaterialrättsliga fel i praktiken, såvitt utskottet kan bedöma, inte torde innebära några olägenheter. Det är, herr talman, verkligen förvånande att ett lagutskott kan uttala sig på den punkten på det sättet. Det innebär ju att man sätter konsumenten i klistret. Konsumenten har ju då inget som helst skydd, och inget som helst stöd av återförsäljaren. Återförsäljaren har ju ett direkt negativt ekonomiskt incitament till att upptäcka att varan är behäftad med immaterialrättsliga fel eftersom man aldrig kan få ersättning för de kostnaderna. Det gör att återförsäljaren gör klokare i att hålla god min i det läget.

Om vi inte ändrar köplagen i Sverige kan detta leda till att vi beträffande jeans – det kan också gälla CD-skivor, dataprogram och över huvud taget allt som har med immaterialrättsligt intrång att göra – får en utveckling som gör att konsumenterna får betydligt större svårigheter än i andra länder.

Det är förvånande att lagutskottet – det får väl antas bero på ett förbiseende – har gjort detta uttalande, som ju är direkt konsumentfientligt.

Man kan, herr talman, ta ett exempel från förgången tid med återförsäljaren som fick ett parti sardiner som han skulle sälja. Han upptäckte att de var behäftade med fel när han öppnade en sardinburk, och ringde grossisten. Grossisten säger då: Du skall inte äta sardinerna, du skall sälja dem. På motsvarande sätt kan man naturligtvis inte mena att återförsäljare av jeans skall hantera motsvarande situation, bara för att man nu inte har löst de immaterialrättsliga frågorna.

Herr talman, med anledning av att lagutskottet icke har gjort en korrekt och riktig beredning av det här ärendet, önskar jag i första hand att riksdagen återremitterar detta ärende för ytterligare beredning och i andra hand att riksdagen, vid avslag på detta mitt yrkande, med anledning av motion 1994/95:L901 som sin mening ger regeringen till känna att köplagen ändras så att bestämmelsen i 41 § nämnda lag görs tillämplig även på immaterialrättsliga fel.

Anf. 106 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! När frågan dök upp första gången i lagutskottet blev vi litet konfunderade. Jag är fullkomligt övertygad om att köplagen gäller

för den här typen av fel. Det är en felaktig vara som har levererats; alltså kan man skicka tillbaka den. Men då hänvisades det till att Lennart Hedquist kände till ett verkligt fall där det här hade inträffat. Då bordlade vi faktiskt ärendet för att utreda huruvida det var ett verkligt fall eller ej. Men det visade sig, som mycket annat, vara en skröna. Det fanns inget verkligt fall.

Nu bygger Lennart Hedquist upp ett konstruerat fall här i kammaren. Det är också någonting som inte har inträffat men som möjligen skulle kunna inträffa. Vi vet inte hur det skulle bedömas i en rättslig instans med hänsyn till köplagen. Det är klart att man kan försöka måla upp bilder av svåra situationer, men jag är övertygad om att den nuvarande köplagen skulle vara tillämplig för det fall som Lennart Hedquist här tog upp.

Jag hade redan i lagutskottet varit beredd att biträda moderaternas uppfattning om det hade gällt ett verkligt fall. Men när det visar sig att det inte är ett verkligt fall då faller också moderaternas argumentation, tycker jag.

Anf. 107 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Det är riktigt att jag till en av ledamöterna i lagutskottet under hand sade att jag hade uppfattningen att det hade förekommit ett verkligt fall gentemot köplagen och att man då hade fått klart för sig att immaterialrätten var tydligt undantagen i relation till materiella skador. Nu har det tydligen inte testats juridiskt enligt vad jag vet.

Om vi nu köper lagutskottets resonemang är det så att man skulle kunna ha rätt att få ut de direkta kostnaderna för att man har blivit lurad, men man kan ju aldrig få ut de indirekta kostnaderna – det skriver lagutskottet uttryckligen, och det är det intressanta, Per Rosengren. Det innebär ju ett kraftigt negativt incitament på en återförsäljare när det gäller att upptäcka att varan är felaktig, t.ex. att det har skett en ommärkning. Då får man ju stå sitt kast och täcka t.ex. sina annonskostnader och sina försäljningskostnader själv.

Det kanske man inte tycker är så farligt från företagets synpunkt, men det blir ju väldigt allvarligt från konsumentens synpunkt, eftersom det innebär att återförsäljaren kan hålla god min och fortsätta att sälja felaktiga varor. Jag tycker att det är fel när lagutskottet säger att det inte är så allvarligt.

Anf. 108 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! Jag har kanske ett annat förtroende för köpmännen i Sverige. Upptäcker de att de säljer en felaktig vara tror jag att de drar tillbaka den så fort som möjligt. Det handlar ju faktiskt också om deras egen image, om deras egen marknadsföring för framtiden. En affär som medvetet har sålt felaktiga varor kommer inte att existera i längden. Där är konsumenttrycket obönhörligt, skulle jag vilja säga.

Jag tolkar inte lagutskottets ställningstagande på samma sätt som Lennart Hedquist gör. Jag tycker inte att vi skall prata om immaterialrätt i detta läge. Vi skall prata om en felaktig vara. Är det en felaktig vara kan även indirekta kostnader täckas. Det är alltså inte i första hand

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

en immaterialrättslig fråga vi diskuterar utan det är faktiskt fråga om en felaktig vara, och då gäller köplagen.

Anf. 109 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Jag kan citera motsvarande tyska lagstiftning. Där står det: Säljaren är förpliktad att till köparen leverera det köpta föremålet fritt från rättigheter som av tredje man kan göras gällande mot köparen.

I Sverige gäller lagen däremot exklusive immaterialrättsligt intrång. Även om det ännu inte har förekommit några uppenbara rättsliga fall i anslutning till att t.ex. en återförsäljare har blivit lurad är det uppenbart att den svenska lagstiftningen är så skriven att den gäller exklusive immateriella fel. Under alla förhållanden kan man aldrig – precis som lagutskottet skriver – få täckning för de indirekta kostnaderna. Detta är en allvarlig situation för konsumenten. Då kan den här verksamheten florerar. En återförsäljare som blir sittande med svartepetter har inte någon särskilt lätt situation – sedan kan Per Rosengren tycka att man säkert reder ut den ändå, men jag tror att det vore betydligt enklare att ändra den svenska lagstiftningen, t.ex. att anpassa den till den tyska. Det är bara att stryka ett enda ord – ”liknande” – i den svenska lagtexten, så har man fixat det.

Anf. 110 RUNE BERGLUND (s)

Herr talman! Jag blir också litet förvånad över att det här kommer nu. Jag är själv företagare och gör mycket inköp, och det här är någonting som jag inte känner igen. Om man får en felaktig vara eller om någon försöker lura en på något sätt går det ju alltid att reglera. Jag tror precis som Per Rosengren att det här är en fråga som tillhör köplagen.

Jag skall inte närmare polemisera i det här ärendet, utan jag vill omgående yrka avslag på återremissyrkandet. På punkt 2 har jag ju redan yrkat avslag.

Anf. 111 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Det är självklart att det här tillhör köplagen, men köplagen är alltså skriven på det sättet att man undantar immaterialrättsliga fel. Det är ju riktigt att få man fel i en vara – och det vanliga är ju att det är ett materiellt fel, en skada eller en brist som är uppenbar – är ju saken klar; det reglerar den svenska köplagen. Men den reglerar inte den här typen av immateriella fel, och de blir mer och mer vanligt förekommande. Jag har tagit exemplet jeans, men man kan lika gärna ta exemplet tröjor. Det kan i framtiden säkert också bli fråga om varumärkesintrång när det gäller en rad IT-produkter.

Jag förstår inte varför vi här i Sverige skall ha en omodern lagstiftning, som dessutom kommer att leda till att bl.a. konsumenten blir den lidande parten.

Anf. 112 RUNE BERGLUND (s)

Herr talman! Den dag det här blir ett problem kommer det naturligtvis också en lagstiftning inom området, Lennart Hedquist. Men eftersom det inte är ett problem i dag ser jag inte någon anledning till

att återremittera det här ärendet. Jag vidhåller mitt yrkande om avslag på återremissyrkandet.

Anf. 113 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Jag är något förvånad över att den föregående värderade talaren inte har hört talas om förfälskade jeans eller tröjor med felaktigt varumärke t.ex.

Anf. 114 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Det är litet trist att vi i de yttersta av dessa debattminuter skall drabbas av ett återremissyrkande, vill jag påstå. Det är tur att inte alla missnöjda motionärer yrkar på återremiss – då skulle vi inte ha annat att göra här i kammaren. När det gäller speciellt det här fallet har jag haft mycket nära kontakt med Lennart Hedquist kring de här sakerna och ägnat dem stort intresse, ungefär som Per Rosengren säger här. Jag har särskilt bett om att få ett rättsfall eller en faktamässig realistisk bakgrund till det här. Jag har också blivit utlovad det, men jag har nu av Lennart Hedquist fått reda på att han har förbisett detta. Då tycker jag att konsekvensen borde vara att han inte väckte det här yrkandet nu. Har han inte själv fullföljt den överenskommelse som jag tycker att vi har för att få en bra handläggning så får han återkomma.

Men eftersom han nu driver den här frågan så mycket i sak vill jag säga någonting även om det. Man kan ha olika uppfattning om saker och ting. Framför allt kan man ha olika uppfattning om frågor som inte har varit aktuella, inte har kommit upp och inte har diskuterats och analyserats tidigare. Så är det inte i det här fallet. Det här har analyserats i samband med förarbetena till köplagen, och man har efter avvägning funnit att det är rätt och bra som det är.

Det betyder alltså inte att i den här situationen – en helt teoretisk situation som Lennart Hedquist målar upp – skulle allt rättsskydd saknas och konsumenten stå fullständigt rättslös. Det är inte så. Hela batteriet av åtgärder i köplagen går att använda här.

Det finns också anledning att anknyta till vad Lennart Hedquist själv sade nyss i en replik till Rune Berglund. Han undrade om inte Rune Berglund har hört talas om förfälskning. Jo, det är en fråga om en förfälskning, och i så fall är det antagligen ett led i ett bedrägeri också. Då har vi hela brottsbalkens sanktionssystem bakom oss här. Detta är alltså en självklarhet.

Det finns nog ingen – inte heller Lennart Hedquist, hoppas jag – som vill göra gällande att lagutskottet inte skulle kämpa hårt för konsumentens rätt. Det gör vi varenda dag. Därför tycker jag, av olika skäl som jag försökt antyda här, att det skulle vara ett bra slut på den här debatten om Lennart Hedquist återkallade sitt återremissyrkande och i stället väckte en ny motion – bättre underbyggd och med hänvisning till de rättsfall och de verkliga situationer som finns. Då lovar jag – för egen räkning och, som jag tror, även för alla andras räkning i lagutskottet – att vi är beredda att se över detta en gång till.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Franchising och
rättsligt fel vid köp*

Anf. 115 LENNART HEDQUIST (m)

Herr talman! Jag är övertygad om att den svenska lagstiftningen i det här avseendet kommer att behöva ändras, och det inom en relativt snar framtid. Som jag upplever det är den icke modern i detta hänseende. Sedan kan Bengt Harding Olson säga att det finns andra instrument som t.ex. brottsbalken och bedrägerimål, men det allvarliga med den här typen av fall är ju att det är den som till sist blir sittande med Svarte Petter som har att klara ut frågan. Det är inte så lätt om t.ex. en grossist har varit involverad i ett bedrägeri och man får gå hela ledet tillbaka.

Det vore därför betydligt enklare att ha en köplag som klargör att materiella och immateriella fel i det här hänseendet är likartade, men det har den svenska lagstiftningen hittills av någon outgrundlig anledning hesiterat inför. Detta drabbar faktiskt konsumenten, eftersom det leder till att en återförsäljare icke har någon egentlig anledning att vara så uppmärksam på den här typen av fel.

Anf. 116 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Vi är utomordentligt uppmärksamma på hela problematiken med piratkopieringar, plagiat och allting sådant. Detta är ett intresse som finns både hos riksdagen och hos regeringen, och intresset stegras också internationellt. Vi följer de här frågorna kontinuerligt.

Jag tror att det så småningom finns anledning för lagutskottet att ingripa när det gäller de här frågorna, men då gäller det kanske inte främst det fall som Lennart Hedquist har konstruerat utan de verkliga fall som finns, både i Sverige och utomlands, där man missbrukar de immateriella rättigheterna.

Men detta löser vi inte här och nu. Jag är fullständigt övertygad om att det här återremissyrkandet inte förändrar placeringen av Svarte Petter. Han sitter nog där han sitter, återremiss eller inte.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 17 §.)

*Ersättningsrättsliga
frågor*

17 § Ersättningsrättsliga frågor

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1995/96:LU20
Ersättningsrättsliga frågor

Anf. 117 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Ett välfärdssamhälle värt namnet måste också vara ett rättssamhälle som garanterar sina medborgare skydd mot kränkningar. I det fullkomliga rättssamhället finns inga offer. Verkligheten är dess värre en annan. Många människor drabbas av övergrepp av varierande slag och från olika håll. I ett rättssamhälle får inga offer falla i glömska.

Herr talman! I vårt rättssamhälle finns beklagligtvis en offerkategori som tycks ha hamnat vid sidan om rättvisans skydd. Jag tänker på myn-

dighetsoffer, alltså de medborgare som drabbats av felaktig myndighetsverksamhet.

Våra myndigheter fungerar oftast väl men är naturligtvis inte ofelbara, och felaktiga myndighetsåtgärder kan hårt drabba enskilda människor. Det mest uppmärksammade fallet är bilhandlaren Halvar Alvgard, som till slut fick ersättning av staten av nåd eftersom lagen var otillfredsställande. Andra fall med myndighetsfel framgår av JO:s årliga ämbetsberättelse. Det kan handla om felaktig rättstillämpning, försenad handläggning, försummad service, underlåten kontroll eller felaktiga upplysningar men också om oriktiga frihetsberövanden eller andra tvångsåtgärder. Gemensamt för samtliga fall är att enskild person drabbats av skada.

Vid felaktig myndighetsutövning finns ett straffrättsligt ansvar, främst genom tjänstefelsbrottet. Men skadeståndsrätten är ofta viktigare för myndighetsoffren. Enligt gällande rätt har myndighetsoffret i vissa fall rätt till skadestånd. Men regelsystemet är otillfredsställande enligt allmän uppfattning. I princip krävs att vederbörande tjänsteman har varit vårdslös för att myndighetsoffret skall få skadestånd. Om så inte är fallet blir det inget skadestånd, även om myndighetsfel föreligger. Resultatet blir detsamma även om den drabbade inte gjort minsta fel själv.

Under lång tid har kritik framförts mot gällande rätt, och den kulminerade under Alvgardprocessen. En parlamentarisk utredning tillsattes under 1989, och efter en ingående analys presenterades ett förslag i juni 1993. Nu äntligen, efter upprepade efterlysningar i riksdagen, har justitieministern utlovat att ett lagförslag skall komma under 1996.

Förslagets innehåll är naturligtvis okänt för riksdagen, men förslaget borde visa stor generositet mot myndighetsoffren och i princip innebära att all felaktig myndighetsverksamhet skall föranleda skadestånd till den oskyldigt drabbade medborgaren. I varje fall borde det bli mycket lättare att få skadestånd vid felaktig myndighetsutövning och vid felaktig myndighetsinformation men också vid oriktiga frihetsberövanden samt vid lagligt våld, dvs. då polisen lagligen skadat utomstående till person eller egendom och den drabbade är utan skuld.

Herr talman! Jag vill förutom myndighetsoffer även belysa en speciell brottsofferkategori, nämligen de medborgare som råkat i en nödvärnssituation.

Det förelåg länge ett starkt behov av förtydligande av nödvärnsrätten. Under åtta år har jag därför väckt motioner om sådant förtydligande på en lång rad straffrättsliga och skadeståndsrättsliga punkter. Det är naturligtvis positivt att den medborgerliga rätten till självförsvar nu förtydligats på den straffrättsliga sidan, men det är beklagligt att skadeståndsproblematiken helt förbigås.

Nu gällande skadeståndsrätt i nödvärnsfallen bygger främst på dels allmänna rättsprinciper om frihet från skadestånd, dels skadeståndslagens allmänna regler om jämkning av skadestånd vid medvållande. Rättsläget beträffande skadeståndsfrågorna vid nödvärn är synnerligen oklart. Det är omvittnat av vanliga människor, av vanliga advokater och av utomordentligt kunniga rättsvetenskapsmän. Här krävs uppenbarlig-

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

en förtydligande lika väl som beträffande straffrätten. En översyn av skadeståndsrätten bör då också omfatta ett klarläggande av möjligheterna att få ersättning av Brottskadenämnden, länsstyrelserna och försäkringsbolagen.

Det är förvånande att skadeståndsaspekterna saknas i lagstiftningsärendet, med hänsyn till frågans stora betydelse för allmänheten och till att nödvärnsfrågan övervägts i tio år. Det är naturligtvis viktigt att slippa straff när man handlar i nödvärn, men även skadeståndsfrågan är av stort intresse, eftersom det ofta uppkommer skador på person eller personliga tillhörigheter.

Ett förtydligande av nödvärnsrätten även beträffande skadestånd är därför ett angeläget behov.

Herr talman! Det fullkomliga rättssamhället är måhända ouppnåeligt, men målet får aldrig lämnas ur sikte, för medborgarnas skull. Myndighetsoffer måste ju i vart fall hållas ekonomiskt skadeslösa, och medborgare som handlar i nödvärn har rätt att få veta om de riskerar att drabbas av skadestånd. Därför måste kampen gå vidare, och deras rätt får inte falla i glömska, i ett samhälle som gör anspråk på att vara ett rättssamhälle.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 och 2.

Anf. 118 BENGT KRONBLAD (s)

Herr talman! I lagutskottets betänkande nr 20 behandlar utskottet sju motioner som gäller olika skadestånds- och försäkringsrättsliga frågor. Motionerna har väckts under den allmänna motionstiden 1995. De skadeståndsrättsliga motionsspörsmålen rör det allmännas skadeståndsansvar, utmätning av ersättning för frihetsinskränkning, skadestånd till efterlevande och skadeståndsansvar vid nödvärn. De försäkringsrättsliga frågorna gäller obligatorisk ansvarsförsäkring för sjöfart och luftfart, utvidgat ansvar för trafikförsäkringen och försäkringsersättning till dem som försöker stoppa brott.

Utskottet avstyrker bifall till samtliga dessa motioner.

Herr talman! Angående det allmännas skadeståndsansvar gäller den grundläggande regeln som finns i 2 kap. 1 § skadeståndslagen. Detta lagrum innebär att var och en som uppsåtligt eller av vårdslöshet vållar person- eller sakskada är skyldig att ersätta skadan. Skadeståndslagen innehåller särskilda regler om arbetsgivares s.k. principalansvar. Enligt 3 kap. 1 § är arbetsgivaren ansvarig för skada som vållas av hans arbetstagare genom fel eller försummelse i tjänsten. Regler om skadeståndets bestämmande finns i 5 kap. Den som har tillfogats personskada kan enligt 5 kap. 1 § få ersättning både för ekonomisk skada och för ideell skada. Som ekonomisk skada ersätts sjukvårdskostnader och andra utgifter till följd av skadan samt förlorad arbetsförtjänst och framtida inkomstförlust. Ideell skada gottgörs i form av ersättning för sveda och värk samt lyte eller annat stadigvarande men. Sveda och värk avser skadeföljder under den akuta sjukdomstiden, medan lyte och men omfattar bestående lidande eller obehag. Till ideell skada hänförs även vissa olägenheter i övrigt till följd av skadan.

Arbetsgivarens principalansvar enligt 3 kap. 1 § omfattar inte endast enskilda arbetsgivare utan också de offentliga. Är det fråga om myndighetsutövning sträcker sig statens och kommunernas ansvar längre än andra arbetsgivares. I enlighet härmed svarar det allmänna inte bara för person- och sakskada utan också för ren förmögenhetsskada när fel eller försummelse begåtts vid myndighetsutövning.

Herr talman! Bengt Harding Olson anser i motion L601 att det är hög tid att modernisera skadestandsreglerna vid felaktig myndighetsverksamhet. Det nuvarande regelsystemet för skadestånd vid felaktig myndighetsutövning är otillfredsställande från de drabbades synpunkt.

Utskottet kan inte finna annat än att de förslag som Kommittén för översyn av det allmänna skadestandsansvar lagt fram ligger i linje med motionsönskemålen. I kommitténs betänkande föreslås sålunda en ny regel om ansvar för felaktig myndighetsinformation i 3 kap. 3 § i lagen. Enligt utskottets mening bör resultatet av det fortsatta arbetet med beredning av ärendet därmed avvaktas. Något tillkännagivande eller någon annan åtgärd från riksdagens sida kan för närvarande inte anses påkallade.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr talman! Angående skadestandsansvar vid nödvärn finns i 25 kap. brottsbalken allmänna regler om ansvarsfrihet. Här anges de omständigheter som fritar någon från ansvar för straffbelagd gärning. En sådan omständighet är att någon handlat i nödvärn. Bestämmelsen innebär att en gärning som någon begår i en nödvärnssituation och som håller sig inom gränserna för nödvärnsrätten inte skall medföra ansvar.

Nödvärnsrätten föreligger enligt paragrafen i fyra olika situationer. Först anges det fallet att någon söker avvärja ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom. I en andra punkt nämns den situationen att någon söker betvinga den som med våld eller hot om våld eller på annat sätt hindra att egendom återtas på bar gärning. Den tredje nödvärnssituationen gäller att någon söker hindra annan att olovligen tränga in i rum, hus, gård eller fartyg. Slutligen föreskrivs att nödvärnsrätt föreligger då någon söker att från utrymmen av nyss nämnt slag avlägsna någon annan, som trängt in olovligen eller, om det är bostad, annars vägrar att på tillsägelse lämna denna.

Herr talman! Bengt Harding Olson har i motion L603 tagit upp frågan om skadestandsansvar vid nödvärn. I motionen hänvisas till översynen av den straffrättsliga regleringen av just nödvärn.

Utskottet vill med anledning av vad som anförts i motionen peka på att det finns vissa grundläggande skillnader mellan straffrättens och skadestandsrättens uppbyggnad. Inom straffrätten gäller legalitetsprincipen, som innebär att det krävs ett stadgande i lag eller i annan författning för att en handling skall kunna utgöra brott och således kunna leda till utdömande av en straffrättslig påföljd. På grund härav föreligger behov av en detaljerad reglering även av de omständigheter, t.ex. nödvärn, som utesluter straffrättsligt ansvar. Inom skadestandsrätten gäller inte legalitetsprincipen på samma sätt som inom straffrätten. Skadestandsansvarets yttersta omfattning bestäms av allmänna rätts-

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Ersättningsrättsliga
frågor*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

principer och generella ansvarsregler. Bedömningen i ett enskilt fall av frågan om skadeståndsskyldighet föreligger får ske med hänsyn till det ansvar som enligt författning eller allmänna rättsprinciper kan utkrävas. I linje härmed torde inte heller de omständigheter som utesluter skadeståndsansvar närmare kunna preciseras i lag, även om utgångspunkten för bedömningen i många enskilda fall kan tas i den straffrättsliga regleringen av grunderna för ansvarsfrihet.

Mot bakgrund av det anförda kan utskottet för sin del inte finna skäl för en sådan översyn som begärs i motionen. Utskottet avstyrker därför bifall också till denna motion.

Herr talman! Med detta föreslår jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 119 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Jag har naturligtvis insett att Bengt Kronblad skulle vara nöjd med utskottets utlåtande. Men jag skall ändå litet mer personligen ställa några frågor till Bengt Kronblad. Jag börjar med myndighetsoffer.

Är Bengt Kronblad verkligen nöjd med den lag som finns nu eller tycker han att den är fel? Min utgångspunkt är att oskyldigt drabbade medborgare skall få ersättning vid felaktig myndighetsverksamhet. Ställer Bengt Kronblad upp på detta?

Beträffande nödvärnsfallen vill jag också ställa en fråga. Tycker Bengt Kronblad att det är viktigt att medborgare som hamnar i en nödvärnssituation också vet om de kan drabbas av skadeståndskrav, även om de slipper straff?

Detta tycker jag är några frågor som är utomordentligt viktiga. För, som jag har sagt, det här handlar om grundläggande frågor i ett rättssamhälle. Jag väntar med spännt intresse på vilka svar Bengt Kronblad skall lämna.

Anf. 120 BENGT KRONBLAD (s)

Herr talman! I princip kan vi vara fullständigt överens om att den som vidtar åtgärder, nödvärn eller annat, självklart inte skall bli lidande av sina insatser. Det är den principiella delen. Bengt Harding Olson inledde också sitt anförande med att hävda de mänskliga rättigheterna och det är en självklarhet.

Jag vill gärna litet grand kommentera fallet Halvar Alvgård. Som tur är för Bengt Harding Olsons aktivitet i riksdagen finns detta fall. Det är intressant att se att Bengt Harding Olson återigen börjat engagera sig så kraftfullt i detta. Så var också fallet fram till 1991, då Bengt Harding Olson var mycket aktiv. Men först efter 1994 års val har han återigen engagerat sig både med motioner och direkta frågor till justitieministern. Jag instämmer gärna i justitieministerns kommentar till Bengt Harding Olson från den 6 februari: Det är tydligt och klart att tilltron till den socialdemokratiska regeringens möjligheter att lösa sådana problem är betydligt större, då Bengt Harding Olson låg ganska lågt under den treåriga period när vi hade borgerlig regering.

Anf. 121 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Det är beklagligt att jag inte fick svar på någon fråga, utan bara fick ett raljerande över att det här ärendet faktiskt missköttes av den borgerliga regeringen. Det är rätt. Men det betyder väl inte att inte den socialdemokratiska regeringen skall göra någonting. Därför vill jag än en gång påpeka detta. Vad är det för fel på utgångspunkten, Bengt Kronblad, att varje oskyldig medborgare som drabbas av felaktig myndighetsverksamhet bör få skadestånd utan en massa undanflykter?

Jag kan väl passa på att nämna också att jag inte är nöjd med utredningens förslag. Jag vill att man skall gå mycket längre. Men det är en annan debatt.

I nödvärnsfallen är det oerhört viktigt att människor som har hamnat i en sådan situation vet vad som gäller skadeståndsrättsligt. Bengt Kronblad skall slippa frågan om han känner till rättsläget. Jag vet svaret. Det verkliga svaret är att ingen människa känner till den rättsliga situationen, om man drabbas av skadeståndskrav eller inte om man är i nödvärnssituation. Därför kan inte heller Bengt Kronblad svara, han skall slippa min fråga.

Det är oerhört viktigt och, som jag säger, det är en angelägenhet som det borde föreligga enighet om, att ett välfärdssamhälle förutsätter ett rättssamhälle. Där får inga, jag poängterar *inga* offer känna sig nonchalerade eller bortglömda. Sådan är situationen just nu beträffande de två offerkategorier som jag har nämnt.

Anf. 122 BENGT KRONBLAD (s)

Herr talman! Jag vill gärna hänvisa till det jag sade i mitt förra inlägg, att såväl de som gör nödvärnsinsatser som de som kan bli utsatta för andra skador självklart skall ha sitt skydd i olika delar. Jag förstår dock inte Bengt Harding Olsons sätt att resonera när han undrar vad socialdemokraterna gör. I utskottets betänkande skriver vi fullständigt klart att det är en kommitté som arbetar med det här. Enligt utskottets mening kommer resultatet av den beredning som nu pågår att behandlas när ärendet ligger på riksdagens bord, med andra ord så pågår det här arbetet.

Samma sak gäller också den andra frågan. Där pågår det ett beredningsarbete. Vi kommer under de närmaste åren här i riksdagen att ha möjlighet att ta fram en ny lagstiftning som jag hoppas också kommer att tillfredsställa Bengt Harding Olsons uppfattningar i de här frågorna.

Anf. 123 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Tack så mycket för det beskedet, Bengt Kronblad. Jag uppskattar verkligen att det kommer ett lagförslag. Vi behöver inte träta om vem som har gjort sig skyldig till dröjsmålet i det här läget. Jag är glad över att förslaget kommer.

Men det som är ännu mer intressant är naturligtvis vad propositionen innehåller. Då har vi en metod här i riksdagen, vilken kan starkt ifrågasättas, att vi inte skall tala om hur vi tycker att den kommande lagen och den kommande propositionen skall se ut.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Ersättningsrättsliga
frågor*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Ersättningsrättsliga
frågor*

Jag tycker att det vore en styrka om vi oftare från den här kammaren talade om vad vi ville, så att Rosenbad vet det. Det är därför som jag har reserverat mig. Det är därför jag talar om hur myndighetsoffer skall hanteras i det här landet. Jag talar om och menar: Oskyldigt drabbade myndighetsoffer skall hållas skadeslösa. Det tycker jag att den här propositionen skall innefatta. Lagutskottet borde ha tagit chansen och talat om för regeringen att så vill vi ha det.

Jag ställer frågan än en gång till Bengt Kronblad: Ställer Bengt Kronblad upp på den grundläggande självklara rättssäkerhetsprincipen att myndighetsoffer som oskyldigt drabbas av felaktig myndighetsverksamhet skall ha rätt till skadestånd? Eller skall de inte ha det?

Anf. 124 BENGT KRONBLAD (s)

Herr talman! Vi har nu att behandla ett antal motioner. Med anledning av de motionerna har vi hänvisat till att det pågår ett beredningsarbete. Riksdagen kommer av regeringen att få ett underlag till beslut. Något utskottsinitiativ som eventuellt skulle kunna tidigarelägga den här lagstiftningen någon vecka kan vi inte ha något behov av.

Däremot är det fullständigt klart att vad lagen slutligen kommer att innehålla, ja, det kommer lagutskottet att vara delaktigt i att skriva inför riksdagens beslut. Sitter Bengt Harding Olson kvar i lagutskottet vid det tillfället har Bengt Harding Olson också möjlighet att aktivt delta i det arbetet. Det är fördelen med att ha en socialdemokratisk regering, för under den borgerliga perioden fick Bengt Harding Olson inte ens fram någonting att diskutera i utskottet. Där är skillnaden, Bengt Harding Olson.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

SfU6 Tvåpartsprocess

Mom. 1 (partsställningen)

1. utskottet

2. res. (v)

Votering:

290 för utskottet

17 för res.

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 72 m, 21 c, 23 fp, 17 mp, 14 kds

För res.: 17 v

Frånvarande: 18 s, 8 m, 6 c, 3 fp, 5 v, 1 mp, 1 kds

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**KU26 Nya bestämmelser för traktaments- och reseersättning m.m.
till riksdagens ledamöter**

Prot. 1995/96:76
27 mars

Mom. 8 (kostnadsersättning och viss teknisk utrustning)

1. utskottet

2. res. 3 (v, mp)

Votering:

291 för utskottet

17 för res. 3

4 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 74 m, 22 c, 23 fp, 13 v, 14 kds

För res. 3: 1 v, 16 mp

Avstod: 3 v, 1 mp

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 5 v, 1 mp, 1 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU7 Information och resultatstyrning

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU11 Kredit knuten till det statliga riskfinansieringssystemet

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU15 Vissa processrättsliga frågor

Mom. 1 (kyrkofrid)

1. utskottet

2. res. (v, mp, kds)

Votering:

262 för utskottet

50 för res.

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 74 m, 22 c, 22 fp

För res.: 1 fp, 18 v, 17 mp, 14 kds

Frånvarande: 17 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

JuU17 En ny lag om domstolsärenden

Mom. 1 (fakultativ eller obligatorisk vittnesed)

1. utskottet

2. res. 1 (m, c, fp, kds)

Votering:

179 för utskottet

134 för res. 1

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 17 v, 17 mp

För res. 1: 74 m, 22 c, 23 fp, 1 v, 14 kds

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Mom. 2 (ersättning för rättegångskostnad)

1. utskottet

2. res. 2 (m, c, fp, mp, kds)

Votering:

163 för utskottet

150 för res. 2

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 18 v

För res. 2: 74 m, 22 c, 23 fp, 17 mp, 14 kds

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU18 Familjerättsliga frågor

Mom. 5 (registrering utomlands)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottets hemställan

2. hemställan i res. 3 (v, mp)

Votering:

274 för utskottet

36 för res. 3

3 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 74 m, 21 c, 20 fp, 14 kds

För res. 3: 1 c, 18 v, 17 mp

Avstod: 3 fp

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 2 (fp)

Votering:

269 för utskottet

29 för res. 2

11 avstod

40 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 74 m, 21 c, 1 fp, 10 v, 4 mp, 14 kds

För res. 2: 22 fp, 7 v

Avstod: 1 c, 10 mp

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 5 v, 4 mp, 1 kds

Mom. 6 (nordisk partnerskapskonvention)

1. utskottet

2. res. 4 (v, mp)

Votering:

273 för utskottet

36 för res. 4

1 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 73 m, 21 c, 22 fp, 13 kds

För res. 4: 1 c, 18 v, 17 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 17 s, 7 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 7 (sambor av samma kön)

1. utskottet

2. res. 5 (v, mp)

Votering:

276 för utskottet

36 för res. 5

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 74 m, 21 c, 22 fp, 14 kds

För res. 5: 1 c, 18 v, 17 mp

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1995/96:76

27 mars

Fel! Okänt

växelargument.

Prot. 1995/96:76
27 mars

***Fel! Okänt
växelargument.***

LU19 Franchising och rättsligt fel vid köp

Återförvisningsyrkande (m)

För bifall räckte att en tredjedel av de röstande anslöt sig till detta.
Talmannen konstaterade att mindre än en tredjedel av de röstande hade bifallit återförvisningsyrkandet.

Kammaren hade således avslagit återförvisningsyrkandet med acklamation.

Mom. 1 (franchising)

1. utskottet

2. res. (v)

Votering:

291 för utskottet

20 för res.

2 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 143 s, 73 m, 22 c, 23 fp, 16 mp, 14 kds

För res.: 2 s, 18 v

Avstod: 1 m, 1 mp

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Mom. 2 (rättsligt fel)

Yrkanden:

1. utskottet

2. mot. 1994/95:L901 (m)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation

LU20 Ersättningsrättsliga frågor

Mom. 1 (det allmännas skadeståndsansvar)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

291 för utskottet

22 för res. 1

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 145 s, 74 m, 22 c, 1 fp, 18 v, 17 mp, 14 kds

För res. 1: 22 fp

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Mom. 4 (skadeståndsansvar vid nödvärn)

1. utskottet

2. res. 2 (fp)

Votering:

290 för utskottet

23 för res. 2

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 74 m, 22 c, 18 v, 17 mp, 14 kds
För res. 2: 23 fp
Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 1 kds

Prot. 1995/96:76
27 mars

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att kulturutskottets betänkande KrU11, utbildningsutskottets betänkande UbU7 och trafikutskottets betänkande TU14 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Meddelande om fredagen den 29 mars

Tredje vice talmannen meddelade att utöver torsdagens aktuella debatt och frågestund uppgick den anmälda talartiden för ärendebehandling till över 7 timmar och att det därför fanns anledning att anta att ärendebehandlingen måste slutföras under fredagen.

Meddelande om information från regeringen

Tredje vice talmannen meddelade att *fredagen den 29 mars kl. 9.00* skulle justitieminister Laila Freivalds lämna information om förhandlingsläget beträffande Sveriges deltagande i Schengensamarbetet.

18 § Jämställd idrott, m.m.

Jämställd idrott, m.m.

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU11
Jämställd idrott, m.m.

Anf. 125 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Vid riksidrottsmötet i slutet av föregående år fick frågan om jämställd idrott sitt stora genombrott. Diskussionen om jämställd idrott har förts inom Riksidrottsförbundet under många år. Man har även en jämställdhetsplan, osv. Många här i riksdagen har också motionerat om jämställd idrott.

Vid föregående års riksmöte höjdes ribban, och målen för jämställd idrott skall nu klargöras. I kulturutskottets betänkande formuleras en mycket positiv inställning till de motioner om jämställd idrott som lades fram vid föregående motionstillfälle. Mycket av det som tas upp i

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

motionerna finns också med i Fritidsutredningens delbetänkande som nu är ute på remiss.

Jämställdhet kan uttryckas på flera sätt. Åtgärder kan formuleras konkret eller uttryckas som allmän välvillighet. Eftersom jag tycker att det finns öppningar för flera tolkningar vill jag gärna förtydliga hur Miljöpartiet ser på jämställd idrott.

Flickor och kvinnor måste duga som de är. Ingen skall behöva ändra sig för att få tillgång till de offentliga pengar som i dag går till fritidssektorn. Fritid måste även fortsättningsvis vara just fri tid, organiserad utifrån fria val. Förändringar vad avser jämlik tillgång på t.ex. träningstider är på gång ute i kommunerna. Men jämställdhet handlar främst om konkret omfördelning av pengar. Det ekonomiska stödet skall fördelas på ett sådant sätt så att flickor får stöd för den idrott de faktiskt utövar. De skall inte behöva göra om sig.

Den vanligast tjejsporten är ridsport. Men fortfarande är det mer än tre gånger så dyrt att utöva ridsport som t.ex. ishockey. Om ridsporten dessutom beläggs med moms – EU-direktiven kan tolkas så – minskar möjligheterna av ekonomiska skäl än mer för flickor att utöva den idrott de älskar allra mest. Ridsporten är en stor folkrörelse i Sverige. Jag vill se konkreta förslag på hur denna sport skall gynnas.

Glöm inte att ett övergripande mål för statsbidragen till föreningslivet är att främja jämställdhet mellan könen. Rekryteringen av nya medlemmar har minskat de senaste åren. I vissa avseenden har den också stagnerat. Det är framför allt andra verksamheter som lockar flickor och kvinnor.

I Fritidsutredningens delbetänkande konstateras också att det är svårt att definiera vad flickors och kvinnors fritid är för någonting. Många flickor väljer en fritidsverksamhet som t.ex. dans eller motionsgymnastik på gym i stället för bandy och basket. Hela fritids- och idrottsbegreppet måste därför omdefinieras för att kunna bli jämställt. Även om pengar satsas på fritidsverksamhet som vänder sig till båda könen, är det inte ovanligt att formerna och ledningen av en fritidsverksamhet utgår från värderingar som inte alltid överensstämmer med flickors och kvinnors behov, eller ens deras intressen.

Ökad kunskap, som utredningen *Kön, makt och kunskap* bidrar med, och ökad vilja till konkret omfördelning av pengar måste till. Jag hoppas innerligt att dessa förändringar inte ligger alltför långt fram i tiden.

Anf. 126 LARS LILJA (s)

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Frågorna i kulturutskottets betänkande KrU11 om jämställd idrott m.m. har i stor samstämmighet behandlats av utskottet, och har som synes inte resulterat i några reservationer.

Som utskottsföreträdare anser jag att jämställdhetsfrågorna inom idrotten är mycket viktiga. Utskottet har klargjort detta i föreliggande betänkande, och även vid tidigare behandling av dessa frågor.

De frågor som tas upp i det särskilda yttrandet om idrottsrörelsens jämställdhetsmål m.m. behandlas i den s.k. Fritidsutredningen, som nu

är ute på remiss. Utskottet anser därför att resultatet av utredningens slutbetänkande inte bör föregripas.

Jag yrkar därför bifall till utskottets enhälliga hemställan som helhet i betänkandet.

Anf. 127 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Herr talman! Utskottets avslag på motionerna är inte ett uttryck för att dessa inte är bra, precis som Lars Lilja sade. De avslogs därför att det var formellt riktigt att göra så, med hänvisning till den praxis som finns, och med anledning av att frågorna kommer att behandlas när propositionen, som bygger på *Fritid i förändring*, kommer.

Därmed inte sagt att frågan är mindre viktig. Riksidrottsförbundet har långt kvar innan de fastlagda målen är uppfyllda. Även om utredningen *Fritid i förändring* är en bra beskrivning av läget, är risken stor att de ekonomiska frågorna återigen sätter krokben för den vilja vi politiker har att få en rättvis fördelning av medel inom idrotten. Fördelningen skall vara rättvis i flera avseenden, t.ex. för män och kvinnor, invandrare och svenskar, handikappade och icke handikappade.

Det är viktigt att få minoritetsgruppers situation belyst. I Fritidsutredningen tar man på s. 123 upp invandrarnas situation. Idrott är ett sätt för de här grupperna att komma in i det svenska samhället. Att använda idrotten för att motarbeta främlingsfientlighet tror jag är en bra metod. Idrott finns ju nästan överallt i världen, och dess språk är universellt. Detta gör att språk och etnisk bakgrund inte har någon betydelse för den som vill göra sig gällande. Man kan därför genom idrotten visa att man duger och bli respekterad som man är. Med anledning av detta avser jag att återkomma i budgetarbetet med krav på särskilda satsningar på idrott som en hjälp till integration.

Jag vill passa på att fråga om någon av de socialdemokratiska ledamöterna här vet när den proposition som skall bygga på betänkandet *Fritid i förändring* väntas komma. Kanske kan Lars Lilja, som har varit uppe i debatten, svara på det.

Fritidsutredningen kom bl.a. fram till att stat och kommun satsar mer på idrott än på kultur, mer på anläggningar än på fritidsgårdar och mer på pojkar än på flickor. Så borde det faktiskt inte vara. Därför föreslår man bl.a. vad gäller statlig verksamhet

- att jämställdhet skall vara ett övergripande mål i statens bidrag och övriga styrmedel inom fritidsområdet och
- att riktlinjer för statlig fritidspolitik utformas och att denna utgår från jämställdhet.

Vad gäller kommunerna föreslår man

- att kommunerna skall genomföra kultur- och fritidsvaneundersökningar,
- att jämställdhetskonskvensanalyser görs vid den kommunala fysiska planeringen vid såväl ny- som om- och tillbyggnation och
- att kommunerna prövar självförvaltningsorgan för att eftersöka en bred medborgerlig och tvärsektoriell sammansättning.

Herr talman! Listan kan göras lång, och Fritidsutredningen tar upp många goda förslag till förbättringar. Jag vill därför upprepa frågan om

Prot. 1995/96:76

27 mars

**Fel! Okänt
växelargument.**

Prot. 1995/96:76
27 mars

när propositionen kommer, så att vi verkligen på allvar kan börja arbeta med de här så viktiga frågorna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 20 §.)

Tilläggsbudget m.m.

19 § Tilläggsbudget m.m.

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1995/96:UbU7
Tilläggsbudget m.m. (prop. 1995/96:105 delvis)

Anf. 128 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Herr talman! Jag har tillsammans med ledamöter från Folkpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet fogat ett särskilt yttrande vid utbildningsutskottets betänkande. Bakgrunden till yttrandet vill jag gärna helt kort redogöra för här i kammaren i dag.

Vid utbildningsutskottets sammanträde beslutade majoriteten att uppskjuta behandlingen av de förslag som gäller anslag under Utbildningsdepartementet i tilläggspropositionen liksom även de motioner som väckts i anslutning till dessa. Ärendet kommer i stället att tas upp i tilläggsproposition nr 2, som har aviserats komma i april månad. Beslut i frågan tas inte av riksdagen förrän den 11 juni i år.

Förre statsministern Ingvar Carlsson talade i samband med regeringsförklaringen 1994 om vikten av förutsägbarhet och fasta spelregler för att kunna säkerställa en hög och jämn kvalitet och en effektiv resursanvändning i en verksamhet.

Jag skulle själv vilja göra tillägget att förutsägbarhet också är ett villkor för att de anställda skall känna den trygghet som är grunden för ett skapande och kreativt arbete – vilket jag anser att utbildning och folkbildning i högsta grad är. Regeringens oklara och när det gäller folkhögskolorna rent motsägelsefulla budskap försvårar ett effektivt resursutnyttjande och gör att planeringen av verksamheten riskerar att bli ryckig.

Såväl inom högskolan som inom komvux och folkbildning har man ansträngt sig för att möta de akuta utbildningsbehov för olika grupper som uppstått som en följd av det svåra arbetsmarknadsläget. Med stort engagemang och omsorg har man åtagit sig den viktiga uppgiften att bidra till den kompetenshöjning som enligt samtliga politiska partier är en av de mest betydelsefulla grundstenarna i kampen mot en alltmer förlamande arbetslöshet. Särskilt folkhögskolorna har ansträngt sig till det yttersta för att uppfylla kraven och ta ett samhällsansvar – och de har lyckats mycket väl med den uppgiften.

Jag vill här citera några rader ur tidningen Skolvärlden nr 5, som kommit nu i mars. Där skriver man:

”En grundläggande tanke för folkhögskolan är att stärka självförtroendet. Numera är det inte bondpojkar som behöver få råg i ryggen inför

fina pojkar i vita mössor; nu gäller det allt oftare luggslitna och av livet tilltufsade arbetslösa och sådana som inte känt sig hemma i den vanliga skolan. Att plugga utan självförtroende är hopplöst. Och självkänslan ökar ju mer man lär sig och ser att man klarar av. Att stärka självförtroendet blir därmed den allra viktigaste pedagogiken.”

Det är så här folkhögskolan fungerar. Den behövs som ett mycket viktigt komplement till annan vuxenutbildning. Dess värre insåg inte regeringen detta i den tilläggsproposition som vi nu har att behandla. Den föreslog, utan motivering, en 40-procentig nedskärning av anslagen till extra utbildningsåtgärder, som riktar sig just till de arbetslösa, vilket skulle ha inneburit att många folkhögskolor tvingats lägga ned flera av sina kurser.

Det blev en veritabel chock för alla folkbildare. Förvirringen ökade när regeringen, nästan samtidigt, i den s.k. Perssonplanen, utlovade en jättesatsning på vuxenutbildning med 70 000 nya platser.

Det är skönt att regeringen nu – och det säger jag med tacksamhet – tycks ha kommit på andra och bättre tankar. Genom skolministerns uttalanden och också genom det brev som undertecknats av både utbildningsutskottets och kulturutskottets ordförande har vad jag uppfattar som bindande löften givits att minst lika många utbildningsplatser kommer att erbjudas vuxenutbildningen under läsåret 1996/97.

Min och de andra ledamöternas kritik gäller alltså i nuläget inte själva sakfrågan. Vad vi vänder oss emot är den brist på samordning och framförhållning som regeringen har visat. Detta drabbar utbildningsanordnarna, särskilt folkhögskolorna, hårt. Dessa är små arbetsplatser med starkt begränsade ekonomiska resurser, och man har inte råd att chansa vare sig då det gäller åtaganden för personal eller då det gäller lokaler. Jag kan själv som ordförande i en folkhögskolestyrelse bekräfta detta.

Jag hoppas nu att vi kan räkna med en förutsägbar och mer stabil politik inom det här området och att antalet utbildningsplatser kommer att permanentas i större utsträckning än tidigare.

Anf. 129 INGER DAVIDSON (kds)

Herr talman! Också jag vill mycket kort motivera varför vi står bakom det särskilda yttrandet vid det betänkande från utbildningsutskottet som nu behandlas.

I partiledardebatten i dag på morgonen räknade statsministern upp fyra områden som regeringen i första hand vill satsa på och prioritera under den här perioden. Det gällde först satsning på utbildning och kompetensutveckling.

Hur ser det då ut i verkligheten? I tilläggsbudgeten i höstas föreslog regeringen kraftiga minskningar av de anslag till folkhögskolor och komvux som har införts av arbetsmarknadspolitiska skäl, knappast på grund av att det arbetsmarknadspolitiska läget har förändrats.

Utvärderingar visar att regeringen under ett bekymmersamt arbetsmarknadspolitiskt läge har kunnat lita till utbildningsanordnarnas förmåga att snabbt och flexibelt kunna anordna utbildningar med särskilda arbetsmarknadsmedel. De har med råge kunnat fylla platser som de

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

förväntats bidra med. På det sättet har många, både unga och äldre, som annars skulle ha gått arbetslösa fått en meningsfull och utvecklande uppgift.

Reaktionerna på nedskärningarna blev därför stora, inte bara här i kammaren – bl.a. från oss kristdemokrater – utan också bland dem som, om förslaget hade genomförts, skulle ha tvingats avbryta sina studier.

Det fanns en tydlig risk för att förslaget skulle få samma konsekvenser som när regeringen i somras drog in barnstödet för studerande med svux och svuxa. En stor grupp av framför allt ensamstående mammor tvingades helt enkelt avbryta sina studier med kort varsel. Många av dem lever i dag på socialbidrag.

På grund av de häftiga reaktionerna har regeringen, via majoriteten i utskottet kan man väl säga, dess bättre insett att man var inne på fel väg.

Man kan inte ge med ena handen, genom att tala om tiotusentals nya utbildningsplatser, samtidigt som man med andra handen drar in 10 000 platser för dem som allra bäst behöver det kompetenslyft som regeringen talar om och som vi gärna vill vara med och bidra till.

För de studerandes skull är vi kristdemokrater alltså glada över att förslaget drogs tillbaka. Ett nytt förslag är nu aviserat till vårbudgeten i april.

För utbildningsanordnarna som skall hålla lokaler i tillräcklig mängd och som skall ha framförhållning när det gäller att anställa lärare och annan skolpersonal orsakar regeringens ryckighet stora problem.

Nu förväntar vi oss dels att de planerade neddragningarna inom komvux och folkhögskolorna verkligen inte blir av, dels att långsiktigheten blir bättre i kommande förslag. Annars är risken överhängande att kvaliteten på undervisningen blir lidande.

Anf. 130 JAN BJÖRKMAN (s)

Herr talman! När vi nu behandlar det här betänkandet vill jag först konstatera att utbildningsutskottet är enigt i dessa frågor. Det vi nu har hört berör egentligen i huvudsak ett område som hamnar inom kulturutskottets domäner, nämligen folkbildningen och anordnarnas situation just nu.

Med anledning av det som är sagt skulle jag gärna vill säga några ord.

En stor satsning på utbildning är gjord under 90-talet, och den socialdemokratiska regeringen och riksdagen går vidare på samma väg, genom att öka utbildningsvolymen. Jag skulle vilja citera några rader ur regeringsdeklarationen när det gäller satsningen på utbildning eller det som statsministern kallade den tredje hörnstenen och det livslånga lärandet. Det står:

”Sverige skall konkurrera med hög kompetens, inte med låga löner. Idén om det livslånga lärandet skall förverkligas.”

Och dessutom, litet längre ned:

”Ytterligare 100 000 personer skall få möjlighet till reguljär utbildning, varav 70 000 i vuxenutbildning. De som hittills har fått minst del

av samhällets utbildningsresurser skall prioriteras. Arbetslösa skall få möjlighet att skaffa sig en gymnasieutbildning.”

Tydligare signal om regeringens ambitioner på utbildningsområdet och starkare markering av utbildning, kunskap och kompetens har väl sällan eller aldrig givits.

Jag tycker också att det är viktigt att konstatera att både de som har arbete i dag och de som saknar arbete skall få chansen att stärka både sin attraktivitet på arbetsmarknaden och sin roll som samhällsmedborgare och få möjlighet till en personlig utveckling.

Jag tycker, i samband med det som Britt-Marie Danestig-Olofsson och Inger Davidson har sagt, att det efter regeringens signal om en kompletterande tilläggsbudget är rimligt att vi i utskottet behandlar de bägge tilläggsbudgetarna i ett sammanhang.

Vi har också i utbildningsutskottets betänkande konstaterat att regeringen har aviserat ytterligare förslag i april om medel till extra utbildningsplatser för hösten 1996. Det har också konstaterats i det särskilda yttrande som Britt-Marie Danestig-Olofsson och Inger Davidson står bakom att så är fallet. Jag tycker att det finns anledning att konstatera att regeringen fullföljer sin stora satsning på utbildning.

Därmed vill jag yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande.

Anf. 131 INGER DAVIDSON (kds)

Herr talman! Jag håller med om att det står oerhört vackra ord i regeringsförklaringen. Men det jag konstaterar är att de inte stämmer överens med det som har hänt.

Jag vet också att vi skall debattera den här frågan vid ett senare tillfälle, men jag vill ändå markera detta: I regeringsförklaringen säger man att man skall satsa på dem som har haft minst tillgång till utbildning. Ändå plockar man bort barntillägget så att lågutbildade, ensamstående mammor tvingas avbryta sina studier. Dessutom föreslår man en nedskärning med 10 000 platser bland de arbetslösa på folkhögskolor och komvux. Det rimmar illa med de storslagna orden i regeringsförklaringen.

Jag är som sagt glad att man har dragit tillbaka det senare förslaget. Jag skulle önska att man gjorde samma sak när det gäller barntillägget.

Anf. 132 JAN BJÖRKMAN (s)

Herr talman! Som Inger Davidson är väl medveten om var situationen efter valet 1994 tyvärr den att 40 % av statens budget var ofinansierad. Eftersom Inger Davidson satt i den regering som hade huvudansvaret för detta är det väl bekant.

Det innebär att vi i dag – till skillnad från vad kds har påstått, både i förmiddags och nu – inte har utrymme för att vara alla goda gåvors givare utan tyvärr har varit tvingade att vidta besparingsåtgärder inom ett stort antal områden. Vi hade gärna sett att vi hade sluppit att vidta dessa åtgärder, och så hade kanske varit fallet om vi hade varit i ett annat ekonomiskt läge än det som vi befinner oss i just nu.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Om planeringsläget kan man väl kort säga att det inte är någon ovanlig eller obekant situation att skolor inte alltid har de goda planeringsförutsättningar som man kanske skulle önska. Det hände också under den förra regeringens tid att långsiktiga förslag inte kom i budgetpropositionen utan i tilläggsbudgeten under våren, så det är inte något nytt.

Däremot skulle jag som folkbildare vilja säga att jag av egen erfarenhet vet att det finns en mycket stor förmåga till flexibilitet inom folkbildningen och bland anordnarna som bidrar till att vi åstadkommer det nationella kompetenslyftet och långsiktigt får en ökad satsning på utbildning.

Jag tror att den signal som regeringen har gett om ytterligare utbildningsplatser säkert har gått fram till de anordnare som utgör viktiga bidrag i det nationella kompetenslyftet.

Anf. 133 INGER DAVIDSON (kds)

Herr talman! Det är lätt att alltid hänvisa till den föregående regeringen när man hamnar i trängda lägen, eftersom man då slipper att tala om vad man själv gör.

Det handlar alltid om prioriteringar när man skall spara. Jag kan bara ge ett exempel på att man kunde ha handlat annorlunda i det läge som vi har i dag. Regeringen har föreslagit stipendier för basår på 10 000 kronor till enskilda elever som har genomgått en basårsutbildning. Samtidigt drar man in barnstödet till framför allt de ensamstående mammorna som läser med svux och svuxa.

Det tycker jag är en alldeles felaktig prioritering. Jag vet mycket väl att vi har små ekonomiska resurser och att vi måste göra noggranna avvägningar. Men det finns fler sådana exempel, och jag beklagar alltså att man sparar i utbildningssammanhang på dem som man i ord säger sig vilja värna om.

Anf. 134 JAN BJÖRKMAN (s)

Herr talman! Om Inger Davidson och hennes kolleger under den tid Carl Bildt ledde regeringen hade gjort andra prioriteringar än de man gjorde hade vårt lands ekonomiska läge inte varit så utsatt som det är i dag.

Jag är litet förvånad över att de borgerliga partierna inte hade dessa lösningar när de var i regeringsställning utan att de kommer med dessa lösningar nu.

Det som jag tycker är bra nu är att det finns en stark vilja både från regeringen och, utgår jag ifrån, från riksdagen att satsa väldigt mycket på utbildning, eftersom Sverige behöver det för att öka kompetensen och för att öka tillväxtkraften och därmed ge underlag för den välfärd som jag utgår från att vi alla vill ha.

I detta kärva ekonomiska läge har vi tvingats prioritera, och vi har då prioriterat satsningar på utbildningsplatser framför de sociala studiesystemen. Man kan alltid diskutera om det är klokt. Men det är den prioritering som vi i detta läge då resurserna inte räcker till allt har tvingats att göra.

Anf. 135 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Herr talman! Jag tror att Jan Björkman egentligen håller med mig och att han förstår de svårigheter som den lilla utbildningsanordnaren, i detta fall exemplifierat med folkhögskolan, har när den utsätts för så varierande budskap under en mycket kort tid. Det uppstår naturligtvis svårigheter då. Jag tror att Jan Björkman också förstår att förutsägbarhet och trygghet dels gäller utbildningsanordnaren och dess personal, dels de elever som kommer till folkhögskolor, komvux, osv. De måste känna en sådan trygghet att de vet att detta är något som de kan ägna sig åt under ett antal år tills de blir klara med sina studier och att de får det lugn som behövs för att de skall kunna ägna sig åt detta med den kraft som behövs.

Jan Björkman betonar att det finns en mycket stark vilja. Jag skulle därför vilja ställa en fråga till honom. Kan vi förvänta oss att det i tilläggsproposition 2 blir mindre av tillfälliga lösningar och mer av permanenta lösningar? Det är viktigt att det inte sker förändringar nästan varje termin, eller åtminstone varje läsår, så att man skall kunna bygga upp en långsiktig verksamhet. Det gäller komvux, folkhögskolor och den grundläggande utbildningen på högskolan.

Anf. 136 JAN BJÖRKMAN (s)

Herr talman! Jag tror att Britt-Marie Danestig-Olofsson och jag är överens både om den långsiktiga satsningen på ökad volym när det gäller utbildningen och att vi förstår de svårigheter som det innebär för olika utbildningsanordnare att de inte får långsiktiga besked. Å andra sidan vet jag att de utbildningsanordnare som vi har talat om här har en mycket stor flexibilitet och förmåga till snabb förändring. Men samtidigt kan man säga att om regeringen och vi som representerar majoritetssidan inte hade gett dessa signaler, som också finns fastslagna i betänkandet, att det kommer förslag om ytterligare medel i april, så hade vi gett dessa anordnare ett sämre utgångsläge än vi nu gör.

Jag kan säga att jag tycker att det är bra om vi framöver får långsiktiga och permanenta lösningar. Det ligger också i förslaget om de 100 000 utbildningsplatserna att man får en långsiktig planering för utbildningsvolymen. Det tror jag att Britt-Marie Danestig-Olofsson och jag är överens om är bra för anordnarna men framför allt för de människor som skall delta i utbildningen, eftersom det är det viktigaste.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 20 §.)

Meddelande om ärendebehandlingen

Anf. 137 TREDJE VICE TALMANNEN

Låt mig då bara nämna att jag efter överläggningarna med deltagarna i nästa debatt har anledning att tro att det inte kommer att bli någon votering efter det ärendet, utan debatten kommer att fortsätta direkt

Prot. 1995/96:76

27 mars

Tilläggsbudget m.m.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Ändringar i
körkortslagen*

med jordbruksutskottets betänkande. Detta säger jag som en information till deltagarna i debatten om jordbruksutskottets betänkande JoU17.

20 § Ändringar i körkortslagen

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1995/96:TU14
Ändringar i körkortslagen (prop. 1995/96:118)

Anf. 138 BIRGITTA WISTRAND (m)

Herr talman! Redan 1980 tog dåvarande Europeiska gemenskapen sitt första steg mot en gemensam transportpolitik genom att införa det s.k. gemenskapskörkortet. Syftet med detta körkort var tvåfald. Dels ville man öka trafiksäkerheten, dels ville man öka rörligheten för personer som hade bosatt sig i en annan stat än där de hade tagit sitt körkort. Det betydde också att man fick en fordonskategori som skulle gälla inom hela Gemenskapen.

Nästa steg i denna harmonisering är det s.k. körkortsdirektivet 91/439/EEG som ligger bakom denna proposition och det betänkande som vi diskuterar i dag. Direktivet skall gälla från den 1 juli 1996, men vi har fått dispens så att vi kan utfärda våra vanliga svenska körkort fram t.o.m. slutet av 1997.

Detta direktiv innebär bl.a. att medlemsstaterna skall införa nationella körkort efter en gemenskapsmall. Körkortet skall också erkännas av staterna ömsesidigt. Erkännandet skall gälla oberoende av hur länge körkortsinnehavaren vistas i medlemsstaterna. Det går inte heller längre att ha mer än ett körkort. Körkortet skall bytas ut när en person begär det. Förutsättningen för bytet skall vara att personen i fråga inte längre är bosatt i det land där han eller hon tog sitt körkort. Körkortet skall också ange vilka kategorier av fordon som körkortsinnehavaren får framföra. För detta använder man en bokstavs-beteckning som är ungefär densamma som den vi har i Sverige i dag. Jag kommer tillbaka till detta litet senare. Dessutom finns det särskilda underkategorier, så att man successivt kan komma i takt med stigande kompetenskrav.

I detta direktiv finns det också generella krav som skall ställas för att ett körkort skall kunna utfärdas när det gäller fysiska och psykiska krav och när det gäller åldersgränser på körkortsinnehavaren. Däremot får de enskilda medlemsstaterna ha vissa nationella bestämmelser för körkortet när det gäller begränsning, återkallande och giltighet. Man kan också införa sådana bestämmelser på körkort som har utfärdats i en annan stat där körkortsinnehavaren bor.

I Sverige är det i körkortslagen som de grundläggande bestämmelserna för körkort och för hur motordrivna fordon skall framföras finns. Dessutom har vi i körkortsförordningen särskilda föreskrifter.

Det direktiv som vi diskuterar i dag kommer att påverka reglerna för förarbehörighet, körkortsålder, förarprov och för att utfärda och godkänna utländska körkort. Däremot kommer det inte att omfatta

körkortstillstånd, återkallelse och spärrtid och inte heller de regler om trafikskola och körkortsregister som finns i körkortsförordningen.

Jag tänkte kortfattat ta upp de förändringar som nu kommer att införas. Det är ganska komplicerat, och jag undrar vem som egentligen skall kunna lära sig detta på ett bra sätt. Men det är säkert några som är bättre än jag på detta. Därför vill jag gå igenom kategori för kategori.

Den första förändringen som införs är att vi får två behörigheter när det gäller motorcyklar. Vi får två kategorier, en som heter lätt motorcykel, A1, och en som heter motorcykel. Detta är en nyhet för Sverige. Tidigare har vi bara tittat på slagvolymen på högst 125 m³, men nu kommer också motoreffekten in, och den får inte vara högre än 11 kW. Då är det en lätt motorcykel. För denna lätta motorcykel är behörigheten 16 år, dvs. samma behörighet som gällde för den tidigare klassificeringen A och som gällde enbart motorcykel.

När det gäller personbil införs också litet förändrade regler. Nu kommer behörigheten B att gälla för bilar upp till 3,5 ton som också har släpfordon eller ett motorredskap.

Det sker alltså en förändring. Den som vill köra en personbil som väger mer än 3,5 ton måste inneha C-behörighet.

Vi moderater anser att de nya reglerna när det gäller lätta motorcyklar är väldigt komplicerade. Enligt propositionen betyder det att de s.k. skotermopeder som många har skaffat sig inte längre kan föras fram med tillståndet B. Detta är väsentligt, eftersom skotermopeden är ett väldigt bra färdmedel. Vi tycker alltså att man skulle kunna utvidga bestämmelserna så att B-behörigheten också skulle gälla förandet av lätt motorcykel.

Nu sägs det i propositionen och av utskottets majoritet att detta inte är möjligt, utan man vill begränsa körkortets giltighet. Vi tycker att det är ett konstigt argument. I Danmark går det bra. EG-direktivet lägger inga hinder i vägen. Utskottet säger dessutom att trafiksäkerheten kan vara i fara om man låter dem som innehar B-behörighet framföra lätt motorcykel. Det tror inte vi. Därför har vi tillsammans med Centern en motion i ärendet, men, som sagt, för tids vinnande yrkar jag inte bifall till den, fast vi står självfallet bakom den. Vi tror att det finns stora möjligheter att det är möjligt att man precis som i Danmark kan utvidga rätten att framföra lätt motorcykel.

Herr talman! Även när det gäller de s.k. D- och E-behörigheterna blir det en viss skillnad. D-behörigheten gäller buss. Förändringen blir nu att det införs en rätt att också koppla släp till buss. Här blir det också en förändring av åldersgränsen, från 20 till 21 år för buss. När det gäller släpfordon av kategori E blir det en förändring från 19 till 18 år. Det kommer alltså att betyda förändringar både uppåt och nedåt.

Det finns fler förändringar som vi har synpunkter på. En av dessa gäller möjligheter till utbyte av utländskt körkort och det utländska körkortets giltighet. Här delar vi Vägverkets uppfattning, som man gav till känna i Körkortsutredningen, att den här frågan borde utredas ytterligare. Men utskottets majoritet har varit av annan mening. Vi anser då att alla personer från de länder som tillämpar internationella konventioner om vägtrafik – från Wien 1968 och Genève 1948 – borde ha

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

möjlighet att få sina körkort utbytta. Men det vill inte utskottet. Det finns emellertid ingen anledning att försvåra för dem som kommer från andra länder och som har samma regler som vi har att få sina körkort utbytta. I det här sammanhanget borde vi inte begränsa oss bara till EU-länderna.

Jag avstår att yrka bifall också till den här reservationen. Slutligen hoppas jag att dessa bestämmelser blir så klart presenterade för svenska folket så att de går att förstå utan svårighet.

Anf. 139 KARIN STARRIN (c)

Herr talman! Det här betänkandet innebär ju en anpassning till EU:s körkortsdirektiv. Jag tänkte inte här ha någon körkortslektion, utan jag vill instämma i det som Birgitta Wistrand säger, att det är oerhört viktigt att man från Vägverket, som har det övergripande ansvaret, nu kan informera om dessa förändringar så pass tydligt att det svenska folket förstår vad gränserna innebär.

Det som är bra är att man nu klart och tydligt betonar att det nu går att ha ett enda körkort i Sverige. Det krävs att man skall ha varit folkbokförd här i 185 dagar eller att man har studerat här i minst sex månader för att man skall kunna få ta ett svenskt körkort. Man skall också genomgå vissa läkarundersökningar om man är över 65 år för att det körkort som man har skall kunna omprövas.

Men det är några förändringar i det här betänkandet som jag tycker är krångliga. Vi borde verkligen ha kunnat anstränga oss för att göra det hela enklare. Det har så klart med motorcyklarna att göra.

Man för nu in den nya kategorin A1 för lätt motorcykel. Jag tycker att vi här hade kunnat anstränga oss för att åstadkomma en förenkling och inte bara lagt oss platta, sagt att detta var en anpassning till EU:s körkortsdirektiv och låtit oss nöja med det. Jag ser klara problem för ungdomarna med denna bestämmelse. De lätta motorcyklarna på 125 cm³ kopplas nu också ihop med den nya motoreffekten på 11 kW. Vi vet hur det ser ut i verkligheten. Det finns inte några lätta motorcyklar – i alla fall inga nya – som inte är starkare än 11 kW. Alltså måste ungdomar – framför allt killar men också en del tjejer – vänta till dess att de är 18 år för att de skall få köra även dessa cyklar.

Det här är definitivt inte bra för motorsporten. Självfallet vet jag att man kan få dispens för att köra på avgränsade tävlingsområden. Men det är opraktiskt att inte kunna få använda sin motorcykel för att åka till och från de olika tävlingsområdena. Det här tycker jag är olyckligt och trist, och det är det som jag också beskriver i min reservation.

Sedan gäller det åldersgränsen för tung motorcykel. Man måste vara 21 år för att få köra tung motorcykel eller också måste man ha haft A-körkort i minst två år. Här tycker jag också att vi är oerhört petiga. Vi använder oss av myndighetsinstrumentet och bedömer att en person inte är behörig att köra tung motorcykel förrän han eller hon har fyllt 21 år. Vad är det som säger att man är bättre på att köra då? När det gäller stora och starka bilar finns det inga gränser alls, annat än bara en 18-årsgräns. Sedan får det vara hur tunga, starka och snabba fordon

som helst. Men man måste ha uppnått 21 års ålder för att få köra just tung motorcykel.

I nuläget finns det inte heller någonting som styrker beslutet när det gäller olycksfrekvensen. Här tycker jag att man bara lägger sig platt för EU:s direktiv. Jag önskar verkligen att vi hade kunnat släppa den här delen. Jag har en fråga till Lena Sandlin. Utifrån det som har skrivits i betänkandet, att frågan skall uppmärksammas och följas för att man skall se på EU-bestämmelserna och hur EU diskuterar åldergränsdragningarna, undrar jag hur regeringen och Lena Sandlin tänker bevaka detta.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom reservationerna i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag inte bifall till dem.

Anf. 140 BIRGITTA WISTRAND (m) replik

Herr talman! Jag vill bara fråga hur Karin Starrin kan säga att det inte finns någon statistik som visar att det är farligt för ungdomar att köra motorcykel. Om det är någonting som jag är rädd för när det gäller mina barn så är det detta. De får göra vad som helst, bara de inte köper en motorcykel. Statistiken är helt entydig. Det är ett av de få områden där statistiken så tydligt visar en oerhört hög dödlighet särskilt för unga män. Jag tycker inte att detta är något bra argument. Trafiksäkerheten är oerhört viktig, och den gäller också våra yngsta.

Anf. 141 KARIN STARRIN (c) replik

Herr talman! Jag är den första att instämma i att trafiksäkerheten är oerhört viktig och att den måste prioriteras. Men man kan inte enbart koppla den till åldern. Självfallet är man kunnig och duktig om man visar ett stort intresse. Jag tycker att de ungdomar som tävlar på lätta motorcyklar, 125-kubikare, borde kunna undantas och få tillstånd att också köra på väg till och från de olika tävlingarna. Det borde förenkla för just denna tävlingssport.

Anf. 142 BIRGITTA WISTRAND (m) replik

Herr talman! Jag tycker att det är en onödig förändring, därför att det ökar riskerna. Återigen är en av de få saker som vi kan se i trafiksäkerhetsstatistiken att unga män är olycksdrabbade i trafiken, särskilt när det gäller motorcyklar. Här är åldern avgörande. Jag har tyvärr inga siffror här i dag, men jag kan vid senare tillfälle visa dem.

Anf. 143 KARIN STARRIN (c) replik

Herr talman! Jag vill tvärtom påstå att det inte finns någonting som stärker att antalet olyckor ökar just i denna åldersgrupp. Vi måste hålla isär vad det är vi talar om, Birgitta Wistrand, nämligen om lätta motorcyklar. Att de som utövar tävlingssporten, vilka kör 125-kubikare men med en högre styrka än 11 kW, skall behöva vänta tills de blir 18 år för att få utöva sporten tycker jag är onödigt krångligt. De som tävlar borde kunna få dispens att köra till och från de olika anläggningarna på väg.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Ändringar i
körkortslagen*

Anf. 144 LENA SANDLIN (s)

Herr talman! I och med Sveriges inträde i den europeiska unionen är vi skyldiga att genomföra EG-rätten i den svenska rättsordningen.

Då rådet 1991 har antagit direktiv om körkort måste Sverige som medlemsland anpassa sitt regelverk till direktivet. EU har ställt krav på att medlemsstaterna skall anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att kunna uppfylla direktiven fr.o.m. den 1 juli 1996.

Jag tänker i huvudsak beröra den EU-anpassning och de ändringar som regeringen föreslår i propositionen Ändringar i körkortslagen, vilken utskottet ställt sig bakom i sitt betänkande.

En ny körkortsbehörighet med beteckningen A1 införs. Den kommer att avse lätt motorcykel. Definitionen av lätt motorcykel kommer att ändras till att beröra både motorns slagvolym och motoreffekten. En lätt motorcykel får ha en slagvolym av högst 125 cm³, precis som tidigare. Det nya är att man inför en begränsning av motoreffekten, som inte får överstiga 11 kW. Åldersgränsen för behörigheten A1 kommer att bestämmas till 16 år.

För behörighet A höjs behörighetsåldern till 18 år. A-behörighet avser alla motorcyklar som enligt definitionen inte är lätta motorcyklar. Men för behörighet att föra motorcyklar med högre motoreffekt än 25 kW eller motorcyklar med ett förhållande mellan effekt och vikt som överstiger 0,16 kW/kg kommer det att krävas att vederbörande har innehaft körkort med A-behörighet under minst två år eller har fyllt 21 år och godkänts i körprov för sådan motorcykel.

Behörigheten B kommer att inskränkas så att den inte omfattar personbil med totalvikt över 3,5 ton.

Behörighet C utvidgas så att den förutom tung lastbil också omfattar personbil med totalvikt över 3,5 ton.

Åldersgränsen för C-behörighet och för E-behörighet, som avser tunga släpfordon, sänks från 19 år till 18 år. För D-behörighet, som gäller buss, höjs behörighetsåldern från 20 år till 21 år.

Möjligheten att erhålla körkort begränsas genom krav på folkbokföring i 185 dagar eller minst sex månaders studier här i riket. Körkort får inte utfärdas för den som innehar körkort i någon annan EES-stat.

Propositionen föreslår också en bestämmelse om obligatoriska läkarundersökningar vid förnyelse av körkort sedan körkortsinnehavaren har fyllt 65 år. Det gäller då behörigheterna C, CE, D och DE.

Bestämmelser i förordningen om godkännande av utbytande av utländska körkort förs över till körkortslagen. Enligt regeringens förslag skall ett utländskt körkort gälla i Sverige, om det är utfärdat i en EES-stat. Även ett annat utländskt körkort gäller i Sverige under förutsättning att det är utformat i överensstämmelse med någon av förebilderna i de konventioner om vägtrafik som undertecknades i Genève 1949 och i Wien 1968. Om körkortet är utfärdat i en annan stat än en EES-stat och om innehavaren är folkbokförd i Sverige sedan mer än ett år gäller inte det utländska körkortet. Ett körkort som är utfärdat i en EES-stat eller i Schweiz eller Japan och som gäller i Sverige kan bytas ut mot ett likvärdigt svenskt körkort, om innehavaren är folkbokförd i Sverige

sedan minst 185 dagar. För körkort utfärdade i Schweiz och Japan gäller att de personliga och medicinska krav som anges i körkortslagen måste uppfyllas.

Herr talman! Detta är i huvudsak de EU-anpassningar som regeringen föreslår i sin proposition och som utskottsmajoriteten ställt sig bakom. Till detta betänkande är fogat tre reservationer som jag kort tänker kommentera.

I reservation 1 argumenterar Centerpartiet för att det inte finns några trafiksäkerhetsskäl för en höjning av åldersgränsen för att köra tyngre motorcyklar. Man menar att det är svårt att förstå varför en 18-åring inte har rätt att framföra en tung motorcykel när samma person har rätt att rösta och att bli riksdagsledamot.

Men som medlem i EU skall Sverige införliva EU:s lagstiftning i den svenska lagstiftningen. Enligt direktivens regler finns det inga möjligheter för Sverige att införa undantag från direktiven när det gäller åldersgränsen för behörighet att köra vissa tyngre motorcyklar.

Från utskottsmajoritetens sida vill vi också tydligt markera trafiksäkerhetsaspekten. För att köra en tung motorcykel trafiksäkert krävs det en hel del erfarenheter av olika trafiksituationer.

I sin reservation fortsätter Centerpartiet med att kräva dispens för åldersgränsen för de ungdomar som har tävlingslicenser för enduro- och trialtävlingar så att de får köra motorcyklar med en effekt som överstiger 11 kW. I Centerpartiet är man bekymrad för att rekryteringen till dessa sporter kommer att försvåras om inte dispens införs.

Jag tycker också att det är viktigt att ungdomar har vettiga fritidssysselsättningar. Det är också viktigt att vi som förtroendevalda i Sveriges riksdag underlättar för ungdomar att utöva sitt intresse för idrott, oavsett om det gäller ishockey, ridsport eller, som i det här fallet, enduro.

Men som medlemmar i EU är vi i Sverige, som jag redan sagt, skyldiga att införliva EG-rätten i svensk lagstiftning. Vi har med andra ord ingen möjlighet i dag att ge dispens till de ungdomar som tävlar i enduro och trial. Vad Sverige kan göra och som jag tycker att Sverige skall göra är att inom EU uppmärksamma problemet och ta de initiativ som behövs för att främja dessa ungdomars intresse för motorsporten.

I reservation 2 argumenterar Moderaterna mot att en innehavare av körkort med B-behörighet måste ha A1-behörighet för att få köra skotermoped av den nya, snabbare Euromopedtypen. Moderaterna menar att det innebär onödigt krångel och onödiga kostnader.

Körkortsdirektivet ställer förvisso inte upp några hinder för en medlemsstat att tillåta personer med B-behörighet att köra lätt motorcykel inom landets gränser. Däremot tillåter det inte att ett land utvidgar B-behörigheten till att bara omfatta en viss typ av lätta motorcyklar.

En generell utvidgning av B-behörigheten till att även omfatta lätta motorcyklar är vi socialdemokrater mycket kritiska till, då det skulle försämra trafiksäkerheten. De som har erfarenhet av att både köra bil och motorcykel vittnar om att det handlar om helt olika typer av körteknik.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Ändringar i
körkortslagen*

Moderaterna menar i reservation 3 att man inte bör göra det svårare för schweizare, japaner och övriga medborgare i andra länder än de europeiska EES-staterna att byta sitt nationella körkort mot ett svenskt om landet i fråga har krav på körkortsinnehavarens kvalifikationer som kan jämföras med de svenska kraven.

I sin motion hänvisar Moderaterna till Genèvekonventionen om vägtrafik. Vad denna konvention föreskriver är att Sverige skall godta utländska körkort som har utfärdats enligt konventionens regler under ett år – ingenting annat.

När det gäller utbyte av körkort finns det två sätt att gå till väga på. Man göra som motionärerna vill, det är det enklaste för körkortsinnehavaren. Man byter körkort genom att administrativt avgöra om körkortet är äkta och om det fortfarande är giltigt.

Man kan också sätta trafiksäkerheten främst, och låta den som vill byta sitt utländska körkort mot ett svenskt göra ett förarprov. Vi måste komma ihåg att bilen i fel händer är ett farligt redskap, som årligen skördar ett stort antal döda och skadade. Jag tycker inte att det är acceptabelt att en bilförares kompetens och lämplighet provas genom dokumentundersökningar i stället för genom förarprov. En kompetent bilförare har inga som helst problem att klara ett förarprov som alla vi som har ett körkort har gått igenom och klarat.

Med detta fru talman, vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 145 KARIN STARRIN (c)

Fru talman! När jag lyssnar till Lena Sandlin är jag beredd att till stor del hålla med henne i hennes försvar för detta betänkande. Jag är helt medveten om att detta betänkande rör ett EU-direktiv som vi skall ansluta oss till.

Men jag kan inte låta bli att också betona att det på Lena Sandlin låter precis som om vi från svensk sida inte har någonting att själva säga till om. Det låter som om vi bara måste läsa vad som gäller, och helt och hållet anta reglerna och bestämmelserna. Jag tycker att vi från svensk sida självklart måste tala om vad vi tycker.

Min följdfråga, som jag inte riktigt tycker att jag fick svar på, gäller det som står i betänkandet. Hur tänker man uppmärksamma körkortsfrågorna i EU-sammanhang? Det är ju det som står i betänkandet; att man skall uppmärksamma frågorna och ta initiativ. Men på vilket sätt kommer det att göras? Samtidigt säger man ju klart ut att det är det här som gäller, och det anpassar vi oss efter.

Sedan har vi det här med tävlingsverksamheten för ungdomar på 16 år som har för starka 125-kubikare och som inte får fortsätta att köra tävlingar. Visst är det väl tröst och sorgsamt att de i det här läget måste vänta tills de fyller 18 år? Min fundering och min önskning, det som reservationen går ut på, är att vi skall ge dessa tävlingsungdomar dispens, så att de också skall kunna köra den starkare 125-kubikaren.

Anf. 146 LENA SANDLIN (s)

Fru talman! I dag har vi faktiskt ingen möjlighet att få undantag från direktiven. Det hade varit bra om vi haft den möjligheten. Det hade varit bra om den regering som förhandlade fram vårt avtal med EU hade belyst dessa frågor. Då hade vi haft ett helt annat utgångsläge än i dag. I dag måste vi faktiskt införliva EG-rätten i svensk lagstiftning.

Sedan gäller det 16-åringarna som håller på med motorsport, och som kommer att framtas rätten att köra lätta motorcyklar på grund av att motoreffekten inte får överstiga 11 kilowatt. Det är inte så att de i framtiden inte kommer att kunna utöva sporten. De kommer inte att kunna köra på allmän väg. De kommer alltså att kunna båda träna och tävla på bana i inhägnat område.

Karin Starrin frågar hur man skall uppmärksamma dessa frågor inom EU. Det handlar naturligtvis om att ministern, när hon är nere på ministermöten, i diskussioner får framföra Sveriges syn i denna fråga, precis som i alla andra frågor. Det handlar alltså om diskussioner och om att tydliggöra vad Sverige har för behov.

Anf. 147 KARIN STARRIN (c)

Fru talman! Jag tycker fortfarande att det är lika oklart vad Lena Sandlin och socialdemokraterna har för uppfattning när det gäller dessa problem. Lena Sandlin hänvisar hela tiden till att vi inte har någon annan möjlighet än att införa EU-direktiven, och att vi borde uppmärksammat detta inför medlemskapsförhandlingarna. Frågan kvarstår dock: Vad vill socialdemokraterna? Tycker regeringen att det *är* ett problem med exempelvis dessa 125-kubikare som har starkare motoreffekt än 11 kilowatt? Är det en fråga som man tänker uppmärksamma i diskussionerna på ministerrådsmötena?

Anf. 148 LENA SANDLIN (s)

Fru talman! Jag kan naturligtvis inte svara på vad regeringen tänker ta upp för frågor på ministermöten, men vi socialdemokrater i utskottet har uppmärksammat ministern på detta. Vi kan se ett visst problem med att 16-åringarna inte kan köra transportsträckorna mellan banorna under tävlingar. De kan också fortsättningsvis köra specialsträckorna, men problemet uppstår när de skall köra transportsträckorna mellan de olika banorna. Det kommer de inte att kunna göra i fortsättningen. Vi har uppmärksammat ministern på detta, och vi förutsätter att hon kommer att föra diskussionerna vidare i sitt arbete inom EU.

Anf. 149 BIRGITTA WISTRAND (m)

Fru talman! Jag kan ta upp den handske som Karin Starrin kastade, och instämma i vad hon sade. När man hör Lena Sandlin låter det ungefär som en uppläsning; detta gäller, så är det och vi kan inte göra något annat. Jag kommer tillbaka till vår gemensamma motion där vi talar om möjligheten att utvidga B-behörigheten i fråga om skotermopederna. Det har gått i Danmark, eftersom den danska regeringen tyckte att det var viktigt. Det borde också kunna gå i Sverige. Vi har också lyft fram att det inte är några ungdomar som köper dessa mopeder, utan det är

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Ändringar i
körkortslagen*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

äldre människor med stor erfarenhet. Tidigare har de kunnat köra motorcykel, men nu får de plötsligt inte göra det.

Jag undrar återigen vad socialdemokraterna egentligen tycker. Har ni nu bara gått in för att rätta er efter direktiven?

Anf. 150 LENA SANDLIN (s)

Fru talman! Jag tycker att jag var ganska tydlig i denna fråga i mitt anförande. Det finns inga hinder för en medlemsstat att tillåta personer med B-behörighet att köra skotermopeden – den nya, snabbare EU-mopeden – inom landet. Direktivet tillåter dock inte ett land att göra en generell utvidgning. Det är det som är problemet. Vi socialdemokrater tycker att trafiksäkerheten är alltför viktigt för att det skall bli tillåtet att köra lätt motorcykel med B-behörighet. Problemet är att det i så fall måste till en generell utvidgning.

Anf. 151 BIRGITTA WISTRAND (m)

Fru talman! Tidigare har man ju fått köra motorcykel – det är detta som är så intressant – men nu plötsligt får man inte göra det.

I Danmark har det alltså varit möjligt att göra den här utvidgningen. Jag tror inte att Danmark har sämre föreskrifter än vi när det gäller trafiksäkerheten, så här handlar det om vad vi tycker om trafiksäkerheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KrU11 Jämställd idrott, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU7 Tilläggsbudget m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU14 Ändringar i körkortslagen

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att jordbruksutskottets betänkande JoU17 och näringsutskottets betänkande NU18 fick avgöras i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

21 § Vår miljö – Miljöarbetet under året

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU17

Vår miljö – Miljöarbetet under året (skr. 1995/96:120)

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Vår miljö – Miljö-
arbetet under året*

Anf. 152 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Miljöfrågorna har markant förändrats under 1900-talet. Vi har gått från en ganska tydlig naturomsorg i början av 1900-talet till en insikt under 60-talet om avigsidorna med industrisamhället och utsläppen i vatten och luft. 70-talet kom i allt väsentligt att domineras av oljekrisen och energidebatten. 80-talet var, som vi i efterhand kan konstatera, mycket tydligt koncentrerat på luftföroreningar av alla de slag: koldioxid, svaveldioxid, kväveoxider och ozon. Uttunnningen av ozonskiktet blev för många människor ett begrepp.

Vi gick in i 90-talet med ambitionen att fullfölja budskapet från Rio. FN:s andra stora miljökonferens i Brasilien 1992, 20 år efter Stockholm, kom att bli ett avstamp för mycket av det nya internationella miljöarbetet, vilket skulle förmå oss att förverkliga bl.a. innehållet i Brundtlandrapporten några år tidigare och själva konferensens innehåll – utveckling och miljö. Det gällde insikten om att det inte går att hantera de stora miljöfrågorna om vi inte samtidigt löser de fattiga människornas fattigdomsproblem samt, omvänt, om att vi inte kan lösa fattigdomen i världen om vi inte samtidigt klarar av att hantera de stora miljöfrågorna.

Fru talman! Detta ledde till att arbetet i Sverige kom att bedrivas med mycket av detta som en tydlig utgångspunkt. Man kan väl säga att detta kanaliserades i två viktiga begrepp: *dels* Agenda 21 eller, som det mera kommit att betraktas, det lokala Agenda 21-arbetet, *dels* kretsloppstänkandet och kretsloppsarbetet.

Den skrivelse med utgångspunkt från vilken vi i dag diskuterar, nämligen regeringens redovisning av miljöarbetet under det gångna verksamhetsåret, redovisar i stort den nuvarande regeringens förvaltande av de initiativ som togs under den tid då Centerpartiet i den tidigare regeringen hade ansvaret för miljöfrågorna. Mot detta finns det naturligtvis inget att invända. Det är utmärkt att kretsloppsarbetet fortsätter med den inriktning som vi lade grunden för under den förra regeringens arbete. Vidare är det naturligtvis bra att Agenda 21-arbetet får en markerad ställning och att det tydligt redovisas i skrivelsen.

Det finns dock skäl att peka på att nästa steg, den fortsatta utvecklingen, kommer att kräva ännu mera. Man kan glädjas över en del formuleringar i den regeringsförklaring som statsminister Göran Persson häromdagen redovisade i denna kammare. Sverige skall bli ett föregångsland, säger Göran Persson och regeringen. De ekologiska kraven skall leda till nästa stora språng i tillväxten. Det skall också vara ett ökat kretsloppstänkande.

Vad vi framöver kommer att behöva är tydliga besked om på vilket sätt detta skall förverkligas. Hur skall man styra på det hållet? Hur skall man använda ekonomiska styrmedel? Vilka resurser kan man förvänta

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

att kommunerna kommer att behöva avsätta för miljöarbetet i den riktning som statsministern angav?

Fru talman! Jag tror att det framöver blir angeläget att arbeta på ett sådant sätt – kanske inte med den snäva utgångspunkt som den här skrivelsen ändå andas, nämligen att man arbetar med miljöarbetet som en isolerad företeelse – att andra samhällssektorer mycket tydligt tas in som påverkar miljösituationen och användningen av naturresurser. Det gäller att arbeta på ett tydligare sätt med transportfrågorna och kommunikationerna. Vidare bör miljön i jordbruket tas med på ett tydligare sätt. Energifrågorna måste också hanteras i en redovisning från Miljödepartementet.

Det är alltså en mängd frågor som kan tyckas ligga i randområdet i förhållande till det, som man tror, egentliga miljöarbetet. En mängd sådana frågor måste således lyftas in i arbetet och i redovisningen av hur regeringen hanterar miljöfrågorna.

Men allra viktigast tror jag att det är att man tar några nya begrepp och placerar dem på kartan samtidigt som de får en färdriktning. Det viktigaste är väl nu att se till att miljöns utveckling kopplas samman med möjligheterna att den vägen skapa en hållbar sysselsättning. Det gäller att utnyttja miljön som en kraft i arbetet med att få människor i en långsiktigt hållbar, om detta tillåts, sysselsättning. Ett nytt miljötänkande är en möjlig motor, ett möjligt nav, i ett sådant arbete.

Fru talman! Jag tror att man måste förvänta sig att miljöarbetet och de frågorna vävs samman på ett helt annat sätt än tidigare i regeringens arbete och i det politiska arbetet över huvud taget. Till detta hör kopplingen generellt mellan ekonomi och ekologi. Vi måste få ett tydligare redovisat samband när det gäller det arbetet. Vi måste få reda på vad miljöministern tänker i ett antal miljöfrågor som har varit, och som kommer att vara, aktuella. Men vi måste också få reda på vad finansministern och skatteministern tycker. Hur fungerar de här sambanden och hur tänker regeringen utnyttja dem?

Som exempel på ekologi och ekonomi kan insikten nämnas att ekonomin tidigare fått en restriktion genom miljötänkandet. Miljön skulle alltså vara en hämsko för den ekonomiska utvecklingen, men vi har ju lärt oss att det är precis tvärtom. En långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling kräver faktiskt också en stabil miljö och en riktig hantering av naturresurserna. Vi kan se hur den ekonomiska utvecklingen för delar av insjöfisket eller hur den ekonomiska utvecklingen för delar av skogsbruket i stora delar av Europa, för att ta några exempel – det kan också gälla den ekonomiska utvecklingen kring Tjernobyli – har begränsats på grund av en negativ miljöutveckling. Det gäller, menar jag, att vända på detta och se till att det blir ett positivt samband mellan å ena sidan ekologin och det riktiga miljötänkandet och å andra sidan ekonomin.

Fru talman! Vid sidan av kopplingen mellan sysselsättningen och arbetslösheten och miljön och kopplingen mellan ekonomi och ekologi finns en tredje punkt, som kanske är den viktigaste, och det handlar om att utnyttja människokraften, att utnyttja engagemanget i miljöarbetet hos de många enskilda människorna. Jag noterar att det i regeringens

redovisning talas bl.a. om kommittéer som tillsätts för att hantera t.ex. Agenda 21-arbetet. Jag tror, fru talman, att det viktigaste är att använda människors engagemang i de frågorna, att stimulera det, att bejaka det, att se till att människor får utlopp för miljöengagemanget och naturligtvis att hjälpa till med en sådan utveckling.

Jag hoppas, fru talman, att detta är sådant som återkommer i kommande redovisningar från regeringen över miljöarbetet under det gångna året.

Det finns, fru talman, en sak i den här redovisningen som jag är litet förvånad över, nämligen att kärnsäkerhets- och strålskyddsfrågorna, som ju hör till Miljödepartementets ansvarsområde, bara redovisas i en bilaga, utan någon politisk bedömning, och detta med hänvisning till att en del rapportering kring Oskarshamn inte fanns inne vid tidpunkten för sammanställandet av materialet. Detta är, fru talman, möjligen en förklaring, men det är ingen ursäkt. Det finns ett material kring kärnsäkerhets- och strålskyddsfrågor att bedöma, och jag menar att det är angeläget för den allmänna debatten, för energidiskussionen och inte minst för jordbruksutskottet, som ju framöver kommer att få ansvaret också för de frågorna, att vi i god tid får en politisk bedömning av hur de här sakfrågorna ligger till.

Nu saknas en sådan bedömning. Vi beklagar det från Centerns sida, och vi menar att man bör tala om för regeringen att det inte bör vara på det sättet. Redovisningarna av de olika miljöfrågorna bör ha också en politisk bedömning. Detta är, fru talman, anledningen till vår reservation nr 12, till vilken jag härmed yrkar bifall. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 153 GÖTE JONSSON (m)

Fru talman! Hur har det gått 1995? När man gör en utvärdering och en analys av ett år som ligger bakom en är det meningen att man utifrån detta också skall dra positiva slutsatser och att det skall ge erfarenheter inför framtiden.

En sak är ganska klar när det gäller vårt eget lands miljöpolitik, nämligen att den har fått en mer internationell prägel, framför allt utifrån det EU-samarbete som har tagit form under det gångna året. Det råder inget tvivel om att EU-samarbetet har utomordentligt stor betydelse för svensk miljöpolitik. Vi vet att vi inte kan lösa de övergripande miljöproblemen på nationell nivå, utan det krävs ett internationellt samarbete. Då är det också naturligt att vi i vårt närområde, i vårt eget Europa, ser till att vi får detta positiva samarbete. Här ligger de stora möjligheterna, här ligger de goda möjligheterna att skapa en bättre miljö också i vårt eget land.

Det är när vi diskuterar miljöfrågor också viktigt att diskussionen förs utifrån en optimistisk syn. Vi skall inte angripa miljöfrågorna utifrån pessimism, utan vi har anledning att diskutera, lägga fram förslag och analysera de här frågorna utifrån en optimism, utifrån att vi skall kunna klara av att se till att de problem vi har minimeras och att också framtiden blir sådan att vi och våra efterkommande kan leva i en god miljö.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det här hänger också samman med den människosyn man har. Vi moderater ser det som väldigt viktigt att man i det här sammanhanget utgår från en människosyn som markerar den enskilda människans ansvar. Vi har ju erfarenheter från vår egen historia av att kollektiva styrinstrument i mycket stor omfattning är oerhört destruktiva för miljön – de är i princip miljöskadliga, miljöfarliga. Detta har visat sig i de gamla statskapitalistiska staterna.

Om vi skall klara våra miljöproblem framöver och också kunna skapa förutsättningar för en god miljö måste vi i stället utgå från den enskilde, från det individuella ansvaret. Människan är skapelsens krona, och i detta ligger också att människan har förnuft och att hon har möjligheter och ansvar att ta sig an problem och ta till sig förutsättningar och möjligheter. På det sättet skall vi också, menar vi, gå in och angripa, analysera och delta i de här viktiga frågorna.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 9. Vi har fler reservationer, men jag yrkar inte bifall till alla. Det innebär, som vi brukar säga, inte någon gradering av innehållet i reservationerna, utan det hänger samman med att vi vill spara tid åt kammaren.

En sak är säker när det gäller det hittillsvarande miljöarbetet, nämligen att vi inte har lyckats uppnå våra uppsatta miljömål. Av de 150 miljömål som vi på det ena eller andra sättet har ställt upp har vi uppnått enbart ett minimum. Detta kräver, menar vi från moderat sida, att vi nu går in i en djupgående analys av målen och våra föreställningar om hur vi skall uppnå målen. Det här är en så angelägen analys att vi vill ge regeringen detta till känna. Utskottet förutsätter att regeringen ändå genomför detta. Det kan man i och för sig förutsätta, men vi har den uppfattningen att den här frågan har den digniteten att riksdagen måste ta ett ansvar på den här punkten. Vi menar att detta är nödvändigt, eftersom det här är fråga om respekt för de politiska besluten och de politiska målen. Om vi bara skriftligen sätter upp mål som är fina och vackra men inte uppnår målen, då förlorar vi också respekten för det stora och viktiga miljöarbetet. Därför måste vi gå in mer ingående och analysera mål och metoder för att se hur vi bättre skall kunna uppnå vad vi eftersträvar i det här sammanhanget.

En annan viktig fråga som vi tar upp är sjösäkerheten. Vi har fått rapporter om katastrofer, stora katastrofer, när det gäller tonnaget som passerar i våra vatten och på våra världshav. Vi har fått rapporter om att det är dåligt ställt med en stor del av det internationella tonnaget. Vi har från moderat sida också i EU – framför allt genom Ivar Virgin – tagit upp de här frågorna och varit pådrivande. Om vi skall komma till rätta med de här viktiga frågorna måste det ske på internationell basis, och framför allt måste det ske inom ramen för det europeiska samarbetet.

Utskottet hänvisar till en utredning, som regeringen tillsatte i december 1994, i anledning av Estoniakatastrofen. Det som skulle tas upp i utredningen var inte i första hand miljöaspekter utan säkerhetsaspekter, framför allt i anslutning till personbefordran. Vi menar att det arbete som pågår i den utredningen inte är tillräckligt. Jag skulle ändå vilja fråga miljöministern om man i den utredningen tar upp de över-

gripande säkerhetsfrågorna ur miljösynpunkt. Det är nämligen litet oklart i vilken omfattning de frågorna kommer in i bilden. Vi tycker att det är så angeläget att vi får en ökad säkerhet vid sjötransporter att Sverige i de här frågorna måste vara pådrivande i det europeiska samarbetet och i internationella forum.

En annan sak som vi tar upp tillsammans med Folkpartiet och Miljöpartiet är frågan hur vi skall använda miljöersättningarna i jordbruket. EU står där för 50 % av finansieringen, och vi finansierar inom ramen för anslag 50 %. Vi vet att dessa ersättningar inte kommer att utnyttjas, bl.a. beroende på att det är så krångligt att tillgodogöra sig det här miljöstödet. Detta är till stort förfång för vår miljö i och med att vi på det här sättet inte uppnår de mål som låg bakom den gemensamma finansieringen, mål som är gemensamma med EU:s.

Vi säger därför i reservation nr 9 att regeringen nu skall gå in och mycket aktivt pröva en utvidgning av vallstödet, eftersom detta är en viktig del i det här sammanhanget.

Det är viktigt just från miljösynpunkt – inom ramen för ett utvidgat vallstöd får vi då enklare system när det gäller att uppnå miljömål, och samtidigt tillgodogör vi oss de ersättningar som finns framförhandlade i EU. Det är ett starkt önskemål från näringen. Det är faktiskt också en fråga om konkurrensneutralitet när det gäller svenskt jordbruk visavi jordbruk i internationella sammanhang, men miljömålet är det viktiga. Jag beklagar att vi i utskottet inte har kunnat få majoritet för den här viktiga saken, som väldigt många tidigare har pekat på.

Ytterligare en punkt är frågan om våtmarkerna. Vi vet att våtmarkerna har stor betydelse när det gäller reningsmöjligheter, och här har vi nu förutsättningar att inom ramen för EU-stödet och inom ramen för en aktiv inhemsk politik se till att vi kan anlägga och återupprätta våtmarker. I en reservation säger vi från moderat håll att om det är så att man anlägger våtmarker på värdefull jordbruksmark – åkermark eller annan mark – skall man få ersättning utifrån avkastningsvärdet. I dag finns det gränser för ersättningen, och det innebär att man på jordar som har högre avkastningsvärde helt enkelt inte har råd att anlägga våtmarker. Så är förhållandet i Skåne t.ex. Utskottet har fått uppvaktningar i den här frågan. Vi vet samtidigt att det är just i de områdena som det är viktigast ur miljösynpunkt att kunna anlägga våtmarker. Därför säger vi att vi måste se över reglerna så att de blir bättre anpassade till avkastningen. Vi vet hur det kan gå till vad gäller de särskilda arealstöd som finns inom ramen för EU-principerna när det gäller arealersättningar i jordbruket. Detta är en angelägen fråga.

Fru talman! Jag vill också ta upp frågan om bilparken, där vi också har en reservation. Det är en framtidsfråga. I Sverige håller vi på att halka efter mycket betänkligt när det gäller förnyelsen av bilparken. Om vi tittar på några länder och jämför antalet bilar som är över tio år gamla finner vi att 44 % av bilparken i Sverige är över tio år, i Tyskland 24 %, i Storbritannien 27 %, i Japan 14 % och i USA 33 %. Vi ligger alltså väldigt illa till om vi ser på den bilpark vi har i Sverige och i övriga industriländer.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Detta är en miljöfråga. Införandet av katalysatorn var en av de största miljöinsatser som har gjorts. Där var vi moderater mycket starkt pådrivande. Om vi under 1990-talet hade haft samma förnyelse av bilparken som under 1980-talet hade kväveoxidutsläppen varit 35–40 % lägre än vad de är i dag.

Utskottet hänvisar till att det här är en skattefråga. Vi menar att det inte bara är det. Det här är en så viktig miljöfråga – inte minst miljöministern talar ofta om trafiken och miljön – att regeringen nu måste titta på hur vi aktivt skall kunna bidra till att förnya bilparken. Det gör man inte genom att lägga avgifter på bilar. Det skulle innebära att färre personer hade råd att köpa nya bilar. Men hur skall vi göra? Det är en uppgift att lösa för regeringen, som har ansvaret för att lägga fram förslag. Denna hemställan gör vi från moderat håll.

Till sist vill jag ta upp växthuseffekten, som jag tror att vi är överens om är den viktigaste globala frågan. Här är jag bekymrad, fru talman, över de signaler som ges, inte minst från visst regeringshåll. Jörgen Andersson har gått ut och sagt att han mycket väl kan tänka sig att förhandla med norrmännen – jag vet inte om det pågår förhandlingar – om att vi skall köpa fossilgasenergi från Norge i anslutning till att vi avvecklar våra egna kärnkraftverk. Jag säger ”fossilgasenergi”, för det är vad det handlar om.

Jag måste då fråga miljöministern: Har miljöministern samma uppfattning? Skulle vi genom för tidig avveckling ersätta två kärnkraftverk med fossilgasenergi från Norge kan vi inte uppnå miljömålen. Då kan inte miljöministern gå ut och säga: Nu skall vi klämma åt bilismen så mycket hårdare. Om vi inte tillvaratar vår kärnenergi utan måste köpa energi från Norge, energi ur källor som är mycket, mycket värre än bilismen när det gäller koldioxidutsläppen, måste vi försöka kompensera oss på annat sätt. Det innebär, fru talman, att barnfamiljerna och pensionärerna får högre bilkostnader och därmed inte har råd att ha kvar sina bilar.

Därför vill jag fråga miljöministern: Delar miljöministern Jörgen Anderssons uppfattning när det gäller det sätt på vilket vi skall ersätta kärnkraften – att vi skall förhandla med Norge om att köpa fossilgasenergi till det svenska folkhushållet? Det skulle vara ett dubbelfel, fru talman. Vi skulle till höga kostnader för folkhushållet avveckla en energikälla som från miljösynpunkt är betydligt bättre än fossilgasenergin från Norge.

Med detta, fru talman, ber jag att än en gång få yrka bifall till reservationerna 1 och 9.

Anf. 154 LENNART DALEUS (c) replik

Fru talman! När man lyssnar på den moderata beskrivningen av hur miljöpolitiken skall finansieras inser man att barnfamiljer och pensionärer är den huvudsakliga inkomstkällan i den moderata politiken. Det är naturligtvis inte så att den gruppen kommer att vara den som drabbas av ett aktivt miljöarbete.

Jag har litet svårt att förstå Göte Jonssons syn på miljömålen. Är det inte så, Göte Jonsson, att ett miljömål i Sverige också är att avveckla

kärnkraften? Man får väl svårt att nå det miljömålet om man inte avvecklar kärnkraften? Vi måste väl ändå börja att göra också detta – observera att jag säger ”också detta” – för att nå våra gemensamma mål?

Göte Jonsson drar också in den nordiska tanken och berör andra länder, som t.ex. Norge och dess delaktighet. Jag undrar om Göte Jonsson har några funderingar om hur det kommer sig att danskarna när det gäller den gemensamma miljöpolitiken har ambitionen att Barsebäck skall stängas. Finns det möjligen något granntänkande eller någon grannsämja där som vi bör ägna någon uppmärksamhet?

Vad jag egentligen begärde replik för var Göte Jonssons syn på miljöprogrammet i jordbruket. Jag tycker att den inställning som Göte Jonsson redovisar till stor del är riktig. Vallstöd och den typen av åtgärder inom miljöprogrammet kan nog ha sina poänger för att klara en hel del miljöfrågeställningarna i jordbruket.

I botten på mycket av jordbrukspolitiken i dag ligger en uppgörelse och ett beslut i utskott och kammare, grundat på just uppgörelsen mellan Socialdemokraterna och Centern. Inom ramen för den kommer naturligtvis mycket av de här diskussionerna att kunna föras. Jag tror att det är viktigt att ha insikten att de som är berörda av de här frågorna är medvetna om dem. Diskussionerna förs, och engagemanget finns. Jag tror att det räcker som ställningstagande för kammarens del.

Anf. 155 GÖTE JONSSON (m) replik

Fru talman! Det var ju i och för sig en intressant upplysning, Lennart Daléus. Men det var ju så att i den uppgörelse ni träffade finns inget generellt vallstöd. I den uppgörelsen finns inte något utvidgat vallstöd. Hur skall då kammaren kunna lita på att det finns med i nästa uppgörelse? Har Lennart Daléus garantier för det?

Från moderat sida förde vi fram kravet på generellt vallstöd när den förra uppgörelsen träffades mellan Centern och Socialdemokraterna, och vi anvisade pengar till det. Varför var ni inte med då, om ni skall vara med nu? Är den viktiga frågan vem man träffar uppgörelse med och inte vilket resultat man vill uppnå?

När det gäller den här reservationen har Lennart Daléus föredragit att sitta i knäet på Margareta Winberg i stället för att göra upp med de partier som nu står bakom förslaget. I och för sig respekterar jag det, men det går då inte att samtidigt säga att man är förespråkare för det vallstöd som man säger nej till och som man en gång tidigare har sagt nej till.

När det gäller frågan om det internationella samarbetet och barnfamiljerna, är jag bekymrad över barnfamiljernas och pensionärerernas situation om man genomför den energipolitiken, därför att vi får ju alla vara med och betala. Det får även barnfamiljer och pensionärer. I utbyte får man en försämrad miljö. Det är detta som är dubbelfelet. I det sammanhanget handlar det också om vilka internationella och nordiska kontakter man tar.

Vi har de energikällor som vi har. Från moderat sida anser vi att de skall användas så länge de är tekniskt säkra. Sedan skall de avvecklas.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Då får vi tid att ersätta dessa energikällor med miljömässigt bättre energiresurser.

Anf. 156 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Jag har inte haft några ambitioner att sitta i knät på Margareta Winberg eller den nya jordbruksministern. Det jag säger är att vi har haft en diskussion i samband med vårt EU-inträde som resulterade i en mängd spretande förslag i dessa frågor. I det perspektivet lade två partier gemensamt en uppgörelse i botten på det som sedan blev ett riksdagsbeslut. Det är alltså inte en uppgörelse som gäller i Sveriges jordbrukspolitik; det är ett riksdagsbeslut. Det är det vi nu skall förvalta.

Jag vet att vi har litet olika syn på hur man förvaltar det arbetet. Det har jag all respekt för. Jag läste att Göte Jonsson uttalade sig i en av våra mer kända veckotidningar – den heter Land – och sade att han hade svårt att förstå att Centern och Lennart Daléus kände sig så bundna av den här överenskommelsen. Men det är så, fru talman, att jag tillhör den litet gammalmodiga skola som säger att det är en poäng att man håller överenskommelser och arbetar inom dem. Det är den ambitionen vi fullföljer med inriktningen att de miljöpengar Sverige har fått skall utnyttjas på bästa sätt. Det finns alltså möjlighet att arbeta med det inom ramen för det fattade beslutet.

Sedan får vi ju diskutera kommande budgetår och se vilka förutsättningar som då finns för att utnyttja mer av EU:s stödpengar i nya program. Jag tycker att det är en utmärkt ambition. Jag delar den i högsta grad och tycker att det bör avsättas mer resurser till detta.

Men jag har också respekt, fru talman, för att man politiskt agerar som Moderaterna gör i den här frågan med en reservation till en skrivelse från Miljödepartementet när man vill åstadkomma en förändring av ett jordbrukspolitiskt beslut. Jag har respekt för den politiska ambitionen.

Kärnkraften är väl inte mycket mer att orda om, annat än att konstatera att vi har olika uppfattning i den frågan. Det är uppenbart, och vi får återkomma till det i flera andra sammanhang. Men jag tycker inte att man från moderat håll helt skall låtsas som om detta inte existerar också som miljömål. Det är viktigt att också den miljöfrågan hanteras med allvar av, hoppas jag, både Moderaterna och den här kammaren.

Anf. 157 GÖTE JONSSON (m) replik

Fru talman! Jag vet inte vilket knä som är bäst att sitta i, Lennart Daléus. Jag har egentligen ingen ambition att pröva, men det kanske är angeläget; det kanske är angenämt.

Lennart Daléus säger att det förelåg en rad spretande förslag. Men det var ju inte så, Lennart Daléus. Det förelåg från flera partier konkreta förslag baserade på den politik som regeringen Bildt hade utarbetat, den jordbrukspolitik som Karl Erik Olsson hade signerat. I den miljöpolitiken och EU-politiken låg att vi också skulle utnyttja de medel som vi hade förhandlat oss till. Där låg också riktlinjer – enkla, klara, generella riktlinjer – när det gällde miljömålen. I de riktlinjerna

fanns också vallstödet med, därför att det var en viktig del i det här sammanhanget.

Jag är litet förvånad över att Lennart Daléus kallar detta "spretande förslag". Jag har bättre omdöme att ge om Centerpartiets jordbruksminister än att han lade fram spretande förslag för den här kammaren.

Jag har respekt för att avtal skall hållas. Det står t.o.m. i den romerska rätten på latin. Men vi utnyttjar ju inte pengarna och bönderna får inte del av dem därför att de nuvarande reglerna är så krångliga att man inte ens vill fylla i blanketterna. Om det är så, Lennart Daléus, att man inte uppnår målen med de beslut som är fattade, är det då orimligt att säga att målen måste ses över? Är det då orimligt att säga att vi i stället måste få mera generella regler som gör att det blir bra både för bonde och miljö? Det är det som är den moderata målsättningen. Det kanske är politik, men det är också politik med innehåll, Lennart Daléus.

Anf. 158 EVA ERIKSSON (fp)

Fru talman! Jag instämmer med de föregående talarna om att det är viktigt att samarbeta och vara optimistisk när det gäller miljöpolitik, och kanske annan politik också, men det är också viktigt att vara kritisk. Efter att ha läst betänkandet och regeringsskrivelsen som vi skall debattera i dag kan man konstatera att regeringens miljöpolitik kännetecknas av motstridiga budskap om miljötillståndet. Det handlar mer om att man skall känna sig ganska lugn. Lennart Daléus säger att man förvaltar den borgerliga regeringens miljöpolitik. Det är klart att man kan se det så.

Å ena sidan är regeringen både offensiv och framgångsrik. Sverige hade, kan man läsa, en pådrivande roll i olika internationella förhandlingar. Jag tvivlar inte på det. Å andra sidan redovisar skrivelserna att bara ett av nio nationella miljömål kan sägas bli uppfyllt. Då måste man också komma ihåg att det finns andra mål som inte är uppställda.

Man måste ställa sig frågan hur det här hänger ihop. Jag kan förstå att det är viktigt för regeringen att framstå som offensiv och framgångsrik i en sådan här oerhört viktig fråga. Vad jag däremot inte förstår, fru talman, är hur vi i den här kammaren skall kunna fortsätta att hela tiden svälja beskedet om att allt är i sin ordning i stället för att vara kritiskt analyserande.

Alla som sitter här känner ju till att rapporter ständigt kommer om miljötillståndet både i Sverige och i EU. Det är ju nämligen här i riksdagen som vi har fastställt de olika nationella miljömålen, och det är också här vi skall reagera när den politik som vi fattat beslut om av olika skäl inte kan uppfyllas. När verkligheten blir en helt annan än den vi tänkt oss är det dags att fundera över de miljöpolitiska medlen, de miljöpolitiska målen och över hur konflikter mellan miljö och andra samhällsmål skall lösas.

Fru talman! Det är helt uppenbart att det behövs en analys av de miljöpolitiska målen, måluppfyllelsen och de medel som står till förfogande. Av riksdagen fastställda mål måste nås. Om så inte sker måste vi

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

ta reda på varför och om det finns grundläggande fel i själva målformuleringarna, och vi måste föreslå åtgärder.

Jag har tagit upp de här kraven tidigare i kammaren. Jag har då fått till svar av miljöministern att den utredning som jag vill att en expertkommission skall utföra ryms inom Agenda 21-kommitténs uppdrag. Jag har inte riktigt trott på det tidigare, och jag gör inte det nu heller. Agenda 21-kommittén är en utmärkt kommitté, och den skall syssla med de frågor som den var tänkt för: att följa upp det nationella arbetet med Agenda 21, att tydliggöra den enskilda individens ansvar i miljöarbetet för medborgaren och att stämma av hur miljömålen uppfylls och fungerar inom Agenda 21-arbetet. Det är utmärkt bra och det arbetet drivs med kraft i kommittén. Jag vill gärna framhålla att miljöministern här gör stora insatser.

Folkpartiet föreslår att regeringen skall tillkalla en kommission som skall analysera miljömålen, tillhörande medel och sammanvägning med andra samhällsmål enligt den reservation som vi har till det här betänkandet. Det är av stor vikt att Sveriges riksdag får en genomgripande analys av de grundläggande frågorna: beslutsprocessen, effektiviteten i miljöpolitiken och förslag till åtgärder.

Den nya regeringen borde välkomna ett sådant beslut av riksdagen. Som också Lennart Daléus sade förut har den nye statsministern klart deklarerat att de ekologiska kraven på utvecklingen i samhället skall leda till ett hållbart samhälle. Det skulle nästan vara självklart att man hade ambitionen att utreda för att tydliggöra miljöpolitiken.

Om jag får göra en liten utvikning, fru talman, vill jag säga att jag tycker att det är viktigt att fundera över det som har hänt efter regeringsbildningen. Det finns några frågeställningar som är angelägna ur miljösynpunkt. Vad betyder det att frågor om planering och markanvändning flyttar från Miljödepartementet? Det statsråd som nu blir högste ansvarige för älvskyddet har för bara några månader sedan kastat lystna blickar mot outbyggda älvar och fört ny vattenkraft på tal. Det finns också andra frågeställningar. Varför antyder man över huvud taget inte någonting om miljöskatter och utrymmet för sänkta skatter på arbete i regeringsförklaringen, när man talar om det ekologiskt hållbara samhället?

Jag har förut i debatten pekat på vikten av att man tar in miljöfrågorna i alla sektorer och får en bredare diskussion om detta i kammaren. Jag har vid ett tillfälle fått ett löfte av ministern. Ministern väckte själv tanken på att det skulle ordnas en allmänpolitisk miljödebatt i riksdagen där alla ministrarna skulle vara närvarande. Man skulle diskutera hur man skall fatta beslut i framtiden och också hur de påverkar miljön. Jag hoppas att miljöministern kommer att ta upp denna fråga igen, och att vi kommer att kunna ha en sådan debatt här i kammaren. Jag tror att det också skulle stimulera möjligheterna och underlaget för att analysera och undersöka varför vi inte uppnår dessa mål. Jag skulle vilja fråga miljöministern om det fortfarande finns en sådan tanke och om det initiativet kommer att tas.

Därmed, fru talman, vill jag sluta med att yrka bifall till reservation 2 av Folkpartiet i detta betänkande.

Anf. 159 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Eva Eriksson tog upp det jag sade om att den nuvarande regeringen förvaltar de idéer och det arbete som vi tog fram under den tidigare regeringen. Med risk för att i stället hamna på kant åt andra hållet kan jag säga att jag tycker att det är viktigt att säga. Eva Eriksson och de partier som ingick i den regeringen kan ta åt sig åtminstone en liten del av äran för att detta förverkligades. Det starka engagemanget i lokala Agenda 21 och dess utveckling påbörjades under den för oss gemensamma regeringsperioden. Det är viktigt och någonting att vara glad över.

Likadant är det med kretsloppsarbetet och kretsloppsbegreppet. Vi har inte uppfunnit kretsloppet, men det var förvisso under den förra mandatperioden – kanske framför allt i Centerns regi men naturligtvis med hjälp och stöd av den övriga regeringen – som det arbetet kunde drivas framåt.

Fru talman! Man kan se att den nuvarande regeringen förvaltar – eller skall jag för att blidka Eva Eriksson säga försöker förvalta – de begreppen och det arbetet och för det vidare. Det var min poäng. Det skall man väl ändå vara glad för. Man kan ha synpunkter på hur delar av arbetet bedrivs, men detta var faktiskt, fru talman, min fundering över de två nu centrala begreppen i det svenska miljöarbetet. Om fru talman tillåter vill jag ge en uppmaning till Eva Eriksson: Var icke förtörnad över detta, utan gläds över det.

Anf. 160 EVA ERIKSSON (fp) replik

Fru talman! Lennart Daléus talade i sitt inlägg om kretsloppssamhället och Agenda 21-arbetet. Om det var det arbetet Lennart Daléus menade att regeringen förvaltar vill jag understryka att det precis är det man gör. Det sker på ett mycket bra sätt.

Det jag pekade på var ändå att man i skrivelsen kan utläsa att vi faktiskt inte uppnår nio av tio miljömål. Det är en märklig kommentar när man ändå måste vara analyserande och kritisk för att uppnå de miljömålen.

Annars gläds jag också, Lennart Daléus. Jag tror att det är oerhört viktigt. Agenda 21-arbetet och det arbete mot ett uthålligt samhälle som det innebär är naturligtvis en oerhört viktig del. Det är en demokratisk innovation som nu pågår i miljöarbetet och som kommer att stärka det på lång sikt. Det tycker jag också är glädjande. Jag underströk också det.

Anf. 161 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Nu börjar det likna någonting. Nu är vi ju litet överens i alla fall. Det var faktiskt just detta jag menade. En del av de tunga saker som växte fram under vår regeringstid får den socialdemokratiska regeringen nu arbeta vidare med. Då kan vi gemensamt glädjas.

Jag kan hitta andra exempel, fru talman, på detta. Jag såg häromdagen att man börjar aktualisera det som inte minst fru talman själv väl känner till, nämligen begreppet nationalstadspark. Det börjar bli aktu-

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

ellt för allt fler städer eller kommuner. Det är väl utmärkt om de saker vi initierade under den perioden fortsätter.

Jag skulle bli lycklig, fru talman, om vi när denna mandatperiod är avslutad kan säga att en reaktor har stängts av på grund av ett starkt energiengagemang och en stark kärnkraftspolitik som har initierats inte minst i Centern. Det vore också någonting att glädjas åt i stället för att förtörnas, Eva Eriksson. Jag hoppas att vi tycker det gemensamt.

Anf. 162 EVA ERIKSSON (fp) replik

Fru talman! Ja, Lennart Daléus, vi tycker mycket gemensamt. Men den frågan kan jag inte svara på just nu. Det kommer väl en debatt om energifrågorna i denna kammare. Jag vill ändå understryka att det jag menade i mitt inlägg, och det jag står fast vid, är att det är viktigt att ta upp de kritiska punkter som finns i miljöpolitiken om vi skall uppnå en kraftfull miljöpolitik i framtiden. Det blir genom att läsa skrivelsen uppenbart att det finns problem i miljöpolitiken. Jag och många andra i utskottet möts ständigt av det. Det finns frågor vi inte kan få svar på.

Det är klart att man då ändå måste vara kritisk och analysera och försöka hitta vägar att uppnå de målen. Annars är vi väldigt illa ute. Jag förmodar, Lennart Daléus, att vi har samma uppfattning i denna fråga.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.57 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

21 § (forts.) Vår miljö – Miljöarbetet under året (forts. JoU17)

Anf. 163 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! När vi diskuterar den här skrivelsen eller när vi diskuterar annat miljöarbete är det ett ekologiskt hållbart Sverige som är målet för vårt miljöarbete. Ett ekologiskt hållbart Sverige handlar om att leva innanför de ramar som naturen ställer upp, eller för att citera Socialdemokraternas miljöprogram från 1968: "Då kopplas vi människor åter in i ett kretslopp som liknar det naturen själv har utvecklat under gångna miljoner år."

Inom parentes sagt har vi socialdemokrater använt kretsloppssamhället som ett begrepp sedan 60-talet, och inte bara sedan 90-talet, som vissa andra i debatten.

Men vad innehåller begreppet ett ekologiskt uthålligt Sverige? Vad betyder det när vi kommer till det ekologiskt uthålliga Sverige? Ja, det

handlar t.ex. om att Östersjöns lax och torsk inte längre hotas av miljögifter, utan att gravida kan äta Östersjöfisk utan att vara rädda. Det handlar om att våra sjöar inte längre är försurade, utan att en femåring som får upp en gädda kan ta hem den utan att mamma eller pappa får varna för kvicksilver. Det handlar om att varken vitryggig hackspett, ängssalvia, silverviol eller någon annan av våra utrotningshotade djur eller växter längre hotas av jord- eller skogsbruk. Det handlar om att sopberget i princip har försvunnit, därför att vi återanvänder, återvinner och producerar igen av avfallet.

Det här uppnår man varken på ett år eller på en mandatperiod. SNF:s generalsekreterare Ulrika Rasmuson konstaterade häromdagen i radion att det nog tar 100 år att komma till det ekologiskt uthålliga samhället. Men desto viktigare är det att vi snabbt stakar ut riktlinjerna.

Årets miljöskrivelse har inte till uppgift att presentera de nya, stora frågorna, utan miljöskrivelsen skall bara redovisa det löpande som har skett. Däremot kan man konstatera att var och en av de frågor som tas upp, som i sig kan vara ganska små, ändå är en del av att bygga just det ekologiskt uthålliga Sverige.

Herr talman! Eva Eriksson sade att hon när hon hade läst miljöskrivelsen hade kunnat konstatera att allt inte är i sin ordning och att det är problem med att vi inte uppnår miljömålen. Ja, herr talman, det kan man lugnt säga. Det finns mycket kvar att göra, och framför allt kan vi se att det också är svårt och rörigt när vi har 150 olika miljömål, nationella och internationella mandat, och har alltför dålig kontroll på hur vi använder våra styrmedel.

Det är därför regeringen har börjat arbetet på att successivt gå igenom miljömålen, se hur vi uppfyller miljömålen, varför vi inte klarar alla miljömål och vad vi skall göra för att klara miljömålen. Det är därför regeringen går igenom styrmedlen, både de ekonomiska styrmedlen och miljölagstiftningen, för att se till att vi får effektivare och bättre styrmedel. Det är därför regeringen planerar att våren 1998 presentera en proposition för riksdagen med nya miljömål, som också skall vara enklare att utvärdera, följa upp och mäta, och med riktlinjer för 2000-talets mål.

Herr talman! Jag tänkte inte beröra skrivelsen mer, utan kort beröra den framtida miljöpolitiken, som Lennart Daléus var inne på i sitt inlägg.

Jag kan se tre naturliga pelare för den framtida miljöpolitiken. Den första pelaren skulle vi kunna kalla för Bygga om Sverige. Jag har som miljöminister besökt ett antal spännande och intressanta nya bostadsområden, men det kanske allra viktigaste är att bygga om alla de bostadsområden och den infrastruktur vi redan har och att se till att vi får energisnåla bostadsområden, med sunda material, bygger om samhället utifrån en annan sop- och avfallshantering, satsar på nya VA-system och ställer om trafik- och energisystem.

Och där, herr talman, kan jag bara beklaga att Moderaterna så envist hakar sig fast vid gamla energilösningar, som kärnkraften, i stället för att våga se de nya lösningarna.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

För övrigt kan jag försäkra Eva Eriksson att älvfrågorna även i fortsättningen hanteras av Miljödepartementet.

Den andra pelaren skulle jag vilja kalla för Avgifta kretslopssamhället. Om vi nu sedan 60-talet har arbetat för återanvändning och återvinning, handlar det också om att vi skall få bort farliga kemikalier ur kretsloppet. I dag är t.ex. diskussionen om de hormonpåverkande ämnena mycket aktuell. Det handlar också om att vi skall få bort alla farliga utsläpp från industrin, där vi vill att tillstånden skall omprövas före år 2000, för att vi skall göra allvar av begreppet noll farliga utsläpp.

Den tredje pelaren är naturens pelare, att värna naturen, och där är målet att det svenska skogsbruket och jordbruket skall vara ett internationellt globalt föredöme.

Jag måste säga att jag tycker att det är beklagligt att det, trots att man kan läsa att skogsindustrin gör 26 miljarder i vinst i dag, fortfarande krävs samhällsstöd för att rädda urskogar – det som borde vara ett sektorsansvar.

Det här är tre viktiga pelare i arbetet på att Sverige skall gå i spetsen för ett ekologiskt uthålligt samhälle. Men det internationella miljöarbetet kommer även fortsättningsvis att spela en oerhört viktig roll. EU är en viktig arena för oss. Den debatten har vi haft här i kammaren, och vi har haft ett bra samarbete mellan utskottet och regeringen när det gäller att driva miljöfrågor. Men vi kan också se att vi måste gå in för att t.ex. förstärka Östersjöarbetet. Vi har bjudit in miljöministrarna runt Östersjön till ett möte i oktober för att försöka få till stånd en Agenda 21-plan för Östersjön och kunna visa resten av världen att det går att samla ett antal länder kring ett regionalt samarbete för Agenda 21 – något som inte har skett någon annanstans i världen och som vi hoppas att Sverige skall kunna visa inriktningen på.

Sverige skall gå före som spjutspets, men Sverige skall också med tyngd, intresse och engagemang påverka den internationella utvecklingen. Ett ekologiskt Sverige får bara vara en del i en ekologisk värld.

Anf. 164 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Många av de saker miljöministern säger när det gäller ambitionerna kan man instämma i. Det hade varit attraktivt om miljöministern, när hon i den andra delen av sitt anförande valde att beröra framtiden, också hade ökat konkretionen. Jag delar mycket av synen på hanteringen av avfallsberg, nya VA-system, trafik- och energilösningar, på att kemikalier vi inte vill ha skall bort, att skogs- och jordbruket skall utnyttjas osv. Men det enkla ordet är *hur*: Hur har miljöministern tänkt sig att gå vidare i det arbetet? En aning mer konkretion redan i dag skulle naturligtvis vara trivsamt.

Jag har respekt för resonemanget, herr talman, men jag saknar ibland miljöministern som deltagare i arbetet kring flera av de frågor som ligger just i det här randområdet, och det gäller t.ex. energisystemen. Det skulle vara roligt att se miljöministern på barrikaderna i energidebatten, i fråga om kraven på avveckling av kärnkraften, bevarande av älvarna osv. Det är möjligt att åsikten och attityden finns där, men

Anna Lindh bör gå upp på barrikaderna. Det behövs i denna situation, där energidebatten nu befinner sig. Det behövs ett kraftfullt agerande, som jag utgår från innebär ett fullföljande i alla delar av linje 2:s arbete. Det är samma sak i fråga om trafiksystemen. Gå upp på barrikaderna i det arbetet – inte på broarna, vilket kanske vore dumt. Jag tror att också den diskussionen behövs.

Slutligen skulle jag, herr talman, vilja ha en liten diskussion kring de frågor jag själv väckte tidigare, nämligen om sambandet mellan ekonomi och ekologi, en diskussion om möjligheterna att hantera arbetslösheten och sysselsättningen med hjälp av miljöengagemanget. Hur tänker miljöministern dra nytta av, eller utnyttja, brutalt uttryckt, människors engagemang i de här frågorna, kanalisera det och släppa loss regelverket?

Anf. 165 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! På område efter område kommer regeringen att presentera konkretionerna. Men en viktig sak för den här regeringen är att visa att det inte bara är miljöministern som presenterar konkretionerna. Alla i den här regeringen skall också fungera som ministrar på miljöområdet. Det är därför Ines Uusmann arbetar med Kommunikationskommittén om miljömål för trafiken. Det är därför det har varit nära samarbete mellan Näringsdepartementet och Miljödepartementet kring den gröna näringslivspolitik. Det är också därför vi har haft ett nära samarbete, som kommer att bli ännu närmare, mellan Arbetsmarknadsdepartementet och Miljödepartementet med att göra två minus till ett plus, dvs. göra de problem som arbetslösheten och miljöförstöringen utgör till en möjlighet: nya, gröna arbetstillfällen.

Vad energidebatten beträffar var det inte så länge sedan jag hade en debatt här i kammaren med just moderater om vikten av att vi ställer om energisystemet till både sparande, förnyelsebara energikällor och alternativ för att klara avvecklingen av kärnkraften. I det arbetet kommer också hela den socialdemokratiska regeringen att ingå.

Det kanske har varit så tidigare, speciellt under den borgerliga regeringens tid, att det enbart var miljöministern som fick dra lasset. I den här regeringen är det hela regeringen som skall driva miljöpolitiken.

Anf. 166 LENNART DALEUS (c) replik

Herr talman! Jag tycker att det är en bra ambition att hela regeringen skall dra lasset. Men ibland undrar jag litet, om jag skall vara uppriktig. När vi diskuterade miljöstödet till jordbruket och dess utnyttjande, vilket ju var en hjärtefråga för naturskyddsorganisationerna i landet och de organisationer som arbetar med biologisk mångfald m.m., var det faktiskt miljöministern själv, om jag minns rätt, som sade att det där tyckte hon inte om, det hade hon inte tyckt om i regeringssammanträdet heller, det var bara att ge pengar till bönderna. Det tycker jag tyder litet grand på en skillnad i syn. Den gången var det faktiskt tillsammans med jordbruksministern vi kunde driva fram de berättigade resurser som behövdes till jordbrukets miljöarbete.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! Jag undrar alltså fortfarande – det kan väl bli fler tillfällen att återkomma till det – vilka utredningar och vilket arbete regeringen planerar för att använda miljöarbetet i hanteringen av arbetslöshetsfrågorna, som ju är mycket centrala frågor i det svenska samhällsengagemanget i dag. Hur blir kopplingen till ekonomin? Och naturligtvis, som jag sade förut: Hur skall man frigöra människors kraft, få bort regelverk och utnyttja det engagemang som finns?

I sammanfattning kommer sådana här frågor att diskuteras ytterligare och redovisas av regeringen, men jag tycker ändå att det skulle vara bra om miljöministern tydligt stakade ut en väg och samlade på sig ansvaret för det samlade miljöarbetet i regeringen. Sedan får vi se hur hennes regeringskolleger förvaltar sitt pund.

Anf. 167 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Jag kommer tillbaka till riksdagen med ett antal konkreta förslag. Däremot tänker jag inte förenkla Lennart Daléus arbete, som även om vi samarbetar också är att vara oppositionspolitiker, genom att i förväg avslöja allt som regeringen kommer att presentera under den närmaste tiden.

En fråga Lennart Daléus tar upp som naturligtvis är oerhört viktig är förhållandet mellan ekonomi och ekologi. Där kan vi konstatera att det svenska exemplet, med den skatteväxling vi gjorde i samband med skattereformen 1990/91, har väckt mycket internationellt uppseende och framförs i år av World Watch Institute som det främsta exemplet på hur ett land kan leda arbetet med en skatteväxling och föra över skatter från arbetsinkomster till energi. Den vägen räknar jag också med att vi skall kunna fortsätta gå efter det att Skatteväxlingsutredningen presenterat sitt arbete.

Anf. 168 TREDJE VICE TALMANNEN

Den ändrade talarlistan gör att jag kommer att medge replik också åt Dan Ericsson, Gudrun Lindvall och Maggi Mikaelsson.

Anf. 169 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Det gläder mig att miljöministern understryker att miljöpolitik inte är lätt, att man i miljöskrivelsen presenterar en del av de frågeställningar som man har berört under året och att man har ambitionen att gå vidare. Det är bra, och det är också bra att miljöministern är kritisk till sina ställningstaganden när det gäller olika frågor och arbeten i miljöpolitiken. Det är också bra att regeringen nu understryker att hela regeringen skall dra lasset och att miljöpolitiken får en del i varje sektors ansvar.

Jag skulle i det sammanhanget vilja fråga om miljöministern, utifrån det löfte som gavs vid en tidigare debatt, kan tänka sig en allmän miljöpolitisk debatt här i kammaren med alla ministrar närvarande. Det tycker jag skulle vara bra som en manifestation för miljöfrågorna och därmed också för att få upp miljöfrågorna högt på agendan. Man skulle då också lägga ett ekonomiskt perspektiv på miljöfrågorna i relation till arbetsmarknad och kommunikation.

Detta skulle också, i en vidare debatt, kunna leda till att man tillsatte den kommission som jag har pekat på. Jag är tjugit när det gäller den här frågan, och jag kommer inte att ge mig. Om man i en fråga som ekonomin och Sveriges framtid när det gäller budgetsanering redan 1993 kunde tillsätta Ekonomikommisionen, som gjorde precis samma sak på ekonomiområdet, så skulle man naturligtvis ha glädje av att göra det också på miljöområdet. För mig är miljöfrågorna precis lika viktiga som ekonomifrågorna, och därför vore det intressant att höra vad miljöministern har att säga om detta.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 170 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Jag vill bara poängtera att jag inte är kritisk till mina tidigare ställningstaganden, Eva Eriksson. Däremot är jag naturligtvis kritisk till att vi ännu inte lyckats uppfylla alla miljömål.

Jag tycker att diskussionen om att ha en miljödebatt med både regering och riksdag är intressant. Det är någonting man kanske i första hand borde ta upp med talmännen för att inte föregripa deras arbete.

Jag har tidigare diskuterat frågan om en kommission med Eva Eriksson, och jag har då varit förhållandevis positiv. Men i dag vill jag säga att vi nu har ett arbete i gång för att nå samma resultat på precis de områden som Eva Eriksson berör. Vi kommer att gå igenom målen. Vi kommer att gå igenom varför vi inte uppfyller dem där vi inte gör det. Vi kommer att gå igenom styrmedlen, lägga fast nya mål och titta på hur de skall bli lätta att följa upp och utvärdera och bli bra miljömål för 2000-talet. Jag vet då inte om själva formen kommission är det viktigaste. Det viktigaste är väl att vi får de här resultaten.

Anf. 171 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Tack för det sista, miljöministern! Då kan man förvänta sig att regeringen kommer tillbaka till riksdagen med en sammanfattning och en analys av just det som jag har pekat på. Det är väl precis som miljöministern säger inte formen som är det viktiga, utan det är att det kommer fram ett bra resultat. Det är också viktigt att vi här i riksdagen kan få möjligheter att fatta de beslut som behövs för att uppnå de mål som vi här har fastställt. Det är det viktiga för mig som politiker i den här frågan.

Jag är ledsen om jag sade att jag upplevde att miljöministern var kritisk till sina ställningstaganden. Det ber jag om ursäkt för. Jag hoppas att miljöministern inte är det. Men ibland kan det vara bra att ifrågasätta saker som leder till sådant som man inte har tänkt sig att de skall leda till.

Det finns en fråga till. Som jag uppfattade det när statsministern presenterade ministrarnas områden skall mark- och planfrågorna inte längre ligga på Miljödepartementet. Därför sade jag i min inledning att älvfrågorna skulle ligga på ett annat departement. Jag vill nu ställa frågan igen: Är det så att jag har missuppfattat det?

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 172 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Det är olika sorters frågor. De frågor som har legat i gamla Bostadsdepartementet följer med till det nya Bostads- och Inrikesdepartementet, dvs. sådana planfrågor som har med det direkta bostadsbyggandet att göra, detaljplanefrågor. Däremot ligger de frågor som har med naturresurslagen att göra, t.ex. älvfrågorna, kvar i Miljödepartementet. Allting som är kopplat till naturresurslagen ligger kvar i Miljödepartementet.

Anf. 173 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Tack för möjligheten att få ställa ett par frågor till miljöministern.

Jag har tidigare i en frågestund berört miljöskrivelsen och dess redovisning av den dåliga måluppfyllelsen vad gäller de nio delmålen. Då frågade jag också ministern vad regeringen menar när man skriver att man skall omarbota miljömålen. Jag ville ha ett besked av ministern om att det inte skulle handla om att sänka våra miljöambitioner. Något sådant besked fick jag inte i den debatten.

Jag måste säga att den nu aktuella diskussionen kring naturgasanvändningen och därmed ökade koldioxidutsläpp oroar mig alltmer, framför allt därför att det är miljöministern som i tidningsuttalanden och även här i kammaren har antytt att hon ser naturgasen som en möjlig energikälla i samband med att man ersätter kärnkraften. Jag skulle nu, herr talman, önska att ministern lugnar alla med höga miljöambitioner och säger att regeringen inte skall tumma på nuvarande miljömål, varav koldioxidmålet är ett.

Jag har ytterligare en fråga. Jag har i ett annat sammanhang tagit upp målsättningarna vid Nordsjökonferensen, bl.a. generationsmålet, som innebär att vi skall få bort skadliga, naturfrämmande ämnen under en generation, dvs. 25 år. Nu nämns Visbykonferensen i skrivelsen. Jag skulle då vilja fråga miljöministern om hon i det sammanhanget kan tänka sig att ta upp det här generationsmålet.

Anf. 174 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Jag börjar med att kommentera miljömålen och sänkta ambitioner. Nej, det handlar definitivt inte om att sänka ambitioner. Jag skulle vilja säga att när man vill ha miljömål som man också kan utvärdera och när man vill skaffa starka medel för att uppnå dem, handlar det om en skärpning av miljömålen.

Jag skall ta ett exempel. Av de nio miljömål som vi inte uppnått när Naturvårdsverket gick igenom 9 av 150 miljömål handlade ett om sva-velutsläpp utomlands. Det är naturligtvis litet förvirrande när man på det sättet blandar frågor som vi direkt kan påverka i Sverige och frågor som vi skall driva internationellt. Det är bl.a. för att få en tydlig bostskillnad mellan olika miljömål som vi skall se över detta och få bra, tydliga miljömål som också går att följa upp.

Jag förutsätter att alla partier i riksdagen har som mål att avveckla kärnkraften, eftersom inget parti har föreslagit att vi skall bygga nya kärnkraftsreaktorer. Skall vi undvika en situation där vi plötsligt sitter

med gamla kärnkraftsreaktorer och kärnkraftsreaktorer som börjar bli farliga måste vi också i tid planera en omställning. Därför är det viktigt att vi börjar med i första hand sparande och i andra hand förnyelsebara energikällor. Men jag har också sagt att jag tror att man under en övergångsperiod kan behöva använda naturgas om man verkligen menar allvar med att avveckla kärnkraften.

När det gäller målsättningen i Nordsjökonferensen vill jag påpeka att det är Sverige som har drivit kravet att de farliga ämnena skall avskaffas inom en generation, dvs. 25 år. Det kommer också att bli en fråga som tas upp vid miljöministermötet i höst.

Anf. 175 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Miljöministern säger nu att det definitivt inte handlar om att sänka miljömålen. Då tar jag det som ett löfte inför de propositioner som skall läggas fram här i kammaren. Framför allt när det gäller koldioxidmålet gäller det att inte frångå den målsättning som finns. Det kräver att miljöministern lever upp till detta också i de kommande energidiskussionerna.

Vad jag förstår av miljöministerns inlägg har hon inte läst Energi-kommissionens betänkande och uppmärksammat den majoritetsuppfattning som där finns mellan socialdemokrater, folkpartister och kristdemokrater och som talar om hur vi på ett miljömässigt hållbart sätt skall ställa om energisystemet utan att få en storskalig introduktion av naturgas. Det är vad det handlar om. Vi vill fasa ut kärnkraften, men vi skall se till att inte få in något som höjer koldioxidutsläppen och bidrar till växthuseffekten. Jag tar miljöministerns uttalande som ett löfte om att man icke tänker rucka på koldioxidmålet.

Herr talman! När det gäller det s.k. generationsmålet, att bli av med de skadliga naturfrämmande ämnena inom en tidsperiod av 25 år, måste jag väl ändå uppfatta miljöministerns svar på det sättet att det inte är någonting som hon tänker ta upp under Visbykonferensen, utan det ligger senare i tiden. Min enkla fråga är då: Varför kan man inte också i det sammanhanget lyfta fram just det målet?

Anf. 176 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Därför att det jag talar om naturligtvis är miljöministermötet. Det är det jag uttalar mig om.

När det gäller koldioxiddebatten anser jag att det vore fantastiskt roligt om vi kunde se samma engagemang som kds, Moderaterna och andra visar för kärnkraftens bevarande också när det gäller att faktiskt försöka ersätta kärnkraften med sparande och förnyelsebara energikällor.

Anf. 177 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Tack för att vi trots omkastningen på talarlistan också får en chans att ställa vissa frågor.

Från Miljöpartiets sida tycker vi att det är mycket positivt att vi nu får en skrivelse som denna. Vi motionerade redan under riksmötet 1990/91 om att det borde komma en årlig miljöredovisning. Detta är

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

den andra i ordningen som kommer. Där skall miljöministern ha en eloge.

När man som i den här skrivelsen enbart redovisar att vi inte lyckats nå målen, utan att samtidigt tala om vilka åtgärder som kan tänkas krävas för att vi skall nå målen, tycker vi dock att det fattas en del. Det här borde snarare vara en möjlighet till en öppen dialog som verkligen talar om var någonstans man kan tänka sig sätta in insatserna. Vi hoppas att det skall finnas en möjlighet att komplettera nästa års miljöskrivelse med vilka ytterligare medel som behövs för att komma till rätta med miljömålen och inte bara konstatera att vi inte når dem. Jag skulle vilja höra om det kan finnas ett intresse för någonting sådant.

På samma sätt saknar vi också en genomgång av de hotade arter och biotoper som många gånger är en indikation på hur långt vi har kommit i miljöarbetet. Ökar antalet hotade arter vet vi att någonting är fel. Vi är inte på rätt väg. Vet vi att vi får fler arter som inte behöver stå på röda listan och vet vi dessutom att det kanske finns fler individer av de här arterna, vet vi också att vi är på väg åt rätt håll. Det här skulle vara ett utmärkt sätt att i miljöskrivelsen också kunna redovisa vad som händer med naturen. Naturen visar ofta vart vi är på väg. Jag undrar: Finns det något intresse för att lägga in något sådant?

Vad vi dessutom saknar är en redogörelse för vad som har hänt i EU med de undantag Sverige har fått. Vi vet att vi har en mängd undantag på kemikalieområdet. Här skulle det också ha varit på sin plats att få en redogörelse av vad som har hänt. Det enda som redovisas är att man diskuterar kadmium. Skall det tolkas som att när det gäller de andra ämnena så händer ingenting?

Anf. 178 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Allt kan inte ingå i miljöskrivelsen. Jag tror att den skulle bli ganska ohanterlig om vi i den lade in alla förslag om hur vi skall uppnå miljömålen. Det är de facto alla propositioner som regeringen allt eftersom lägger fram under ett år. I fråga efter fråga när det gäller hur vi skall uppnå miljömålen återkommer regeringen med förslag. När det t.ex. gäller den biologiska mångfalden återkommer vi redan i höst, inte nästa vår, med ett förslag.

Den helhetssammanställning som Gudrun Lindvall efterlyser kommer också. Den kommer i propositionen 1998, som jag talade om tidigare. På område efter område kommer regeringen att redovisa hur miljömålen skall uppfyllas. Den stora genomgripande miljödebatten om miljömålen för 2000-talet hoppas jag att vi skall ta gemensamt och förhoppningsvis bli eniga om målen under våren 1998.

Anf. 179 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Med den stora ambition som den här regeringen har förespeglat att den har, nämligen att man skall försöka få ett samhälle i mer ekologisk balans, handlar det naturligtvis om vad man kan göra internationellt, men också i högsta grad om vad man kan göra nationellt. Framför allt på kemikalieområdet kan vi se att det vi plockar hit med transporter, t.ex. de kemikalier vi har i våra varor, är sådant som vi

kan påverka nationellt. Vi behöver inte gå speciellt långt för att se att det finns länder i vår närhet som inte har samma mängd kemikalier. Därför tänkte jag höra efter: Finns det någon ambition från regeringens sida att ta itu med kemikaliesituationen i samhället, att föreslå en reduktion av kemikalierna?

Jag vill återigen upprepa frågan: Vad har hänt med de undantag vi har från EU:s bestämmelser? Vi har t.ex. undantag för klorerade organiska lösningsmedel, asbest, kvicksilver, arsenik, organiska tennföreningar och PCP. Har det inte hänt någonting? Det har nu gått ett och ett halvt år. Innebär det att när tiden har gått, fyra år, tvingas vi acceptera dessa ämnen? I så fall står vi inte bara still på ett viktigt miljöområde utan tar också ett steg bakåt. Är det verkligen så att det bara är kadmium som man över huvud taget har börjat diskutera i EU?

Anf. 180 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! När det gäller kemikaliefrågorna i EU är det något som vi prioriterar, och vi vill självfallet inte om fyra år vara i en situation där vi skall försämra våra regler. EU:s miljökommissionär har också garanterat oss vi inte skall behöva försämra våra regler.

Vi arbetar mycket hårt i EU. Det sker också en hel del internt i EU där man arbetar med att se över sina direktiv och sina egna bestämmelser för att på dessa olika områden med undantag höja nivån på EU:s regler. Det är också ett arbete som vi har drivit tillsammans med de andra nya medlemsländerna i EU, eftersom våra undantag överensstämmer på några områden.

Jag kan försäkra att jag senare kommer att återkomma till riksdagen och berätta om hur det har gått när det gäller EU:s interna kemikaliearbete. Hittills går arbetet i EU framåt, och det tycker vi är bra. Gudrun Lindvall behöver inte tro att det är enbart när det gäller någon av tungmetallerna som diskussionen har varit i gång med EU.

Däremot kan man inte stanna vid det. Det skulle innebära att vi vill att resten av EU skall få strängare kemikalielagstiftning men att vi inte har några ambitioner att vidareutveckla vårt kemikaliearbete, och det har vi ju. Därför har regeringen t.ex. nu delat ut ett antal uppdrag för att få en bättre kontroll på kemikaliesamhället.

Vi har också bjudit in både regeringsrepresentanter och betydande kemiföretag från hela världen för att ha ett högnivåmöte i Stockholm och diskutera kemikaliefrågorna. Det mötet hade vi i januari. Det var ett framgångsrikt möte där vi också fick kemikalieindustrin att skriva under på viktiga frågor, som försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Vi fortsätter att utveckla kemikaliearbetet vid sidan av att vi går vidare i EU.

Anf. 181 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Jag tycker att det är bra om man kan engagera hela regeringen i miljöarbetet. Det är alldeles nödvändigt. Jag tror också att det är nödvändigt att vi personligen måste börja ta konsekvenserna för de miljömål som vi ställer upp. Det betyder att vi måste vara beredda

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

att ändra vår livsstil, och det behövs att vi tar ett helhetsperspektiv på detta.

Eftersom man brukar ta till partiledaröverläggningar när det gäller viktiga frågor, t.ex. försvarsfrågor och energifrågor, tycker jag att det borde vara en idé att kalla till partiledaröverläggningar om miljösituationen och hur vi skall uppnå miljömålen. Det är en fråga som jag skulle vilja ställa till miljöministern. Är det något som miljöministern skulle kunna verka för i regeringen, att man lyfter frågan på det sättet? Det vore att ge den en högre status.

Sedan tyckte jag att det lät intressant med de tre pelarna och att bygga om Sverige, något som är alldeles nödvändigt. Då förväntar jag mig att det investeringsbidrag som kom till som ett resultat av en uppgörelse mellan Vänsterpartiet och regeringen förrförra hösten och som tog slut väldigt fort, dvs. pengar till miljöinvesteringar, kan få en ordentlig påfyllnad i potten inför höstens budgetarbete.

När det gäller att avgifta kretsloppssamhället hoppas jag att vi skall kunna få förslag till hur vi skall bli av med nickel-kadmium-batterierna. Där har vi verkligen misslyckats helt och hållet med att bli av med dem och nå det mål som är uppsatt.

När det gäller naturen, jord och skog delar jag miljöministerns syn att det är dåligt av skogsnäringen att inte klara att avsätta fler skogsområden. Då förväntar man sig att det skall komma förslag även på det området. Däremot är en del av de problem som skogsnäringen dras med, t.ex. förurning, något som man rimligen inte kan lasta just de som råkar vara skogsägare eller bedriva skogsbruk för, eftersom det är ett större problem. Där får man ta till andra metoder.

Anf. 182 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Jag skall gärna fundera vidare på Maggi Mikaelssons idéer. Det är möjligt att vi skall ha en partiledaröverläggning om miljöpropositionen år 1998 och miljömålen för 2000-talet.

När det gäller nickel-kadmium-batterierna är jag övertygad om att vi kommer att hitta en lösning, eftersom vi har fått ett mycket bra förslag av utredare Ingemar Josefsson. Vi räknar med att vi skall kunna lösa inte bara problemet med nickel-kadmium-batterierna utan också de andra batteriproblem vi har.

När det slutligen gäller skogsnäringen och förurningen är det riktigt att skogsnäringen inte själv kan påverka förurningen. Men jag skulle vilja säga till skogsindustrin, att eftersom vi från politiskt håll har fått igenom en överenskommelse i EU om att EU skall ta fram en åtgärdsplan för att minska de sura utsläppen och den vägen också minska de faktiska förurningsskadorna i den svenska skogen, borde skogsindustrin som tack för det ta på sig ett större ansvar för att bevara den biologiska mångfalden.

Anf. 183 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Där är vi överens. Men ett ansvar som vi skulle kunna ta från riksdag och regering är att se till att de kalkningsinsatser som man byggt upp modeller och system för att bedriva får tillräckligt med

pengar. Där har regeringen förslagit neddragningar och fått stöd från riksdagen för att dra ner kalkningsanslagen.

Trots att vi kanske inte alltid kan vara helt säkra på att långsiktigt är det allra bästa sättet är det trots allt det bästa sätt vi i dag har för att förhindra försurningsproblemen. Det gäller både på skogsmark och i sjöar. Där har vi också ett ansvar att försvara och bevara den biologiska mångfald som finns också under vattenytan och som vi inte ser. Då blir det möjligt för den som drar upp en gädda att också kunna äta upp den.

Ytterligare ett område som jag skulle vilja passa på att ta upp när miljöministern är här är producentansvaret och avfallsberget. Det är också ett område där vi har misslyckats kapitalt. Jag vet inte vilken uppfattning miljöministern har och vilken tilltro hon har till marknadskrafterna. Men här har vi misslyckats när det gäller att samla in papper och kartonger. Det klarar inte marknadskrafterna.

Det finns fler exempel på hur det med det nya systemet kommer att bli krångligare och svårare för enskilda människor att hitta till uppsamlingsställena. Det blir längre resor och krångligare att få till det. Här måste regeringen ta ett initiativ och komma med ett förslag. Annars kommer det alldeles säkert att komma bra förslag under den allmänna motionstiden.

Anf. 184 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Producentansvaret är en mycket viktig fråga. Det handlar i grunden om att det är en väldigt bra och viktig idé. Den bygger på att det bara är om producenten själv är ansvarig för det han har producerat som han också har ett ansvar för och ett riktigt incitament till att förändra sin produkt så att den blir miljövänlig, lätt att återta och lätt att återvinna.

Däremot kan jag hålla med om kritiken att övergången från det gamla systemet till det nya systemet med producentansvar inte alltid har fungerat så smidigt. Nu skall man kanske acceptera att det kan finnas problem under en övergångsperiod. Men jag kan också se en del strukturproblem. Det handlar framför allt om att kommunerna måste ha en större möjlighet att påverka hur insamlingen skall gå till för kommuninvånarna så att kommunen på det sättet kan se till att de egna kommuninvånarna får en bra service, så att vi kan garantera att vi har ett system som fungerar i hela landet.

Vi har därför en skrivelse ute på remiss i kommunerna. Det är dels en rapport från Naturvårdsverket, dels ett antal frågor som vi ställer till kommunerna. Avsikten är att producentansvaret skall behållas men att det skall kombineras med en något starkare möjlighet för kommunerna att vara med och forma detta så att det fungerar praktiskt.

Anf. 185 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Nu blev talarordningen litet konstig, men det kanske fanns skäl till det.

Detta är den andra miljöskrivelse vi får. Från Miljöpartiets sida tycker vi att det är bra, eftersom vi har velat ha en sådan redogörelse. Men som jag tidigare sade hade vi önskat att regeringen hade haft

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

större ambitioner och inte bara redovisat att vi i Sverige inte når miljömålen, vilket är sorgligt, utan också haft en liten diskussion i skrivelsen om hur man har tänkt sig att klara av det i framtiden, för det är egentligen det som det handlar om. Vi måste klara miljömålen för att vi skall kunna etablera det ekologiska samhälle som alla säger att vi vill ha.

Dessutom kan vi konstatera att många av de miljömål som vi har, ungefär 150 stycken, inte är satta efter vad naturen tål. De är satta efter vad man trodde att man skulle klara av och vad man trodde skulle vara ekonomiskt möjligt. Egentligen skulle många av dem behöva skärpas för att hamna på en nivå där naturen klarar av dem. Vi skulle alltså ha betydligt starkare krav när det gäller koldioxid, kväveoxider osv. I och med att man kan konstatera att vi inte har gjort tillräckliga insatser för att klara målen finns det en risk för att de kommer att urholkas ytterligare. Jag hoppas att den farhågan inte kommer att besannas.

I den här miljöskrivelsen saknas det alltså en del. Vi skulle ha önskat att det också hade funnits mera diskussion om den biologiska mångfalden och om vad som har hänt med EU-målen.

Om vi tittar på betänkandet finns det en liten passus som jag skulle vilja läsa högt och som är litet betecknade för miljödiskussionen i dag. Det står så här: "Utskottet erinrar om att riksdagen under våren 1991 fattade ett övergripande beslut om mål och riktlinjer för miljöpolitiken."

Det är den proposition som den förra socialdemokratiska regeringen lade fram, En god livsmiljö. Sedan dess har inte mycket hänt. Det är betecknande för miljöpolitiken under 90-talet. Det händer ingenting. Att vi nu, 1996, skall behöva hänvisa till en proposition som kom 1991 är beklämmande. Men det är inte förvånande om man, som Miljöpartiet, har tittat på vad som har hänt med miljöpolitiken.

När Naturskyddsföreningen gjorde bokslut över den borgerliga regeringen sade de: Det är sammanfattningsvis med stor besvikelse vi ser tillbaka på dessa tre år. Att den miljöpolitiska utvecklingen avstannar under en lågkonjunktur kan man ha en viss förståelse för, men att medvetet driva en politik som tar flera steg tillbaka, såsom den borgerliga regeringen gjort, är ansvarslost och oacceptabelt.

Vi hör Centerpartiet säga att Socialdemokraterna förvaltar politiken. Jag hoppas verkligen att Socialdemokraterna har betydligt högre ambitioner än så och fortsätter där man slutade 1991, eftersom det inte hände så mycket sedan. Miljön blir inte bättre av att man lanserar ordet kretsloppssamhälle. Miljön blir bättre när man fattar politiska beslut som visar att man vill minska kemikaliehanteringen och att man vill gå åt rätt håll och uppfylla miljömålen.

Miljöpartiet anser att det är angeläget att miljömålen skärps, och vi hoppas att det kommer till konkreta åtgärdsplaner över hur vi skall nå målen. Det är bra att miljöministern säger att även andra ministrar skall ta ansvar för miljön, eftersom det måste vara så. Miljöpolitiken måste genomsyra alla departement för att vi skall ha en chans.

Jag hoppas att detta inte innebär att vi får en svagare miljöminister, utan att vi får en starkare miljöminister, en starkare miljöpolitik och att

t.ex. kommunikationsministern verkligen tar miljömålen på allvar. Just trafiken är ett område där vi vet att vi tyvärr går åt fel håll i dag.

Det är alltså beklämmande att konstatera att vi klarar ett av de nio undersökta målen, nämligen det om svaveldioxider. Där går det någorlunda bra. Resten får riksdag och regering bakläxa på. Det här har gått dåligt. Miljöpolitiken har mest varit ord och floskler och för litet handling. Det måste bli en ändring på det.

Vi kan också se att det finns en hel del målkonflikter mellan politik i allmänhet och miljöpolitik. I dessa målkonflikter kommer ofta miljöpolitiken till korta. Det gäller t.ex. trafikmålen. Om vi bygger motorvägar vet vi att det leder till ökad bilism. Om vi inte bygger motorvägar kan vi hålla igen bilismen. Där har miljöpolitiken tyvärr hittills fått komma till korta. Det har varit den andra politiken som har fått spela den avgörande rollen. Jag hoppas att vi kan få en ändring där. Därför hälsar vi med glädje de signaler som säger att Sverige är färdigbyggt när det gäller motorvägar. Fler motorvägar ökar definitivt utsläppen.

Det finns också andra målkonflikter. Skall vi öka konsumtionen eller inte? Vi hörde just Göte Jonsson berätta att det var så bra i USA för att man hade en större omsättning på bilar där. Men omsättning på varor är också ett problem. Det leder till ett resursslöseri som i sig föder miljöproblem. Ibland är det kanske bättre att vårda det man har och se till att resursslöseriet minskar.

Vi hör ofta i dag att miljöproblemen bara kan lösas internationellt. Det är en myt som vi i Miljöpartiet anser att vi måste skärskåda rejält. Det är naturligtvis så att en hel del miljöproblem bara kan lösas internationellt. Men varje land som tar ett steg i rätt riktning minskar den totala globala miljöbelastningen. Vartenda litet bidrag till minskningen är ett positivt bidrag. Det får inte vara så att vi håller igen de nationella ambitionerna för att vänta in alla andra länder. Det finns en liten tendens i miljödebatten i dag att vi skall göra allting samtidigt. Vi menar att Sverige måste kunna gå före här. Det kan gälla många områden, t.ex. när det gäller kemikalier. Där har Sverige tidigare varit ett land som visar att det går att klara sig utan en hel del av de kemikalier som inte bör finnas.

I dag har vi ungefär 1 miljon kemikalier i omlopp. Av dem används 20 000–60 000 mycket i kommersiellt bruk. Vi i Miljöpartiet menar att det är dags att vi återigen får en översyn av kemikaliehanteringen, ungefär som den som fanns i den proposition som kom 1991, En god livsmiljö. Den visade vilka områden man ville börja minska på. Den talade om att vi skulle minska kvicksilveranvändningen, användningen av klorerade kolväten osv. I dag är det fortfarande de målen som styr. Det har inte hänt så mycket sedan dess. Det är dags att ta tag i detta igen och visa att vi i Sverige vill gå före på kemikalieområdet trots att vi är medlemmar i EU.

En av miljörörelsens främsta anledningar till att inte vilja gå med i EU var just att det blev så svårt att driva en egen självständig nationell politik, framför allt på kemikalieområdet. Det är dags att visa att det går. Än så länge har vi inte sett så mycket av det.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

I Danmark har man sagt att man vill försöka när det gäller de ämnen som kallas hormongifter, t.ex. nonylfenol. Man har sagt att man vill införa ett nationellt förbud för den kemikalien. Det skulle vara mycket positivt om miljöministern kunde ge besked om att även Sverige är intresserat av det.

Det talas mycket om den biologiska mångfalden, men det händer inte så mycket som positivt bidrar till en ökad eller ens bibehållen biologisk mångfald i Sverige. Det är en problematik som är ganska komplex. Det handlar också mycket om alla andra miljöproblem vi har. Försurningen innebär t.ex. att 90 % av allt svampmycel håller på att försvinna ur skogsmarken. Svampmycelet, svampens fina trådar, är en förutsättning för att träden skall kunna må bra. Det är nämligen svampmycelet som förser träden med mineraler och vitaminer. Att svampen försvinner är ett resultat av försurningen och kan vara ett skäl till att vi ser allt fler blödande granar och döende skog.

Vi måste få en politik som menar allvar med den biologiska mångfalden. Vi har t.ex. fortfarande ett skogsbruk som gör att många arter försvinner. Vi har ett skogsbruk som inte sparar de biotoper som har hotade arter.

I dag finns det 206 arter som är akut hotade, 520 som är sårbara och 263 som är sällsynta. Tyvärr är det inte så att de akut hotade och sårbara blir färre. Det är snarare så att fler flyttas upp på listan. Än så länge har 111 arter försvunnit ur den svenska faunan och floran. Många hävdar att framför allt många kärlväxter, mossor och alger befinner sig i hotklass 1, dvs. akut hotade, och kommer att hamna bland de försvunna om vi inte ändrar skogspolitiken och lantbruket.

Lantbruket bedrivs ju som ett intensivt kemikalielantbruk som definitivt hotar den biologiska mångfalden. Vi i Miljöpartiet har lagt fram en mängd förslag om detta. Vi vill t.ex. avsätta 500 miljoner per år för att i alla fall rädda 5 % av den produktiva skogsmarken nedanför skogsodlingsgränsen. Här finns många av de akut hotade arterna.

Vi menar också att det skulle finnas en möjlighet att ta upp vilka arter det handlar om i miljöskrivelsen. Det finns en mycket stor okunskap om detta i Sverige i dag. Man måste tala om vad som krävs för att dessa arter skall kunna finnas kvar och redovisa vilka inventeringsbehov som finns. I mångt och mycket känner vi till ganska litet om dem. Det gäller t.ex. sådana arter som ändå är så pass kända som tjädern. Vi vet väldigt litet om var den förekommer, vilka krav den har och vad vi måste göra för att bevara den. Detta är frågor som är viktiga.

En annan sak som jag också skulle vilja skicka med, och som jag hade en att-sats om som inte fick komma med, är att man i EU anser att jaktfrågorna tillhör miljöministern. Sverige är unikt så till vida att vi anser att jakt är en areell näring. Jag skulle verkligen vilja uppmana miljöministern att inse att jakt handlar om biologisk mångfald i dag. Det handlar om hur vi hanterar den biologiska mångfalden. Vi i Miljöpartiet anser att dessa frågor skall ligga på miljöministern. Det skulle också vara logiskt med tanke på att de i dag ligger på Naturvårdsverket och inte på Jordbruksverket. Därmed skulle de alltså följa sin minister.

Vi har också tagit upp det som Sverige har bidragit med till EU:s Natura 2000. Vi menar att Sveriges bidrag har varit för litet.

Det sadet tidigare att detta inte skulle få bli styckevis och delat, utan att det skulle ses som en helhet. Vi skulle få en avsättning av områden där vi skulle kunna se att det fanns en helhet. Tyvärr blev det inte så. Naturvårdsverket ville ha med 1 273 områden. Det ansågs att man då skulle kunna uppfylla art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet och få ett hållbart bidrag till Natura 2000. Men det blev bara 563 områden. Vi menar att miljöministern borde återkomma och se till att vi får med betydligt fler områden i Natura 2000. Dessutom är de områden som nu finns med till 95 % redan skyddade i dag. Detta har alltså inte medfört något positivt.

Det finns en mängd frågor angående det material som har lämnats i Miljöskrivelsen. En del av dessa vill jag ställa, om miljöministern vill ta repliker. Bl.a. står det att Naturvårdsverket har fått i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för att minska utsläppen av kväveoxider med 50 % till år 2005 jämfört med 1980 års nivå.

Jag trodde att det var så att riksdagen skulle sätta målen, och att Naturvårdsverket sedan utarbetade planerna. Men det här målet finns inte! När avser man att det skall sättas? Det finns också en hel del mål som är passerade, och som gällde fram till 1993. Även för dessa står det att Naturvårdsverket har fått i uppdrag att se över åtgärder. När skall vi sätta målen? Skall inte riksdagen först sätta målen? Sedan kan vi arbeta för att få fram de åtgärder som krävs. Jag tycker att detta känns som en litet felaktig ordning, även om jag hoppas att det är ambitioner som gör att det blir så här.

En annan fråga jag vill ställa handlar om jordbruket. Det Naturliga Steget tog initiativ till en hearing för några år sedan. Den resulterade i att man samfällt, tillsammans med LRF och Alternativa Jordbrukare, slog fast att jordbruket i Sverige inte är ekologiskt hållbart. Även detta måste vara en del av det som miljöministern borde komma in på. Finns det någon ambition att ändra det svenska jordbruket så att det blir långsiktigt hållbart?

I skrivelsen står det att vid omstrukturering av jordbruket i öst är det viktigt att denna sker så att man får ett miljövänligare och mer hållbart lantbruk. Gäller inte detta i lika hög grad i väst? Det kanske gäller i betydligt högre grad i väst. Det västeuropeiska jordbruket är nämligen det absolut minst ekologiskt hållbara jordbruk som världen någonsin har skådat.

Jag hoppas få svar på en del av frågorna. I övrigt hoppas jag att det som kommer nästa år har litet högre ambitionsnivå. Jag hoppas också på en litet mer förutsättningslös diskussion, redan innan skrivelsen läggs fram, om vilka ambitionerna skall vara. Det är ju så med miljöpolitiken – den skulle må bra av en mer öppen debatt än vi har i dag i Sverige.

Anf. 186 LENNART DALEUS (c) replik

Herr talman! Gudrun Lindvall menar att man genom att hänvisa till 1991 års riktlinjer också har sagt att det inte har hänt någonting sedan

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

1991. Det är också Gudrun Lindvalls slutsats. Därmed går hon i den numera närmast klassiska fällan att bedöma miljöarbetet utifrån Socialdemokraternas vana att då och då göra nedslag i miljöverkligheten, och komma med mer omfattande dokument. Det skedde 1991, och det kommer uppenbarligen att ske 1998. Men detta är inte någon definition på om saker har hänt eller inte.

Herr talman! Låt mig nämna några saker som har hänt. Skogsvårdslagen har fått ett miljömål som inte fanns tidigare. Agenda 21-arbetet bedrivs, och bedrivs under den tidigare perioden, med kraft. Kretsloppsarbetet har börjat på allvar. En klimatkonvention har antagits och likaså en konvention om biologisk mångfald. En ny gentekniklag har antagits – någonting som har efterfrågats länge. Nationalälvar har utsetts och en nationalstadspark har inrättats. Rejåla resurser har avsatts till miljöstrategisk forskning genom avveckling av de gamla löntagarfonerna. Det handlar om miljardbelopp. Jag skulle kunna fortsätta, men detta är ur minnets fatatur, herr talman. Gudrun Lindvall menar att allt detta är ingenting – att det inte har hänt någonting sedan 1991.

Herr talman! Detta illustrerar att åtminstone jag och Gudrun Lindvall, och sannolikt även Centerpartiet och Miljöpartiet, lever i olika världar. Det är antagligen någonting som vi får leva med.

Anf. 187 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 3, 6 och 8. Miljöpartiet ställer sig naturligtvis bakom även de andra reservationerna, men för tids vinnande räcker det med dessa tre.

Jag tror inte alls att vi lever i olika världar, Lennart Daléus. Vi lever i precis samma värld. Den är lika ekologiskt ohållbar för Miljöpartiet som för Centern. Men vi kanske drar olika slutsatser om vad som behövs göras, och vad som kan göras. Jag grundar min analys på dels det som skedde under denna period, dels kvaliteten på produkterna som kom fram. Kretsloppspropositionen innebar mycket besvär, som Maggi Mikaelsson sade. Den innebar egentligen att insamlandet av många av de produkter som kan återvinnas avstannade. Nu har det börjat komma i gång igen.

Jag hälsar med stor tillfredsställelse det förslag angående kadmium-nickel-batterierna som Ingemar Josefsson lagt fram. Enligt Miljöpartiets uppfattning är det inte vem som samlar in saker som är det viktigaste.

I den genomgång som Naturskyddsföreningen gjorde av den borgerliga regeringens miljöpolitik illustreras den med fyra män i en betongblandare. Jag är övertygad om att Naturskyddsföreningen var totalt objektiv när denna analys gjordes. I skriften kan man läsa saker som jag inte skulle ha varit direkt glad över om jag hade varit centerpartist. Skriften är nämligen ganska kritisk mot den borgerliga miljöpolitik som fördes. Den var bra på att lansera begrepp, men det var mycket litet som konkret hände i verkligheten. Det hände ingenting på kemikaliesidan.

Man såg till att försämra möjligheterna, och tog bort skatten på fossila bränslen för industrin. Detta innebar att man fick många industrier

att gå tillbaka till att börja använda kol igen, i stället för att vara anslutna till fjärrvärmenätet. Man såg till att minska utgifterna för handelsgödsel och bekämpningsmedel för bönderna. Jag vill konsekvent påstå att det var en politik som i bästa fall stod stilla.

Prot. 1995/96:76

~~Fel. OKänt~~

växelargument.

Anf. 188 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Nu säger Gudrun Lindvall att hon och Maggi Mikaelsson har samma uppfattning – att tidigare bedriven miljöpolitik är strunt, eller vad hon använde för ord.

Herr talman! Nu är det så lyckligt inrättat att det inte är Maggi Mikaelsson och Gudrun Lindvall som är miljöpolitikens domare. Möjligen är de några av delaktörerna. Det finns andra, miljöorganisationer och andra aktörer, som har värderat kretsloppspropositionen och kretsloppsarbetet. Man kan litet försiktigt säga att deras bedömning inte riktigt överensstämmer med Gudrun Lindvalls.

När det gäller kemikalierna vill inte Gudrun Lindvall att jag skall tala om PVC. Jag tycker ändå att hon kunde ha sagt någonting om att det bedrevs ett arbete, som ledde fram till åtgärder som hon rimligen borde välkomna.

Herr talman! Framför allt gör hon ingenting för att åtminstone mjuka upp sitt resonemang om den lista med beslut som jag kunde redovisa alldeles nyss. Jag tog besluten slumpvis ur de gångna fyra fem årens miljöarbete. Tycker inte Gudrun Lindvall att det är bra att vi har ett miljömål i skogsvårdslagen? Tycker hon inte att Agenda 21 var intressant? Var det inte bra med en gentekniklag? Skulle vi inte ha gett miljöresurser ur löntagarfondspengarna till forskning? Är det inte bra med en nationalstadspark? Behöver vi inte nationalälvar?

Herr talman! Det var allt detta som bara för några minuter sedan var lika med att ”ingenting har hänt sedan 1991”. Jag blir alltid förvånad över det språkbruket. Men en sak har inte hänt, herr talman. Denna kammare har inte klubbat igenom en miljöbalk. För att vara litet försiktig och mycket blygsam, kan man säga att det knappast är någon annans fel än Gudrun Lindvalls.

Anf. 189 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag återgav vad en miljöorganisation, Naturskyddsföreningen, skrivit om den miljöpolitik som Centern förde. Jag vill att Lennart Daléus noterar att det var en oberoende miljöorganisation som gjorde den bedömningen.

Naturligtvis fanns det vissa små saker som var positiva – det vill jag inte sticka under stol med. Men helheten var negativ. På grund av de beslut som fattades kunde vi se hur miljöbelastningen ökade i stället för att minska. Mycket av det som var i gång, t.ex. insamlandet av glas och papper i kommunerna, kom av sig med anledning av kretsloppspropositionen. Jag satt själv som ordförande i Miljö och Hälsa, som har hand om renhållningen i Södertälje. Vi deltog i ett flertal möten tillsammans med Lennart Daléus, och försökte ställa konkreta frågor om hur detta skulle kunna fungera i framtiden. Vi fick väldigt diffusa, för att inte

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

säga inga, svar. Det verkade som att det var viktigare att detta kom fram fort och i rätt tid än att det skulle fungera i praktiken.

Det är helhetssynen som är det viktiga i miljöpolitiken. Vi har behandlat en betänkande som gällde PVC, Lennart Daléus. I samband med det konstaterade Socialdemokraternas ledamöter att det egentligen inte hänt någonting. Tyvärr var det väl så. Det fanns en liten skrivning som handlade om att det möjligtvis skulle hända någonting i framtiden. Men det var inte mycket som var konkret.

Vi får hoppas att Agenda 21-arbetet leder till konkreta beslut, Lennart Daléus. Det är ingen vits med att skriva tjugiga planer i kommunerna och ställa dem i bokhyllan.

Enligt signaler som jag får från vissa kommuner i dag använder man Agenda 21-arbetet till att inte ta konkreta beslut. Man säger att man först vill avvakta Agenda 21-arbetet. Det är miljön inte mycket betjänt av, Lennart Daléus. Jag hoppas verkligen att Agenda 21-arbetet leder till konkreta miljöbeslut. Endast det ger oss en bättre miljö.

Anf. 190 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Gudrun Lindvall ställde direkta frågor till mig, som jag skall svara på. Annars avsåg jag inte att delta längre i debatten, dels därför att jag skall hem till min barnvakt, dels därför att Ingemar Josefsson är utskottets talesman.

Låt mig alltså svara på de direkta frågorna. De mål som Naturvårdsverket pekar på är väl bara exempel på att vi, som jag tidigare sade, har en ganska rörig situation just när det gäller målen. En del av dessa mål är gamla riksdagsbeslut. En del är mål som har tagits i regeringen. Egentligen tycker jag inte att det lönar sig mycket att diskutera var de är tagna eller inte tagna. Problemet är att vi inte uppfyller dem, och det skall vi nu försöka göra någonting åt.

Den andra frågan gällde Natura 2000, och jag kan försäkra Gudrun Lindvall att regeringen redan i morgon kommer att komplettera Natura 2000-områdena. Vi kommer kontinuerligt att bygga på med nya områden för att få ett bra deltagande i Natura 2000.

Jag kan inte låta bli att något kommentera debatten mellan Lennart Daléus och Gudrun Lindvall. Jag lade märke till att Lennart Daléus också räknade upp ett antal internationella konventioner när han talade om vad som hade hänt under den förra mandatperioden. Det var kanske inte riktigt den tidigare regeringens förtjänst att det antogs ett antal internationella konventioner.

Man kan sammanfattningsvis, om man vill vara snäll, säga att det inte alla gånger är så lätt att föra en bra miljöpolitik när moderaterna sitter i regeringen. Jag välkomnar både Centern och Miljöpartiet att samarbeta med oss. Jag tror att vi har många gemensamma frågor i miljöpolitiken.

Anf. 191 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag vill tacka Anna Lindh så mycket för att det kommer flera områden till Natura 2000. Det är faktiskt ett bra initiativ från EU att se till att man får ett antal områden som kan ge möjlighet till det

som kallas biologisk mångfald, dvs. till att arter skall kunna finnas kvar. Det känns mycket bra.

När det sedan gäller mål och medel är det naturligtvis viktigast att vi får fram åtgärder för att nå målen. Men det känns också mycket angeläget att i dag, framför allt när det finns många partier som börjar diskutera att vi skall omvärdera och revidera målen, få miljömål som vi vet är nödvändiga för att vi skall få en ekologisk balans.

Jag tror att det är mycket viktigt att ta upp en diskussion om hur miljömålen skall formas och varför de måste hamna på en nivå inte bara utifrån vad vi tror att vi klarar eller vad som är ekonomiskt möjligt utan också efter vad naturen tål. Jag tror, herr talman, att denna diskussion måste föras ganska öppet för att man skall få acceptans för de tuffa miljömål som måste till i framtiden, om vi skall få ett ekologiskt samhälle. Jag hoppas därför verkligen att den diskussionen också skall komma hit.

Jag är naturligtvis i likhet med Anna Lindh också mycket intresserad av att vi får medel för att nå målen, och det är egentligen där som miljöpolitiken har brustit under de senaste åren. Vi har inte fått en uppföljning av målen så till vida att vi har sett till vilka åtgärder som krävs. Jag hoppas att också den diskussionen kan föras i en större krets.

Det måste ibland till mycket tuffa åtgärder för att vi skall klara de här miljömålen, ibland åtgärder som kan bli impopulära. Vi har där ett val mellan att antingen göra det frivilligt nu eller att det blir så som nu händer i Storbritannien med "galna ko-sjukan", att vi får bakslag som gör att de åtgärder som måste vidtas definitivt inte är positiva.

Sedan en liten fråga till miljöministern: Hur kommer det sig att en sådan sak som att laxsjukdomen M 74, som är så aktuell och som verkligen visar på problematiken i Östersjön, inte finns redovisad i miljöskrivelsen?

Anf. 192 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Det lät som om miljöministern förringade värdet av att redovisa internationella konventioner som en del av det egna miljöarbetet. Jag måste fråga om miljöministern verkligen menar det. Värderar man inte både internationellt och nationellt att enskilda länder skyndsamt, kraftfullt och tydligt implementerar de internationella åtaganden som landet gör?

Det förekommer nämligen i olika länder och det har väl också hänt i Sverige, miljöministern, att man har glidit på överförandet av den typen av regelverk till det egna landet. För att krypa miljöministern ännu närmare in på skinnet kan jag fråga miljöministern om hon kan tala om huruvida den egna regeringen och hon själv med kraft, tydligt och fullt ut har implementerat EU:s regelverk på det sätt som detta kräver av Sverige? Eller finns det rent av en del införanden i Sverige som ännu inte är genomförda?

Miljöministern! Undervärdera inte betydelsen av att implementera också internationellt arbete! Se det som en del av det som man åstadkommit på nationell väg!

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

***Fel! Okänt
växelargument.***

Anf. 193 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Herr talman! Jag kan mycket bestämt svara ja på båda frågorna.

Anf. 194 GÖTE JONSSON (m) replik

Herr talman! Det är egentligen få saker som är så avslöjande för en politiker som när vederbörande i svepande ordalag säger: Jag förstår att det är besvärligt med moderaterna i regeringen.

Anna Lindh kan inte konkret peka på exempel där Moderata samlingspartiets miljöpolitik skulle vara sämre än Socialdemokraternas. Vi kan se litet grand historiskt på viktiga beslut i den här kammaren.

Hur var det? Vilka drev här i kammaren frågan om stimulanser för att införa katalysatorer på gamla bilar och för att man skulle köpa nya bilar? Det var vi. Detta är en av de viktigaste enstaka konkreta miljöfrågor som vi faktiskt har fått mycket positiva effekter av.

Vilka har den högsta ambitionen när det gäller att minska koldioxidutsläppen? Är det Anna Lindh och den socialdemokratiska regeringen, som nu t.o.m. vill växla över till ett fossilbränslesamhälle genom att använda den norska gasen? Det innebär att man inte kan uppfylla ens det i förhållande till moderaternas inriktning lägre mål som socialdemokraterna har.

Hur var det när vi från moderat sida sade att ekonomiska styrmedel är bra i miljösammanhang? Det var helt fel, sade socialdemokraterna då. Nu kan vi arbeta gemensamt för ekonomiska styrmedel och se dem som viktiga.

Hur var det med utsläppsrätten? När vi moderater förde fram den tanken i den här kammaren för några år sedan, var det en alldeles stollig politik. Nu har Anna Lindh pekat på att det här är en bra möjlighet i miljöarbetet.

Hur har det varit med miljöfrågorna i EU? Jag skulle kunna räkna upp en rad frågor. Konkreta exempel, Anna Lindh – inte svepande formuleringar!

Anf. 195 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Detta inlägg överraskade mig onekligen. Jag tror inte att Göte Jonsson kan vara omedveten om att det har funnits en mycket bred samstämmighet mellan många partier i Sveriges riksdag på område efter område – när man har diskuterat utsläppsregler, krav på industrin, kemikalierregler och biologisk mångfald – men att moderaterna alldeles för ofta har stått vid sidan om den breda samstämmigheten.

Göte Jonsson tar här upp exemplet med ekonomiska styrmedel. Göte Jonsson har gått emot ekonomiska styrmedel när det t.ex. gäller koldioxidutsläppen. Det mest effektiva medlet för att bekämpa koldioxidutsläpp är ekonomiska styrmedel, och det har moderaterna gått emot.

I det tidigare inlägget kunde vi höra Göte Jonssons förslag till ekonomiska styrmedel, och det handlade om bidrag, bidrag och åter bidrag för att betala sektorerna för att uppfylla sina miljömål. Oavsett om det handlade om bilar, våtmarker eller annat skulle statskassan betala ut nya bidrag för att förmå någon att ta miljöansvar. Jag tycker att det är

en självklar miljöpolitik att sektorerna själva skall kunna klara att ta sitt miljöansvar.

Anf. 196 GÖTE JONSSON (m) replik

Herr talman! Det blir inte bättre för att man upprepar svepandet. Område efter område, säger miljöministern, och sedan tar hon ett exempel, nämligen koldioxidutsläppen.

Vi har inte varit motståndare till en minskning av koldioxidutsläpp. Vad vi är motståndare till är det senaste förslaget när det gäller koldioxidutsläpp, helt enkelt därför att det är fullständigt inkonsekvent, miljöministern.

De stora förbrukarna av fossila bränslen, som således står för de största koldioxidutsläppen, undantas i förslaget. Den formen av inkonsekvens när det gäller ekonomiska styrmedel ställer inte moderaterna upp på. Det skall vara konsekvens i politiken. Det skall inte vara en symbolpolitik. Miljöministern för väldigt mycket av en symbolpolitik.

Bidrag, bidrag, säger miljöministern. Men vi står inte heller för överdrivna bidrag, utan det är kombinationen som är intressant. Vad vi har pekat på när det gäller bidrag är de möjligheter som EU-medlemskapet ger oss. Jag har inte sagt att vi för att få fram nya bilar skulle gå in med statliga subventioner. Vi har i en reservation begärt att regeringen skall analysera på vilket sätt man skall kunna stimulera fram en bättre bilpark för att på det sättet skapa förbättrade miljöförutsättningar.

Men hur, Anna Lindh, skall regeringen med miljöministern i spetsen uppfylla koldioxidmålet, som av alla i den här kammaren anses vara det viktigaste målet, när ni skall växla om till och satsa på en ny fossil energikälla som vi vet är bland det värsta man kan satsa på när det gäller miljöfrågan? Ge ett konkret besked på den punkten!

Anf. 197 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Herr talman! Jag skall ge två konkreta exempel när det gäller koldioxidutsläppen.

Först har vi koldioxidskatten. Det är en diskussion som förs i hela Europa i dag. Sverige och de andra nordiska länderna försöker att gå i täten för att visa hur man genom ekonomiska styrmedel också skall se till att man minskar koldioxidutsläppen. Vi kan se från införandet av koldioxidskatt i Sverige att det faktiskt spelade en viktig roll för att få ned koldioxidutsläppen. En mycket större del av t.ex. fjärrvärmens är i dag biobränslebaserad tack vare att vi införde en koldioxidskatt.

Nu vill vi öka koldioxidskatten. Men det handlar inte om att de stora företagen helt slipper att betala skatt om de har tillräckligt stora utsläpp. Om Göte Jonsson tror det har han läst förslaget dåligt. Det handlar i stället om att de betalar en inte riktigt proportionell skatt på alla extra utsläpp. Men skatten ökar fortfarande för dem genom att de har större utsläpp.

Det här är en intressant, viktig, principiell fråga för hela Europa, och jag beklagar att moderaterna står vid sidan av.

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Så till det andra exemplet. På ett område får vi i dag inte bukt med koldioxidutsläppen. Det gäller transporterna. Det finns moderata riksdagsledamöter som sprider påståendet att jag har föreslagit att bensinskatten skall fördubblas över en natt. Så är det inte. Däremot har Kommunikationskommittén föreslagit att man på sikt skall höja bensinpriserna, långsamt och successivt, för att markera för bilindustrin att de måste prioritera bränslesnålare bilar.

På alla andra områden har vi minskat utsläppen från trafiken, men just när det gäller koldioxidutsläppen har utsläppen från de enskilda bilarna och från transporterna totalt sett i stället ökat under senare år på grund av att bilarna inte görs bränslesnålare.

Nu vill vi ge en signal till bilindustrin: Gör bränslesnålare bilar! Vad gör moderaterna? Moderaterna går emot förslaget.

Anf. 198 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag skall inte missunna miljöminister Anna Lindh att åka hem till sina barn. Jag önskar att vi alla hade möjlighet att åka hem till våra barn på kvällarna. Det har vi dess värre inte.

Men jag vill be miljöministern att ändå vänta ett par minuter. Jag tycker nämligen att hon på en punkt i det tidigare replikskiftet med mig gjorde en förlöpning. Jag skall fatta mig kort.

Hon sade att kds skulle vara för kärnkraften. Miljöministern vet bättre, så jag förstår faktiskt inte varför hon gjorde denna förlöpning. Jag skulle vilja att miljöministern tog tillbaka det påståendet.

Vi kristdemokrater har under lång tid arbetat för att komma bort från kärnkraftssamhället. I Energikommissionen har vi nu anvisat en väg för hur vi skall kunna påbörja omställningen redan under den här mandatperioden och genom ekonomiska styrmedel och på andra sätt se till att fasa ut kärnkraften. Vi skall ha eleffektivisering, energisparande och förnybar elproduktion. Hur miljöministern då kan hävda att kristdemokraterna är för kärnkraften, är för mig obegripligt.

Sedan, herr talman, skall jag kort säga att vi kristdemokrater ser miljöskrivelsen som en rak redovisning av hur läget ser ut. Därför skrev vi denna gång inte en egen motion. Frågeställningarna som redovisas kommer ju att behandlas vid ett senare tillfälle.

Det finns några reservationer i betänkandet, och eftersom vi inte är representerade med någon ordinarie ledamot i utskottet vill jag här ändå avge en liten röstförklaring, även om det inte blir omröstning om alla de här reservationerna. Det gäller tre reservationer, som vi stöder.

För det första är det reservation 5 om Östeuropa och Östersjön och den därmed sammanhängande frågan om resurser för miljöinsatser. Detta är helt i linje med tidigare motioner från Kristdemokraterna. Därför tycker vi att det är bra att detta poängteras igen.

För det andra är det reservation 9 om att använda EU:s miljöstöd fullt ut med inriktning på vällersättning, också detta i linje med våra tidigare krav. På den punkten vill vi alltså stödja reservation 9.

Jag måste säga att jag förundras litet över att Centerpartiet inte förmått att driva denna fråga längre än vad man har lyckats göra hittills. Jag hade, herr talman, en debatt för ett par veckor sedan med grupp-

daren i Centerpartiet, Per-Ola Eriksson. Han hävdade i debatten att Centerpartiet har sett till att vi fullt ut utnyttjar det miljöstödet som är möjligt att ta ut från EU. Om jordbruksutskottets ordförande hade varit kvar här hade jag ställt frågan: Är detta verkligen sant? Enligt vår uppfattning – jag tror att de flesta partier här i kammaren delar den uppfattningen – har man sett till att vi inte använder miljöstödet fullt ut. Vi tycker att man skulle ha gjort det och att vi fortsättningsvis skall göra det.

För det tredje, herr talman, är det reservation 12. Vi tycker att det är ett rimlighetskrav att få SKI:s och SSI:s bedömningar i samband med en miljöredovisning, och vi vill deklarera att vi också på denna punkt stöder reservationen.

Anf. 199 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag är glad att även Dan Ericsson stöder reservation 9 som handlar om generell vallstöd.

Vi hade hoppats på att det skulle gå att få en majoritet för det här i utskottet. Det är många partier som tidigare har sagt att man är intresserad av ett generellt vallstöd. Miljöpartiet har hela tiden drivit den här frågan, även i diskussioner om hur vi skall utnyttja EU:s miljöstödet. Det finns naturligtvis fortfarande en möjlighet att vi här i kammaren kan få en sådan uppslutning.

Jag vill också tacka för det stöd som vi har fått för reservationen om miljösamarbete i Östeuropa. Vi har inte yrkat bifall till den, men jag noterar med tacksamhet att det finns en gemensam uppfattning om att det är viktigt att vi får ett vidgat miljösamarbete med Östeuropa.

Anf. 200 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Herr talman! Dagens debatt handlar om regeringens skrivelse *Vår miljö* och utskottsytrande om den. *Vår miljö* är en redovisning av miljöarbetet under 1995.

Regeringens skrivelse utgör ett bra komplement till debatten som vi annars har kring budgeten och ger också en möjlighet till uppföljning av genomförda åtgärder.

Formen kan diskuteras, särskilt kanske efter dagen debatt. I många kommuner söker man nu nya former för s.k. miljöbudgetar och miljöbokslut. En liknande diskussion kan på sikt också påbörjas på det statliga planet. I avvaktan på detta är den här typen av skrivelse en bra metod eller väg att börja med. Men det klart att vi ser att vi får en allmän remissdebatt som inte behandlar det som utskottet de facto har behandlat.

Vad gäller årets skrivelse vill jag särskilt framhålla att jag sätter stort värde på det redovisade arbetet med de globala frågorna, t.ex. föroreningarna av haven, klimatfrågorna, den biologiska mångfalden och de ökade insatserna som redovisas för de här områdena.

Regeringen visar i skrivelsen hur Sverige fullföljer utfasningen av farliga kemikalier och hur detta arbete nu fullföljs i EU.

Våra erfarenheter kan också komma andra till del och bli till glädje i EU. Men genom EU kan också andras erfarenheter bli tillgängliga för

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

oss. Och det kanske ofta kommer bort i debatten att vi också har att hämta och inte bara att ge.

För egen del konstaterar jag med glädje att kretsloppsarbetet är prioriterat och att producentansvaret utvecklas. Det finns problem, men man kan gå vidare på den inslagna vägen.

Till det positiva vill jag också nämna skyddet av den biologiska mångfalden och Sveriges förslag om en strategi mot försurningen som EU nu också har beslutat att ta fram. Redovisningen bekräftar också att miljöpolitiken bidrar till moderniseringen av det svenska näringslivet. Miljöförbättringarna har blivit viktiga konkurrensfördelar. Miljöpolitiken kan också ge nya arbetstillfällen.

Detta är ett område där vi ofta kan få bevis för att företagen kan säga att den svenska lagstiftningen har drivit fram miljöförbättringar som också inneburit konkurrensfördelar internationellt sett. Ibland kan man t.o.m. uppleva företagare som med förvåning konstaterar att det som de själva tidigare var emot också har gett dem dessa konkurrensfördelar. Jag tror inte att vi skall glömma bort det, och jag tror att nya krav som kommer att ställas kommer att ge samma effekter.

Detta sista konstaterande leder mig också direkt till den första av de angivna reservationerna från Moderata samlingspartiet i vilken det krävs en omprövning av de miljöpolitiska medlen. Vilken omprövning är det som man förväntar sig? Jo, reservanterna påstår att marknadernas och kundernas miljökrav leder till miljöförbättringar snabbare än regleringar. Med regleringar avses här lagstiftning.

Göte Jonsson säger i sitt inlägg att det krävs mer optimism i miljödebatten. Ja, detta är väl optimism. Att näringslivet och de agerande på egen hand skulle ha klarat detta bättre utan pådrivare från samhällets sida kallar jag optimism. Man tar sig nästan för pannan. Vilka miljölagar är det som man avser? Vad är det som denna riksdag har fattat beslut om och som, om vi hade avstått från att lagstifta, skulle ha lett till en bättre miljö? Är det avgaskraven, katalytisk rening, som moderaterna avser? Uppenbarligen inte, eftersom det är ett moderat krav fick vi veta för en stund sedan. Det var en nyhet för alla utom för Göte Jonsson. Är det inom kemikalieområdet som moderaterna anser att det inte behövs lagar? Är det så? Eller menar Göte Jonsson att svavelutsläppen skulle ha minskat mer utan lagstiftning? Göte Jonsson, vad är det som skulle ha blivit bättre utan lagstiftning och utan att riksdagen hade drivit på? Detta har faktiskt gett oss en rad konkurrensfördelar som jag tidigare har redovisat och som tas upp i miljöskrivelsen. Några exempel borde väl vara på sin plats och inte bara svepande formuleringar, eller hur, Göte Jonsson?

Herr talman! Låt mig gå vidare till nästa reservation, reservation 9, som Moderaterna har skrivit tillsammans med Folkpartiet och Miljöpartiet som avser jordbruket och miljön. Här är det slut med tilltron till marknaden. Här kräver man ytterligare samhällsinsatser. Det finns inget samband mellan reservation 1 och reservation 9. Det föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att det skall ske en ökning av stödet till jordbruket. I reservationen framgår inte med vilka summor man vill öka stödet eller var den svenska andelen av stödet skall tas. Kan vi möjligen

få veta det i dag, alltså hur mycket pengar det handlar om och varifrån de skall tas? Det vore särskilt intressant att få veta varifrån pengarna skall tas.

Denna reservation visar på ett problem som är viktigt och som därför också uppmärksammas av både regeringen och utskottsmajoriteten. Frågan gäller näringsläckaget från jordbruket. De senaste årtiondenas övergång till ett allt intensivare och tekniskt effektivare jordbruk har påverkat miljön negativt. Kraven på större odlingsenheter har bl.a. lett till utdikningar och torrläggningar av våtmarker i anslutning till åkermark. Därmed försvinner viktiga biotoper och förutsättningarna för vissa arter i Sveriges flora och fauna. Det intensiva jordbruket utarmar jorden, och de stora boskapsbesättningarna skapar överskott på gödsel – problem som också utskottet har bedömt med utgångspunkt i regeringens skrivelse.

Utskottet konstaterar att det svenska miljöprogrammet godkändes av kommissionen så sent som den 17 augusti 1995. Detta till trots har regeringen redan den 22 januari i år gett Jordbruksverket och Naturvårdsverket i uppdrag att göra en samlad utvärdering av miljöprogrammet. I uppdraget ingår bl.a. att granska kriterierna för områdesavgränsningarna för stödet och för att bevara ett öppet odlingslandskap. Enligt utskottet överensstämmer uppdraget med vad som föreslås i dessa delar i motionen. Därutöver har också jordbruksministern i kammaren redovisat att en översyn och utvärdering av miljöprogrammet kommer att göras inom mandatperioden.

Till detta skulle man också kunna lägga att det går att följa upp dessa frågor och ta initiativ genom det arbete som nu också bedrivs i Komi Kopp, där reservanternas partier ingår.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationen.

Till betänkandet är ett yttrande från utrikesutskottet fogat, vilket beaktas i jordbruksutskottets betänkande. I yttrandet behandlas bl.a. miljöfrågor när det gäller Östersjön och Sveriges miljöarbete i EU. Det är viktiga frågor som ges en bra redovisning, och jag rekommenderar fler att läsa utrikesutskottets remiss till jordbruksutskottet.

Efter att under lång tid ha lyssnat till denna debatt blir jag litet förvånad över den debatt som Lennart Daléus för här och som en del andra var inne på. I ena stunden säger Gudrun Lindvall, tror jag, att det inte har hänt något sedan 1991. Stunden efter säger Lennart Daléus att allt har hänt mellan 1991 och 1994.

För den som lyssnar måste det vara alldeles hopplöst att förstå hur svensk miljöpolitik har bedrivits. Men i grunden är det något fel om vi i kammaren diskuterar om vem som var först och vem som är bäst. Hela den partiledardebatt som vi hade på förmiddagen visade snarare hur vi gemensamt skulle gå vidare. Efter att ha påstått att man vill något i miljöpolitiken tar talarna ära och heder av varandra när det gäller vem som har gjort mest under respektive mandatperiod. Det är klart att vi inte kommer att komma någon vart med den inställningen. Lennart Daléus talar ju som om han hade suttit ensam i regeringen under tre år. Där fanns inga moderater, inga folkpartister, inga från kds, och såvitt jag förstod fanns det inte heller några centerpartister, utan han var väl

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

ensam. Han uppmanade miljöministern att ta sig upp på barrikaden, och såvitt jag förstod så rumlade han själv omkring där för jämnan. Men det går inte att beskriva det på detta enkla sätt. Så mycket hände inte, men samtidigt var det naturligtvis inte på det sättet att inga frågor togs upp och belystes.

I skrivelsen som vi diskuterar tas föregående års miljöarbete upp. Därför är det naturligtvis intressant att utifrån den göra avstamp för vad vi tillsammans kan göra på miljöområdet framåt i tiden. Vad kommer att ske framåt i tiden? Det kommer inte att löna sig att försöka tala om vem som först uppfann ett ord eller en fras, utan det kommer att handla om hur vi skall gå vidare. När man lyssnar länge blir man nästan som den som sitter vid TV-apparaten och undrar: Vad är det de vill? Vad är deras mål?

Till slut vill jag säga att utskottet inte har några invändningar mot regeringens redovisning. Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till vad som har anförts i skrivelsen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 201 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Ingemar Josefsson säger att vi inte skall ha menings-skiljaktigheter när det gäller miljöpolitiken. Det är klart att jag också kan hålla med om hans beskrivning av debatten mellan Lennart Daléus och Gudrun Lindvall tidigare. Men ord är viktiga i miljödebatten.

Jag vill ändå understryka att det finns ett ord som förvånar mig och som nu alla tar i sin mun. Alla hyllar det ordet och tycker att det är ett oerhört viktigt medel i miljöpolitiken. Ordet är miljöavgifter. Jag har ett minne av att vi före miljödebatten i början av 70-talet talade om detta. Då hånade alla Folkpartiet och sade att det var det dummaste som de hade hört. Hur skulle vi låta dem som hade betalt kunna betala av på en skuld? Det kommer vi aldrig att acceptera, sade man. Nu är miljöavgifter någonting som man har tagit till sig och som vi alla tycker är ett bra medel att använda i miljöpolitiken. Ibland kan ord och fraser vara väldigt viktiga.

Men Ingemar Josefsson inledde med att tala om miljön som fördel ur konkurrenssynpunkt. Det är ett väldigt intressant inlägg. Det väcker ändå tanken: Vad är det egentligen för beslut som vi politiker har fattat här i kammaren som har gjort att företagen ser miljöinsatser som konkurrensfördelar? Är det så att det beror på våra beslut i kammaren? Är det inte snarare så att det är konsumenternas krav på varor, material och processer i enskilda företag och industrier som gör att marknaden kräver miljövänliga produkter? Detta är en mycket intressant diskussion. Det gläder mig att Ingemar Jakobsson ser att detta är en viktig del, att de insatser som konsumenterna och marknaden tillsammans skall göra ger miljöpolitiska konkurrensfördelar. Det visar också på det som jag tidigare sade, att det är viktigt att man bestämmer sig för att analysera var maktstrukturerna och makten ligger i miljöpolitiken.

Anf. 202 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill säga till Eva Fredriksson att jag inte tog upp diskussionen om miljöavgifter en enda gång. Det kan inte vara riktat till mig, därför att det ordet nämnde jag över huvud taget inte.

Däremot instämmer jag i fråga om den diskussion som Eva Eriksson tar upp om konsumentintresset. Jag tror personligen att politikerna ofta ligger väldigt nära konsumentintressena. Det är inte en slump att konsumenterna också är väljare. Politikerna brukar företräda konsumentintresset. Där finns det ett samband. Därför fullföljer vi ofta just när det gäller det som konsumenterna vill ha påtryckningar på.

Anf. 203 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag vet att Ingemar heter Josefsson i efternamn och att jag heter Eriksson. Detta är kanske en bild av den livliga och aktiva debatt som vi skall ha i kammaren framöver.

Jag är medveten om att miljöavgifter inte nämndes. Men det var i samband med att det sades att ord och fraser inte var viktiga i miljöpolitiken som jag ville understryka att miljöavgifter är ett ord som har använts och blivit ett väldigt viktigt instrument i miljöpolitiken.

Anf. 204 GÖTE JONSSON (m) replik

Herr talman! Jag blev väldigt förvånad över Ingemar Josefssons recension av reservation nr 1. Vi har inte lagt fram förslag om att avskaffa en enda lag. Ingemar Josefsson räknade upp en rad lagar som vi skulle vilja avskaffa bara därför att vi begär en utvärdering av miljömål som inte har kunnat uppfyllas. Det är ett faktum att både konsumenter och producenter i dag är väldigt viktiga aktörer på miljömarknaden. Då måste vi vara beredda att ompröva medlen för att uppnå målen. Vi moderater står bakom lagar på miljöområdet, och det kommer vi också att göra i fortsättningen. Jag har aldrig påstått att man kan ersätta alla lagar på marknaden utan lagstiftning.

Vad vi kan konstatera om vi skall vara ärliga mot varandra är det faktum att av de 150 miljömål som finns, varav Naturvårdsverket har utvärderat nio, är det bara en sådan målsättning som är uppfylld. Då måste vi väl kunna sätta oss ned och analysera hur vi skall kunna uppfylla målen. Och vilka medel skall vi använda?

När det gäller den andra frågan om miljöersättningen har ju utskottsmajoritet och riksdag förbjudit regeringen att gå in och utvidga miljöersättningarna angående vallstödet. Ni sade ju nej till detta. Då kan ni inte komma och kräva att man skall utvärdera hur det har gått med den ersättning som ni har sagt nej till. Någon logik måste det vara.

Till på köpet skall denna utvärdering vänta till långt in på 1997. Det kan vi inte göra. Vi måste se till att utvärderingen sker snabbt.

Anf. 205 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Jag förstår att Göte Jonsson blev förvånad. Tanken var väl att ingen skulle uppmärksamma denna dubbelhet i budskapet. När det gäller metoden för att komma till rätta med de nya miljömålen säger reservanterna: "Under senare år har man på miljöområdet alltmer upp-

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

märksammat att marknadens och kunders miljökrav snabbare leder till miljöförbättringar än förbud och regleringar.” Sedan tar man detta som exempel på hur man borde ha gjort och på hur man bör gå vidare. Så måste ju texten rimligen läsas.

Ingen vore gladare än jag om ni tog tillbaka det, men så står det de facto i reservationen. Jag tror också att det är er innersta tanke som helt plötsligt står i reservationen.

Anf. 206 GÖTE JONSSON (m) replik

Herr talman! En god regel när man läser texter, Ingemar Josefsson, är att läsa hela texten. Man skall inte göra vissa utdrag. Det står ”inom ramen för en helhet”, och det är helheten som är intressant. Då måste vi utifrån en verklighetsbild sätta oss ned och gå igenom hur vi skall uppnå våra mål. I annat fall handlar det inte om mål, Ingemar Josefsson, utan då handlar det om självändamål. För Moderata samlingspartiet är inte miljöpolitik självändamål, utan det handlar om mål. Om vi inte lyckas uppfylla dem måste vi ändra och se över både medel och mål. Det är det som är viktigt.

Vi skall inte sänka miljöambitionen. Men om vi har mål som inte kan uppfyllas innebär det i sig att miljöambitionen sänks. Vi moderater vill att man skall utvärdera mål och metoder för att vi skall kunna upprätthålla och höja miljöambitionen. Det är detta som är målsättningen.

Det går inte med vilseledande tricks, Ingemar Josefsson, och att försöka lösrycka vissa meningar i en text. Det är ingen särskilt hederlig politik.

Sedan när det gäller frågan om miljöersättningar vill jag påpeka att inte ens de medel som majoriteten har anslagit i dag används på miljösidan. Det vore väldigt bra om vi i första hand kunde använda dessa pengar och se till att snabbt inrätta ett vallstöd. Då skulle åtminstone medlen komma till bruk i miljöarbetet så att inte också dessa pengar överlämnades till EU-kommissionen, vilket ni är på väg att göra inom ramen för den miljöpolitik på jordbruksområdet som majoriteten driver.

Anf. 207 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Jag noterade att Göte Jonsson sade att man bör läsa hela texten, men han gör det inte själv. Därför gör jag det: ”Men Naturvårdsverkets granskning borde också leda till en omprövning av de medel som används för att uppfylla miljömålen. Under senare år har man på miljöområdet alltmer uppmärksammat att marknadens och kunders miljökrav snabbare leder till miljöförbättringar än förbud och regleringar. Det faktum att bara ett av nio granskade miljömål uppnåtts bör kunna ge vägledning om vilka medel i miljöarbetet som är mest effektiva. En översyn och omprövning – – .”

Omprövningen och översynen måste väl syfta på det som ni har upptäckt, att det var marknaden som skulle klara det här och inte lagar. Det var kanske inte meningen att vi skulle läsa texten. Den skulle väl användas mot andra än mot oss i riksdagen.

Anf. 208 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag beklagar den debatt som förekom mellan Lennart Daléus och mig.

I utskottets överväganden hänvisar man till att riksdagen under våren 1991 fattade ett övergripande beslut om mål och riktlinjer för miljöpolitiken. Det är inte första gången som man hänvisar till just det beslutet i våra betänkanden. Det har förekommit förr.

Sedan finns det tydligen inte så mycket att hänvisa till, och det är detta som jag konstaterar med en viss förskräckelse. Vi från Miljöpartiet var kritiska även till den förra socialdemokratiska regeringen och menade att även då hade man kunnat göra mera. Men i ljuset av vad som har skett under den senaste mandatperioden skedde i alla fall det här. Det är utifrån det beslutet som vi skall gå vidare. Det är litet beklämmande att det är så, men så är det.

När det gäller utfasningen av kemikalier delar jag Ingemar Josefssons uppfattning att det är bra att det står om kemikalier. Jag hade gärna sett att det hade stått mera.

Den enda kemikalie som man talar om här när det handlar om avveckling är kvicksilver. Här hänvisar man också till beslut under riksmötet 1990/91. Vad man hade kunnat önska är att det t.ex. i avsnittet som heter Textilier hade föreslagits ett förbud mot formalin i barnkläder – ett konkret förslag som Miljöpartiet har lagt fram. I Japan har man förbjudit formalin i barnkläder och, om jag drar mig rätt till minnes, också i Tyskland. Där anses formalin vara ett ämne som just är skadligt för barn. Det finns alltså mycket att göra på kemikaliesidan.

Jag skulle vilja fråga Ingemar Josefsson om det inte också vore på sin plats att redovisa vad som händer i EU med de undantag som vi har. Som vi ser det i dag sker det väldigt litet på miljöområdet. Avser regeringen att återkomma eller har man anpassat kemikalieambitionerna?

Anf. 209 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Jag ser att de som skall tala i nästa ärende börjar bli litet otåliga, så jag skall begränsa min replik till Ingemar Josefsson. Jag kan försäkra honom om att Lennart Daléus inte var ensam i den tidigare regeringen, där fyra partier ingick. Vi försökte nog i görligaste mån att komma överens om en bra miljöpolitik, även om det skall erkännas att en del ibland kanske tyckte att det var en viss senfärdighet på Miljödepartementet.

Herr talman! Vår uppgift som opposition är ju faktiskt att driva oppositionspolitik. Om vi tycker att regeringen inte för en tillräckligt bra miljöpolitik, är det klart att vi skall framföra våra synpunkter. I det här sammanhanget tycker vi för vår del att skrivelsen är en rak redovisning. Det finns därför ingen anledning att gå in på konkreta förslag nu, utan vi återkommer med dem. Men jag förbehåller mig nog rätten, Ingemar Josefsson, att faktiskt föra en konstruktiv politik syftande till samarbete för bättre miljöåtgärder.

Prot. 1995/96:76

27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

***Fel! Okänt
växelargument.***

Anf. 210 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Jag kan bara konstatera att en demokrati bygger på att man har en bra opposition, så där har vi inga olika meningar. Det är självklart att vi skall ha en bra opposition. Men det är klart att man måste bestämma sig. På en del områden är man överens och resonerar sig fram till lösningar, medan man i andra fall har ett majoritets- och oppositionsförhållande. Om det har jag och Dan Ericsson inga delade meningar.

Anf. 211 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Ärade kammarledamöter! Det är trevligt att några sitter kvar och lyssnar vid den här tiden på kvällen.

Jag vill också särskilt tacka för att jag och flera andra fick möjlighet till repliker till miljöministern medan hon var kvar här i kammaren.

Den skrivelse som vi behandlar i dag skiljer sig från förra årets så till vida att den inte innehåller några förslag från regeringen, vilket förra årets skrivelse gjorde. Det har lett till att vi från Vänsterpartiets sida mer har koncentrerat oss på det som vi tycker saknas i regeringens redovisning och på det som vi tycker att man skall återkomma med förslag om. Vi har också hänvisat till att vi själva kommer att återkomma med konkreta förslag. Det betyder också att vi inte har reserverat oss mot skrivelsen i betänkandet. Trots det kommer vi att stödja en del av de reservationer som har avgetts.

Vi kommer att stödja reservationen om kemikalier, reservation nr 6. Den handlar om att vi skall se till att vi inte halkar efter, att vi skall kolla upp vad som händer med förbud och vad som händer med EU.

Vi kommer också att stödja reservation nr 8 om Natura 2000, även om jag tycker att vi har fått en godtagbar förklaring till att det har blivit så konstigt som det har blivit när det gäller att utse områdena. Det har faktiskt att göra med ett tjurigt regelverk inom EU och möjligen också med misstag som begicks av den förra regeringen när det gällde att se till att få tillräcklig tid på sig.

Vi kommer att stödja reservation nr 9 om vallstöd. En av de frågor som vi i Vänsterpartiet har drivit är att jordbruket skall ha ett mer generöst vallstöd.

Vi kommer också att stödja reservation nr 12.

Vi känner också stor sympati för reservation nr 5 om stöd till bistånd till Östeuropa. Vi har tidigare krävt att regeringen skall lägga fram en långsiktig plan för och finansiering av Östersjöns bevarande bl.a.

Att vi inte har reserverat oss betyder självfallet inte att vi inte är kritiska till regeringens miljöpolitik eller till det som står i skrivelsen. Som tidigare tydligt har framkommit i debatten i kväll är det många miljömål som inte uppfylls. Nu tror jag att det är bra att man gör en ordentlig översyn, samlar ihop miljömålen och får mätbara mål som man kan utvärdera. Men då är det också viktigt att målen innebär att man flyttar fram positionerna, så att man inte böjer sig för uppfattningen att det inte går.

Jag tänker tala litet grand om ett av de miljömål som inte uppnås, vilket har varit uppe i debatten. Det gäller frågan om producentansvaret. Jag kan ge ett exempel. I dag på eftermiddagen blev jag faktiskt kontaktad av en bonde från Östergötland, som redovisade hur det nya producentansvaret för avfall och källsortering fungerar. Han försöker leva så kretsloppsanpassat och miljövänligt som det bara går, vilket får till följd att han inte har några sopor för den kommunala sophämtningen. Det som komposteras går att återvinna eller återanvända. Problemet är bara att man från kommunen kör de tre milen ut till hans bondgård, där man hämtar en tom soppåse och ställer dit en annan tom soppåse. Själv får han fara tre mil in till samhället med sina pappkartonger, burkar och förpackningar. Detta kan ju rimligen inte vara någon miljövänlig hantering av källsorteringen.

Detta menar jag att det är viktigt att vi ser över. Det som miljöministern sade om att kommunerna måste få större inflytande över hanteringen var bra. Självfallet skall producenter ta kostnadsansvaret och ett stort ansvar för det avfall som man skapar eller för ut. Men det får ju inte skapa problem för invånarna.

Det finns också exempel på hur man i bostadsområden har tagit bort möjligheten att lämna returpapper, glas och burkar i närheten av bostäderna, vilket krånglar till det för äldre, handikappade, barnfamiljer och andra. Det kan ju inte vara meningen att man skall tvingas ha bil för att kunna göra sig av med returmaterial eller sådant som skall återvinnas.

Frågan om batterierna går jag inte in på. Men jag tycker att det är väldigt dåligt att insamlingsgraden när det gäller nickelkadmiumbatterier bara är 35 %.

När det gäller den biologiska mångfalden finns det också mycket att önska. Frågan har också varit uppe tidigare i kväll. Det var bra att vi fick veta att det åtminstone kommer en proposition till hösten, som förhoppningsvis bygger på den aktionsplan som Naturvårdsverket har tagit fram. Detta är nämligen inga nya frågor. Konventionen om biologisk mångfald undertecknades 1992. Frågan var inte ny då heller. Men det som är intressant är att riksdagen då beslutade att miljömålen skulle ges samma vikt som skilda ekonomiska överväganden i syfte att bygga mänsklig verksamhet på ekologisk grund. Detta har ju inte skett. Hela skrivelsen handlar ju om att vi faktiskt inte kan vara nöjda med den utveckling som har skett.

Det som Naturvårdsverket har inventerat är ädellövskogen, som har använts som indikator på hur vi skall klara biologisk mångfald. Men Thorleif Ingelöf har varnat för att vi inte kommer att klara den biologiska mångfalden i skogsmarken, bl.a. i samband med att han mottog det nordiska miljöpriset.

En diskussion som över huvud taget inte förs är den biologiska mångfalden i vatten och vattendrag, där vi vet att situationen är allvarlig. Vattenkraftsutbyggnaden har ju lett till en väldig utarmning av den biologiska mångfalden i just vattendragen. Detta är problematiskt, eftersom vattenkraften trots allt är en förnyelsebar resurs. Men det är viktigt att konstatera att det inte finns utrymme att bygga ut fler älvar,

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

eftersom vi måste vara mycket rädda om den mångfald vi har i de vattendrag som finns.

Jag skall väldigt kort tala om Bottenhavet och Bottenviken. När det gäller miljöåtgärder har vi lyft fram att vi saknar en koppling mellan Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken. Det är ju tre delar av samma vatten. Vattenmiljön och miljön över huvud taget runt Bottenhavet och Bottenviken är mycket ömtålig. Eftersom det är ett kallt och mycket bräckt hav med låg salthalt och låg omsättning är havet väldigt känsligt för de miljöstörningar som faktiskt finns. Det finns ju en hel del industrier, längs både den finska och den svenska kusten. Detta borde vara något för ett gemensamt nordiskt samarbete.

De globala hoten mot det rena vattnet är kanske inte någonting som man behöver lyfta fram i en skrivelse som rör Sveriges miljömål. Men den unika situation som vi har i Sverige, alltså att vi åtminstone på kort sikt inte har någon vattenbrist, skall vi vara rädda om. Det finns oroande tendenser till att grundvattnet är hotat – framför allt i södra Sverige, men också i andra delar av landet är grundvattnet lågt.

Jag kan också vara kritisk till att man, vilket har sagts tidigare i kväll, vare sig har tagit upp trafik- eller energipolitiken. Det är ju två stora, viktiga miljöområden. Miljöministern och Miljödepartementet borde ha redovisat vad som görs där.

Det finns alltså ett stort behov av att samla ihop sig till en helhets-syn när det gäller de här frågorna. Jag sympatiserar med mycket av det som Lennart Dahléus sade om miljöomställning och om att koppla ihop ekonomi och ekologi. I en sådan här debatt blir det tyvärr lätt så att alla gör anspråk på att först ha sagt det. Den debatten tänker jag inte ta, men jag tror att detta är väldigt viktiga frågor för oss att diskutera.

Jag tror att det var bra att vi fick en majoritet för att skjuta upp beslutet om miljöbalk för att få en bättre genomarbetning. Jag tror att det är väldigt viktigt att man gör sammanställningen av Agenda 21-arbetet och att man kan få fram nya miljömål. Jag håller med Gudrun Lindvall när hon säger att det ju faktiskt har gått fem år sedan de riktlinjer man hänvisar till kom, alltså 1991. Det borde faktiskt hända något under tiden.

Tyvärr hamnar sådana här debatter mycket i ett slags partipolitiskt revirtänkande. Jag tror att det är olyckligt, särskilt när det gäller miljöfrågorna. Det finns trots allt en ganska stor medvetenhet om vilka saker som behöver göras. Jag tror att vi skulle kunna få en ganska stor majoritet i riksdagen för att ta några steg framåt i stället för att käbbla om vad som har hänt, om vad som har gjorts förr i tiden och om vem som har sagt vad.

Ett sätt att prioritera miljöfrågorna vore ju att vi fick ha våra debatter på andra tider, vi som sitter i utskottet. Det känns som att detta på något sätt visar prioriteringen av miljöfrågornas dignitet.

Jag tror också att det skulle vara nyttigt att lyfta upp det här på partiledarnivå. Jag tror att det hos flera partiledare finns ett behov av att utöka och utvidga sin kunskaper när det gäller miljöfrågorna, så att man inte bara diskuterar de övergripande ekonomiska frågorna, energifrå-

gorna eller försvarsfrågorna uppdelat. Miljön täcker ju alltihop, och det är där man skall ta sin utgångspunkt.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Anf. 212 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill knyta an till det Maggi Mikaelsson säger om Bottenviken. Jag har uppfattat det så att utlåntagandet från utrikesutskottet faktiskt också avser hela Östersjön och Bottenviken. Jag har fattat att det skall vara med. Annars delar jag Maggi Mikaelssons uppfattning att man inte får glömma någon del av våra vatten.

Sedan gäller det synen på själva skrivelsen, det som Maggi Mikaelsson började med. Jag var också inne på det. Jag tror att det finns ett bekymmer i fråga om hur skrivelsen skall uppfattas. Den kan lätt missbrukas. Därför kan vi tvingas se över detta med att komma med en skrivelse på det här sättet. Om det blir en allmän remissdebatt, måste den få en annan utformning, och då finns det en fara för hela idén med att komma med skrivelser på ett område.

För socialdemokratins del har vi fört upp frågan på partiledarnivå. Göran Persson valde ju att både i regeringsförklaringen och i sitt jungfrutal som partiledare på kongressen ha ett stort avsnitt om just miljöfrågorna. Detta är en prioriterad fråga för oss socialdemokrater.

Anf. 213 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Jag tycker att det är bra om det är så att Bottenhavet och Bottenviken ingår i konceptet med Östersjön. Det är viktigt att man gör något åt detta, men det återstår väl att se hur det blir.

Jag tycker också att det är bra med en sådan här samlad redovisning av vad regeringen har gjort på miljöområdet. Sedan är jag väl kanske inte lika optimistisk som Ingemar Josefsson när det gäller betydelsen av de deklarationer som den nye statsministern har gjort på kongressen. Det är väl också något som får utvärderas i sinom tid.

Det jag ibland tycker är ett problem, är att vi har fått en ganska rörig bild av miljöfrågorna i de olika propositioner med olika dignitet som har kommit från regeringen sedan valet. Debatterna i kammaren har också blivit orediga. Alla frågor har redan varit uppe litet grand i olika sammanhang. Vi har inte fått någon ordentlig helhetsdebatt på miljöområdet, något som jag tror att vi skulle behöva någon gång nu och då.

Anf. 214 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Jag vill börja med att tacka Maggi Mikaelsson för stödet till reservationerna 6 och 8. Jag vill också tacka Maggi Mikaelsson för att hon nu tänker stödja den reservation som handlar om vallstöd till jordbruket. Det vore en viktig miljöinsats, det har vi varit överens om tidigare, om vi kunde få mer av marken inom jordbruket grön. Så som det är i dag läcker ju, precis som vi säger i skrivelsen, jordbruksmarken fortfarande rejält. Vi vet att ett av de stora hoten mot miljön just är det kemikalieintensiva jordbruket.

Jag vill kommentera, utan att kanske kunna räkna med något svar, det som Maggi Mikaelsson berättar om en bonde som har sophämtning

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

tre mil utan att ha några sopor. Det handlar om dålig kommunal politik. I min hemkommun, Södertälje, satt under den förra mandatperioden Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet och regerade tillsammans. Vi bestämde, på kommunal nivå, att var man en bra person som levde på det sättet, behövde man ingen sophämtning. Här handlar det alltså om vilken ambition kommunala politiker har i miljöavseende. Det här behövs det ingen Agenda 21 för att göra. Det kan man göra om man är en bra kommunalpolitiker och vill någonting med miljöpolitiken. Detta ligger helt på kommunal nivå, och vi får väl se till att det finns bra konstellationer i kommunerna, så att det sker ett miljöarbete även där.

Anf. 215 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Självklart är detta en kommunal fråga, men det belyser ju på ett ganska bra sätt just detta med att kommunen kör på sitt håll. Hade man sluppit sophämningsavgiften hade kanske kommunens sopbilen kört förbi gården och till nästa hus stället. Det visar bara att det inte är ett genomtänkt system.

Jag tycker att frågan om vallstöd är oerhört viktig. Det var en av de frågor som diskuterades mycket hösten 1994 när vi hade diskussioner med regeringen. Det jag tycker är olyckligt är att miljöstöden, som är till för att hålla marken grön och för att bevara en mångfald och ett bra jordbrukslandskap, skall delfinansieras. Stöd till exempelvis spannmålsodling finansieras däremot nästan helt och hållet ur EU:s fonder. Det blir en helt felaktig balans. Det gör att vi får betala dubbelt när det gäller alla miljöstöd. Dels får vi stå för miljöfinansieringen i statsbudgeten, dels får vi betala medlemsavgiften.

Jag tror att Gudrun Lindvall och jag är ganska överens om detta. Det är faktiskt något att fundera över: Hur skall vi inom EU-systemet kunna styra över pengar från sådant som inte är bra för miljön till sådant som är det. Jag tror inte att det är lätt.

Anf. 216 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! När det gäller den framtida jordbrukspolitiken i EU, tror jag att det finns en majoritet för att många av de stöd som finns i dag borde tas bort, och för att man i stället borde försöka få över pengarna till miljöstöd och regionalstöd.

Jag känner mycket stor sympati för det som Maggi Mikaelsson säger, alltså att vi aldrig får bra miljödebatter i riksdagen, bl.a. på grund av att debatterna ligger mitt i natten, eller åtminstone mycket sent. En sak som vi kanske skulle kunna driva gemensamt från jordbruksutskottets sida, är att diskussionen om skrivelsen Vår miljö nästa år läggs som den första debatten, som en stor debatt. Vi skulle från utskottet gemensamt kunna kräva att denna debatt skall prioriteras. Vi har från Miljöpartiets sida väckt ett förslag om detta på talmanskonferensen, men vi kanske skulle behöva vara fler för att visa att vi menar allvar.

Detta vore ett utmärkt tillfälle att, som Maggi Mikaelsson säger, få en litet vidare debatt. Här har vi chansen att knyta ihop de olika delarna

i miljöpolitiken. Den diskuteras ju ofta styckevis och delat. Så låt oss ta ett sådant utskottsinitiativ, Maggi Mikaelsson!

Prot. 1995/96:76
27 mars

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

22 § Tilläggsbudget

Tilläggsbudget

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1995/96:NU18
Tilläggsbudget (prop. 1995/96:105 delvis)

Anf. 217 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Låt oss blicka uppåt och lyfta blicken över horisonten och kanske gå ut och titta på kometen! Nu skall vi ta oss från jorden upp i rymden, för det är vad näringsutskottets betänkande avseende tilläggspropositionen handlar om.

Jag brukar skämtsamt säga att vi i näringsutskottet håller på med allt mellan himmel och jord: rymdverksamhet, geologi – inte bara vertikalt utan även horisontellt – handel m.m.

I dag handlar det om rymdstationen Alpha. Det låter häftigt. Det brukar heta att man inte skall missa tågen. Här skall man tydligen inte missa rymdstationen.

Det handlar alltså om en komplex utpost i rymden och om bemannade transporter. Men jag undrar om det är så vettigt att vara med i ett så gigantiskt samverkansprojekt som det här talas om. För oss i Miljöpartiet handlar det om prioriteringar. Vi har alltså sagt att vi vill dra ner på anslaget när det gäller just den här biten. Det finns så mycket annat *på jorden* som är jordnära och som vi behöver åtgärda och där vi kan göra insatser redan i dag. Ett globalt samarbete kan ske på många andra områden än just detta med en utpost i rymden. Jag har hemskt svårt att se hur den här komplexa utposten i rymden ser ut och vad det är för bemannade transporter som är så häftiga att vi kan komma åt fattigdomen, svälten osv.

Däremot tycker vi i Miljöpartiet att det är viktigt att fortsätta med satsningar på det som sker uppe i Kiruna i dag inom ESA-projektet. Det gäller då vädersatelliter, men även att ta reda på miljödata och att sedan kunna nyttja det här. Det gäller ju att tillämpa detta. I övrigt verkar det på något vis vara fråga om en pojkdrom. Jag vet inte, men jag har mycket svårt att se vilken materia som finns bakom det hela. Det här är ju så kort presenterat. Därför tycker vi i Miljöpartiet att vi kanske skulle avvakta vad den utredare har att säga som jobbat med rymdverksamheten och som har sett över detta. Och varför inte avvakta det beredningsarbete på detta område som pågår i regeringskansliet? Sedan får man återkomma och beskriva vad det är som vi kan komma åt och som har så stor betydelse för den globala samverkan och där vi verkligen ser att något fantastiskt sker som alla kan få del av.

Prot. 1995/96:76
27 mars

Tilläggsbudget

Jag är inte den som utan vidare hoppar på tåg eller rymdstationer. Även om jag är grön, och rymdvarelser betecknas som gröna, har jag ingen längtan upp till nämnda utpost.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vår reservation.

Anf. 218 REYNOLDH FURUSTRAND (s)

Herr talman! Det är nästan så att man känner sig som en rymdvarelse den här tiden på dygnet. Då dagens plenum började trodde jag ett tag att vi slutar väl här då man kan se kometen Hyakutake som far runt. Men ett ögonblick tänkte jag också: Herre Gud, det här håller nog på så länge att vi får se soluppgången. Det tycks vi nu slippa göra.

Jag skall bara kort kommentera varför utskottsmajoriteten yrkar avslag på den i och för sig kanske välmenande reservationen från Miljöpartiet.

Rymdverksamheten har utvecklats i samarbete genom åren över tiden. Det är inte så att Sverige enbart genom medlemskapet i den europeiska unionen har påtagit sig ett större ansvar när det gäller rymdsatsningar. Det gjorde vi nämligen också dessförinnan, men det är möjligt att vi ökar den här verksamheten något.

Det ramanslag som nu föreslås är 758 miljoner kronor. Det täcker bl.a. frågan om att Sverige skall vara med i den rymdsatsning som rymdstationen Alpha handlar om.

Jag kan förstå att både Eva Goës och andra funderar över om det egentligen tjänar något till att vara med i den här verksamheten, men det gör det faktiskt. För väldigt många av de stora svenska företagen innebär den här typen av satsningar fördelar, och den är till nytta för företagen. Även om vi inte ser det omedelbart kommer det efter ett antal år. På materialsidan t.ex. ser vi det. Det gäller metallurgiska legeringar o.d. Nya material har tagits fram tack vare utvecklingen med satsningar på rymdteknik och liknande. Det hade sannolikt inte kommit fram om vi inte hade varit med. Stora svenska företag som Volvo, Saab, Ericsson osv. drar alltså fördelar av den här teknikutvecklingen. Det, menar vi i utskottet, är det avgörande skälet till att vi skall delta. När vi nu också är medlemmar i den europeiska unionen förpliktar det, tycker vi – vi skall vara med i den här verksamheten.

För att kunna lösa de problem som vi ser i framtiden och som vi diskuterade i samband med det tidigare ärendet – de många miljöproblemen – kommer den verksamhet som rymdtekniken innebär, även om den verkar spektakulär, att betyda det är jag övertygad om att vi får se nya möjligheter och nya tekniska innovationer som hjälper oss därvidlag.

Herr talman! Med detta nöjer jag mig i det här inlägget. Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på Miljöpartiets reservation.

Anf. 219 EVA GOËS (mp)

Herr talman! I betänkandet finns det en så härlig skrivning om vad detta innebär: "Som påpekas i propositionen är rymdstationen ett gigantiskt samverkansprojekt och utgör modell för det allmer globala samarbetet på rymdområdet. Härtill kan läggas de tekniska och vetenskapliga rön som projektet kan förväntas tillföra flera områden inom svensk forskning. Verksamheten kommer dessutom att gynna svensk högteknologisk industri."

Jag tycker förstås att det är en liten omväg att gå via rymdstationen Alpha. Utveckla det här direkt i stället! Jag känner till det här med spin-off-effekter från försvars- och rymdindustrin. Den enda trösten i all bedrövelse är att jag vet att 70–80 % av de pengar som vi lägger ner på detta faktiskt kommer tillbaka till Sverige – åtminstone enligt IVA, Ingenjörsvetenskapsakademin. Jag får väl lita på det.

Visst skall vi nyttiggöra så mycket vi kan här! Men, som sagt, det skulle ha varit litet mera kött på benen innan vi sade ja och tack till det här projektet.

Anf. 220 REYNOLDH FURUSTRAND (s)

Herr talman! Eva Goës känner mycket väl till att vi inte får kött på benen förrän vi vet var vi skall ställa benen.

Nu utvecklas denna verksamhet, med svenskt bistånd. När vi tittar på vad som kan åstadkommas när det gäller ny styr- och reglerteknik, t.ex. i ett förhållande med mikrogravitation, står det klart att det måste göras i rymden. Det kan inte göras vare sig i en simulator eller här nere på jorden, utan rymden är till för den saken. I det sammanhanget betyder svensk ingenjörskonst och vetenskap oerhört mycket.

Ett företag som Saab Aerospace i Göteborg, som har högkvalificerade ingenjörer, sysslar med denna utveckling och teknik, och företagets produkter är med i den här typen av program. Det här kan alltså inte göras jordbaserat, men förhoppningsvis kommer forskningen på området också att leda till resultat som vi sedermera kan använda jordbaserat.

Jag förstår att det här verkar spektakulärt och avlägset. Förvisso är det också avlägset – det handlar ju om rymden. Men Eva Goës kan vara övertygad om att det har praktisk nytta för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

Prot. 1995/96:76

27 mars

Tilläggsbudget

23 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1995/96:192 Tillstånd för internationell järnvägstrafik

Prot. 1995/96:76
27 mars

*Fel! Okänt
växelargument.*

Skrivelse
1995/96:190 Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under
1995

24 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 26 mars

1995/96:135 av *Siw Persson* (fp) till kommunikationsministern
E4:ans sträckning

1995/96:136 av *Chris Heister* (m) till socialministern
Prioritering i offentlig verksamhet

1995/96:137 av *Chatrine Pålsson* (kds) till socialministern
Ungdomsfylleriet

1995/96:138 av *Eva Björne* (m) till justitieministern
Nämndemäns villkor

1995/96:139 av *Gun Hellsvik* (m) till socialministern
Åtgärder mot segregation

1995/96:140 av *Per Unckel* (m) till statsministern
Informationstekniken

1995/96:141 av *Karin Falkmer* (m) till näringsministern
Näringspolitiken

1995/96:142 av *Per Unckel* (m) till arbetsmarknadsministern
Arbetsmarknadspolitik

1995/96:143 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till socialministern
Åtgärder mot fattigdom

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens
snabbprotokoll tisdagen den 16 april.

25 § Anmälan om skriftliga frågor

Anmälades att följande skriftliga frågor framställdes

den 26 mars

1995/96:354 av *Per Bill* (m) till finansministern
Lagen om kreditmarknadsbolag

1995/96:355 av *Eva Goës* (mp) till miljöministern
Radonhaltigt dricksvatten

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbproto-
koll tisdagen den 16 april.

26 § Anmälan om svar på skriftliga frågor

Prot. 1995/96:76

27 mars

Anmälades att följande svar på skriftliga frågor framställdes

den 26 mars

1995/96:344 av *Lars Hjertén* (m) till utrikesministern
Zimbabwe

1995/96:353 av *Ingrid Skeppstedt* (c) till kommunikationsministern
Biltrafikens utsläpp av kväveoxider

den 27 mars

1995/96:342 av *Margareta E Nordenvall* (m) till finansministern
Överskjutande moms

1995/96:343 av *Margareta E Nordenvall* (m) till finansministern
Villkoren för arbete och företagsamhet

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 16 april.

27 § Kammaren åtskildes kl. 21.08.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 1 § anf. 12 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 56 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 106 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 20 § anf. 144 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.57 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Partiledardebatt med anledning av regeringsförklaring- en	1
Anf. 1 LARS TOBISSON (m).....	1
Anf. 2 OLOF JOHANSSON (c).....	5
Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp)	7
Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (v)	10
Anf. 5 BIRGER SCHLAUG (mp).....	13
Anf. 6 ALF SVENSSON (kds).....	18
Anf. 7 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	23
Anf. 8 TALMANNEN.....	29
Anf. 9 LARS TOBISSON (m) replik	29
Anf. 10 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	30
Anf. 11 TALMANNEN.....	31
Anf. 12 LARS TOBISSON (m) replik	31
Anf. 13 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	32
Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	33
Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	34
Anf. 16 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	34
Anf. 17 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	35
Anf. 18 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	36
Anf. 19 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	36
Anf. 20 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	37
Anf. 21 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	37
Anf. 22 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	39
Anf. 23 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	39
Anf. 24 ANDRE VICE TALMANNEN.....	40
Anf. 25 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	40
Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp) replik.....	41
Anf. 27 ALF SVENSSON (kds) replik	42
Anf. 28 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	43
Anf. 29 ALF SVENSSON (kds) replik	43
Anf. 30 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	44
Anf. 31 ANDRE VICE TALMANNEN.....	44
Anf. 32 LARS TOBISSON (m).....	44
Anf. 33 OLOF JOHANSSON (c).....	45
Anf. 34 LARS LEIJONBORG (fp)	46
Anf. 35 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	48
Anf. 36 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	48
Anf. 37 OLOF JOHANSSON (c) replik.....	49
Anf. 38 GUDRUN SCHYMAN (v)	49
Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	50
Anf. 40 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	51
Anf. 41 BIRGER SCHLAUG (mp).....	51

Anf. 42 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	52
Anf. 43 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	52
Anf. 44 OLOF JOHANSSON (c)	52
2 § Justering av protokoll.....	52
3 § Avsägelse.....	53
4 § Anmälan om kompletteringsval till utbildningsutskottet och arbetsmarknadsutskottet	53
5 § Meddelande om inlämning av skriftliga frågor under påskuppehållet	53
6 § Meddelande om svar på interpellation	53
7 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	54
8 § Förnyad bordläggning	54
Meddelande om samlad votering	54
9 § Tvåpartsprocess.....	54
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1995/96:SfU6	54
Anf. 45 ALICE ÅSTRÖM (v).....	54
Anf. 46 LENNART KLOCKARE (s)	55
Anf. 47 ALICE ÅSTRÖM (v).....	56
Anf. 48 LENNART KLOCKARE (s)	56
(Beslut fattades efter 17 §.)	56
10 § Nya bestämmelser för traktaments- och reseersättning m.m. till riksdagens ledamöter	57
Konstitutionsutskottets betänkande 1995/96:KU26	57
Anf. 49 TANJA LINDERBORG (v).....	57
Anf. 50 PETER ERIKSSON (mp)	57
Anf. 51 INGVAR JOHNSSON (s)	59
Anf. 52 PETER ERIKSSON (mp) replik.....	60
Anf. 53 INGVAR JOHNSSON (s) replik	60
Anf. 54 PETER ERIKSSON (mp) replik.....	61
Anf. 55 INGVAR JOHNSSON (s) replik	61
Anf. 56 LENNART HEDQUIST (m)	61
Anf. 57 INGVAR JOHNSSON (s)	62
Anf. 58 LENNART HEDQUIST (m)	63
Anf. 59 INGVAR JOHNSSON (s)	63
Anf. 60 LENNART HEDQUIST (m)	63
(Beslut fattades efter 17 §.)	63
11 § Information och resultatstyrning.....	64

Prot. 1995/96:76
27 mars

Prot. 1995/96:76
27 mars

Finansutskottets betänkande 1995/96:FiU7	64
(Beslut fattades efter 17 §.)	64
12 § Kredit knuten till det statliga riskfinansieringssystemet.....	64
Finansutskottets betänkande 1995/96:FiU11	64
(Beslut fattades efter 17 §.)	64
13 § Vissa processrättsliga frågor	64
Justitieutskottets betänkande 1995/96:JuU15	64
Anf. 61 ALICE ÅSTRÖM (v)	64
Anf. 62 EVA GOËS (mp).....	65
Anf. 63 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds).....	67
Anf. 64 GÖRAN MAGNUSSON (s)	67
Anf. 65 EVA GOËS (mp) replik	69
Anf. 66 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	70
Anf. 67 EVA GOËS (mp) replik	71
Anf. 68 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	71
Anf. 69 ANDERS G HÖGMARK (m).....	72
Anf. 70 EVA GOËS (mp).....	73
Anf. 71 ANDERS G HÖGMARK (m).....	73
Anf. 72 EVA GOËS (mp).....	73
Anf. 73 GÖRAN MAGNUSSON (s)	75
Anf. 74 EVA GOËS (mp).....	75
(Beslut skulle fattas efter 17 §.).....	75
14 § En ny lag om domstolsärenden	75
Justitieutskottets betänkande 1995/96:JuU17	75
Anf. 75 SIW PERSSON (fp).....	75
Anf. 76 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s)	76
(Beslut fattades efter 17 §.)	78
15 § Familjerättsliga frågor	78
Lagutskottets betänkande 1995/96:LU18	78
Anf. 77 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	78
Anf. 78 TANJA LINDERBORG (v).....	79
Anf. 79 INGER SEGELSTRÖM (s)	80
Anf. 80 HANNA ZETTERBERG (v)	82
Anf. 81 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	83
Anf. 82 HANNA ZETTERBERG (v) replik	84
Anf. 83 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	84
Anf. 84 HANNA ZETTERBERG (v) replik	84
Anf. 85 KERSTIN WARNERBRING (c).....	84
Anf. 86 YVONNE RUWAIDA (mp)	85
Anf. 87 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	87
Anf. 88 YVONNE RUWAIDA (mp) replik	87
Anf. 89 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	88
Anf. 90 YVONNE RUWAIDA (mp) replik	88

Anf. 91 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	88
Anf. 92 INGER SEGELSTRÖM (s)	89
Anf. 93 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	90
Anf. 94 INGER SEGELSTRÖM (s)	90
Anf. 95 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	90
Anf. 96 TANJA LINDERBORG (v)	90
Anf. 97 YVONNE RUWAIDA (mp)	90
Anf. 98 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	90
(Beslut fattades efter 17 §.)	90

Prot. 1995/96:76
27 mars

16 § Franchising och rättsligt fel vid köp 91

Lagutskottets betänkande 1995/96:LU19	91
Anf. 99 PER ROSENGREN (v)	91
Anf. 100 RUNE BERGLUND (s)	92
Anf. 101 PER ROSENGREN (v) replik	92
Anf. 102 RUNE BERGLUND (s) replik	92
Anf. 103 PER ROSENGREN (v) replik	93
Anf. 104 RUNE BERGLUND (s) replik	93
Anf. 105 LENNART HEDQUIST (m)	93
Anf. 106 PER ROSENGREN (v)	94
Anf. 107 LENNART HEDQUIST (m)	95
Anf. 108 PER ROSENGREN (v)	95
Anf. 109 LENNART HEDQUIST (m)	96
Anf. 110 RUNE BERGLUND (s)	96
Anf. 111 LENNART HEDQUIST (m)	96
Anf. 112 RUNE BERGLUND (s)	96
Anf. 113 LENNART HEDQUIST (m)	97
Anf. 114 BENGT HARDING OLSON (fp)	97
Anf. 115 LENNART HEDQUIST (m)	98
Anf. 116 BENGT HARDING OLSON (fp)	98
(Beslut fattades efter 17 §.)	98

17 § Ersättningsrättsliga frågor 98

Lagutskottets betänkande 1995/96:LU20	98
Anf. 117 BENGT HARDING OLSON (fp)	98
Anf. 118 BENGT KRONBLAD (s)	100
Anf. 119 BENGT HARDING OLSON (fp)	102
Anf. 120 BENGT KRONBLAD (s)	102
Anf. 121 BENGT HARDING OLSON (fp)	103
Anf. 122 BENGT KRONBLAD (s)	103
Anf. 123 BENGT HARDING OLSON (fp)	103
Anf. 124 BENGT KRONBLAD (s)	104

Beslut 104

SfU6 Tvåpartsprocess	104
KU26 Nya bestämmelser för traktaments- och reseersättning m.m. till riksdagens ledamöter	105

FiU7 Information och resultatstyrning.....	105
FiU11 Kredit knuten till det statliga riskfinansieringssyste- met.....	105
JuU15 Vissa processrättsliga frågor	105
JuU17 En ny lag om domstolsärenden	106
LU18 Familjerättsliga frågor	106
LU19 Franchising och rättsligt fel vid köp	108
LU20 Ersättningsrättsliga frågor	108
Beslut om samlad votering	109
Meddelande om fredagen den 29 mars	109
Meddelande om information från regeringen	109
18 § Jämställd idrott, m.m.	109
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU11	109
Anf. 125 EWA LARSSON (mp)	109
Anf. 126 LARS LILJA (s)	110
Anf. 127 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	111
(Beslut fattades efter 20 §.)	112
19 § Tilläggsbudget m.m.	112
Utbildningsutskottets betänkande 1995/96:UbU7	112
Anf. 128 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)	112
Anf. 129 INGER DAVIDSON (kds)	113
Anf. 130 JAN BJÖRKMAN (s)	114
Anf. 131 INGER DAVIDSON (kds)	115
Anf. 132 JAN BJÖRKMAN (s)	115
Anf. 133 INGER DAVIDSON (kds)	116
Anf. 134 JAN BJÖRKMAN (s)	116
Anf. 135 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)	117
Anf. 136 JAN BJÖRKMAN (s)	117
(Beslut fattades efter 20 §.)	117
Meddelande om ärendehan- dlingen	117
Anf. 137 TREDJE VICE TALMANNEN	117
20 § Ändringar i körkorts- lagen	118
Trafikutskottets betänkande 1995/96:TU14	118
Anf. 138 BIRGITTA WISTRAND (m)	118
Anf. 139 KARIN STARRIN (c)	120
Anf. 140 BIRGITTA WISTRAND (m) replik	121
Anf. 141 KARIN STARRIN (c) replik	121
Anf. 142 BIRGITTA WISTRAND (m) replik	121
Anf. 143 KARIN STARRIN (c) replik	121
Anf. 144 LENA SANDLIN (s)	122

Anf. 145	KARIN STARRIN (c)	124
Anf. 146	LENA SANDLIN (s)	125
Anf. 147	KARIN STARRIN (c)	125
Anf. 148	LENA SANDLIN (s)	125
Anf. 149	BIRGITTA WISTRAND (m)	125
Anf. 150	LENA SANDLIN (s)	126
Anf. 151	BIRGITTA WISTRAND (m)	126

Prot. 1995/96:76
27 mars

Beslut 126

KrU11	Jämställd idrott, m.m.	126
UbU7	Tilläggsbudget m.m.	126
TU14	Ändringar i körkortslagen	126

Beslut om uppskjuten votering..... 126

21 § Vår miljö – Miljöarbetet under året..... 127

Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU17	127
Anf. 152	LENNART DALÉUS (c)..... 127
Anf. 153	GÖTE JONSSON (m)..... 129
Anf. 154	LENNART DALÉUS (c) replik..... 132
Anf. 155	GÖTE JONSSON (m) replik 133
Anf. 156	LENNART DALÉUS (c) replik..... 134
Anf. 157	GÖTE JONSSON (m) replik 134
Anf. 158	EVA ERIKSSON (fp)..... 135
Anf. 159	LENNART DALÉUS (c) replik..... 137
Anf. 160	EVA ERIKSSON (fp) replik..... 137
Anf. 161	LENNART DALÉUS (c) replik..... 137
Anf. 162	EVA ERIKSSON (fp) replik..... 138
(forts.)	138

Ajournering 138

Återupptagna förhandlingar 138

21 § (forts.) Vår miljö – Miljöarbetet under året (forts.

JoU17)..... 138

Anf. 163	Miljöminister ANNA LINDH (s)..... 138
Anf. 164	LENNART DALÉUS (c) replik..... 140
Anf. 165	Miljöminister ANNA LINDH (s)..... 141
Anf. 166	LENNART DALÉUS (c) replik..... 141
Anf. 167	Miljöminister ANNA LINDH (s)..... 142
Anf. 168	TREDJE VICE TALMANNEN..... 142
Anf. 169	EVA ERIKSSON (fp) replik..... 142
Anf. 170	Miljöminister ANNA LINDH (s)..... 143
Anf. 171	EVA ERIKSSON (fp) replik..... 143
Anf. 172	Miljöminister ANNA LINDH (s)..... 144
Anf. 173	DAN ERICSSON (kds) replik 144

Prot. 1995/96:76
27 mars

Anf. 174	Miljöminister ANNA LINDH (s)	144
Anf. 175	DAN ERICSSON (kds) replik	145
Anf. 176	Miljöminister ANNA LINDH (s)	145
Anf. 177	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	145
Anf. 178	Miljöminister ANNA LINDH (s)	146
Anf. 179	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	146
Anf. 180	Miljöminister ANNA LINDH (s)	147
Anf. 181	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	147
Anf. 182	Miljöminister ANNA LINDH (s)	148
Anf. 183	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	148
Anf. 184	Miljöminister ANNA LINDH (s)	149
Anf. 185	GUDRUN LINDVALL (mp)	149
Anf. 186	LENNART DALÉUS (c) replik	153
Anf. 187	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	154
Anf. 188	LENNART DALÉUS (c) replik	155
Anf. 189	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	155
Anf. 190	Miljöminister ANNA LINDH (s)	156
Anf. 191	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	156
Anf. 192	LENNART DALÉUS (c) replik	157
Anf. 193	Miljöminister ANNA LINDH (s)	158
Anf. 194	GÖTE JONSSON (m) replik	158
Anf. 195	Miljöminister ANNA LINDH (s)	158
Anf. 196	GÖTE JONSSON (m) replik	159
Anf. 197	Miljöminister ANNA LINDH (s)	159
Anf. 198	DAN ERICSSON (kds)	160
Anf. 199	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	161
Anf. 200	INGEMAR JOSEFSSON (s)	161
Anf. 201	EVA ERIKSSON (fp) replik	164
Anf. 202	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	165
Anf. 203	EVA ERIKSSON (fp) replik	165
Anf. 204	GÖTE JONSSON (m) replik	165
Anf. 205	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	165
Anf. 206	GÖTE JONSSON (m) replik	166
Anf. 207	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	166
Anf. 208	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	167
Anf. 209	DAN ERICSSON (kds) replik	167
Anf. 210	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	168
Anf. 211	MAGGI MIKAELSSON (v)	168
Anf. 212	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	171
Anf. 213	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	171
Anf. 214	GUDRUN LINDVALL (mp)	171
Anf. 215	MAGGI MIKAELSSON (v)	172
Anf. 216	GUDRUN LINDVALL (mp)	172
	(Beslut skulle fattas den 28 mars.)	173
22 §	Tilläggsbudget	173
	Näringsutskottets betänkande 1995/96:NU18	173

Anf. 217 EVA GOËS (mp)	173
Anf. 218 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	174
Anf. 219 EVA GOËS (mp)	175
Anf. 220 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	175
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)	175

Prot. 1995/96:76
27 mars

23 § Bordläggning 175

24 § Anmälan om interpellationer 176

1995/96:135 av <i>Siw Persson</i> (fp) till kommunikationsmi- nistern.....	176
E4:ans sträckning.....	176
1995/96:136 av <i>Chris Heister</i> (m) till socialministern.....	176
Prioritering i offentlig verksamhet	176
1995/96:137 av <i>Chatrine Pålsson</i> (kds) till socialministern.....	176
Ungdomsfylleriet.....	176
1995/96:138 av <i>Eva Björne</i> (m) till justitieministern.....	176
Nämndemäns villkor	176
1995/96:139 av <i>Gun Hellsvik</i> (m) till socialministern	176
Åtgärder mot segregation.....	176
1995/96:140 av <i>Per Unckel</i> (m) till statsministern	176
Informationstekniken	176
1995/96:141 av <i>Karin Falkmer</i> (m) till näringsministern	176
Näringspolitiken.....	176
1995/96:142 av <i>Per Unckel</i> (m) till arbetsmarknadsmi- nistern.....	176
Arbetsmarknadspolitiken	176
1995/96:143 av <i>Ragnhild Pohanka</i> (mp) till socialministern.....	176
Åtgärder mot fattigdom.....	176

25 § Anmälan om skriftliga frågor..... 176

1995/96:354 av <i>Per Bill</i> (m) till finansministern	176
Lagen om kreditmarknadsbolag	176
1995/96:355 av <i>Eva Goës</i> (mp) till miljöministern.....	176
Radonhaltigt dricksvatten.....	176

26 § Anmälan om svar på skriftliga frågor 177

1995/96:344 av <i>Lars Hjertén</i> (m) till utrikesministern	177
Zimbabwe.....	177
1995/96:353 av <i>Ingrid Skeppstedt</i> (c) till kommunikations- ministern	177
Biltrafikens utsläpp av kväveoxider	177
1995/96:342 av <i>Margareta E Nordenvall</i> (m) till finansmi- nistern.....	177
Överskjutande moms.....	177
1995/96:343 av <i>Margareta E Nordenvall</i> (m) till finansmi- nistern.....	177

Prot. 1995/96:76	Villkoren för arbete och företagsamhet	177
<u>27 mars</u>	27 § Kammaren åtskildes kl. 21.08.....	177